

171

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ BÖLÜMÜ

MİHRÎ HATUN

D İ V Â N
(İnceleme-Metin)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Sadık ARMUTLU

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Hasan KAVRUK

MALATYA 1991

I Ç İ N D E K İ L E R

Önsöz	VI
Kısaltmalar	VIII
Transkripsiyon Sistemi	IX
GİRİŞ	
1- XV.Yüzyıl Türk Edebiyatına Toplu Bakış	1
2- Mıhrî Hatun	5
a- Hayatı	55
b- Edebî Kişiliği	14
c- Duygu Dünyası	22
ç- Nazım Şekilleri	25
d- Vezin	27
f- Kafiye ve Redif	30
g- Dil Özelliği	33
h- Kullandığı Sanatlar	35
ı- Nazîreciliği	39
i- Atasözleri ve Deyimler	43
j- Eseri	48
BİRİNCİ BÖLÜM: DİN-TASAVVUF	
I- DİN	51
1- Allâh	51
2- Melekler	52
3- Kitaplar	54
4- Âyetler	57
5- Peygamberler	57
6- Dört Halife	61
7- Hasan Hüseyin	62
8- Hamza	62
9- Âhiret	62
10- Diğer İtikâdî Mefhumlar	65
11- Dinî Unsurlar	67
II- TASAVVUF	72
1- Ezel	73
2- Harabat	73

3- Neis.	73
4- Arif, İrfan.	74
5- Zahid, Süfî	74
6- Dünya	75
7- Dergâh	76
8- Bezm-i Elest	76
9- Lâ, illâ, Yâ-Hû	76
10- Kâsîh, Şeyh, Zahid	76
11- Bazı Mutasavvıflar	77
İKİNCİ BÖLÜM: CEMİYET	
I- ŞAHİSLAR	78
1- Hükümdarlar, Şehzâdeler	78
2- Şâirler	79
3- Sanatkarlar	81
4- Tarihi ve Efsanevî şahsiyetler	82
5- Masal Kahramanları	84
II- ÜLKE ve ŞEHİRLER	85
III- NEHIRLER- DAĞLAR	87
IV- İÇTİMÂİ HAYAT	87
1- İçtimâî Tabakalaşma	88
2- Eğlence Hayatı	90
3- Telakkî ve İnanışlar	93
4- Süs Eşyası	94
5- Diğer Unsurlar	95
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM : İNSAN	
I- GÜZELLİK	97
a- Umûmî Olarak Güzellik	97
b- Güzellik İle İlgili Tasavvurlar	98
II- SEVGİLİ	100
a- Umûmî Olarak Sevgili	100
b- Sevgili İle İlgili Tasavvurlar	101
III- SEVGİLİDE GÜZELLİK UNSURLARI	104
1- Saç	104
2- Kaş	109
3- Göz ,	111
4- Gamze	113
5- Kirpik	115

6- Yanak	115
7- Yüz	116
8- Ben	118
9- Hat	119
10- Ağız	120
11- Dudak	121
12- Çene	123
13- Bel	124
14- Diş	124
15- Boy	124
IV- SELVİLİ İLE İLGİLİ DİĞER UNSURLAR	125
1- Bûse	125
2- Reftâr	127
3- Hûy	127
4- Eşik	129
5- Ayak toprağı	130
V- AŞIK	130
1- Aşık	130
a- Umûmî Olarak Aşık	131
b- Aşık ile ilgili tasavvurlar	132
2- Gönül	134
VI- AŞIGIN VÜCUT AKSAMI İLE İLGİLİ UNSURLAR	137
1- Vücut	137
2- Cân	137
3- Baş	138
4- Boy	139
5- Boyun	139
6- Göz	139
7- Göz Yağı	139
8- Sîne	140
9- Ciğer	140
VII- MADDÎ ve MANEVÎ HALLER	141
1- Ah, Feryâd	141
2- Gam, Gussa	141
3- Hasret, Firket	142
4- Cevr ü Cefâ	143

VIII- RAKİB	143
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: TABİAT	
I- KOZMİK ÂLEM	147
1- İelek	147
2- Yıldızlar	148
3- Seyyâreler	148
4- Hilâl	150
5- Güneş ve Ay Tutulması	151
II- ZAMAN ve ZAMAN İLE İLGİLİ KAVRAMLAR	151
1- Zaman	151
2- Yıl	151
3- Mevsimler	152
4- Gün	154
5- Dün	155
III- DÖRT UNSUR	155
1- Su	155
2- Toprak	156
3- Ateş	156
4- Hava	157
IV- HAYVANLAR	158
V- NEBATLAR	160
1- Ağaçlar	160
2- Çiçekler	160
VI- BAĞ, ÇEMEN, GÜLİSTAN İLE İLGİLİ HUSUSLAR	164
1- Bağ	164
2- Çemen	164
3- Gülistan	164
4- Bostan	165
SONUÇ	166
BİBLİYOGRAFYA	168
MEBİN	171

Ö N S Ü Z

Bu Yüksek Lisans tezi, XV. yüz yılda yaşamış olan kadın şâirlerimizden Mîhrî Hatun Dîvân'ının edisyon kritik ve tahlilinden meydana gelmiştir. Kaynakların belirttiğine göre, edebiyatımızda ilk divan tertip eden kadın şairlerimizde başında Mihri Hatun gelir. Mihri Hatun'un yaşadığı yıllarda Amasya'da Şehzade Ahmed'in tertip ettiği ilmî ve edebî sohbetlere katıldığı ve erkeklerin hakim olduğu bir toplulukta, duygularını çekinmeden dile getirdiğini, yine bu kaynaklar belirtmiştir. Bir kadın şair olması yanında, duygu ve düşüncelerini dile getirmekte ne derece başarılı olduğu da bizi bu çalışmayı yapmaya yönlendirmiştir. Bunu yapabilmek için de önce sağlam bir Mihri Hatun Divanı oluşturmayı hedef aldık.

Mihri Hatun Divanı'nı ortaya koyabilmek için, Divanın İstanbul'da bulunan üç yazma nüshasından Üniversite Kütüphanesindeki 1994 nolu yazmayı esas aldık. Bu nüshayı diğer iki nüsha ve Elene Mastakova'nın 1967 yılında Moskova'da eski harfler ile neşr ettiği Mîhrî Hatun Dîvânı ile de karşılaştırarak sağlam bir metin kurmaya çalıştık.

Şâirenin his ve hayal dünyasına girebilmek için, Divan da bununla ilgili malzemeyi fişledik. Bunları "Din-Tasavvuf, Cemiyet, İnsan, Tabiat" olmak üzere dört ana bölüme ayırdık. Bu bölümlerden önce, ilgilenenlere faydalı olacağı düşüncesi ile Mîhrî Hatun'un hayatı, şahsiyeti ve duygu dünyasıyla, şiirinin şekil özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi verdik. Ayrıca Divan'da geçen atasözleri ve deyimleri de bir araya topladık.

Kurduğumuz metin üzerinde tahlilî incelemeyi yaparken ana ve alt başlıklar ile ilgili, elimizde pek çok örnek olma-

sına rağmen, birkaçını vermekle yetindik. Örnek verilen beyitlerin sonlarındaki romen rakamları kaside ve mesnevi numaralarını, latin rakamları ise gazelleri göstermektedir. Bunlardan sonra gelenler, o manzumenin beyit numarasını verir.

Sonuç bölümünde, incelemede elde edilenlerin kısa bir değerlendirmesini yaptık.

Eksik ve hatalarının olabileceğini düşündüğümüz bu çalışma sırasında, engin bilgilerinden yararlandığım, yakın ilgi ve desteğini gördüğüm değerli Hocam, tez Danışmanım Yard. Doç. Dr. Hasan KAVRUK'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca metnin tesbitinde yardımını gördüğüm Yard. Doç. Dr. Zeki KAYMAZ'a, metni daktilo eden Arş. Gör. Ramazan ÇİFTLİKÇİ'ye teşekkür ederim.

Sadık ARMUTLU

Eylül 1991

K A L A T Y A

K I S A L T M A L A R

A	:	Ayasof ya Nüshası
a.g.e.	:	Adı geçen eser
Ans.	:	Ansiklopédi
Ank.	:	Ankara
C	:	Cilt
ler.	:	Lergisi
G	:	Gazel
İst.	:	İstanbul
Ktp.	:	Kütüphanesi
K	:	Matbû Minrî Hatun Divanı
Mec.	:	Mecmua
ngr.	:	Regreden
öl.	:	Ölümü
s	:	Sayfa
S	:	Sayı
SN	:	Süleymaniye Nüshası
trs	:	Tarihsiz
TY	:	Türkçe Yazmalar
vb.	:	ve benzeri

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

1. Arap alfabesinde bulunup da Latin alfabesinde bulunmayan işaret ve harfler aşağıdaki gibi gösterilmiştir:

ı	:	همزة
s	:	ث
h	:	ح
h	:	خ
z	:	ذ
s	:	س
z	:	س
t	:	ط
z	:	ظ
c	:	ع
ğ	:	غ
k	:	ق
n	:	ك

2. Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun ünlüler aşağıdaki gibi gösterilmiştir:

â	:	آ
û	:	ؤ
î	:	ئ

G İ R İ Ş

G İ R İ Ő

1-XV.Yüzyıl Türk Edebiyatına Toplu Bakış

XV. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğunun kültür ve medeniyet sahasında ilerleme devridir.Fakat yüzyılın başında Anadolu'nun siyasi durumunu alt-üst eden Timur'un Ankara savaşı ve bu savaştan zaferle çıkması sonucunda Anadolu'da siyasi bölünmeler ortaya çıkmıştır. Şehzadelerin taht için çekişmeleri ve bu çekişmelerin Çelebi Mehmed'in tahta geçmesiyle sonuçlanması tekrar bütünlüşmeye giden ilk adımı atmış ve gerçekten de Anadolu yavaş yavaş tek bir siyasi gücün çevresinde toplanmağa başlamıştır.

Türk Dili sadece halkın konuştuğu dil olarak değil aynı zamanda edebî sahada ve devlet dili olarak da varlığını tesirli bir şekilde ortaya koymağa başlamıştı.Bu asrın ilk yarısında şâir ve âlimleri koruyan üç büyük saray vardı: Konya'da Karamanoğulları,Kastamonuda Candaroğulları,Edirne ve Bursa'da Osmanoğulları.Candaroğullarından İsmail Bey,Osmanlılardan II.Murad ve Fatih şâir ve âlimlere karşı cömert davranmışlar,bir çok Türkçe eserler yazılmasına sebep olmuşlardır.

Fatih devrine gelmeden,yüzyılın ilk yarısında gerek manzum,gerekse mensur pek çok eser yazılmıştır.Yıldırım'ın oğlu Emir Süleyman devrinde (1403-1410) Ahmedî ve Ahmedî Daf gibi şairlerin Emir Süleyman'a kasi-

deler söylediği ve eserler sunduğu malumdur.Çelebi Mehmed zamanında da yazılan eserler nitelik açısından oldukça orjinaldir.Abdulvâsî'nin Halîl-nâme adlı mesnevisi; Şeyhî'nin ünlü Har-nâme'si,Yazıcı Selâhaddin'in Şamsiyye isimli eseri,Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n-necât adlı mevlidi,Hatiboğlu'nun Bahrü'l-hakâyık ve Letâif - nâme adlı mesnevileri bu devirde yazılmış mesnevilerdendir.

II.Murad adına da pek çok mensur ve manzum eser yazılmıştır (16 mensur,21 mesnevi).Mercimek Ahmed Kâbus-nâme çevirisini,Hassan Mihr ü mâh mesnevisini,Muînî Mesnevi-i Muradiye'sini,Şeyhî Husrev ü Şirin mesnevisini ve Cemalî Hüma ve Humayun mesnevisini sunmuştur.Yine Zaîfî Gazavât-ı Sultan Murad Han adıyla kaleme aldığı mesnevisini II.Murad'a ithaf etmiştir.II.Murad devrinde sadece edebiyat,tasavvuf ve şiir konusunda değil,daha başka sanat kollarında da yazılan eserler görmekteyiz.

II.Murad'ın bu şekilde sanatla uğraşmasını kendisinin de zaman zaman şiir yazmasına bağlayabileceğimiz gibi O'nun Şeyhî,Rûmî,Şemsî,Hassan,Sâfî,Ezherî,Nücûmî,Ulvî,Zaîfî gibi şairleri topladığı ve onları koruduğunu bu arada devrin bilginlerini,musikî-şinâslarını,nakkaşlarını da ihmal etmediğini görürüz.Bu da O'nun aslında nasıl bir sanatsever kişiliği olduğunu göstermeğe yeter.

Fatih devrine gelince,Fatih Sultan Mehmed'in 1453 yılında İstanbul'un fethi,daha evvel oluşmaya başlayan saray edebiyatını güçlendirmiş,İstanbul'un İmparatorluğunun merkezi olmasıyla da sanatkârlar,şairler ve bilginler bu merkez çevresinde toplanmağa başlamışlardır.Fatih,İstanbul'u aldıktan sonra onarım ve yerleştirme işlerine başlamış,bunun yanında bilim,kültür ve edebiyatla uğraşanları korumuştur.Bilgin kişilere saygısı sonsuz olan Fatih onları huzuruna çağırır,sohbetlerinden büyük bir zevk duyardı. Fatih'in bu ilgisi bir çok ilim adamı-

nın İstanbul'da toplanmasına sebep olmuştur.

Kendisi de şair olan ve Avnî mahlasıyla şiirler yazan Fatih devrinin en önemli şairi, Divan sahibi Ahmed Paşa (öl. 1497)'dir. Ahmed Paşa, gazel ve özellikle kaside türünde başarılı olmuş, zarif üslûbu, temiz lisani, zengin hayali sayesinde Şeyhî'den sonra Türk şiirinin en büyük siması olarak telakkî olunmuştur. Arapça ve Farsça şiirler de yazmış olan Ahmed Paşa, İran edebiyatının bütün mazmunlarını şiirimize nakletmiş ve bu yüzden İran mu-kallidliği ile itham edilmiştir.

XV. asrın Ahmed Paşa'dan sonra yetişen en büyük şairi Necâtî (öl. 1509)'dir. Fatih devrinde İstanbul'a gelen Necâtî, asıl ününü II. Bayezid devrinde kazanmıştır. Hayalinin inceliği, üslûbundaki tabîlik, hislerinin samimiliği, derinliği ve şiirlerinde daima atasözleri kullanması, O'na büyük bir şöhret kazandırmıştır. Kaynaklar bu yüzyılda Şeyhî'yi mesnevide, Ahmed Paşa'yı kasidede, Necâtî'yi de gazelde üstad saymışlardır.

Bu yüzyılın önemli şairlerinden biri de Fatih devri şâirlerinden olan Melihî'dir. Tokatlı olan şâir, İran'a gitmiş, Arapçayı ve Farsçayı mükemmel öğrenerek İstanbul'un fethinden sonra İstanbul'a dönmüştür. Bu yüzyılda unutulmaması icap eden diğer kıymetli bir şâir Mesîhî (öl. 1512)'dir. Divan'ı ve Şehr-engîz'i ile çağdaşları arasında önemli bir mevki kazanan Mesîhî, canlı ve samimi aşk ve şarap şiirleri yazmış, eserlerinde mahallî hayatı çok aksettirmiştir.

Bu yüzyılda gazel ve kasideleriyle ilmi yapmış diğer şâirler Atâyî (öl. 1437); Karamanlı Nizâmî, Fatih'in vezirlerinden Adnî mahlası ile şiirler yazan Mahmud Paşa, Adlî mahlası ile şiirler yazan II. Bayezid, Cem Sultan, Harîmî mahlasını kullanan Şehzâde Korkut, Mihrî Hatun, Zeyneb Hatun (öl. 1474), Sarıca Kemal (öl. 1476), Uzun Firdevsî'dir.

XIV. asırdan beri inkişafını gördüğümüz mesnevi türü, bu devirde de pek çok eserlerin yazılmasına vesile olmuştur. Bu yüzyıldan bir çok ahlakî, sufiyâne manzumeler, aşk hikayeleri, manzum tarihler kalmıştır ki, bunlardan bazıları edebiyat âleminde haklı bir şöret kazanmıştır. Sufiyâne mesneviler arasında Aydınlı Ruşenî'nin mesnevileri, Diyarbakırlı Halîlî (öl. 1485)'nin Firkat-nâme'si sayılabilir. Bu yüzyılın başlarında Mehmed adlı bir şâirin Emir Süleyman'a takdim ettiği Işk-nâmesi, İznikli Hümâmî'nin Sî-nâme'si de oldukça kıymetli mesnevilerdir.

Genellikle İran mesnevilerinden alınan bir çok aşk ve macera hikayeleri arasında da Akşemseddin-zâde Hamdî (öl. 1508)'nin Yûsuf u Züleyhâ'sı, Ahî'nin Hüsrev ü Şîrîn'i Behiştî ve Celîlî'nin hamse tercümeleri çok meşhurdur. Cafer Çelebî'nin telif olan ve kendi hasbihalini anlattığı gibi İstanbul'la ilgili çeşitli yerleri de içine alan Heves-nâme adlı mesnevisi ile Münîrî'nin Assâr'dan tercüme ettiği Mihr ü Müşterî, Cem Sultan'ın Cemşîd ü Hurşîd'i ve Ahmed-i Rıdvân'ın beş mesnevisi bu yüzyılın tanınmış mesnevilerindendir.

Bu yüzyılda birtakım manzum tarihler de yazılmışsa da bunlar, bedîî kıymetlerinden ziyade tarihî birer kaynak olmak itibarı ile dikkate layıktırlar. Bunların en mühimleri Enverî'nin Düstûr-nâme'si, Firdevsî'nin Kutub-nâme'sidir.

XIV. yüzyıldaki mensur eserlere gelince, Osmanoğullarının tarihi olarak kaleme alınan, içinde destanî unsurlar da bulunan ve halkın anlaması için basit bir dille yazılan Tevârîh-i Âl-i Osmân'lar bu yüzyılda görülür. Süslü bir üslûpla yazılan Sinan Paşa'nın Tazarrû-nâme'si meşhur mensur eserlerin başında gelir. Diğer önemli mensur eserler içinde Manyasoğlu Murad'ın Gülistan Tercümesi, Molla Lutfî'nin mizahi bir risalesi olan Har-nâme'si, Ebü'l-

Hayr Rûmî'nin Saltuk-nâme'si, Dede Korkut masallarının yazıya geçmiş hali, Ebû Müslim Hikayesi zikredilmeye layıktır.

XV. yüzyıldaki türlere göz atacak olursak, daha ziyade mesnevi tarzında olup, ilk kez Mesîhî tarafından kaleme alınan Şehr-engîz, yine mesnevi tarzı kullanılarak yazılan mevlid, manzum ve mensur tasavvufî eserler, manzum ve mensur tarihler, kırk hadisler, manzum ve mensur lügatlar, Hurûfîliğe ait bazı çeviriler ve eserler, mizahî risâleler, kıyafet-nâme gibi oldukça zengin edebiyat türleriyle karşılaşırız(1).

2-Mihrî Hatun

a-Hayatı

Divan Şiirimizin yetiştirmiş olduğu en meşhur kadının şâirlerimizden birisi Mihrî Hatun'dur. Kaynakların verdiği bilgilere göre Mihrî Hatun, Amasya'da doğmuştur(2) Mehmed Zihni'nin "İstanbul ediplerindedir" demesi bir yanılma olmalıdır(3). Kaynaklar doğum tarihi hakkında bilgi vermemişlerdir. Abdulkadir Karahan, İslam Ansiklopedisindeki Mihrî Hatun maddesinde doğum tarihini 1460 olarak yazmıştır(4). Rus türkoloğu Simirnov ve ondan naklen

1-Bu bilgiler şu kaynaklardan özetlenmiştir: Fuad Köprülü, Eski Şâirlerimiz Divan Edebiyatı Antolojisi, İst. 1934, s.67-75; Agâh Sırrı Levend, Edebiyat Tarihi Dersleri (Tanzimata Kadar), İst. 1934, s.67-75; ———, Türk Edebiyatı Tarihi, c.I, Giriş, Ank. 1973; Abdalbaki Gölpınarlı, Divan Şiiri XV-XVI. yüzyıllar, İst. 1954, s.2-7; Nihad Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C.İst. 1971, s.437v.d.; Hasibe Mazıoğlu, "Eski Türk Edebiyatı", Türk Ans. C. XXXII, Ank. 1982, s.96-111; Türk Klasikleri, "XV. Yüzyıl Divan Nazmı", C.II, İst. 1985, s.105-108

2-Sehî Bey, Tezkire, s.122, İst. 1325; Latîfî, Tezkire, İst. Ün. Ktp. TY2646, yk.142b; Aşık Çelebi, Meşâ'irü'ş-şu'arâ, İst. Ün. Ktp. TY. 2406, yk.159a; Mustafa İsen, Kühü'l-ahbâr'm Tezkire Kısmı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Erzurum 1979, s.62

3-Mehmed Zihni, Meşâhirü'n-nisâ, C.II, İst. 1295, s.240

4-İslâm Ansiklopedisi, C.VIII, İst. 1975, s.305

Krimsky de doğum tarihi olarak 1456'dan sonra 1460'lar-
da doğduğunu kaydetmişlerdir(5).Mihrî Hatun,II.Bâyezîd'-
in üçüncü oğlu Şehzade Ahmed'in Amasya'da valilik yaptı-
ğı zaman (1481-1512) onun ilim ve şiir meclislerinde bu-
lunduğuna göre,kendisinin XV.yüzyılın ikinci yarısının
başlarında doğduğunu söyleyebiliriz.

Mihrî Hatun,Gümüşlüoğullarından Halveti şeyhi Pir
İlyas Şücâaddin (öl.1410)'in torunudur(6).Evliya Çelebi
de Mihrî Hatun'un Moğol istilası sırasında Horasan'dan
Anadolu'ya göç eden Pir (veya Baba) İlyas neslinden ol-
duğunu Seyâhat-nâme'sinde zikretmiştir(7).Kaynaklar,Mih-
rî Hatun'un babasının Belâyî mahlası ile şiirler yazan
bir kadı olduğunu yazmışlardır(8).Mehmed Tahir,eserinde
ismini Mehmed Çelebi bin Yahya olarak kaydetmiştir (9).
Fakat 20 Şaban 910 tarihli bir inâmât defterindeki ka-
yıtta Mihrî Hatun'un babasının adı açık bir şekilde ve-
rilmektedir:"Tasaddukat:Mihrî Hatun,duhter-i Mevlânâ A-
masyaî..."(10).Mihrî Hatun bir beytinde kendisinin Be-
lâyî soyundan olduğunu söyler:

Ey belâ-keş Mihrî sen benzer Beâyî neslisin
Sana dâyim bî-vefâlar gâlibâ andan çıkar 40/8

Aşık Çelebi,adının ve mahlasının Mihrî olduğu-
nu(11) belirtirse de Evliya Çelebi ismi,Mihrmâh olduğu-

5-Elena Maştakova,Mihrî Hatun Divan, Moskova
1967,s.5

6-İslam Ans.,C.VIII,s.305

7-Evliya Çelebi,Seyahat-nâme.CII,İst.1314,s.192

8-Latîfî,Tezkire,İst.Ün.Ktp.TY.2646,yk.142b ;Os-
man Feyzi Olcay,Amasya Meşâhiri,İst.Ün.TY.9382,s.152;
Faik Reşad,Tarih-i edebiyât-ı Osmâniye,İst.1327,s.195
İstanbul Kütüphanelerinde Türkçe Yazma Divanlar Kata-
loğu,C.I (Komisyon),İst.1943,s.74

9-Mehmed Tahir,Osmanlı Müellifleri,C.II,İst.1333
s.408,krş.Murat Uraz, Kadın Şâir ve Muharrirlerimiz,
İst.1941,s.1

10-Defter-i Müsveddât-ı İn'âmât ve Tasaddukât ve
Teşrifât ve İrsâliyât ve Gayrihi,İst.Belediyesi Mual-
lim Cevdet Yazmaları:0.71,s.94

11-Aşık Çelebi,Meşâ'irü's-şu'arâ,İst.Ün.Ktp.Ty
2406,yk.159a

dan Mihrî mahlasını aldığını söyler(12).Bazı kaynaklar-
da adı Fahrünnisâ(13) veya Mihrünnisâ(14) olarak da ge-
çer.

Mihrî Hatun'un devrinde nasıl bir eğitim gördü-
ğü,kimlerden neyi ne ölçüde okuduğunu bilemiyoruz. Kay-
naklar bu hususta yeterince bilgi vermemişlerdir.Ailece
belli bir kültür düzeyine sahip olan Mihrî Hatun'un ilk
tahsilini ailesinden,özellikle de babasından aldığını
söyleyebiliriz.Aşağıdaki beyitler bu fikrimizi doğrula-
maktadır:

Dahı anlar kim bize öğretti harf

Hakkımızda eyledi ta'lim-i şarf

'İlm ile koparmagiçün anları

Çekmemek için azâbı cânları II/429-430

Babasının ilim ve irfanın değerini bilen bir kadı
olması Mihrî Hatun'un yetişmesinde,şüphesiz büyük bir rol
oynamıştır.Şiirlerinde ayet,hadis ve peygamber kıssala-
rına yaptığı telmihler,kullandığı tasavvufî,musikî ve nü-
cûmî ıstılahlar,O'nun iyi bir tahsil yaptığını, devrinde
mutad olan ilimleri öğrendiğini göstermektedir.Evliya Çe-
lebi'nin " Yetmiş cild kitâb-ı mu teberi hıfzedüp cümle
ulemâyı mübâhase-i ulûm ve fûnûnda âciz bırakmış" deme-
si ve "Fıkha,ferâ'ize,hayza,nifâsa dâir risâleleri" bu-
lunduğunu söylemesi(15) başka kaynaklarca doğrulanmadığı
gibi risalelerine de bugüne kadar tesadüf edilememiştir.

Mihrî Hatun'un yetişmesine âmil sebeplerden biri
de Amasya ve çevresinde oluşan sosyal muhittir.Bilindiği

12-Evliya Çelebi,Seyâhat-nâme,C.II,İst.1314,s.192

s.408 13-Mehmed Tahir,Osmanlı Müellifleri,C.II,İst.1333,

14-Murad Uraz,Türk Edip ve Şairleri, İst.1939,s.113

15- Evliya Çelebi,Seyâhat-nâme,C.I,İst.1314,s.342

gibi Selçuklular zamanından beri bir ilim merkezi olan Amasya, Osmanlı şehzadelerine karargah olduktan sonra daha fazla önem kazanmış ve Anadolu'nun beş büyük kültür merkezinden biri olmuştur. Sultan II. Murad ve Sultan I. Selim'in doğum yeri olmakla meşhur olan bu şehir, bilhassa XV. ve XVI. asırlarda pek çok meşhur kişiler yetiştirmiştir(16).

İşte Mihrî Hatun, bu kültür ve sanat muhitinde yetişmiş, almış olduğu eğitim yanında, şahsi kabiliyetini de kullanarak şâirlik mesleğine hazırlanmıştır.

Kaynaklar, Mihrî Hatun'un yaşadığı yıllarda Amasya'da vali olarak görev yapan Şehzade Ahmed'in teşekkül ettirdiği edebi çevrede, ilim ve şiir meclislerinde erkeklerle aynı seviyede Mihrî Hatun'un da bulunduğunu kaydetmişlerdir(17). Yine aynı kaynaklar, O'nun Necâtî, Güvâhî, Makâmî, Aftâbî, Münîrî v.b. gibi devrinin şairleriyle doğrudan veya mektuplaşarak edebi münasebetler kurduğunu yazmışlardır(18).

Adı geçen kişilerin isimlerinden bazıları ve bunlarla kurduğu edebi ilgi ve latifeli yazışma Divanında tesbit edilmiştir. Mihrî Hatun bir gazelinde Güvâhî hakkında:

Cihân içinde bir hûba Güvâhî
Seni Hâk mübtelâ kıl sun ilâhî 189/1

dedikten sonra, bu güzellerin kendisine zulüm ve eziyet

16-İslam Ans., C.I, İst.1971, s.453

17-Aşık Çelebi, Meşa'irü's-şu'arâ, İst. Ün. Ktp. TY. 2406, yk.157a; Mustafa İsen, Kühü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), s.62; Nihad Sami Banarlı Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, c.I, s.453. İst.1771; Türk Klasikleri, C.II, (Söğüt Ötüken Yayınları), İst.1985, s.227 İslam Ans., c.VIII, s.305

18-bk.17 nolu dipnot ve a.g.e., gösterilen sayfalar

etmesi için latife yollu bed-duâ(kargış) ederek,bu duyguların sebebini gazelinin son beyitlerinde açıklar:

Mu'âyin işbu şi'ri ger sorarsan
Nedür dirsen Güvâhînün günâhı
Ki bir kaç beytün ile Mîhrîyi sen
Niçün yâd eylemezsin gâhî gâhî 189/8-9

Aşık Çelebi de tezkiresinde bu konuda "merhûm Givâhî ile dahı mu'âsır ve birbiriyle latîfeleri barışur imiş" dedikten sonra Mîhrî'nin yukarıda bahsettiğimiz gazeli yazıp Güvâhî'ye gönderdiğini kaydeder(19).

Mîhrî Hatun'un edebi olarak haberleştiği bir diğerk şair de Makâmî'dir.Aşık Çelebi,Tezkiresinde Makâmî'den söz ederken bu hususta şunları söyler:"Mîhrî ile mu'âsır ve Sultan Ahmed âstânında birbiri ile mu'âsır imişler.Ezilmek üslûbunda Mîhrîye bu gazeli göndermiştir.Gazel:

Ĥüsnündür âftâb anun mâh gencidür
Ĥaddin mehün hilâl iden ebrûn rencidür
Naks itdü levh-i Ĥüsnüne tâtûs kuyruğı
Gûyâ berât-ı Ĥüsnüne zülfün nişâcidür
ĤaĤĤ-ı izâr u Ĥâl-ı ruĤ u zülf ü kirpigün
Her biri Ĥasta dillere bir Ĥara sancıdur
Mîhrî aceb mi mîhrüni sînemde şaĤlasam
Dil şehriyârınun görki küncidür
Ahdüm budur ki bu sana Ĥarşunda cân virem
Şun leblerüni sanma Makâmî dilencidür (20)

19-Aşık Çelebi,Meşâ'irü'ş-şu'arâ,İst. Ün. Ktp.TY. 2406,yk.160a

20-Aşık Çelebi,Meşâ'irü'ş-şu'arâ,İst. Ün. Ktp.TY. 2406,yk.157b

Mihrî Hatun, Makâmî'nin gönderdiği gazeline aynı vezin ve kafiye de şu karşılığı vermiştir:

Ne hüsnüm âftâb u ne hûd mâh gencidür
Ne kaşlarum kemân u ne zülfüm nişâncıdur
Bühtanlar eylemiş bize ra'nâ diyü hatîb
Şâ'irlerün bir nicesi gâyet yalancıdur
Lagıla bûse istese bizden acerb degül
Sağalı gelse her kişi iller gülincidür
Şimden girü Makâmî bizüm bûsemüz hemân
Yıllarla yürek ağrısı ıshâl rencidür
Her âstâna yüz sürüp bûse cerrider
Bu bâb içinde Mihrî de senden dilencidür 53/1-5

Mihrî Hatun, çağdaşı şairler içinde en çok Necâtî-yi beğenmiş, onun tesiri altında kalmış ve sanatına ilgi duymuştur. Bu hususta daha geniş bilgi, ileride "nazireciliği" kısmında verilecektir.

Mihrî'den bahseden kaynaklar, O'nun bazı kimseler ile duygusal ilişkileri olduğunu yazmışlardır(21). Bu kişilerin başında Amasya valisi Şehzade Ahmed'in veziri Sinan Paşa-zade İskender Çelebi gelir. Matla beyti şu olan:

Hâbdan açdum gözüm nâ-gâh kaldurdum seri
Karşuda gördüm turur bir mâh-rûy dil-beri 194/1

gazelin, makta beytinde İskender'in adı geçmektedir. Bu da kaynaklarca aşkını terennüm ettiğini yorumlanmasına sebep olmuştur. Gazelin makta beyti şudur:

İrdi çün âb-ı hayâta Mihrî ölmez haşre dek
Gördi çün zulmet şebinde ol'ayân İskenderi 194/5

21-Latîff, Tezkire, İst. Ün. Ktp. TY. 2646, yk. 142b; Aşık Çelebi, Meşâ'irü'ş-şu'arâ, İst. Ün. Ktp. TY. 2046, yk. 159b, 160a; Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-şu'arâ, Millet Ktp. Hekim Ali Paşa no: 602, yk. 292a

Fakat adı geçen İskender'in âb-ı hayât ve karanlık gece ile birlikte kullanılan bir mazmun olduğunu, şâirlerin şiirlerinde çok kullanıldığını söyleyenler de vardır(22)

Kaynaklar, Sultan Ahmed'in meclisinde bulunan şâirler, bu durumu nükte ile imâ ettiklerinde Mihrî Hatun'un,

Nice İskenderi la' lüm zülâli
Şuya ilettili vü susuz getürdi

diye cevap verdiğini de kaydetmişlerdir(23).

Mihrî Hatun'un Hâtemî mahlasıyla şiirler yazan (24) Müeyyed-zâde Abdurrahman Çelebi ile de duygusal ilişkiye girdiği söylenir(25). Mihrî Hatun, bir gazelininmakta beytinde duygularını şöyle dile getirir:

Sen yalandan Hâtemî âşık geçersin Mihrîye
Sümme va'llâh seni Mihrî yig sever oğlandan 133/7

Mihrî Hatun pek çok talibleri çıkmış olmasına rağmen evlenmemiştir. Kendisine evlenme teklifinde bulunanları kabul etmemiştir. Tezkireler, Eyüp Müderrisi Paşa Çelebi isminde birinin Mihrî ile izdivaca talip olanlar arasında bulunduğunu ve diğerleri gibi bunun da Mihrî Hatun ile evlenmeyi başaramadığını yazarlar(26). Buna rağmen bütün kaynakların ittifaklarına göre Mihrî Hatun, son derece güzel olup iffet ve ismetini koruyabilmiştir. Bu hususta kaynaklar bize şu bilgileri verirler:

22-Gönül Ayan, "Mihrî Hatun ve Şiirleri", Erdem Der., sayı 13, s.26, Ank.1990, s.26

23-Latîfî, Tezkire, İst. Ün. Ktp. TY. 2646, yk. 142b; Beyânî, Tezkire, Millet Ktp. (Ali Emirî) no:757, yk. 101a; Aşık Çelebi, Meşâ'irü'ş-şu'arâ, İst. Ün. Ktp. TY. 2406, yk. 160a

24-Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, nşr. Haluk İpekten ve diğerleri, Ank.1988, s.192

25-Aşık Çelebi, Meşâ'irü'ş-şu'arâ, İst. Ün. Ktp. TY. 2406, yk. 159b

26-Beyânî, Tezkire, Millet Ktp. (Ali Emirî) no:757, yk. 101a; Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-şu'arâ, Millet Ktp. Hekim Ali Paşa, no:602, yk. 292b

Latîfî:"Rivâyet ederler ki bu kadar maḥbûbe-i maḥbûb-perest ü mey-i 'aşk u hevâyile mest ü hem-dest iken gird-i dâmen-i ismeti ve zeyl-i iffeti âlâyiş-i töhmetden pâk ve lücce-i deryâ sâkına gelmez pâk u bî-bâk idi"(27).

Hasan Çelebi:"Egerçi zamânında şu'arâ ve zurefâ ile şoḥbet ü ülfet ve Mîhr ü muḥabbet üzere olurmuş.Lâ-kin kîse-i maḥdûmunun mührine dest-i ecânib ırmemiş ve serâ-perde-i ismet ü iffetine nâ-mahrem-i harâm girmemişdür"(28).

Aşık Çelebi:"zen-dünyâ gibi kimesne ondan murâd almamış ve câm-ı 'ışkından gayri harîm-i hürmetine yâd ayak girmeyüp genc-i nuḥbetine bahîl eli tokınmayıp dünyâya kız geldi kız gitti"(29).

Gelibolulu Âlî:"dâmen-i iffetine dest-i bîgâne fırsat bulmadı ve pîrâhen-i ismetine uşşâk-ı müştâk-ı farzânedenden kimse vâsıl olmadı.Muḥassıl-i kelâm zen-i dehr-firîbine aldanmayıp dünyâya merdânelikle geldi gitti"(30).

Mihrî Hatun'un bütün hayatı Amasya'da geçmiştir. Fakat Sultan Bayezîd'e yazdığı kasidenin bir beytinden:

Nola ey kimyâ-nazar luḥfuyla olsan dest-gir
Pây mâl olup Amasiyyede olmuştır türâb VIII/26

kendisinin Amasya'nın dışına çıkmak isteği seziliyorsa da bu hususta kaynaklarda bilgi verilmemiştir. Yalnız civar

27-Latîfî, Tezkire, İst. Ün. Ktp. TY. 2646, yk. 142b

28-Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-şu'arâ, Millet Ktp. Hekim Ali Paşa no:602, yk. 292a

29-Aşık Çelebi, Meşâ'irü'ş-şu'arâ, İst. Ün. Ktp. TY. 2406, yk. 160a

30-Mustafa İsen, Kühü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), s. 62

bazı şehirleri gördüğü,yaylalara çıktığı şiirlerinden anlaşılmaktadır:

Diyâr-ı Rûm içinde şimdi birdür
Ne hûş yaylak imiş bu şehr-i Ladik 82/XX-2

"Geçmiş ki hayf Mihrî Amasiyyede ömrün"(178/7a) diyen Mihrî Hatun,Amasya'da ölmüştür.Kaynaklar,ölüm tarihi olarak 912/1506 yılını kaydetmişlerdir(31).Elimizde bulunan bir in'âmât defterine göre Mihrî Hatun'un 2 Cemaziülevvel 914,3Zilkâde 915,10 Şevvâl 916 ve 27 Zilhicce 917 tarihlerinde gönderdiği kasideler karşılığında 10.000 akçe aldığı kayıtlıdır(32).

Mihrî Hatun'la ilgili olarak in'âmât defterinde 914,915,917 yıllarında yapılmış kayıtlar mevcut olduğuna göre,Mihrî Hatun'un ölüm tarihini,son kaydın yapıldığı 917/1511 tarihinden sonraki bir tarihte tesbit etmemiz gerekecektir(33).

Mihrî Hatun'un,dedesi Halveti Şeyhi Pir İlyas'ın II.Bayezid tarafından yaptırılan tekkenin bahçesine gömüldüğünü Evliya Çelebi'nin Seyâhat-nâme'sinden öğreniyoruz(34).

31-Mehmed Tahir,Osmanlı Müellifleri,c.II,s.409,İst. 1333; Mehmed Halid(Bayrı),"İlk Kadın Şair:Mihrî". Hayat Mec.,sayı 92,İst.1928,s.279; Türk Klasikleri,C.II.İst.1985, s.227; Nihad Sami Banarlı,Resimli Türk Edebiyatı Tarihi,C.I,İst.1971,s.453; Murad Uraz,Türk Edip Ve Şairleri, İst.1934,s.114; İslam Ans.,c.VIII,s.306

32-Defter-i Müsveddât-ı İn âmât ve Tasaddukât ve Tegrîfât ve İrsâliyât ve Gayrihî,İst.Belediyesi Muallim Cevdet Yazmaları:0.71,s.288,366,417,499

33-İsmail Erünsal,"Türk Edebiyatı Tarihine Kaynak Olarak Arşivlerin Değeri",Türkiyat Mec.,C. XIX,İst.1980, s.222

34-Evliya Çelebi,Seyâhat-nâme,C.II,İst.1314,s.193

b-Edebî Kişiliği

Bilindiği gibi XV.yüzyılda Divan Şiirini hakıyla temsil eden Şeyhî(öl.1422),Ahmed Paşa(öl.1497) ve Necâ-tî(öl.1508)'dir.Bu kişilerden sonra ikinci derecede şâ-irlerin başında şüphesiz Mihrî Hatun önemli bir yer iş-gal eder.İlk divan tertip eden kadın şâir olması,erkek-lerin hakim olduğu edebî meclislerde bulunması ve hanım şâir olduğunu hissettiren şahsî ve samimi ifadeler kul-lanması,Mihrî Hatun'un değerini daha da artırmaktadır. Bu özellikleriyle XV. yüzyıl Divan Şiirinin gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Mihrî Hatun,daha gençliğinde ilim ve şiiirden an-layan bir aile çevresinde yetişerek edebî kültürünün ya-nında,şiiirdeki şahsî kabiliyetiyle de kısa zamanda geli-şerek dikkatleri çekmiştir.Kaynakların Mihrî Hatun hak-kındaki görüşlerini şöyle sıralayabiliriz:

Sehî:"Hôş-tâb dur.Eş'ârı halk içinde meşhûrdur ve gazeliyâtı ehl-i dil arasında mezkûr"(35) olduğunu;Latî-fî:"fenn-i şî'rde bî-kadr ve pâye-i ma'rifetde kem-mâye degüldür.Tab'-ı suhan-ârâsı gülgüne-i nazm-ı rengîn ile meşşâta-i arûs-i hüsn-i maqal ve ziyet-ger-i bikr-i fik-r-i hayâl idi"(36) demiştir.

Aşık Çelebi:"eş'ârı hüsnî gibi meşhûre imiş.Ol a-hû kemend-i eş'ârla ve tîr ü kemân-ı kilik-i 'anber-nişâr ile belâgat vâdîlerin şikâr edinirmiş.Arâ'is-i ebkâr-ı me'anîyi Mihrî nazmla kendinün idinüp hacle-i tasarrufu-na getürmüş"(37) olduğunu zikreder.

Hasan Çelebi de "Tâ'ife-i zenândan nazm-ı şî'rdin

35-Sehî,Tezkire,s.122,İst.1312

36-Latîfî,Tezkire,İst.Ün.Ktp.TY.2646,yk.142b

37-Aşık Çelebi,Meşâ'irü'ş-şu'arâ,İst.Ün.Ktp. TY. 2406,yk.159a

dem-zenân olanlardandır ve ber-muktezâ-yı letâ'if ve fevâkih-i zarâ'ifi iktitâf ve ictinâd idüp arâ'is-i ebkâr-ı me'ânîyi dekîka-yı hacle-i taşarrufuna getürmekle serâperde-i hâtırında ebkâr-ı efkâr mütezâhir ve gamâm-ı insicâm-ı gülşen-i eş'âr pür-hamından mütekâtirdür"(38)der.

Gelibolulu Âlî:"Bikr-i fikri gibi mümtâz ve gevher-i tabî'atına qarîn ü zâhirü'l-icâz bir hatun-ı âşık-bâz idi"(39).Beyânî : "zamanında sipihr-i melâhatun tâbende mihrî olup eş'ârı mihr-engîz ve muhabbet-âmîzdür" (40) demişlerdir.

Kaynakların bildirdiğine göre " hoş-tab " ve "şîrîn-edâ",nefsine itimadı tam,sağlam seciyeli ve temiz ahlaklı bir şâire olan Mihrî Hatun;klasik terbiyenin,Divan Şiiri kültürünün kurallarına,inceliklerine uyarak ve üstadlarının yolunda yürüyerek şiirler yazmıştır.

Mihrî Hatun'un şiirlerinde her şeyden önce hayata bağlılık ve yaşama sevinci vardır.Dünyayı iyimser bir gözle görür:Hayat,kısa ve geçicidir.O'na göre ömrü "gül devri" yani ilkbahar mevsimi gibi çok kısa görür.Bu kısacık ömrü safa ile geçirmeli ve hayatı mümkün olduğunca sevinciyle,neşesiyle,zevkiyle yaşamaya bakmalıdır:

Ömrünü hōş geçür ki geçer Mihrî devr-i gül
Dirsin ki kanı bülbül yâ nev-bahâr gül 99/7

Ömr bir anda geçer devr-i gül eyyâmı dahı
Bâkî kalmaz bu zemân bari geçür anlarıyla 156/7

Yakalum cân u gönül mumıla ten micmerini
Şubha dek ayş idelüm şem'-i şebistânlarıyla 156/5

38-Hasan Çelebi,Tezkiretü'ş-şu'arâ,Millet ktp.
Hekim Ali Paşa,no:602,yk.292a

39-Mustafa İsen,Künhü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı(Yayınlanmamış Doktora Tezi),s.62

40-Beyânî,Tezkire,Millet Ktp.(Ali Emiri)no:757,yk.
101a

Gam,keder ve üzüntüyü bir yana bırakıp,kısacık ömrü iyi değerlendirip,hayatı yaşamak diye özetlenen bu Epikürizm düşüncesi Mihrî Hatun'un şiirlerinde çok görülür.İran şâirlerinden Ömer Hayyam'ın rübaîlerinde dile getirdiği düşüncenin bizde temsilcisi Bâkî'dir. Mihrî Hatun'un şiirlerinde de bu düşünceyi anlatan beyitler çoktur.

Mihrî Hatun,rindâne şiirlerden sonra en çok âşıkâne şiirler yazmış ve aşk temasını işlemiştir.Bu özelliğini hemen her şiirinde görebiliriz.Bu aşk,Fuzûlî'deki ulvî bir aşk değil,her an değişen beşeri bir aşktır. Mihrî Hatun mecâzî aşka düşkündür ve bu aşktaki samimiyetini her fırsatta dile getirir:

Cür'a-i ışk-ı mecâzi nûş eyle şıdķ ile
Tâ hakîkatden yana yol bulasın mirâclık 79/2

Hûblarun mihrini Mihrî ölürüz terk itmezüz
Kim ne dirise disün biz olamazuz yârsuz 65/6

Ey ehl-i şafâ cehd it ışkıla geçür'ömri
Bulmak dilerisen ger cânıla cihândan haz 72/2

Mihrî Hatun,aşkı ilim olarak görmüş,onu öğrenmiş olduğundan başkaları bu hususta onunla söyleşiden korkarlar.O,bu yolda can verdiği için de seçkin bir kişidir:

'İlm-i ışkı biz ey Mihrî şöyle taşşıl eyledük
Şimdi her âşık bizümle itmege korkar başş 11/5

'Işkun yolında cânâ cân virdüğüm görenler
Der ehl-i ışk içinde Mihrî güzîne benzer 35/5

Mihrî Hatun,diğer şâirler gibi feleğin cevrenden,bahtının kötülüğünden,sevgilinin vefasızlığından v.s. gibi

duyguları çokca dile getirmiştir. Bu duygular yüzeyde olup derinlere inmez. Fuzûlî'de olduğu gibi, gerçek bir acıyı, ıstırabı duymamış ve şiirinde de duyurmamıştır:

Çekmişim hâdden aşâ cevri ü cefâsın felegün
Görmedüm zerre kadar mihr ü vefâsın felegün 86/1

Bulmadum bir gün vefâ sevgülü yârundan benüm
Geçdi bilmem nedür devlet kenârundan benüm 105/1

Toprağın çünkü gözün yaşile yoğrılmış ezel
Biz ana neyleyelüm ey yazusu kâra başum 119/2

Mihrî Hatun'un en çok şikâyeti güzellere karşı kader ve bahtının olmayışı, taliinin ters gitmesidir. Yer yer bu düşünceyi dile getirir. Hiç evlenmemiş olması, bu duyguların dile gelmesine sebep olabilir. Belki bunları gerçekçi olarak da görebiliriz:

Hûblarda vefâ bulımaduğ Mihrî cihânda
Bir baht-ı siyeh tâli'î yok başlaruz biz 58/5
Degmedüm bir güle bu tâli'î yok başumu gör
Tutaram bunca zemân oldu ki gülzâr etegin 128/3
Dôstum cem' itmeler âlemde bî-tâli'leri
Bir dağı Mihrî gibi baht-ı siyeh-kâr olmaya 173/5

Ayrıca Mihrî Hatun,

Tâli'ün yokdur güzellerden ey Mihrî çâre ne
Kısmet rûz-ı ezelde sana bu olmuş nasîb 97/5

derken, teslimiyet göstererek kaderci bir zihniyet sergilemiştir.

Mihrî Hatun, hicrana tahammül edemez, vuslatı ister ve visali tercih eder. O'na göre aşk tahsilinin gayesi sevgiliye kavuşmaktır. Bu, dünyanın en tatlı olayıdır. Dünyada

bundan daha güzel bir şey yoktur:

Taḥşîl odur ki âşık ma^cşûka ola vâşıl
Ḥâsıl budur cihânda taḥşîlden ne ḥâşıl 98/1
Lezzetin işbu cihânun şimdi bildük ḥâşılı
Yoğımış rûy-i zeminde vaşl-ı dil-berden lezîz 18/2

Bazan da bu kavuşmaya tasavvufî bir hava verdiği de görülür:

Âteş-i ışkâ o âşıklar ki cânın yaqdılar
Buldular vuşlat-ı ebed çünkim cihânın yaqdılar 19/1

Mihrî Hatun'un şiirlerinde lirizm coşkun bir halde değildir. Bu, O'nun duygusuz olduğunu göstermez. Kadın şâir olması ve kaynaklarda duygularını dile getirmekten çekinmeyen birisi olarak kaydedilen şâirenin, lirik sayabileceğimiz şiirlerinden bir kaç örnek verelim:

Çekmezidi bir nefes ḥârun cefâsın neylesün
Lîkî bülbül gülsitân içre gülün tutsağıdur 33/5
İşğdan fâriğ olan diller ne bilsün ḥâlini
Tutuşup hicr âteşile gice gündüz yananun 90/4
La^cline öykündüğüçün lâle-ruḥsârına şem^c
Lâleye dağ urdılar şem^cün zebânın yaqdılar 19/4

Mihrî Hatun, rind bir şâir olduğu için, şiirlerinde aşktan, şarabdan, kadehten, meyhaneden v.s. yer yer bahsetmiştir:

Mest-i mey-i ışk ol yürî âlemde ey Mihrî
Pes rind ü harâbât olana âr gerekmez 62/1
Var hângehi bekle riya ile sen ey şeyḥ
Sâbit kademüz sâkin-i meyhânelerüz biz 63/3
Rüsvâlığumuz ḥalk-ı cihân bildi ne ğam çün
Gûş eylemezüz nâsiḥ-ı rindânelerüz biz 63/5

Bu özelliğiyle ara sıra zahidlere de çatmıştır:

Efsâne ile zâhid künc-i riyâda kalma
Gam-nâk cân u dilden mül def ider belâ bil 98/4
Günâhı kimsenün senden sorulmaz söyleme zâhid
Şarâb-ı la l-i dil-berden beni men eyleme zâhid
151/II-3

Mihri Hatun'un şiirlerinde anlam derinliği de yoktur. Söylemek istediğini açıkca ve kelime oyunlarına girmeden söylemiştir. Bir beyitte, ilk anlamı altında başka derin anlamlar arama gereği duyulmaz. Duygu ve düşüncelerini olduğu gibi ifade ettiği için okuyucu tarafından kolayca anlaşılır:

Neyledüm nittüm günâhum bilmezem bu ben garîb
Gördüğince yüz çevirür yüzüme bakmaz habîb 7/1
Cürmüm nedür ki dil-berâ bizden safâsı yok
Ben bendesine zerrece meyl ü vefâsı yok 78/1
Cânâ kapunda cânıla serden geçenlerüz
Uyma rakîbe sürme bizi düşmenün gibi 190/3

Bazan da beyitlerin anlam bakımından basit, sade bir özellikte söylediği görülür:

Döndürürsem yüz yüzünden dönsün yüzüm
Senden ayruga nazar kılrsa direm çıksun gözüm
110/IV-1

Kimseler bencileyin ışka giriftâr olmasun
Kimsenün bencileyin sevdiği agyâr olmasun 135/1

XV. yüzyıl şâirlerinin çoğunda görülen temiz, pürüzsüz sade bir Türkçenin yanında atasözü, deyim ve halk söyleyişiyle şiir söylemek geleneğine Mihri Hatun da uymuştur. O, baş üstüne, yatlu haber, iki gözüm, postu soyula, uyuz it, uş uşıla, lokma lokma v.s. gibi halk söyleyişlerini

şiiirde kullanmıştır:

Döndürmez ol yüzini eger postı soyıla 152/3b

Sürünürem yoluna bunca zemân iki gözüm 118/2b

Râziyüz tek her uyuz it yimesünler leşümüz 59/5b

Mihrî Hatun'un şiiirinde çağdaşlarında olduğu gibi atasözleri özellikle deyimlerin çokluğu dikkati çekmektedir.İleriki kısımlarda daha geniş bir şekilde ele alacağımız için,burada atasözü ve deyimlerden bir iki örnek vermekle yetineceğiz:

"Elin işte gözün aşta olsun"

Çün aldun elüne yakamı hâlüme bak kim

Dirler gözün aşda olsun olurken elün işde 159/4

"Gül dikensiz,yar engelsiz olmaz"

Görmedüm bir hûb kim yanında olmaya rakîb

Bu cihân bâğında hiç gül olmaz imiş hârsuz 65/5

"Ârife bir harf yeter"

Ârife bir harf besdür hiç tatvîl eyleme

Tâli ün yokdur güzellerden ey Mihrî sözi kes 67/5

Şiiirde geçen deyimler,ifadeyi kuvvetlendirmek için kullanılmıştır.Bu deyimlerin büyük bir kısmı bugün de kullanılmaktadır:

"Agzı hayırlı"

Bir hayr agızlı didi ki çoktan uzatdılar 31/6b

"Ümid kesmek"

Mihrî gör ömr eylerise kesme ümîd 172/9a

"Diş bilemek"

Vardugınca o bizüm diş biledi kanumuza 172/2b

Mihrî Hatun'un şiiirinde tasavvuf,pek görülmez.

Tasavvufi beyitlere ender rastlanır.Dış dünyayı şiirine aktarmayı tercih eden Mihrî Hatun'da görülen bazı tasavvufi beyitler,O'nda bir bilgi hududunun dışına taşmamıştır:

Nûş eylerüz rûz-ı ezel câmını ışkun
Tâ haşre dek ol şevkıla mestânelerüz biz 63/2
Işkun meyini nûş ideli Mihrî döstum
Gitdi başına gelmedi akılı bî-cân yatur 48/5

Mihrî Hatun,her divan şâiri gibi şiirlerinde kendini övmüş ve mübâlağaya dayanan ifadeler kullanmıştır. Aşağıdaki beyitte kendini şiir denizindeki inciye benzetir:

Bahr-i şi r içre Mihrî bir dürdür
Ki anı görmemiş ola gavvâs 69/4

sözünün tatlı olduğunu,papağanı bile mat ettiğini söyler:

Gerçi noksân gazelsin leb-i yârı anıcak
Tûtîyi mât ider ey Mihrî şîrîn güftârun 84/7

kendini,İranlı şâir Selmân-ı Sâvecî(öl.1396)'den üstün görmeyenleri bilgisiz ve düşüncesiz olarak görür:

Şübhesiz nâ-dân u ebter cilûf u bî-idrâkdur
Ehl-i şi r içre seni yig görmeyen Selmândan 133/6

Mihrî Hatun'un beyitlerinde bir anlatım kusuru olan ve kulağa hoş gelmeyen tekrarlar da yeryer görülür:

Dilinde şâm u seher Mihrînün budur zikri 2/5a

Dilinde şâm u seher Mihrînün budur zikri 120/5a

Çokdur cihânda derd-i nigâr mübtezel . , 5a

Çokdur cihânda cevr ü cefâsıyla mübtezel 149/3a

Bin yıl ki felek devr ide êşık sana cânâ 161/7a

Bin yıl ki felek devr ide devrânlar içinde 165/2b

c-Duygu Dünyası

Mihrî Hatun, şiirlerinde cinsinin duygularını yani kadınca duyguları da dile getirmiştir. Divan Şiiri kültürünün kurallarına, inceliklerine uyan Mihrî Hatun, bir hanım şâir olduğunu hissettiren şahsi ve samimi ifadeleri kullanmaktan çekinmemiştir. XV. yüzyılda ve Divan Şiiri estetiği içinde bir kadının aşk duygularını ifade edebilmesi, kabiliyeti ile birlikte, pervasızlık ve cesaretinin de ifadesidir. Bu bakımdan divan şâiri kadınların başında yer alır.

Latîfî, tezkiresinde: "gerçi işve-i eş ârı zenâne ve şîve-i güftârı mü'ennesânedür. Ammâ cihet-i sûz u güdâzda âşıkâne ve beyân-ı şevk ü niyâzda merdânedür"(41) derken, Aşık Çelebi de : "yazısı kız nakşı ve inşâsı rûs-piyânedür. Erkek arslan arslan, dişi arslan arslan degül mi deyü şâhid-bâzlıktan hâlî degül imiş"(42) diyerek Mihrî Hatun'un yukarıda bahsettiğimiz özelliklerini belirtmişlerdir.

Mihrî Hatun, aşksız ve sevgisiz, yarsız olamayacağı, bu yolda edep ve hayayı bile koruyamayacağı görüşündedir:

Neylerem bî-çâre gönlüm bir dem olmaz yârsuz
Epsem olmaz nitekim cehd eylerem bu ârsuz 65/1
Âşıkısan ışk yolında saklama nâmûs u âr
Cehd idüp bu yolda cân vir yohsa elden gitdi yâr
44/1

Âşık olmayan kişi, âşıkların halini bilmezler. Aşık kın kendine mahsus macerasını âşık olmayanlara anlatmanın güçlüğü de aşağıdaki beyitte söyler :

41-Latîfî, Tezkire, İst. Ün. Ktp. TY. 2646, yk. 142a
42-Aşık Çelebi, Keşâ irü'ş-şu arâ, İst. Ün. Ktp. TY. 2406, yk. 159a

Olmayan âşık ne bilsün ehl-i ışkun hâlini
Şerh olunmaz bu beyânun mâcerâsı özgedür 32/2

halkın kınamasına bile aldırış etmez:

Müdde î olsa cihân halkı kamu bize ne gam
Ger bizümle ola bir zerre vefâsı yârun 84/5

Mihrî Hatun, sevdiği zaman hiç kimsenin sevgisi-
nin kendininki kadar olamayacağı görüşündedir:

Çokdur cihânda gerçi senün mübtelâların
Ben bende gibi sevmeyi bir mübtelâ seni 187/3
Cân u dilden sana bu âlemde
Mihrîdür mübtelâ be hey kâfir 30/7

Bu yolda canını bile feda etmekten çekinmez:

Dili virdüm yalnız sanma sana cân biledür
Dil nedür cân dahı cânâ sana kurbân biledür 37/1
Gamzen garazı cân ise cânâ ne tekellüf
Başumda senün cân dahı cânâ ne tekellüf 77/1

Mihrî Hatun ayrılığa, sevdiklerinden ayrı kalmaya
tahammül edemez:

Yidüğüm derd içdüğüm gamdur enîsüm gussa yâr
Sensüzün niçe geçer gör bu zemânı kendümün 94/2
Bir dem dil-ber cemâlinde ırag olmak ne güc
Bir nefes cânânesiz âlemde sag olmak ne güc 12/1

Mihrî Hatun'un sevgiliye teslimiyeti tamdır:

Râzıyam cânâ gerek aglat gerek güldür beni
Dönmezem senden gerek dirgür gerek öldür beni

110/VI-1

Sevgiliden gelen her şey kendisine hoş görünür:

Mihrî sen kılma şikâyet dest-i cevr-i yârdan
Her ne gelse hış gelür bana efendümden benim 103/7

Cevrün de vefâdur bana derdün de devâdur
Bîmâr-ı dile bir dahı tîmâr gerekmez 62/2

Bir kadın şâir olan Mihrî Hatun,

Mân-ı zi'l-hiccenün onbeş gicesi hôt şeb idi
Ki eyledi yâr ile Mihrî bile seyrân bu gece 145/9

diyerek, dolunayda sevgili ile gezen, dolaşan ve aşkına karşılık görmediğinde başkaldırma duygusuna da sahip biridir. Sevgiliye karşı "sevni kendüleri sevmege iderler âr"(49/III-2) deme cesaretini de gösteren Mihrî Hatun, ilgisizlik karşısında çekinmeden rest çekmiş ve duygularını dile getirmiştir:

Şimdiden girü cihân hûblarınun varına yuf
Kuru da vâlar ile itdügi ikrârına yuf
Eyü çekdük bularun cevri ü cefâsın be yüri
Niçe bir yalvaralum yârına agyârına yuf 76/1-2

Mihrî Hatun duygularını dile getirirken bazan pervasızca ifade etmekten çekinmemiştir. Aşık Çelebi'nin "inşâsı rûspiyanedür" demesi herhalde bundan dolayıdır. Aşağıdaki beyitler bu duyguların ifadesidir:

Şîrîn lebin agyâra sunar Mihrî'ye sunmaz
Tûtî baka karga yiye şeker ne kolaysuz 56/5
Âşıkları bir bûsesine cân vire her dem
Agyârla ol sarıla üryân ne kolaysuz 57/2

Mihrî Hatun, kadın olmasına rağmen, bir erkek edasıyla da duygularını dile getirmiştir. Bu özelliğini Latîfî, "beyân-ı şevkde merdânedür" diyerek dile getirmiştir. Bu duyguların söylendiği beyitler de çoktur:

Bu gönlüm zevrakın aldı bugün bir gonca-leb gül-ruh
Yaşam deryâsına saldı bugün bir gonca-leb gül-ruh
14/1

Hattun benefşe haddun hōş yâsemîne benzer
Gülzâr-ı hüsnün ey dōst cennet içine benzer 34/1
Cemâlünü görüp gayra nazar eylerisem
Dōstum tîr-i müjenle iki gözümü çıkar 25/5

ç-Nazım Şekilleri

Pek çok divan şâiri gibi Mihrî Hatun'un da en rağbet ettiği nazım şekli gazeldir. Divanı'nda 206 gazel vardır. Kendisi her şeyden önce gazel şairidir ve edebiyatımızda gazelleri ile tanınmıştır. Divan düzenleyen hemen bütün divan şâirlerinin yaptığı gibi Mihrî Hatun da bu geleneğe uyarak her harfte bir veya bir kaç gazel söylemiştir.

Mihrî Hatun'un divanında yer alan 206 gazelden 53'ü 7 beyit, 36'sı 6 beyit, 11'i 9 beyit, 9'u 8 beyit, 2'si 10 beyit, 1'i 11 beyit ve geriye kalan 94 gazel 5 beyitten meydana gelmiştir. Buna göre Divan'da daha çok beş ve yedi beyitli gazellerin tercih edildiği görülür. Ayrıca bir tane de gazel-i mutavvel olarak adlandırabileceğimiz bir manzumesi vardır.

Konuları bakımından Mihrî Hatun'un gazelleri de daha önceki yüzyıllardan ve kendi devri gazellerinden bir ayrılık göstermez. Bu şiirlerde de aşk, şarap, rindlik ve tabiat işlenmiştir. Ancak onlardan dil, ifade ve üslûp yönünden ayrılır.

Kasideleri ise hemen her divan şairinde olduğu gibi hacim bakımından farklılıklar arzeder. 12 kasidesinden 3'ü 17, 1'i 18, 3'ü 20, 1'i 21, 1'i 28, 2'si 32 ve bir tanesi de 39 beyittir. Bu 12 kasidenin birisi Sultan II. Bayezid'e, 11 tanesi de çoğu zaman bayram tebrikleri vesilesiyle şehzade Ahmed'e sunulmuştur.

Kasideler, genel olarak bu tarzın kaidelerine göre ve diğer divan şairlerinde olduğu gibi, bir nesib kısmı

ile başlar, sonra girizgâh beyti ile medhiye kısmına geçer. Burada memduh aşırı mübalağalarla övüldükten sonra onlardan lutûf ve ihsan isteyerek ömrünün uzun ve devletin devamlı olması için dua eder.

Fakat bunların yanında, bu alışla gelmiş şeklin dışına çıkmış kasideleri de vardır. Divan'daki VIII, XII ve XVI numaralı kasidelerde nesib kısmı yoktur. Her hangi bir başlangıç yapmaksızın, doğrudan doğruya medhiye kısmına girilir.

Kihrî Hatun'un kasidelerinin nesib kısmı, medhiye kısmından daha güzel ve ustaca yazılmıştır. Bu kısım daha fazla işlenmiş, daha samimi ve dolayısıyla daha güzel parçalardır.

Kasidelerinde son derece sade ve açık bir dil kullanılmıştır. On iki kasidenin on biri medhiye olup bir tanesi de tevhiddir.

Kihrî Hatun iki tane de mesnevi yazmıştır. Bunlardan biri 29 beyit, diğeri 462 beyittir. Birincisi tehdit, diğeri tazarrû-nâme'dir.

Tazarrû-nâme, Allah'a yakarışlarla doludur. Fâilâtün fâilâtün fâilün vezni ile yazılan mesnevide, değişik vezinler ile yazılmış gazeller de vardır. Tazarrû-nâme, nât ve mev'izeleri içerir. Buralarda Allah'ın birliği, Peygamberin övgüsü, dünyanın geçiciliği, insanların gaflette oldukları v.s. duygular dile getirilir. Ayrıca çeşitli sebeplerle, kendisinin Allah katında günahkar bir kul olduğunu ve mahşer gününde bağışlanması için yalvararak niyazda da bulunur.

Tazarrû-nâme'nin son kısımlarında Kur'ân'da zikredilen bazı büyük peygamberlerin mucizeleri, dört halife ile Hz. Hasan ve Hüseyin'in methi, en sonra da dua bölümü gelir. Burada padişaha, geçmişlerine ve eserini okuyanlara duadan sonra, Tazarrû-nâme'yi bitirme fırsatı ver-

diği için Allah'a hamd ederek eserini bitirir.

Mihrî Hatun'un Divanında kaside,gazel ve mesneviden başka 1 tercî-i bend,8 murabba,1 tahmis,1 müstezâd,4 kıta ve 7 tane de müfred vardır.

d-Vezin

Mihrî Hatun,genellikle şiirlerini ahenkli ve kolay vezinlerle söylemiştir.Divanda 240 farklı manzume yer almıştır.Bu manzumelerde 13 farklı aruz kalıbı kullanılmıştır.En çok kullanılanı başlamak üzere dağılımları şöyledir.Verilen rakamlar manzume numaralarını gösterir.

Bahr-i Remel

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

VI,VII,VIII,XI,XII,1,3,4,5,7,8,11,12,13,15,16,17,18,19,20,22,23,27,32,33,35,36,39,40,42,44,45,51,52,54,55,65,66,67,70,74,75,79,80,83,85,90,91,94,95,100,103,104,105,109,110,113,114,121,122,126,131,132,133,134,135,136,137,138,141,153,162,166,169,173,174,184,185,194,196,197,198,199,200,201,209,210,213,215,220,223

Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

XIII,XV,6,25,26,37,59,64,76,84,86,101,111,118,119,124,127,128,129,142,143,145,146,148,149,156,157,158,160,161,164,172,176,177,180,182,191,206,207,208,214,216,222

Fâilâtün fâilâtün fâilün

II,III,IV

Feilâtün feilâtün feilün

112

Bahr-i Hezec

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

14,29,68,87,92,97,106,139,151,154,205,212

Mefûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

V,24,28,43,56,57,58,60,61,62,63,77,102,108,130,
140,147,159,161,165,175,178,181,183,186,192,193,195,203,
217

Mefâîlün mefâîlün feûlün

73,82,107,167,168,170,189

Mefûlü mefâîlün mefûlü mefâîlün

29,72,81,150

Bahr-i Muzâri

Mefûlü fâilâtü mefâîlü fâilün

IX,X,XIV,XVI,9,10,21,31,38,41,46,47,48,50,53,71,
78,89,99,117,123,144,152,155,163,171,187,188,190,202,204,
211,219

Mefûlü fâilâtün mefûlü fâilâtün

34,98,218,221

Bahr-i müctes

Mefâilün feilâtün mefâilün feilün

2,49,96,115,116,120,125,179

Bahr-i Hafîf

Fâilâtün mefâilün feilün

I,30,69,88

Bahr-i Recez

Müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün

93

Görüldüğü gibi Kihrî Hatun,her bahirde şiir söylememiş,özellikle ahenkli vezinleri tercih etmiştir. Remel ve Hezeci çok kullanmıştır.En az kullandığı bahir de Hafîf ile Recezdir.

Mihrî Hatun,vezni tam bir başarı ile uygulayamamıştır.Aruz vezniyle,Türk dilinin o asırlarda henüz

kaynaşamadığını düşünürsek Mihrî Hatun'un bütün kudretine ve çabalamalarına rağmen neden iyi netice alamadığını anlarız. Türkçenin bünyesi aruza kolaylıkla uymuyordu. Bunun için, ya Arapça kelimeler tercih ediliyor, ya-hut Türkçe kelimelerde heceler uzatılıyordu.

Mihrî Hatun'un nazım dilinde, vezin zaruretlerinden ileri gelen bazı aksaklıklar vardır. Bunların başında, Türkçe kelimelerde hecelerın uzatılması gelir. Türkçede uzun vokal bulunmadığı için bu imâleler hoş kaçmamıştır. A, i, u'nun uzatılması bir dereceye kadar iyi karşılanabilir ise de e, o, ö'nün uzatılması hiç de iyi olmamıştır. Divan'da bu çeşit imâleler, hemen hemen her beyitte görülür. İmâlesiz beyitlerin sayısı pek azdır.

Vezin zarureti dolayısıyla görülen ikinci aksaklık, kelimelerin birbirine karışarak vokalin düşmesidir. Vokalle biten bir kelimedden sonra, vokalle başlayan bir kelime geldiği zaman, ilk kelimedeki vokalin düşerek iki kelimenin birleşmesinden ibaret bu (birleşme veya büzülme) hadisesinin, Divan'da iki şekli görülür. Birincisi "ki" edatından sonra vokalle başlayan bir kelime gelince "ki"nin i'si düşer. Bu suretle, ki itdi-k'itdi, ki oldı-k'oldı, ki urdı-k'urđı şekline girmiş olur.

İkinci şekli ise, bir dil hadisesi olmaktan bütünü uzaktır. Bu şekil, biri vokalle bitip, öbür vokalle başlayan her hangi iki kelime arasında görülebilmektedir. Vezin zarureti dolayısıyla ortaya çıkan bu çeşit aksaklık için de bir kaç örnek verelim:

Ey niçe pâdişehler bende oldı bed-du âdan II/437a

Her kim okursa eylerem andan ricâ II/457a

Hüsnün berâtını iltıdi sabâ gülsitâna çün XIV/7

Bende itdiyise sana zemân böyle mi gerek 89/5b

f-Kafiye ve Redif

Bilindiği gibi şâirler şiirlerinde kafiyeyle önem verip gösterişli redifleri tercih ederler.Şiirlerinde mevsûle,müessese,mukayyed ve müreddefe gibi kafiye çeşitlerini kullanmıştır.Aşağıdaki beyit kafiye-i mevsûleye örnektir:

Benefşe hattun u hüsnün bahârum
Hemân pesdür bana sevgülü yârum 107/1

Bu beyitte yer alan "bahârum" ve "yârum" ile gazelin diğer kafiyeyle kelimelerdeki reviden sonra gelen "m"(mim) vasıl harfidir.Bu şekilde yapılan kafiyeyle de kafiye-i mevsûle denir.

Matla beyti aşağıda yazılı olan gazel,kafiye-i müessese'ye örnektir:

Tahsîl odur ki âşık ma şûka ola vâsıl
Hâsıl budur cihânda tahsîlden ne hâsıl 98/1

Yukarıdaki beyitte geçen revî harfi ile aralarında harekeli bir harf olan "â"(elif) harfi kelimeyle te'sîstir.Bu şekilde meydana gelen kafiyeyle de kâfiye-i müessese denir.

Aşağıda ilk beytini yazdığımız gazel ise,mukayyed kafiyeyle örnektir.Gazelde kafiyeyle meydana getiren "üşürdiler,düşürdiler,pişürdiler v.s." kelimelerdeki reviden önce gelen "ü" harfi kayd harfi olduğu için böyle harflerle yapılmış kafiyeyle,kâfiye-i mukayyed denir:

Düşmenler üstine sanemün el üşürdiler
Yatlu haberle uş beni gözden düşürdiler 38/1

Matla beytini aşağıya yazdığımız gazelin "efgân, giryân" ve bu kelimeleri takip eden diğer kafiyeyle kelimelerdeki revî harfinden önce gelen"â"(elif)ler bu

gazeldeki kafiye'nin redif harfini oluştururlar. Böyle harfle yapılan kafiye'lere, kafiye-i mreddefe denir. Di-
van'da en çok görülen kafiye Şekli budur:

Hem-dem olmasun ilâhî âh u efgân kimseye
Mahrem olmasun cihânda zâr u ğiryân kimseye 174/1

Mihrî Hatun, bazan bir beyitte birden fazla kafi-
ye de kullanmıştır. Buna "z'l-kavâfî" denilir. Aşaşıdaki
beyit buna örnektir:

ekmeyen bilmez nedür yârın cefâsı özgedür
Düşmeyen bilmez nedür hicrn belâsı özgedür 32/1

Kafiye'yi oluşturan kelimelerin aynı tür ve aynı
vezinde olması Mihrî Hatun'un Şiirinde görülen bir özel-
liktir:

Gördi eşmm yine bir şâh-ı cihânı ne güzel
Sevdi cânım yine bir hb-ı zemânı ne güzel 101/1

matlaıyla başlayan gazelin kafiyesini oluşturan "cihân,
zemân, dehân, kemân v.s." kelimeler hem aynı vezinde, hem
de aynı türden (yani isim türünden) kelimelerdir.

Matla beyti,

eşmme dil uyup ruh-ı dil-dâra gitdiler
Gz göre gr beni nice odlara atdılar 31/1

olan, bu gazelin kafiyesini oluşturan kelimeler aynı tür-
den, yani fiil türünden kelimelerdir.

Mihrî Hatun, bazı gazellerinde kafiye'yi oluşturan
kelimelerin tümünün soyut isimlerden oluşmasına, hepsinin
Türkçe olmasına veya yabancı kelimelerden meydana gelme-
sine de dikkat etmiştir. Bu tip kafiye'ler, onun Şiirinde a-
henk unsurunu oluştururlar.

Mihrî Hatun, aynı kafiye'leri kasidelerinde ara sıra

ve gazellerinde de beş beyit içinde iki defa kullanılmaktan çekinmemiştir. Ayrıca "garîb, rakîb, nasîb, habîb" gibi yabancı kelimeleri kafiye yaparken bunlara Türkçe kelimeleri de eklemiştir.

Mihrî Hatun, kafiye'nin yanında redife de önem vererek şiirinin ahenkli olmasına çalışmıştır. Şiirlerinin büyük bir çoğunluğu redifli olup müreddef adını alır. 12 kaside'sinin 8'i ve 206 gazelinin 111'i rediflidir. Bu redifler bazan bir kelimedendir;

Işk bâbindan benümle eyledi ol yâr bahs
Cânla virdüm cevâbın itmedi tekrâr bahs 11/1

bazan da birden fazla kelimedendir meydana gelmekte ve büyük bir ahenk oluşturmaktadır:

Dôst nâzik yâr imişsin böyle bilmezdim seni
Dil yakıcı nâr imişsin böyle bilmezdim seni 198/1

Mihrî Hatun'un 111 redifli manzumesinin 90 tanesi tek kelimedendir, 21 tanesi de birden fazla kelimedendir meydana gelmiştir. Bazan aynı kelimelerin bir çok kereler redif olarak kullanıldığı da görülür. "biz, gerekmez, ne kolay, ol didüm, be-ser, kâşkî, bu, hôt görelüm, benüm, bu gece" kelimelerin redif yapıldığı bir kaç gazel vardır.

Bir de "reddü'l-acüz" denilen ve aynı mısraın şiir içinde iki defa tekrar edilmesi, Mihrî Hatun'da çok görülür. Bu, genellikle gazellerin ilk ve son beyitlerinde yapılır:

Tebâreke'llâh eger dil-berise ancak ola
Güzeller içre bugün sürûrise ancak ola 2/1
Dilinde şâm u seher Mihrînün budur zikri
Tebâreke'llâh eger dil-berise ancak ola 2/5
Sarrâf da benden beter âvâre olupdur
Benzer hadı dil-berlerinin kare olupdur 43/1

Her bâde de cânân lebi yâdına ey Mihrî
Sarrâfı da benden beter âvâre olupdur 43/5

Devlet atına süvâr olmuş iki sîmîn-beden
Gûyiyâ halkı cihâna biri cândur biri ten 127/1

Iyd-ı adhâ ne mübârek gündi gördüm hôş
Devlet atına süvâr olmuş iki sîmîn-beden 127/5

g-Dil Özelliği

Eski Anadolu Türkçesi'nin son devresine ait olan Mihrî Hatun Divanı'nın taşıdığı dil özellikleri, konumuzun dışında olmasına rağmen, bununla ilgili fonetik ve morfolojik hususiyetlere maddeler halinde kısaca göz atmamızda fayda vardır.

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinin fonetik bakımdan gösterdiği en dikkat çekici hususiyet, yuvarlak-düzlük bakımından vokal uyumunun zayıf olması; vokallerde umumiyetle bir yuvarlaklaşma temayülünün bulunmasıdır. Diğer Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde olduğu gibi, Mihrî Hatun'un Divanı'ndaki bir çok eklerin vokalinde bir yuvarlaklaşma görülmektedir. Bu yuvarlaklaşma hadisesini ve Divan'da görülen diğer özellikleri şöylece sıralayabiliriz:

1-Vokal değişmelerinden i/e meselesinde metnimiz i tarafındadır: bil, bin, dir, di, gice, girü, irgür, irür, vir, yig gibi. Şahıs zamirlerinden ben ve sen'in akuzatif şekli beni seni kelimelerinin yanında bini, sini şekilleri de daha az sayıda görülmektedir.

2-Yuvarlaklık-düzlük bakımından kelime ve eklerin vokallerinde bir yuvarlaklaşma görülür. Eski Türkçe'deki k-'lerin sadalılılaşp g- olmaları büyük ölçüdedir. Divan'da geçen ve g- olarak kabul edilen kelimelerden bazıları şunlardır: Gel-, git, getür, gir-, göster, gör-, gül-, gün, gündüz, güneş, gemi, gider-, gönül, göyin-, göz, güç v. s. Bir kaç

kelime ise, bugün de aynı sesi taşıdığı için k- ile tesbit edilmiştir: Kendü, kendüzi, koy, kişi.

3-Divan'da t-/d- durumu karışıktır. Aynı durum i-/e- de vardır. Aynı kelimeler bazan t- ile bazan da d- ile yazıldığı gibi, bu keyfiyet i-/e-'de de geçerlidir: itdi, etmiş, etmedin, etdürmedün, itmek istersen gibi.

4-Kelime başında k-/-h değişikliği yoktur, k- kendini korumaktadır: kanı, kangı, kanda

Kelime ve hece sonunda ve hece başında bazı kelimeler k'lar h olmuştur: yoh, ırah, yohsul, uyhu, kohu.

5-Eklerde, konsonantlar arasında sadalı olup olma bakımından bir uyum yoktur. Kökün konsonantı ne olursa olsun: "da-, de, dan, den, düm, duk, dük, dur, dür" gibi ekler daima "d"(dal) ile yazılmıştır.

6-I. ve II. kişi iyelik eki almış kelimelerin belirtme durumuna girişleri genelde eksizdir: cemâlün, düş-tüğüm, sâduklarun, hüsnün gibi. Bazan da akkuzatif eki kullanılmıştır: küfr-i zülfünü, Mushaf-ı hüsnünü, ihsânını v.s.

7-İyelik eklerinde I ve II. şahıslarda daima yuvarlak, III. şahısta daima düzdür: baş-um, el-üm, saç-un, sözler-ün, kohu-sı, göz-i, iş-ümüz gibi. Ancak bir gazelde kafiye zorlamasıyla, III. tekil şahısta ekin bünyesindeki düz sesli, vav harfiyle yuvarlaklaştırılmıştır: düri-sü-n, süri-sü-n, hurî-sü-n.

8-Akkuzatif eki III. şahıs iyelik eklerinden sonra -n şeklindedir: cevâb-ı-n, yüz-i-n, vasf-ı-n, hülle-si-n-i, sahra-lar-ı-n.

9-Genetif ekinde farklı durum aradaki vokallerin daima yuvarlak oluşudur: at-un, iş-ün, gonca-nun, lâle-nün.

10-İstek I. tekil kişi çekiminde, -am/-em(ol-am, kıl-am, id-em, vir-em), -ayın/-eyin(eyle-y-eyin, yan-ayın, ol-aym, yud-ayın) ve -ayum/-eyüm(id-eyüm, gör-eyüm) biçiminde üç

türlü kullanış görülür. En az son şekil görülür.

11-Divan'da belirtili tamlamalardaki tamlayan eki genellikle kullanılmamıştır:hüsni sermâyesi,gönlüm evi,aşkı libası,cemâli Kushafı gibi.

12-Işaret zamirlerinin çokluğu bular,şular şeklindedir.Divan'da geçen bazı kelimeler,anlam bakımından çokluk bildiren bir sözcük yer aldığı halde,ayrıca bir de çoğul eki kullanılmıştır.Bu durum vezin ve kafiye gereğidir:niçe cânâneler,yüz bin cânlar gibi.

13-Mihrî Hatun'un Divanı kelime hazinesi bakımından da dikkat çekici bir durum göstermektedir.Divan'da bugün kullanmadığımız pek çok Türkçe kelime vardır.Mihrî Hatun,Eski Anadolu Türkçesi'nden Klasik Osmanlıcaya geçiş devresinde yaşadığı için kendi zamanından önce kullanılan eski yazı dilinden geniş tesirler almıştır. Bu kullanılan kelimelerden bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz: assı:fayda,kâr; egin:sırt,arka; iltmek:götürmek; kangı:hangi; öykünmek:taklit etmek; öndin:önce,önceden; sin:mezar; sünük:kemik; tamu:cehennem; tanlamak:şaşmak; uçmak:cennet; uşatmak:parçalamak,kırmak; yağı:düşman; yildürmek:koşmak,acele etmek; yig:daha iyi, üstün; yüz urmak:saygı ile yere kapanmak.

h-Kullandığı Sanatlar

Mihrî Hatun,sade bir dil ile yazdığı şiirlerinin yanında,sanat gösterme amacını güttüğünde,şiirlerinde birtakım söz sanatlarına yer vererek şâirlik gücünü göstermeye çalışmıştır.Bu sanatlardan bazılarını örnek olarak şunları gösterebiliriz:

1-Teşbih

Bezm-i hüsnüne vücûdum şem dür pervâne dil

Bu yanan cânum fitilidür yüregüm yagıdur 33/5

Bu beyitte vücud,muma ve gönül de pervâneye benzetilmiştir.

2-Istiâre

Kârumuz itdi felek bûlbûl-veş zâr u figân
Hasret ideli bizi bu gül-i handânumuza

Benzetilen (müşebbeh) söylenmeyip, kendisine benzetilen (müşebbehün bih) sevgili yerine gül-i handân söylenmiştir.

3-Mecâz-i Kürsel

Bunca ma lûmatile meşhûr olinca âleme
Dürlü mechûlât ile mezmûm olaydum kâşkî 185/6

Beyitte dünya, kâinât söylenip dünyadaki herkes bütün insanlar anlatılmak istenmiş yani kül söylenip cüz anlatılmıştır.

4-Teşhis

Na ra urdukça seher murgı neger te'sîr ider
Gonçe güler serv salar başını oynar gül XI/7

Cansız varlıklar duyan, hareket eden bir insan kişiliğinde gösterilmiştir.

5-İhâm

Bulmak istersen cinâne dest-res
Tövbeyi dilden giderme her nefes II/126

İki anlama gelen dil (a.gönül;b.lisan,dil) beyit içinde tüm anlamları kastedilerek kullanılmıştır.

6-İhâm-ı tenâsüb

Merve hakı safâsın anun ol bilür hemân
Işkı yolında sıdkıla kurbân-ı cân ide 171/4

İki manaya gelen safâ (a.safa,berrak; b.Mekke'de bir tepe) beyit içinde söylenmemiş anlamıyla, Merve kelimesi ile anlam ilgisi kurulmuştur.

7-Tevriye

Devlet bulmak istersen ey kul
Emrile ol pâdişâhun her dem ol IV/8

Beyitte devletin yakın anlamı (bir hükümet idaresinde teşkilatlandırılmış olan siyasi topluluk) söylenip uzak anlamı (zenginlik, saâdet, baht) kastedilmiştir.

8-Tenâsüb

Çekmezidi bir nefes hârun cefâsın neylesün
Lîkî bülbül gülistân içre gülün tutsagıdur 33/4

Bülbül, gül, gülistân ve hâr kelimeleri arasında ilişki kurulmuştur.

9-Leff ü Neşr

Zinde olur tâ haşre dek bulur hayâtı teşne-dil
Hızr-veş her mürdeye virsen şehâ lutfuyla âb VIII/23

Birinci mısrada zinde ve teşne-dil söylenip, ikinci mısrada da bunlarla ilgili olarak Hızr-veş ve âb karşılığı verilmiştir.

10-Mübâlağa

Hicrünle gözüm yaşı yagmur gibi yagaldan
Başdan başa bu âlem çayır çemen olmuşdur 29/2

Beyitte sözün etkisini güçlendirmek amacıyla "dünyanın çayır çemen olması" olamayacağı bir biçimde dile getirilmiştir.

11-Tezad

Sensin ol sultân kamu biz kullaruz
Sen ganîsin biz kamu yohsullaruz II/326

Sultan, kul, ganî ve yohsul kelimeleri birbirlerine zıt unsurlar olarak bir arada kullanılmıştır.

12-Telmih

Baglayup sâf sâf melekler geldiler
Emrün ile ana secde kıldılar II/274

Beyitte meleklerin Hz.Adem'e secde etmeleri iş-
lenmiştir.

13-İrsâl-i mesel

Gamzesi düzdi bulup dilde hayâli haznesin
Didi ancak ki dirler gene vîrândan çıkar 40/5

Söylenen bir düşüncüyü inandırmak ve pekiştirmek
amacıyla hazinenin yıkık yerlerde olacağı belirtilmiş-
tir.

14-İktibâs

Fevt olup gitmiş iken lutfına Hakkun nazar it
Gör niçe buldı hayât uşda yine azm-i ramîm

Beyitte söze anlamı pekiştirmek amacıyla " azm-i
ramîm" ayeti kullanılmıştır.

15-Tecâhül-i ârif

Gözüm açup yumınca oldu çeşmümden nihân
Şöyle teşhîs itdüm anı yâ melekdür yâ perî 194/4

Sevgilinin peri veya melek olmadığı bilindiği hal-
de,göz açıp kapayınca gözden kaybolması gibi bir nükteye
bağlanarak bilmezlikten gelinmiştir.

16-Hüsn-i ta'lîl

Oldı hengâm-ı bahâr irdi demi gülzârun
İmdi dil bülbülü artur demidür gel zârun 84/1

Bülbülün inlemesinin artması,bahar mevsiminin
gelişi ve gülbahçesinin zamanı gibi güzel bir se-
bebe bağlanmıştır.

17-Cinâs

Bâtınumu bu fikr kurt gibi yir
Korkaram beni kabûl itmeye yir II/229

Söylenişleri ve yazılışları bir olan yir (a.ze-
min,toprak; b.içini yemek eyleminden türev) kelimesi
ile anlamları ayrı iki kelime bir arada kullanılmış-
tır.

18-İştikâk

Reh-i ışkunda uşşâkun nazar kıl hâline cânâ
Ne hâlile geçer sensüz göre ahvâli bir lahza
154/4

İşk,uşşâk; hâl, ahvâl kelimeleri arasında işti-
kâk sanatı yapılmıştır.

h-Nazireciliği

Kaynaklar,Mihrî Hatun'un çağdaşı olan Necâtî Bey'e
nazireler yazdığını söylerler.Latîfî bu konuda şunları
kaydeder:"ekser eş ârı Necâtî Bege nazîre vâki olmuşdur.
Nezâirden garazı ona irişmek idi.Necâtî Beg bu husûsda
münfa il idi.Bu kıt ayı onun hakkında dirler:

Ey benüm şî rüme nazîre diyen
Çıkma râh-ı edebden eyle hazer
Deme kim işte vezn ü kâfiyede
Şî rüm oldı Necâtîye hem-ser
Harfi üç olmag ile ikisinün
Bir midür fi'l-hakîka aybu hüner " (43)

Latîfî'de geçen bu rivayeti,Nihad Sami Banarlı

şöyle değerlendirir: "Mihri şahsiyet sahibi bir kadın şâir olmakla beraber, Necâti'ye nazîrelerinin ona yetişmesi veya onunla yarışma iddiasıyla yazıldığı ciddiye alınamaz. Necâti'nin bu nazîrelere kızdığı ve bir kıta ile hiddetini Mihri'ye bildirdiği de ihtiyatla karşılanması gereken haberlerdendir." (44)

Mihri Hatun'un: "Yüzüne gülse bir kaç gün Necâti sakın aldanma" (151/VII-4) dediğine bakılırsa Necâti ile aralarının iyi olmadığını söyleyebiliriz. Aşık Çelebi de Tezkiresinde "Necâtînin:

Tek yirde gökde zerre kadar minnet olmasun
Ürti döşek Necâtîye bir bûriyâ yeter

beytine, Mihri Hatun'un

Sen ey Necâtî isterisen bûriyâ döşek
Yâr eşiginde Mihriye bir kuru câ yeter

diye Necâtîye ta rîz ettiğini" yazmıştır. (45)

Bu söylentilere rağmen Mihri Hatun,

Mihri Necâtî şîrine dersen nazîre lîk
Sen bir gedâ vü müflis o bir pâdişâhile 163/7

beytiyle Necâtî Bey'in şiirlerine nazîre söylediğini kabul ettiği gibi, şâirlikte ona yetişemediğini ve kendisinin Necâtî'den aşağı olduğunu da kabul etmiştir.

Gerçekten Mihri Hatun'un şiirlerine baktığımızda, büyük bir kısmında Necâtî Bey'in etkilerini ve Mihri'nin nazîreciliğini görürüz. Ayrıca çağdaşı Ahmed Paşa'dan da etkilendiğini ve ona da nazîreler yazdığını görürüz.

Tesbit edebildiğimiz kadarıyla Mihri Hatun,

44-Nihad Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, c. I, s. 454

45-Aşık Çelebi, Meşâ irü'ş-şu ara, Ist. Ün. Ktp. TY. 2406, yk. 159a

Necâtî Bey'in 56 gazeline,Ahmed Paşa'nın da 21 gazeline nazire yazmıştır.Böylece onun,söylediği nazîrelerle edebiyatımızda bir nazîrecilik çığırını açtığını söyleyebiliriz.

Mihrî Hatun'un Necâtî Bey'e yazdığı nazîrelerden sadece bir kaç tanesini ve nazîre yazılan gazellerin matla' beyitlerini,bir fikir vermesi düşüncesiyle şöyle kaydedebiliriz.(46)

Mihrî Hatun:

Âteş-i gamda kebâb oldu ciger döne döne
Göklere çıkdı duhânımla şerer döne döne g.143

Necâtî Bey:

Bu cefâdan ki kadeh agzun öper döne döne
Nârı gayretde kebâb oldu ciger döne döne g.467

Mihrî Hatun:

Şöyle teşhîs eyledüm cânânı bayram irtesi
Gâlib ider derdüme dermânı bayram irtesi g.200

Necâtî Bey:

Avlayalum bir semen endâmı bayram irtesi
Eyleyelüm bir dahı bayramı bayram irtesi g.568

Mihrî Hatun:

Nice zülf ü nice mu anber-gîsîdur bu
Varise sünbül ü reyhâna viren budur bu g.142

Necâtî Bey:

Nice kâkül nice mû sünbül-i gül budur bu
Dil-i uşşâkı perîşân idici budur bu g.443

Mihrî Hatun:

Çokdur cihânda gerçi güzeller senün gibi
Bir nâzenîn görmedüm elhak senün gibi g.190

46-Necâtî Bey'e ait olan gazellerin matla beyitleri,A.Nihad Tarlan'ın neşrettiği "Necâtî Beg Divanı, İst.1963"adlı kitaptan alınmıştır.

Necâtî Bey:

Yakın cihânı mest güzeller senün gibi
Gönlüm evini gamze-i şîr-efgenün gibi g.645

Mihri Hatun:

Güncege azm eylemişsin âh şâhum gitme gel
Kerharum kim sana te'sîr ide âhum gitme gel g.121

Necâtî Bey:

Âsmânîler geyüp gün gibi mâhum gitme gel
Gönlere boyanmasun feryâd u âhum gitme gel g.351

Ayrıca Mihri Hatun'un, çağdaşı ve XV.yüzyılın en meşhur şairi olan Ahmed Paşa'ya yazdığı nazîrelerden bir kaç tanesini şöyle sıralayabiliriz.(47)

Mihri Hatun:

Nigâr ruhlarını lâlezâra benzetdüm
Beneîşe saçlarını müşgbâra benzetdüm g.120

Ahmed Paşa:

Cemâli nakşını gördüm nigâra benzetdüm
Cefâların göricek rûzigâra benzetdüm g.201

Mihri Hatun:

Eyledük yârıla sahrâları seyrân bu gice
Vâcib oldur bana şükrâne virem cân bu gice g.145

Ahmed Paşa:

Yine yan şem gibi subha dek ey cân bu gice
Ki tola şevkun ile sohbet-i cânân bu gice g.200

Mihri Hatun:

Ateş-i ışka o âşıklar ki cânın yakdılar
Buldılar vuslat-ı ebed çünkim cânım yakdılar g.145

47-Ahmed Paşa'ya ait olan gazellerin matla beyitleri, A. Nihad Tarlan'ın neşrettiği "Ahmed Paşa Divanı. İst.1966" adlı kitaptan alınmıştır.

Ahmed Paşa:

Ehl-i diller sohbet-i cânânda cânın yaktılar
Şem için pervâneler iki cihânın yaktılar
g.35

1-Atasözleri ve Deyimler

Divanda atasözü ve deyim mahiyetinde bir hayli ifade yer almaktadır.Bu ifadelerin büyük bir kısmının atasözü ve deyim oldukları belli olmakla beraber,bir kısmı hakkında,bugün için karar vermek mümkün değildir. Divandaki atasözleri ve deyimleri tesbit ederken E.Kemal Eyüboğlu'nun "Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler" isimli eserinden faydalandık.

a-Atasözleri

Atasözlerin beyitlerde yer alışı,mana bakımından ve kısmen iktibas yoluyla olmaktadır.Ayrıca vezne uydurmak için küçük değişiklikler (kelimelerin yerini değiştirme,kelime ilave etme,çıkarma v.b.) de yapılır. Bazı beyitlerde "gerçi dirlen, didiler, bu söz meşhûrdur" gibi ifadelerle atasözü olduğu belirtilir,çoğu zaman da buna gerek duymadan olduğu gibi yazılır.Bir takım sözlerin ise atasözü olup olmadığını kestirmek güçtür.Bunlar kelâm-ı kibârdan veciz,hikmetli sözler olabileceği gibi, günümüzde unutulmuş atasözleri de olabilir.Bu ölçülerinde Divanda bulabildiğimiz ve yukarda adını verdiğimiz kitapta da tesbit ettiğimiz atasözleri şunlardır:

1.Alın yazısı değişmez

Zülfün gamını dest-i ezel yazdı başuma
Sanma ki tâ ölince bu yazuyu bozula 152/4

2.Altını sarrafa sor,cevâhiri kuyumcuya

Virme nâ-dân eline kim ne bilir
Altunun kıymetini ehl-i rasas 69/6

3-Arife bir işaret yeter

Arife bir harf besdür hiç tatvîl eyleme
Tâli ün yokdur güzellerden ey Mihrî sözi kes 67/5

4-Aşışa ya sabır,ya sefer

Didiler lêzımdurur uşşaka sabr u yâ sefer
İmdi ey Mihrî hemân terk-i diyâr egler beni 197/7

5-Ateş olan yerde duman olur

Aslun ey bî-çâre âdem oldu od
Od olıcak lâ-büd olur anda dûd III/3

6-Başa yazılan gelir

Sehm-i belâna sînemi kılsam siper n'ola
Rûz-ı ezelde yazdı çü Hak kaşum üstine 155/2

7-Bir ben bilirim,bir Allah

Hicrûn gamında dil ne çeker şimdi dôstum
Bir ben bilürem ancak anı bir Allahile

8-Çeken bilir

Çekmeyen bilmez nedür yârın cefâsı özgedür
Düşmeyen bilmez nedür hicrûn belâsı özgedür 32/1

9-Dert çeken,derman arar

Bî-çâre gönül bilmezem âvâre nedendür
Dermân nedürür bilsem ana çare nedendür 28/1

10-Dikensiz gül olmaz

Kanda baksam hârdur bacrına basan gonçeyi
Aciz oldum dôtler varmaga bir gülzâre ben 137/2

11-Dünya fânî,ahiret bâkî

Bu cihân bâkî degül sana da kalmaya felek
Ah elinden felegün dâd elinden felegün 110/VI-2

12-Dünya tükenir,yalan tükenmez

Bir kerre mübtelâlaruma rahm iden disen
Dünyâda sevdüğüm n'ola yalan dükenmedi 204/5

13-Elin işte (iken) gözün aşta (olsun)

Çün aldun elüne yakamı hâlüme bak kim
Dirler gözün aşda olsun olurken elün işde 159/4

14-Fırsatı fevt itme

Her gül-endâmun hevâsına mey-i hâm iç yürü
Ârifisen fırsatı fevt itme bu dem zinhâr 55/7

15-Geçenden geç

Terk eyle seni terk ideni sen dahı Mihrî
Agyâra koyup seni o bî- ar giderse 175/5

16-Gözden evvel,kulak aşık olur

Kulakdan olmuş idük gerçi âşık
Bi-hamdillâh ki hoş gösterdi hâlık 82/I-1

17-Gül dikensiz,yâr engelsiz olmaz

Görmedüm bir hûb kim yanında olmaya rakîb
Bu cihân bâğında hiç gül olmaz imiş hârsuz 65/5

18-Gülü seven dikenine katlanır

Komaz gülün nidelüm dâmenini elden hâr
Gülün rızâsı için bârî hârı hoş görelüm 116/3

19-Güzellerde vefâ olmaz

Hûblarda vefâ bulımaduk Mihrî cihânda
Bir bahtı siyeh tâli i yok başlaruz biz 58/5

20-Her başın bir derdi var

Ey dil hemîşe cevr ü cefâya tahammül it
Sanma cihânda her kişünün bir belâsı yok 78/9

21-Her zaman fırsat ele girmez

Fırsat el virmişken bîse kenâr it yârı
Dâyimâ girmez ey Mîhrî ele bu dem bu gece 146/4

22-Herkesin yüz karası kendine kalır

Bu günü bahârise vü yarını hazândur
Kendüye kalur her kişünün yüzi karası 195/5

23-İman ile güman bir yere sığmaz

Müdde î söziyle elden çıkardum yâri âh
Her ki şeytâna uyar elbette îmândan çıkar 40/7

24-Kişi ettiğini bulur

Görmedük bir güli gülşende ki solmaya felek
Sanma bir kimse ki itliğini bulmaya felek 86/VI-1

25-Kul hatasız olmaz

Cürmine bakup Mîhrîyi dâr itme tapundan
Olmaz bu cihânda çü günâh işlemez âdem 108/6

26-Saçı uzun akli kısa

Çünkü nâkıs- akl olur irdler nisâ
Her sözün ma zûr tutmaktır revâ II/451

27-Suya götürür, susuz getirir

Nice Iskenderi la lüz zülâli
Suya iletirdi vü susuz getürdi

28-Şâir yalancıdır

Bühtânlar eylemiş bize ra nâ diyü hatîb
Şâ irdlerün bir nicesi gâyet yalancıdur 53/2

29-Takdir ne ise o olur

Çâresi sabr eylemekdür Mîhrî kassâna esel
Böyle yazmış çünkü her vechile inşâlar bize 169/6

30-Tuz ekmek hakkı

Sen ciger zahmına her demde turup ek nemegi
Ben diyem komaya hakkı varısa nânunda 157/4

31-Yaraya tuz ekilir

Yaralar urdukça gamzen sine-i mecrûhuma
Dökmese seylâb-ı eşküm bâri üstine nemek 91/2

b-Deyimler

Mihri Hatun Divanı'nda çok sayıda deyimde de yer verilmiştir. Bunlar ifadeyi kuvvetlendirmek için tenasüb, tevriye, ihâm-ı tenâsüb ve cinâs sanatları içinde kullanılmaktadır. Divan'daki bazı deyimler adet ve inanışları yansıtır (ekmek hakkı, kara yazı, yıldızı düşmek). Bir kısım deyimler küçük kelime değişikliklerine uğramıştır: Sünüğe tîg irişmek (bıçak kemiğe dayanmak), ser (baş) vermek, can hulka irişdi (can boğaza geldi). Bazı kelimeler (can, el, göz, kan, akıl) ile yapılan deyimlerin fazlalığı da dikkati çekmektedir. Divan'da deyimlerin sayısı çok olduğundan, sadece her harften bir kaç tane vermekle yetineceğiz.

Adını anmamak 65/2	Can vermek 13/2
Ağzının suyu akmak 51/3	Can çıkmak 150/6
Ateşe düşmek 1/5	Canı kurban etmek 3/9
Ağzı kurumak 129/6	Can almak 8/VIII-1
Ağzı hayırlı 31/6	Canı feda etmek 25/11
Bağrına taş basmak 175/4	Canı terk etmek 113/1
Baş koşmak 207/6	Çok olmak 9/5
Başını taşla döğmek 59/2	Çürük fikir 76/5
Bir pula almak 64/7	Dil uzatmak 31/3
Bir içim su 4/4	Dert ortağı 38/2
Bel bağlamak VII/II-5	Dişine almak 141/3
Can bağışlamak 8/13	Diş bilemek 172/9
Can yakmak 19/1	Düşte görmek 59/6

Emeği yele vermek 181/5	Kuru laf(söz) 28/3
El vermek 145/5	Kara yazı 119/2
Elden gitmek 6/3	Kan açılmak 44/2
El üşürmek 38/1	Ocağına su koymak 4/2
Elden çıkarmak 40/7	Odlara yanmak 102/1
El yummak 11/1	Ölür de bırakmaz 65/6
Fitne bırakmak 7/2	Öl diril 128/5
Gönül almak 183/1	Postu soyulmak
Gözden düşmek 35/1	Taş çatlamak 158/6
Gözü çıkmak 110/7	Topraktan götürmek 82/9
Gönül vermek 170/1	Talihi olmamak 128/3
Gönül yapmak 90/1	Taşa çalmak 10/2
Gam yemek 4/5	Toprak olmak 96/5
Gamda bırakmak 100/6	Sele vermek 181/3
Helal etmek 28/3	Uzak olmak 12/1
Hayat vermek 85/2	Uzak düşmek 20/2
Hadden aşmak 86/1	Uykusu kaçmak 178/5
İki gözüm 118/1	Üstüne yürümek 31/3
Kadri bilinmek 59/2	Ümid kesmek 172/9
Kan içmek 136/2	Yanıp yakılmak 64/7
Kan dökmek 79/6	Yoldan çıkarmak 75/2
Kanı kurumak 75/3	Yüreğin yağı erimek 75/3
Kanlı yaş 126/3	Yüz sürmek 5/1
Kanını helal etmek 28/3	Yüz çevirmek 71/1
Kurban etmek VI/6	Yüz tutmak II/328
Kılıç bıçak olmak 12/4	Yüzü kara 26/1
Kapılara salmak 10/4	Yüreği yarmak 40/2
Kurban olmak 90/4	Yaş dökmek 22/2
Kebab olmak 91/1	Yele vermek 91/4

i-Eseri

Mihrî Hatun'un elimizdeki tek eseri Divanı'dır. Bu Divan'ın 3'ü İstanbul'da, 1'i de Leningrat'da olmak üzere toplam 4 yazması mevcuttur. Ayrıca Mihrî Hatun'un Divanı, Elena Maştakova tarafından 1967 yılında Moskova'da Asya

Halkları Enstitüsü yayınları arasında neşredilmiştir. Divan'ın İstanbul Kütüphanelerinde bulunan üç yazması şunlardır:

1-İstanbul Üniversitesi Ktp.

İçerisinde 2 tevhid,1 mesnevi,2 na't,12 kaside, 206 gazel,8 murabba ,1 muhammes,1 müstezad,7 müfred vardır.Mihrî Divanı'nın tam ve doğru nüshası budur.Üniversite Kütüphanesinde T.1994 numarada kayıtlıdır.

Baş:

Yazdı cân levhasında bismillâh
Kudret-i lâ ilâhe illa'llâh

Son:

Şöyle berk itdi senün mührüni kim ol
Kopısar ışkun ile mihrün ile derd-i arasât

Divan,200x120-145X80 ebadında,her sahifede 17 satır vardır.Ta'lik ile yazılmıştır.Cildi,kahverengi meşin, şemseli ve köşebendli,kenar suludur.Abadî kağıt üzerine çift sütun,başlıklar kırmızı,diğerleri siyah mürekkeple yazılmıştır.Kanber Nebî-zâde Muhammed b.Ahmed tarafından istinsah edilmiştir.Yaprak sayısı 171'dir

2-Süleymaniye (Ayasofya) Ktp.

İçerisinde 2 tevhid,1 mesnevi,2 na't,8 kaside,132 gazel,2 murabba vardır.

Baş tarafında I.Kahmud'un tuğralı mührü bulunan bu nüsha,I.Kahmud namına vakfedilen kitaplar arasında 3974 numarada kayıtlıdır.

Baş:

Yazdı cân levhasında bismillâh
Kudret-i lâ ilâhe illa'llâh

Son:

Hamdü li'llâh bezm-i hüsnünde habîbüm Mîhrînün
Sâgar-ı çeşmi lebün aksile kandur lâ-cerem

Bu nüsha, Üniversite Ktp. nüshasına göre çok eksiktir. 210x140 ebadında olan Divan, her sahifede 12 satır bulundurmaktadır. Ta'lik ile yazılmıştır. Kahverengi meşin şemselidir. Ahadî kağıt üzerine çift sütun yazılmış olup şiir başlıkları altın yaldızlı ve 151 yapraktır.

3-Ali Emiri, Manzum Eserler (Millet Ktp.)

İçerisinde 2 tevhid, 1 mesnevi, 2 na't, 7 kaside, 137 gazel vardır.

Baş:

Yazdı cân levhasında bismillâh
Kudret-i lâ ilâhe illa'llâh

Son:

Hamdü li'llâh bezm-i hüsnünde habîbüm Mîhrînün
Sâgar-ı çeşmi lebün aksile kandur lâ-cerem

197x123 ebadında olup cildi, kabartma mor kağıt kaplıdır. Abadî taklidi bir kağıt üzerine siyah mürekkep ile başlıkları ve Mîhrî adları kırmızı mürekkeple, çift sütun yazılmıştır. Her sahifede 13 satır vardır. 147 yaprak olan bu nüsha, 414 numarada kayıtlıdır.

B İ R İ N C İ B Ö L Ü M

B İ R İ N C İ B Ö L Ü M

DİN - TASAVVUF

I - D İ N

1 - ALLAH

Bir kadı kızı olan Mihrî Hatun'un Divanı'nda müstakil olarak biri 19 beyit (I nolu manzume), diğeri 29 beyit (IV nolu manzume) olan iki tevhid ve 462 beyit tutan Tazarrû-nâme vardır. Bu manzumelerde Allah fikri işlenmiştir.

Mihrî Hatun, Allah'ı İslâmî görüşe uygun şekilde düşünür. O, her şeyi yoktan var etmiştir. Cihanda var olan her şeyi yaratmıştır. Bâkîdir, diri ve canlıdır. Yoktan var edicidir. Kerem sahibi ve cömerttir. O, birdir. O'ndan başka ilah yoktur. Bütün mevcudât buna şahittir:

Sen ehadsın bir dahı yokdur ilâh
Birliğüne cümle-i eşyâ güvâh II/6

Allah, Adem'i topraktan, cinleri ateşten yaratmıştır. Bir anda çürümüş kemikleri diriltir. Hikmetiyle topraktan su çıkarır, kudretiyle kuru neyden şeker verir. O, onsekiz bin âlemin sübhânı, bütün yaratılmışların sultanıdır. Hayır ve şer O'ndandır. Adem'i yaratan, Nuh'a tufanda yardım eden, İbrahim'e ateşi gülistan, Yusuf'u Mısır'a aziz yapan, İsa'yı göğe çeken hep O'dur.

Mihrî Hatun, Allah'a ait olmak üzere zikredilen isim, sıfat ve tezahürleri arasında Allah, Âhir, Âlim, Bâkî, Gaffâr, Gafûr, Kâdir, Kerîm, Muîn, Hakîm, Rahmân, Rahîm, Rabbü'l-âlemîn, Sübhân, Zü'l-celâl, Settârü'l-uyûb, Hak, Vedûd, Sâni, Hayy, Ezel, Ebed, Kadîm, Samed, Ganî, Habîr yer alır. Bunların dışında Allah için Hak Teâlâ, Hudâ, İlâh, Mevlâ, Lâ-yezâl, Kassâm-ı ezel, Cenâb-ı Hak, Rab, Rabbü'l-enâm, Bî-nazîr, Hâlık, Hallâk, Hâdî-i şer, Ma'bûd, Bî-zevâl, Âdil Pâdişâh, Huvâvendâ v.s. Allah'ın sıfatları olarak kullanılmıştır.

Bunlardan başka da kudret, yed-i kudret, nakkâş-ı kadîm, dest-i ezel gibi tabirler de Allah için mecaz manalarıyla kullanılan isimler olarak görülür ve genellikle aşık-maşuk ilişkileri işlenirken kullanılır:

İşkun sanemâ çün yed-i kudret dile yazdı
Başuma belâ vü gam-ı hicrün bile yazdı 203/1

Bunların dışında, bir istekte bulunma ve bir şey dilemek için hitap maksadıyla ve peygamberlerle ilgili mucizeler sebebiyle de sık sık sözkonusu edilir.

2-Melekler ve Cennet Varlıkları (Huri, Gilmân, Ridvân)

Melekler genellikle gözle görülmeyen varlıklar olarak gökyüzünde ve en üst noktalarında düşünülür.

Kamu elvân eyledün her ki gerek
Yerde insân eyledün gökde melek II/147

Melek mefhumunun ele alınışı, memduha ve sevgiliye dayanan bir vesile üzerinedir. Memduh, yani övülen şahıs padişah ise, adaleti evc-i felekte melekler tarafından zikredilir. Bazen de melekler gelip içtenlikle hizmetinde bulunurlar:

Cân u dilden rûz-ı ıyında gelüp bel bağladı
Ol hümâyûnun melekler hıdmetine dem-be-dem VII/II-5

Sevgili,güzellik bakımından melek huri olarak tasavvur edilir.Bu tasavvurlarda sevgilinin aşık görünme özelliği ile melek ve hurilerin görünmeme özelliği arasında ilgi kurulur:

Gözümü açup yumunca oldu çeşmümden nihân
Şöyle teşhîs itdüm anı yâ melekdür yâ perî 194/4

Cennet varlıklarından olan hûri ve gılmanlar,cennette mü'minlerin hizmetine verilmiştir.En önemli vasıfları,güzellikleridir.Meselâ sevgilinin güzelliği konu olunca melek kelimesinden kastedilen,genellikle hûri denilen varlıklardır.

Cebrâîl,bir beyitte Cibrîl-i emîn olarak memduhunun vasfında zikredilir.Rıdvan ise Cennetin kapıcısı ve bakıcısı olan bir melektir.Diğer meleklerde olduğu gibi sevgilinin güzelliği gayesiyle hatırlanır.Rıdvan,bir beyitte mecâz-ı mürselle cennet yerine kullanılmış ve sevgilinin kûyu,oraya tercih edilmiştir:

Görelî kûyunda cânım sen güzeller şâhını
Kalmadı Rıdvâna meylüm geçmişem gılmândan 133/5

Büyü ve sihirle meşhur olan Hârût ve Mârût adlı melekler,bir beyitte birlikte geçer.Sevgilinin gözleri sihir ilminde bunların ustası olarak tasavvur edilir.

İnsanların işlediği amelleri yazan Kirâmen Kâtibîn isimli melek,sevgilinin güzelliği ve güzellik unsuru münasebetiyle,mezarda insanları sorguya çekecek olan Münkîr ve Nekîr melekleri de aslî görevleriyle zikredilmiştir:

Hattun inşâsın hadün üstinde kim yazdı aceb
Kim Kirâmen Kâtibîn olmuşdurur hayrân ana 3/10

Kabrüne gelmedin öndin hışmıla Münker Nekir
Sen cevâba hâzır ol kendüne hâl olmadın II/247

Bazı beyitlerde geçen meleklerin Adem'e secde etmeleri de ilgili ayete telmih olarak işaret edilir.

3-Kitaplar(Kur'ân,Furkân,Kelâmu'llâh)

Divan'da mukaddes kitaplardan sadece Kur'ân ve bir diğeri adıyla Furkân geçer.Bir beyitte her nebîye bir kitabın indiği ve kurtuluşun Kur'an'dan olacağı görüşüne yer verilir."Kelâmullâh ana nâzil oldu" mısraı da Kur'ânın Hz.Peygambere verildiğini gösterir.Ayrıca insan son nefeste bile olsa Kur'ân'ı zikretmeli,imanı tazelemeli görüşü de dile gelir.Bütün bu tasavvurlar dini açıdan ele alınmıştır:

Her nebîye gerçi indi bir kitâb
Kamuya Furkândan irdi feth-i bâb II/83
Zikrünü her dem didür Kur'ânıla
Son nefesinde yoldaş it imânıla II/245

Divan'da daha çok "Mushaf" adıyla zikredilen Kur'ân,sevgilinin güzelliği ve yüzü için benzetme unsuru olarak yer alır.Sevgilinin "Mushaf-ı hüsnine" bakan Kur'ân'ı ezberlemiş olarak düşünülür.Sevgilinin güzelliği Mushaf olunca tüyleri irâb,kaşı mihrâb,sûreti cami olarak hayal edilir:

Mushafından hüsnünün cânâ hatun i râbdur
Sûretün uşşâka câmi kaşların mihrâbdur 52/1

Bir beyitte Kur'ân,küffâr ve rakîb birlikte zikredilerek rakîb,kâfire teşbih edilmiş ve Kur'ân'dan kâfirlerin bahsetmesinin caiz olmayacağı görüşü zikredilir.

Kur'ân'dan fala da bakılır.Sevgili kutlu bir günde yüzünü gösterdiğinde bed-bahtların bile falı açılır.

Böylece falı çıkanın sûre-i nûru okuma telakkisi değiş-
lenir:

Mushaf-ı hüsnini gördün çün okı sûre-i nûr
Mihri âşıklara âlemde bu fâl az açılır 35/6

4-Ayetler,Sûreler ve Hadisler

Ayet,hadis ve sûrelerin beyitlerde yer alış-
maları ya da kelime halinde iktibas yoluyla-
dır.Bunun yanında telmih yoluyla ayet ve hadislere de işaret edil-
miştir.Zikredilen ayetler genellikle tümüyle alınmamış,
bir veya bir kaç kelimelik ibareler halinde kaydedilmiş-
tir.Bu ayetler,sürelerin başlangıcı olduğu gibi sürele-
rin ortaları ve sonları da olabilir.

Divan'da yer alan ayet,sûre ve hadisler şunlardır:

a-Ayetler

Hayy ider bir demde bin "azm-i remîm"ölmüşleri(1)
5/5a

Ey kerîm ü "rahmeten li'l-âlemîn"(2) II/67b

Ey sıfatı "kul hüva'llâhu ahad"(3) II/8b

Hak buyurdu "küllü men aleynâ fân"(4) IV/2b

Düşmenün "tahte's-serâ"da dâyim olsun pâymâl(5)
XII/19b

Olısar "yâ leytenî küntü türâb"(6) III/2b

Kudret-i "lâ ilâhe illa'llâh"(7) I/1a

-
- 1-Çürümüş kemikleri kim diriltir(Yasin,39)
 - 2-Seni âlemlere rahmet olarak gönderdik(Enbiya,107)
 - 3-De ki Allah birdir(İhlas,1)
 - 4-Yeryüzünde olan her canlı fanîdir(Rahman,26)
 - 5-Yerin dibindekiler O'nundur(Tâ-Hâ,4)
 - 6-Ah ne olurdu(keşke)ben toprak olsaydım(Nebe,40)
 - 7-Allah'tan başka ilah yoktur(Saffât,35)

Mihrî Hatun, bazı yerlerde ayetleri mana itibariyle iktibas eder ve beytin altına iktibas ettiği ayeti olduğu gibi yazar:

Dergehün derd ehlinün dermânıdır
Bâkî sensün cümle âlem fânîdür II/28

"Küllü men aleyhâ fân ve yebkâ vechu rabbike zü'l-
celali ve'l-ikrâm"(8)

Ger şerîki olsa tâ yevmü'l-kıyâm
Bulmazdı işbu âlem hiç nizâm II/34

"Lev kâne fîhimâ âlihetün illa'llâhu lefessetâ"
(9)

Hak seni kıldı güzîn-i enbiyâ
Oldı Hak dînün kamu derde şifâ II/68

"Hüve'llezî ersele resûlehû bi'l-hüdâ ve dîni'l-
hakki li-yüzîrahû ale'd-dîni küllini"(10)

Rahmetinden Mihrî kat itme recâ
Errâhimü'l- âlemîndür ol hudâ II/127

"Lâ-teknetû min rahmeti'llâhi inne'llâhe yagfiru'z-
zünûbe cemî an"(11)

b-Sûreler

Divan'da iki yerde sûre adı geçer:

8-Yeryüzünde olan her canlı fanidir. Fakat azamet ve ikram sahibi olan Rabbinin zatı bakidir. (Rahman, 26-27)

9-Eğer (yer ile gökte) Allah'tan başka ilahlar olsaydı, bunların ikisi de muhakkak fesada uğrar, yok olurdu. (Enbiyâ, 22)

10-Peygamberlerini hidayetle ve hak din ile bütün dinlerin üzerine geçirmek için gönderen O'dur. (Tevbe, 33)

11-Allah'ın rahmetinden ümidi kesmeyiniz ; çünkü Allah, bütün günahları affeder. (Zümer, 53)

Dost be-hakk-ı sûre-i ihlâs 69/1a

Kushaf-ı hüsnini gördün çün okı sûre-i nûr 35/6a

c-Hadisler

Ög Hakun görklü habîbin kim didi "levlâk" ana

II/177a

Işk ehline der-gâhun "hubbü'l-vatan" olmışdur

29/1b

Hakkıçün anun k'ana ol pâk-dîn

"Lahmake lahmî" didi aynel-yakîn II/309

5-Peygamberler

a-Adem

İnsanların atası ve peygamberlerin ilki olan Hz. Adem,Allah tarafından su ve topraktan yaratılması,ruhve-rilmesi,meleklerin secde etmesi gibi hal ve özellikleri ile beyitlerde görülmektedir:

Bü'l-beşerdür gerçi Âdem yâ resûl

Senünile buldı mevcûdât usûl II/60

denilerek,âlemlerin Hz.Peygamber'in yüzü suyu hürmetine yaratıldığına işaret edilir.

b.Nûh

Nuh Peygamber,ömrünün uzunluğu ve Tufan sebebiyle beyitlerde yer alır.Bir beyitte bin yıl yaşadığı telak-kisi işlenirken,diğer bir beyitte Nuh ile ömür arasında ilişki kurularak,ölümün kaçınılmaz olduğu ifade edilir.Aşağıdaki beyitte Tufan,aşkın gözyaşları için müşebbe-hün bih olarak ele alınmıştır:

Müdde îyî güldürüp aglatmasun din beni yâr

Garka virür âlemi yaşumda Tûfân gizlidür 42/5

c-İdris

İdris Peygamber iki beyitte geçer.Cennetin gördüğü

ilk insan ve hûri ile gılmana elbise diken birisi olarak zikredilir.

d-İbrâhîm

İbrahim Peygamber, en çok Nemrûd tarafından ateşe atılması ve ateşin ona zarar vermeyip gül bahçesine dönmesi ile anılır. Bir beyitte de aşık için benzetilen olur.

e-İsmâîl

İki beyitte görülen bu peygamberin ele alınışı, babası tarafından kurban edilmek istenmesi ve Allah'ın hikmetiyle bıçağın boğazını kesmemesi sebebiyledir.

f-Yakûb

Yakub Peygamber, beyitlerde daima Yusuf'u arayışı, yıllarca gözlerinden kanlı yaş dökmesi, hüzünler kulübesinde üzüntüsüyle başbaşa kalarak ömrünü geçirmesi sebebiyle zikredilir. Bu özellikleriyle aşık için benzetme unsuru olur:

Hasretinden aqlaram sen Yûsufun Ya kûb-veş
Gözlerüm yaşı dükenmez sanki Nîl ırmagıdur 3/4

g-Yûsuf

Divan'da çok zikredilen peygamberlerden biridir. Bu peygamber, eşsiz güzelliği, köle olarak satılması, zindana atılışı, Mısır'a aziz olması, Züleyhâ ile aralarında geçen ilişki v.s.gibi Yusuf kıssasının motifleri içinde söz konusu edilir. Yûsuf ismiyle işlenen hakim vasıf, güzelliğidir.

ı-Eyyûb

İki beyitte geçen Eyyûb Peygamber, derd ve ızdırab karşısında halinden memnun olup şükür ve sabrı sebebi ile söz konusu edilir.

i-Davud

Davud Peygamber, insanları ve cinleri hayran bırakan sesinin güzelliği dolayısıyla iki beyitte yer alır.

j-Süleyman

Süleyman Peygamber, kendisiyle ilgili çeşitli te-lakkiler içinde mühür, saltanat ve yaratılmışların tümüne hükmetmesi münasebeti ile söz konusu edilir. Ayrıca memduhun meclisi "Süleymân-ı zemân" olarak vasıflandırılır. Bir beyitte sultanların ölüme çare bulamadığı, öyle olsaydı Süleyman'ın sonsuza kadar baki kalacağı dile gelirken, dünyanın kimseye kalmayacağı fikri işlenmiştir:

Bulsa ger sultân olan mevte meded
Bâkî kalaydı Süleymân tâ ebed II/351

k-Mûsâ (Kelîm)

Musa Peygamberin beyitlerde yer alışının sebebi, mucizeleridir. Bu mucizeler arasında elindeki âsâyı yılan haline getirmesi, Tûr dağında Allah ile konuşması yer alır.

l-İsa (Mesih)

İsmi en çok zikredilen peygamberlerdendir. Nefesi ile hastaları iyileştirip ölüleri diriltmesi, pâk ve mücerred olması (Hz. Meryem'in Cebrâil tarafından hamile bırakılması), göğe çekilmesi, yerinin dördüncü felek oluşu sebebiyle söz konusu edilir.

İsa Peygamberin beyitlerde sık sık yer almasına vesile olan en önemli özelliği, nefesinin "cân-bahş" oluşudur. Beyitlerde "İsâ-nefes, İsâ-dem" ifadeleri bu özelliklere işaret eder. Bu sebeple sevgilinin dudağı, sözleri ile ilgili benzetmelerde yer alır:

İsâ nefesi eyledi biz mürdeye zinde
Gamgîn dilümüz buldı ferah gitdi elemeler 24/2

m-Muhammed

Beyitlerde Muhammed, Ahmed, Resûl, Nebî, Habîb, Habîbullâh, Hayru'l-resûl, Hatm-i rûsul, Ahmed-i muhtâr, Resûl-i kibriyâ, Mustafâ ad ve sıfatlarıyla zikredilen Hz. Muhammed

Divan'da en çok sözü edilen peygamberlerdendir. Divan'da kendisi hakkında biri mesnevi (45 beyit) diğeri kaside (15 beyit) nazım şekliyle yazılmış iki na't vardır. Ayrıca diğerk manzumelerde de münferid olarak adı geçer.

Gerek bu manzumeler ve gerekse tek tek beyitlerde O'nun ele alınışı, peygamberine son derece bağılı bir müslümanın duygu ve düşüncelerini taşır. Kısacası O, Allah'ın en sevgili kulu ve peygamberi, peygamberlerin sonuncusu ve en üstünüdür. Âlem O'nun için yaratılmıştır. Yaratılışın başlangıcı O'dur. O olmasaydı kâinat yaratılmazdı. Kalem önce O'nun adını yazmıştır. Risaleti ile bütün âlemi nurlandırmıştır. O, ümmetinin suçlularına şefâat eandır. Cömertlik suyunun bir damlası ulaşınca "âb-ı Hızır" zâhir olmuştur:

Âb-ı lutfunun irişdi katresi
Zâhir oldu âb-ı Hızrun çeşmesi II/62

Bunların dışında Hz. Muhammed'in anılış sebepleri arasında mucizeleri ve Mirâc hadisesi yer alır. Ayrıca O'nun ümmeti olmasıyla övünen Mührî Hatun:

İzzet içre kimi kıldı sana hem-tâ ol kerîm
Kimi benzetdi nebîlerde dû âlemde sana II/105

diyerek, O'nun yüceliğini dile getirir.

n-Lokmân

Bu peygamber hikmet ve hekimliğin sembolü olması nedeniyle zikredilir. Bir beyitte gönül hastalarına sevgili, dudağından ilaç sunmasa, Lokman bile çare bulamayacağı görüşü işlenir:

Dil marîzına lebünden eylemezsen ger ilâc
Hikmet ile çâre bulmaz olsa bin Lokmân ana

o-İlyâs

Bu peygamberin ismi tek beyitte geçer ve ölümsüzlük mefhumu sebebi ile anılır:

Zinde ola ışkun şehîdi haşre dek İlyâs-veş
Bûy-i zülfünden sabâ ilt nesîm-i İsavî 201/3

ö-Hızır

Kur'ân'da peygamber olarak zikredilen Hızır,âb-ı hayât ve zulümât münasebeti ile ele alınır.Sevgili,du-dağı ve övülenin lutfu için benzetilen olur.Bütün bu tasavvurlarda hareket noktası tazelik,yeşillik,hayat vericilik ve ölümsüzlüktür:

Bir zemân şehr-i Amasiyyede İskenderidün
Hızır-veş âb-ı hayât isteyene rehberidün 191/III-1

beyitte memdûh olan (şehzade Ahmed) İskender'e teşbih edildiği gibi,İskender'in âb-ı hayâtı bulmak için Hızır'a önderlik yapması yani yol göstermesi olayını da hatırlatıyor.

Mihrî Hatun:

İrdi çün âb-ı hayâta Mihrî ölmez haşredek
Gördi çün zulmet şebinde ol ayân İskenderi 194/5

beyti ile de îhâm-ı tenâsüb sanatı yaparak adının tezkiyelerde (Sinan Paşa-zade İskender Çelebi) ile aşk ilişkileriyle yorumlanmasına sebep olmuştur.

6-Dört Halife (Çâr-yâr)

Mihrî Hatun,dört halifeden de hürmetle bahseder. İki beyitte Hz.Ebûbekir,zühdü ve takvası yanında Hz.Peygamberin ilk halife olması; Hz.Ömer'in adaleti ve nerede görse şeytanın ondan kaçması sebebi ile zikredilirler.Hz. Osman,yumuşaklığı ve haya sahibi olması münasebetiyle anılır.Hz.Ali bir ermiş insan olarak,velilerin ilki ve

cömertliğin kaynağı olması nedeni ile söz konusu edilir. Ayrıca görünüşü heybetli olduğundan övülen için benzetilen olur.

7-Hasan,Hüseyin

Hz.Ali'nin oğulları ve Peygamberin torunlarıdır. Bunlardan Hz.Hasan'ın zehirlenerek öldürülmesi ve ruhunun cennet-i me'vâda olması,Hz.Hüseyin'in eziyet görerek Kerbelâ'da şehit edilmesi nedeniyle bahsedilirler.

8-Hamza

Hz.Peygamber'in amcası olan Hz.Hamza tek beyitte gücü ve kuvveti yönüyle memdûha benzetilen olur:

Heybetdedür gören Alî kuvvetde Hamzadır
Rezmine düşmenün yürüyüp sürse aşkarı 211/5

9-Ahiretle İlgili Unsurlar

a-Ahiret

Bu dünyadan sonraki alem olan ve bazı beyitlerde ukbâ tabiriyle de anılan ahiret,genellikle "dünyâ vü ukbâ" şeklinde genişlik ifadesi kasdıyla ele alınır. Bunlardan başka,dünya sevgisinin insanları ahiretten uzaklaştırabileceği fikri işlendiği gibi,bazı beyitlerde de dünya ve ahirette en büyük izzet,sevgilinin eteğini ele geçirmek olacağı söylenir:

Dünye vü ukbâda bu izzet yiterdi Mührîye
Girse bir kez destine onun habîbi dâmeni 209/5

b-Mahşer (Haşr,kıyamet)

Mahşer genellikle "haşre dek,haşre değın,rûz-i mahşer,yevm-i mahşer v.b." ifadeler içinde zikredilir. Mahşerde canlıların dirilip toplanması,amel defterinin açılması gibi hususlara yer verilir.Ayrıca "haşre dek,tâ haşr,haşre değın,haşr olıcak" şeklindeki kullanımlar

ile kıyamet kastedilerek, zaman genişliği ifadesine atfedilir. Aşağıdaki beyit bu hususta, tasavvufî hava içerisinde söylenmiştir:

Rûş eylemişüz rûz-ı ezel câmını ışkun
Tâ haşre dek ol şevkıla mestânelerüz biz 63/2

Mihri Hatun, pek çok beyitte kıyametin şiddetinden ürpererek Allah'tan rahmet ve Peygamber'den şefâat diler.

c-Deccâl

Kıyametten önce ortaya çıkacak ve Mehdi tarafından öldürülecek olan Deccal, bir beyitte sevgilinin saçı için müşebbehün bih olur:

Dizer bir kılda uşşâkı meger hüsnün kıyâmetdür
Ki akl u dîn ü dil olur begüm deccâldür zülfün
97/4

ç-Sırat-Mizân

Cehennem üzerinde kurulu olan kıldan ince, kılıçtan keskin olduğu söylenen sırat, bir beyitte geçer ve bu özellikleri sebebiyle anılır. Mahşer gününde kurulacak olan ve her insanın iyilik ve kötülüklerinin tartılacağı terazi olan mizan, bu vasfından dolayı bir beyitte zikredilir:

Varıcak mîzâna bu ben rû-siyâh
Ağır itme küffemi sen yâ ilân II/254

d-Cennet ve İlgili Kefhumlar

aa-Cennet (Behişt, Cinân, Huld, Firdevs, Uçmak)

Huld, firdevs, cinân, behişt, uçmak isimleriyle de geçen ve bazan Me'vâ, Na'îm gibi özel adlarıyla da belirtilen cennet, memdûhun sarayı, bahçesi, bezmi, sevgilinin güzelliği ve özellikle yanak ve yüz unsuru, bulunduğu semt yani kûy-i yâr için benzetilen olur. Güzellik için kullanılan

örneklerde daima cennet bulunur.

Cennet, ağaçlar ve çiçeklerle dolu bağ, bahçe, gülzâr v.s. şeklinde hayal edilir. Cennet ile birlikte Kevser, hûri, gılman, Tûbâ gibi unsurlar ve etraflarında oluşan telakkiler ve inanışlar da beyitlerde zikredilir ve yukarıda belirtilen teşbih münasebetleri için bunlardan istifade edilir. Hulle, cennette giyilen bir elbisedir. Aşık, Cennette hulle giymeyip sevgilinin semtinde daima çıplak kalmayı tercih eder:

Kûyunda senün dâyimâ üryân olayın tek
Cennetde ban hulle vü destâr gerekmez 62/4

Gül cenetin hakim çiçeğidir. Dolayısıyla gülşen veya gülistan şeklinde de düşünülür. Bu güller, solmayan, her zaman açan güllerdir. Bu özellikleriyle sevgilinin "bâg-ı cemâl"ine müşebbehün bin olur:

Dil-berün bâg-ı cemâli ki kış u yaz açılır
San cinân gülşenidür gülleri turmaz açar 35/1

Mihri Hatun aşağıdaki beyitte:

Zâhidâ sana behişt Mihriye dîdar gerek
Ana mahbûbı yeter sana cinânun hûrîsün 129/7

diyerek hem zâhîde çatmış, hem de gerçek hayattaki duygularını, pervasızca dile getirmiştir.

bb-Tûbâ

Sidre'de bulunan ve dalları aşağıda, kökleri yukarıda bulunduğu inanılan Tûbâ, iki beyitte gölgesi ve boyu sebebiyle zikredilir. Gölgesi padişahın (memdûhun) devleti, uzunluğu sevgilinin boyu için benzetilen olur.

cc-Kevser

Cennette bulunan bir suyun adı olan Kevser, sevgilinin dudağı için benzetme unsuru olur ve âb-ı Kevser tam-

lamasıyla kullanılır. Bazı beyitlerde de gezip gördüğü yerlerin suları için benzetilen olur.

e-Cehennem (Dûzah, Cahîm, Nâr, Tamu)

Cehennem, ateş, azap ve zebânî münasebetiyle anılır. Bir beyitte memdûh'un kahra için örnek verilir:

Buldı lutfun eserinden bu cihân bâğı behîst
Gördi kahrun sıfatın kim dem urur nâr-ı cahîm

XIII/18

Aşîfîn ahının kıvılcımları, cehennem ateşini yakıp mahveder. Sevgiliye kurban olmayan canın yeri, cehennem olarak ve haremini tavaf eden de cehennemın yakmayacağı tasavvur edilir.

Zâhidâ döndünise ger yârdan sen nâr için
Yanayın ol nâra ben ol yârdan ben dönmezem 104/4

diyen Mihrî Hatun gerçek beşeri duygularını yukarıdaki beyitte de dile getirmekten çekinmemiştir.

f-Rûz-i elest, Kâlû-Belâ, Rûz-i ezel

Rûz-i elest, Kur'ân-ı Kerîm'in Araf sûresinin 172. ve 173. ayetlerinde söz konusu edilir. Arapça "Elestü" değil miyim, "Kâlû-Belâ" evet dediler anlamına gelir(12).

Beyitlerde insanların kismetlerinin tayin edildiği, kaderlerin çizildiği gün olarak ele alınır:

Tâli'ün yokdur güzellerden ey Mihrî çâre ne
Kismet rûz-i ezelde sana bu olmuş nasîb 7/5

10-Diğer İtikâdî Mefhumlar

a-Mirâc, Sidre, Burâk

Mirac, Hz. Peygamberin risaletinin 12. senesinde Recep ayının 27. gecesini, Cebrâil'in rehberliğinde Arş'a çık-

12. Abdülbaki Gölpınarlı, Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri, İst. 1977, s. 185

ması ve Allah ile görüşüp dönmesidir(13).Mirac,geçtiği beyitlerde hadise olarak değil,sadece isim olarak zikredilir.Bir beyitte,Mirac'da Peygamberimizin isteklerinin Allah tarafından kabul edildiği telakkisi işlenir:

Çün kadem basdun felek fevkına ey mahbûb-i Hak
Leyletü'l-isrâda Hak hacetün kıldı revâ II/108

Cebrâil'in makamı olan Sidre,bir yerde sadece isim olarak geçer,diğer beyitlerde sevgilinin boyu için benzetilen olur.Mirac olayında Peygamberimizin bineği olan Burak'ın nurdan olduğu telakkisi bir beyitte dile gelir.

b-Ölüm (Mevt,Ecel)

Ölüm mefhumu ilahi bir emir ve kaçınılmaz bir son olarak düşünülür.Olüm hadisesinin her an olabileceği,ölüm gelmeden önce nefsi hesaba çekmek ve Allah'ı zikredip hayırlı işler yapmak v.s. gibi dini duygular işlenir.Bir beyitte "ecel desti" ifadesiyle de ölüm meleği olan Azrail vurgulanır.

c-Şeytan (İblis)

Şeytan,çoğu kez rakib için benzetilen olur.Dini motif olarak da Şeytana uyanın imandan çıkacağı,bütün kötülüklerin başı olduğu ve imanı ondan emin kılmak düşüncesi işlenir.

ç-Cin

İns ü cin şeklinde kullanılır ve Hz.Süleyman'a boyun eğdikleri telakkisi işlenir.

d-Perî

Perî,çok güzel olması,uçması,göze görünmemesi gibi telakki ve inanışlar çerçevesinde işlenmekte,genellikle

13.Agâh Sırrı Levend,Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar,İst.1943,s.128

sevgilinin benzetilene olmaktadır.

Devlet-hümâsı olmışiken ismün ey perî
Pervâz urup neden ki uçasın şimdi tûyile 152/5
11-Dinî Unsurlar
a-Dîn

Divan'da geçen bu kelime,geçtiği yerlerde genel-likle İslamiyet yerine kullanılır.İslamiyetin Hak dini olduğu,bu dinle cihanın karanlıktan kurtulduğu ve aydınlığa kavuştuğu gibi telakki ve inanışlar yer alır."Pâk-i dîn" tabiriyle de mecaz olarak Hz.Muhammed kastedilir.

Rakib,sevgiliyi görmeyi yasakladığı ve sevgili de vuslata sîr verdiği,sonra vazgeçtiği için dini yok olarak addedilir:

Vasînı ikrâr idüp saldı beni sevdâlara
Dönâi inkâr eyledi bu dîni yok ikrârsuz 65/3
b-İmân,Mü'min,Kâfir

İslam dinini kabul ve tasdik etme olan iman,bazı beyitlerde dîni inanış ve telekkiler içerisinde zikredilir.Bunlar genellikle,son nefeste imanın yoldaş olması,ihlassız imanın olamayacağı,iman sahibine Allah'ın yardım edeceği,imanı şeytandan emin kılmak gibi düşünce olarak tezahür eder.

Bazı beyitlerde de küfür ve kâfir mefhumuyla birlikte geçerek,tezat oluştururlar.Bu durumda iman yüze,küfür ve kâfir mefhumları da saça benzetilen olur.

Küfr-i zülfine esîr oldum o kâfir-beçenün .
Beni kurtarmaya yok mı ki bir îmân ehli 216/2

beytinde de kâfirlerin eline düşen müslümanların kurtarılması fikri işlenir.Aşağıdaki beyitte de müddeî şeytana teşbih edilerek ona uyanın imandan çıkacağı dile ge-

tirilir:

Küdde î söziyle elden çıkardum yâri êh
Her ki şeytâna uyar elbette îmândan çıkar 40/7

Mü'min, beyitlerde kâfir ile tezaad halinde zikredilir. Mü'minler elest meclisinde verilen söze sadık olduğu için cennete, kâfirler de sözünde durmadığı için cennete gideceği düşüncesi işlenir.

Kâfir sıfatı, genellikle sevgili ve sevgilinin saçı için kullanılır. Bazen de sevgiliye isim olarak verildiği görülür. Aşağıdaki beyitte bu durum dile gelmiş, fakat saça da işaret edilmiştir:

Rîsmân-ı zülfünle niçün bagludur boynum didüm
Gösterüp çeşmin didi bu kâfirün tutsağıdır 33/3

Sevgiliyi kâfir olarak görmek, merhametsizliği ve müslümanlara musallat oluşu, insanın imanını gidermesi, zünnar takması gibi özelliklerden dolaydır. Bir beyitte de sevgilinin müslüman olmasına rağmen, elbisesinin kâfirlere benzediği belirtilir. Kâfir ve müslümanın ortak tek noktası, gördüklerinde sevgilinin dudağına imrenmeleridir:

Leblerüni gördüğümce döstüm cân imrenür
Yalnız bir ben miyüm kâfir müselmân imrenür 51/1

Ayrıca kâfir, aslî özellikleriyle de zikredilir. Yani, Allah'ın birliğini inkar etmesi yönüyle ele alınır.

12-İbadet ve İlgili Unsurlar

a-Namaz ile İlgili Hususlar

aa-Namaz

Namaz bir beyitte, ilim ve oruçla birlikte geçer. Şu şekilde telakki edilir:

Şöyle teşhîs eyledüm Mihrî cihânun lezzetin
İlm ile savm u salât imiş kalanı hîç imiş II/373

bb-Câmi, Mihrâb

Bu mefhumlar birer beyitte geçerler. Sevgilinin yüzü, câmi olarak düşünülür. Kaşları şekil benzerliği sebebiyle mihrâba benzetilir. Böylece sevgilinin yüzü için müşebbehün bih olurlar:

Mushafında hüsnünün cânâ hatun i râbdur
Sûretün uşşâka câmi kaşların mihrâbdur 52/1

cc-Kible, Kible-gâh

Kible, geçtiği beyitlerde aşıkların tüm benlikleri ile bir yöne teveccüh ettikleri yer olarak düşünülür. Bir beyitte sevgilinin saçının kokusu "kible havası"na benzetilir ve âşık, sabâ rüzgarına seslendiğinde "kible hava"sından başka bir şey getirmemesini ister:

Buy-ı zülf-i dil-berün gayrın getürme ey sabâ
Bu dil-i sûzânuma kible hevâsı özgedür 32/6

Bir beyitte geçen "kible-nümâ" âşığın gözüne benzetilirken, diğer bir beyitte âşık, sevgilisine hitap ederken "kiblegâhım" diye seslenir:

Tâk-ı ebrûnsuz sücûd itmez bilürsün ehl-i ışk
Ehl-i İslâma yazukdur kible-gâhum gitme gel 100/5

dd-Secde

Sevgilinin kapısı, eşiği ve kaşı secde edilen yer olarak düşünülür ve aşıkların, bunların dışında başka bir yere secde etmelerinin mümkün olmayacağı telakki edilir.

b-Oruç

Oruç, iki beyitte geçer. Birinde, cihanın en tatlı

üç şeyinden biri olarak, ilim ve namazla birlikte zikredilir. Diğerinde oruç ve ardından gelen bayramda "şah-ı devrân" olan memdûhun saltanat tahtındaki mutluluğu dile gelir.

c-Zekat

Divan'da güzellik zekatından bahsedilmektedir. sevgili "şâh" olunca, aşık yoksul olur ve şâhian güzelliğinin zekatını ister:

În âm eylese sâ'ile hüsnin zekâtını
Şehler katında lutf ile ihsân dükemdi 204/5

Ayrıca zekatın yoksullara ve yakın kişilere verildiği belirtilerek yabancılara cömert davranan aşığın güzellik zekatını kendi yoksullarına vermenin güç olacağını telakki edilir:

Sâ'illlerine virmeye hiç hüsnî zekâtın
Yâdlara kıla lutfıla ihsân ne kolaysuz 57/4

d-Hac

Hac bir beyitte geçer ve kırık gönülleri ziyaret edenin hac sevabına nail olacağı düşünülür:

Sevâb-ı haccı bulam dersen eyle gel cânâ
Şikeste hâtırınun gönlinün ziyâretini 212/4

e-Ka'be (Harem, Beyt-i ma'mûr)

Müslümanların kiblesi ve kutsal ziyaret yeri olan Ka'be, hemen bütün beyitlerde sevgilinin mahallesi (kûy-ı yâr), kapısı, eşiği, güzelliği ve yüzü için benzetilen olur. Sevgilinin kapısı, Ka'be olunca oraya yüz sürenin günahı kalmaz:

Âstânından beni men itme nâsıh dil-berün
Ka beye yüz süricek kalmaz günâhı kimsenün 83/3

Aşık, sevgilinin Ka'be olan semtini tavaf eden-

lerin ayağı altındaki toprak olur.Eğer sevgili güzellik Kabesini tavaf etmeye niyet ederse aşık da canını feda eder:

Ka be-i hüsnini çünkim bize itdürdi tavâf
Eyledüm bin dilile cânımı kurbân bu gice 147/8

Yukarıdaki inanış ve telakkilerin yanında,aşık uzun zamandan beri sevgilinin haremını tavaf ettiği için,cehennem ateşinin onu yakmayacağı düşüncesi de işlenir.

Aşağıdaki beyitte de Ka'be örtüsünün rengiyle sevgilinin saçı arasında bir irtibat kurar:

Çekse zülfini sanem ruhları üstine nola
Yaraşur Ka benün örtüsü ki ola karalar 25/3

f-Günah,Tevbe

Günah,Allah'ın emirlerine ters düşen,dine göre suç sayılan şeylerdir.Bu mefhum karşısında rindâne bir tavır takınılıp sufiye de çatılır:

Sûfî katında hûbları sevmek günâh ise
Sen fârig ol ko ben yanayın ol günâhıla 165/3

Günâhı kimsenün senden sorulmaz söyleme zâhid
Şarâb-ı la l-i dil-berden beni men eyleme zâhid

151/II-3

Bu örneklerde günah,şarap ve güzelleri sevmekle birlikte düşünülmüştür.Ayrıca,dünyada günah işlemeyenin insan olmayacağı telakkisi de işlenir.Aşağıdaki beyit ise günahlardan dolayı nefsin tenkidini dile getirir:

Hakdan utanmadun oldun her günâha mürtekib
Ölecegün sanmadun ey rû-siyâhum tu sana II/124

Allah,Gaffâru'z-zünûb'dur,günahları bağışlayandır. Bu duygular da bazı beyitlerde işlenmiştir.

Tevbe genellikle dini bir görev olarak telakki edilir.Günah işleyenlerin tevbe ettiklerinde Allah'ın affedeceği ve tevbenin terk edilmemesi gibi duygular da zikredilir.

g-Duâ

Allah'a yalvarma ve niyaz olan duâ,geçtiği bütün beyitlerde aslî şekliyle telakkî edilmiştir.Bu telakkiler;kulu,diğer bir kulun yapacağı duânın bağışlatacağı,gamlı gönülleri mutlu edenin duâ olacağı,ağlayan gözlerin duâ sayesinde güleceği,dögüp söğene bile duâ etmektir. Bir diğer düşünce de duâdan sonra Peygambere salavât getirenin cehennemden kurtulacağıdır :

Nâr-ı düzahdan olar bulsun necât
Kim du âdan sonra vire salavât II/435

II-TASAVVUF

Kültürlü ve âlim bir babanın kızı olan Mihrî Hatun,iyi bir şekilde yetişmiş,devrinin geçerli olan ilimlerini okumuş ve bilgisinin yanında şahsi kabiliyetiyle de kendisini çevresine kabul ettirdiğini,hayatını anlatırken belirtmiştik. Bu özellikleri ile Mihrî Hatun'un devrinde rağbet gören bir his ve tefekkür cereyanı olan tasavvufa bigâne kalması düşünülemez, Fakat bu his ve tefekkür dünyası olan tasavvuf,yalnızca hüner göstermek için alınmış sayısı sınırlı,aynı zamanda genel telakkî ve tabirlerden ibarettir.

Sayıları az olan bu beyitlerde,samimiyetin izlerini de görmek mümkün değildir.Mihrî Hatun,tasavvufun yerine yaşadığı hayatla ilgilenmeyi tercih etmiştir. Bazı şiirlere serpiştirilmiş tasavvufî unsurlar bir bilgi hududunun dışına taşmamıştır.

1-Ezel, Ebed

Başlangıcı olmayan geçmiş zaman olan ezel,divan-
da rûz-i ezel olarak geçer ve "bezm-i elest"i ifade e-
der.Bu kelime,Kur'ân'ın Araf sûresi 172.ayetinde istinad
etmektedir.Alemde olmuş,olmakta ve olacak olan her şey
o zaman takdir olunmuştur.

Ezel kelimesi yukarıdaki telakki içerisinde ele
alınarak,bütün beyitlerde işlenmiştir.

Ezelin zıddı olan ve sonu olmayan gelecek zaman
olan ebed,beyitlerde sonsuzluk ifade eden bir zaman di-
limi olması sebebiyle zikredilmiştir.

Hırka-i irfândan it zâhid başuna tâclık
Ger dilerseñ görmeyesin tâ ebed muhtâclık 79/1

2-Harâbât

Geçtiği beyitlerde ilahi aşk şarabının içilip
gerçeğe ulaşılan yer olarak telakki edilir.Bir beyitte
de tam bir rind edasına bürünen Mihrî Hatun,rind ve ha-
râbât olana utanma gerekmez der:

Mest-i mey-i ışk ol yûri âlemde ey Mihrî
Pes rind ü harâbât olana âr gerekmez 62/7

3-Nefs

Tasavvufî manada "kulun kötü vasıfları ve yerilen
huy ve hareket "(14) demek olan nefis ile mücadele esas-
tır.Nefse hakim olmak,onun isteklerine kapılmamak telak-
kisi işlenir.Nefsin en alt derecesi olan "emmâre"ye uy-
mamak ve onu terk etmek düşüncesi de sık sık işlenir.

Kalbüni igvâya virme nefsünün vesvâsıla
Koma dil âyînesini kim kala ol pasıla II/50

beyitte nefis ve kalp arasında irtibat kurarak gönül aynasının paslı bırakılmaması fikrini dile getirmiştir.

4-Ârif, İrfân

Beyitlerde geçen ârif, Allah'ı tanıyan, irfan sahibi biri olarak geçer. Bu vasfıyla o, her şeyi bilendir. Ona hiç bir şey tarif etmek gerekmez. Hakikat ehli olan ârifin katında lütuf ve ihsan gizlidir. Bu ve buna benzer telakki ve inanışlar beyitlerde zikredilmiştir.

Bilme, biliş, kavrayış olan irfân, iki beyitte geçer. Birinde zâhidin kimseye sonsuza değin muhtaç olmaması için "hırka-i irfân"ı başına taç etmesi işlenirken diğlerinde aşkın bir ilahî sır olup irfanla elde edileceği düşünülür.

Işk bir sırr-ı ilâhidür ne bilsün mübtedî
Hamdü li'llâh Mihrî câhilden bu irfân gizlidir

42/10

5-Zâhid, Sûfî

Divan'da çok geçen tiplerin başında zâhid gelir. Mihrî Hatun'un zâhide karşı tavrı, tevhid inancına bağlı ve tecerrüd ehli bir mutasavvıfinkine değil, dünyarimetlerinden zevk almayı isteyen, şarap ve sevgiliden hoşlanan bir kişinininkine benzer

Genellikle zâhid, halvetinde oturur, ibadetle meşgul olur. Aşk meydanında kurban olamaz, hatta aşkı ve aşıkları sevmez. Zaman zaman aşıklığa özenip, riyâ gösterdiği de olur :

Kanda bir hûbı görürse bizden artuk cân virür
Ârifâne zevk idüp zâhid riyâ göstermesün 122/4

Zâhid, cehennem ateşiyle korkutur, cennet ve hûri vadeder. Kendi haline değil, halkın günahına ağlar :

Yüri bezm-i harâbâta inen ta n eyleme zâhid
Sen özüni kır halkun günâhın aglama zâhid 152/6

Sûfî tipi de zâhid ile benzerlik gösterir. O da vaktini ibadetle geçirir.Cennet arzusu ile yaşar. Aşk istemez,aşkın büyük bir günah olduğunu söyler:

Sûfî katunda hûbları sevmek günâh ise
Sen fârig ol ko ben yanayın ol günâhıla 163/5

6-Dünya (Cihan)

Dünya,divanda üzerinde en çok durulan unsurlardan biridir.Daha çok fânî,yalancı oluşu,aldatıcılığı,geçiciliği,kararsızlığı,ona itibar edilmemesi gibi telakki ve inanışlar nedeniyle ele alınır.Dünya,birinden girilen ve dışerinden çıkılan iki kapılı bir ev olarak düşünülür:

Sen gerekse bu cihânda bin yaşa
İki kapulu bir evdür ey paşa II/346

Cihan,fani olduğu için ona güvenmemeli,yüzüne gülererek bakmamalıdır.Kâmil insanlar ondan vefa beklemezler.Dünyaya gelmekle yarar değil,zarar edilir.Nice kişiler saltanat fikriyle,bu cihan benimdir diyerek can vermişlerdir.Dünyanın neşesi varsa gamı da vardır.Dünya insana gurur vererek kişiyi ahiretten uzaklaştırır.

Dünya,Mihrî Hatun'un divanında tasavvufî duygu içerisinde yukarıda zikredilen telakki ve inanışlar şeklinde işlenmiştir.Aşağıdaki beyitte de gerçek aşıkların "vuslat-ı ebed"i bulmak için cihanı yaktıklarını dile getirir:

Âteş-i ışka o âşıklar ki cânın yaktılar
Buldılar vuslat ebed çünkim cihânın yaktılar
19/1

Dû cihân sözü ile dünya ve ahiret kastedilir.

7-Dergâh

Geçtiği beyitlerde genellikle dergâh Allah'ın katı, sığınılacak bir yer olarak tasavvur edilir. Dergâh dert ehline ve hastalara derman dağıtan bir "dâr-ı şifâ" olarak düşünülür.

Her seher bin ömr ile dergâha turdukça yüzün
Na ra-yı yâ-hû ile her demde illa'llâh di II/54

Bazan sevgilinin bulunduğu yere teşbih edilir ve "âlî dergâh" olarak tasvir edilir.

8-Bezm-i elest (Rûz-i ezel)

Elest bezmi, ezelde Allah'ın ruhlara "elestü birabbiküm" (ben sizin Rabbiniz değil miyim) diye sorduğu, onların da "belâ" (evet) dedikleri günü ifade eder. Aşık, aşk şarabının o gün içirildiğini ve haşre kadarmest olduklarını söyler:

Nûş eylemişüz rûz-i ezel câmını ışkun
Tâ haşre dek ol şevkıla mestânelerüz biz 3/2

9-Lâ, İllâ, Yâ-hû, Zikr

Lâ, nefy illâ ise isbat sözüdür, yani ancak O vardır anlamına gelir(15). Hû, Arapça O demektir. Allah'ın adlarındanadır. Hattâ bazı sûfîlerce "ism-i a'zam"dır. Sûfîlerce hitap ve cevap olarak kullanılır(16). Geçtiği beyitlerde zikir olarak kullanılır:

Cân u dilden imdi bu zikri dilünden ezber it
Na ra-yı yâ-hû ile her demde illa'llâh di II/50
Dâyimâ hayr işi bana eyle hû
Diyeyüm her dem-be-dem illâ hû II/244

10-Nâsîh, Şeyh, Vâiz

Mihrî Hatun'un divanında sûfî ve zâhid tipine pa-

15-Abdülbaki Gölpınarlı, a.g.e., s.214

16-Abdülbaki Gölpınarlı, a.g.e., s.163

ralet olarak dar kalıplı ve kabuğunu kıramaz tipler olarak görülmürler. Bunlar, cennetten bahsederler, cehennemle korkuturlar. Hangahta oturup güzel sevenleri ayıplarlar.

Korkutma beni nâr-ı cahîm ile ey nâsîh
Âhum şererinden yanar odlara cehennem 108/2

Var hangehi bekle riyâyıla sen ey şeyh
Sâbit kademüz sâkin-i meyhânelerüz biz 63/3

11-Bazı Mutasavvıflar

a-Mansûr

Bu ünlü sûfî, üç beyitte geçer. Dâra asılması sebebiyle beyitlerde söz konusu edilir ve aşık için müşebbehün bih olur:

Küfr-i zülfinde habîbümün ışkıla cân virmege
Gelmişem Mansûr-veş ber-dârdan ben dönmezem 104/2

b-Ak Şemseddîn

Divanda bir beyitte zikredilmiştir.

Müzdine Ak Şems-i dînün vir salavât kıl du'â
Kurtarur 'isyândan ol seni hürmet idicek 85/7

İKİNCİ BÖLÜM

I K İ N C İ B Ö L Ü M

CEMİYET

I. ŞAHISLAR

1- Hükümdarlar, Şehzâdeler

Mihrî Hatun Divanı'nda hükümdar olarak II.Bâyezîd, şehzade olarak da, adı geçen hükümdarın oğlu Ahmed'in adları zikredilir. Mihrî Hatun II.Bâyezîd hakkında bir kaside yazarak başkente göndermiş ve karşılığında 3000 akçe almıştır. Şehzâde Ahmed hakkında Divan'da on kaside vardır. Bu kasideler, çoğu zaman bayram tebrikleri vesilesiyle Şehzâdeye sunulmuştur. Ayrıca bazı gazel beyitlerinde de Şehzâde Ahmed'in adı geçer.

Mihrî Hatun, Bâyezîd ve Ahmed'in dışında hiç bir devlet adamı ve saray mensubu için şiirler yazmamıştır.

aa-Bâyezîd

Devrin padişahı olan II.Bâyezîd, Divan'da "heft-kişver" olarak zikredilir. En güzel kasidelerden birisi onun adına yazılmıştır. Mihrî Hatun, kasidesinde Bâyezîd'den çeşitli sıfatlarla bahsetmektedir. Genellikle her kasidede görülen bu sıfatlar arasında "cihân-gîr-i zemân, heft-kişver-i bî-nazîr, hâkân-ı a'zam, kîmyâ-nazar, Yûsuf-nazar, âlî-cenâb, sîmurg-i âlî-himmet v.s." gibi terkipler görülür.

Bu vasıflar, memdûhun hakiki hüviyetini aksettirmeyip sadece onu idealize eder. Bunun için Mihrî Hatun, övdüğü şahsı efsanevî varlıklarla ve efsaneleşmiş şa-

hıslarla mukayese ve onların vasıflarıyla tavsif eder:

Ol cihân-gîr-i zemânun görse tîgi lem asın
Korkusından kendüzini bilmeye Efrâsiyâb VIII/15

bb-Ahmed

Şehzâde Ahmed, Mihrî Hatun'un hayatında önemli bir yer işgal eder. Amasya'da 32 yıl valilik yapan(1) Şehzâde Ahmed, Mihrî Hatun'u her zaman gözetmiş, ihsan ve lütufta bulunmuş, onu ilmi ve edebi sohbet meclislerine kabul etmiştir.

Kendisi hakkında yazılan kasidelerde de bir takım vasıflarla tavsif edilmiştir. Şehzâde Ahmed, "şâh-ı âlem, şâh-ı cihân, Hümâ-fersâya, Küşterî-cenâb, şems-i münevver, ma'den-i kerem, menba-ı sehâvet" gibi sıfatların yanında büyüklüğü, kahramanlığı, adaleti ve diğer özellikleri dolayısıyla İran mitolojisinden alınmış şahıslarla benzerlik içinde düşünülür:

Rezmüne mukâbil turamaz Sâm u Kerîmân
Rüstem olamaz erlik içinde sana hemtâ V/17

Aşağıdaki beyitte Şehzâdenin ismi üzerinde oynar ve Hz. Muhammed'e işarette bulunur:

Gül yüzün bâg-ı cihâna arz olaldan husrevâ
Zâhir oldı sanki nûr-ı Ahmed-i Muhtâr gül XI/8

2-Şâirler

aa-Necâtî

Mihrî Hatun, çağdaşı ve XV. yüzyılın en büyük şairi olan Necâtî'ye çok önem verir. Şiirlerinin çoğunun ona nazire olduğu, yazdığı her şiiri ona gönderdiğini da-

1-Hüseyin Hüsameddin, Amasya Tarihi, C. I, İst. 1928, s. 217

ha önce belirtilmiştir.Bu özelliklerinden dolayı Necâ-
tî'ye hayranlık besleyen Mîhrî Hatun,onu padişaha , ken-
dini gedâya benzetir:

Mîhrî şî rine dîrsen nazîre lîk
Sen bir gedâ vü müflis o bir pâdişâhıla 163/7

bb-Güvâhî

Kendi devri şâirlerinden olan ve pend-nâme müel-
lifi olarak tanınan Güvâhî,Mîhrî Hatun'un çevresindeki
şâir arkadaşlarından biridir.Kendisi hakkında:

Cihân içinde bir hûba Güvâhî
Seni Hak mübtelâ kılsun ilâhî 189/1

beytiyle başlayan bir gazel yazmıştır.Bu gazelde Güvâhî-
nin bir güzelin saçına ber-dâr olması,su yerine kanının
içilmesi,çene çukuruna düşmesini v.s. gibi şaka yollu
hicviye ile dile getirir.Mîhrî Hatun,son beyitlerinde ga-
zelini yazmasının sebeplerini şöyle açıklar:

Mu âyin işbu şî ri ger sorarsan
Nedür dîrsün Güvâhî'nün günâhı
Ki bir kaç beytün ile Mîhrîyi sen
Niçün yâd eylemezsin gâhî gâhî 189/8-9

cc-Makâmî

Makâmî ile Mîhrî Hatun'un Şehzâde Ahmed'in edebi
meclislerinde birlikte oldukları ve Makâmî'nin Mîhrî'ye
karşı sevgi duygularını dile getiren bir gazel yazıp,
gönderdiğini daha önce zikretmiştik.

Makâmî'ye beş beyitlik hiciv dolu bir gazelle kar-
şılık veren Mîhrî Hatun,bu gazelin bir beytinde şöyle
der:

Şimden girü Makâmî bizüm bûsemüz hemân
Yıllarla yürek agrısı ishâl rencidür 53/4

dd-Hâtemî

Divan'da bir beyitte adı zikredilen Hâtemî, Mih-rî Hatun'un duygularını dile getirmesi sebebiyle söz konusu edilir:

Sen yalandan Hâtemî âşık geçersin Mihriye
Sümme vallâh seni Mîhrî yig sever oglândan 133/7

ee-Selmân

Mîhrî Hatun, İranlı meşhur şair Selmân-ı Sâvecî (öl.1376) ile kendini mukayese eder ve şiirinin ondan üstün olduğunu söyler. Bunu kabul etmeyen kişileri de bilgisiz ve düşüncesiz olarak görür. Bir beyitte de lutf ve ihsan verilirse, şiirinin Selman derecesinde olacağı belirtilir:

Şâh-ı âlîden irişürse inâyet nazarı
Acem olmaz ger olam şir ile Selmân şekil XV/30

ff-Hassân

Bir beyitte adı geçen Hassân(öl.682), Hz. Muhammed'in takdir ettiği şâirlerdendir. Peygamberimizin onun için bir minber yaptırdığı ve Hassân'ın oraya çıkıp müşrikleri yerip, Peygamberimizi övermiş. Peygamberimiz ona " Ceb-râil sana yardım etsin" diye duâda bulunurmuş(2). Hassân, beyitte bu telakki sebebiyle söz konusu edilir:

Aferîn diyü vü tahsîn ide Cibrîl-i emîn
Her kaçan kim okusam medhüni Hassân şekil XV/32

3-Sanatkârlar

a-Mânî

Mânî, ünlü bir Çinli ressamdır. Yer aldığı bir beyitte sevgilinin nakşını gördüğünde kıskanacağı, diğerinde

2-İskender Pala, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Ank.1989, s.216

ise sevgilinin güzelliğini çizmede âciz kalacağı telak-
kisi işlenir:

Ne cânı var yaza Mânî kaşun işâretini
Ne haddi var bile âkıl lebün ibâretini 212/1

4-Tarihî ve Efsanevî Şahsiyetler

a-Nerîmân, Sâm, Zâl, Rüstem

Bu dört mitolojik kahraman, İran'ın en meşhur peh-
livanları ve kahramanlarıdır(3). Sıra ile baba oğul olan
bu dört şahıs, cesaret ve kahramanlık bakımından hatırla-
nır ve memdûh için benzetilen olur:

Ger sen semend-i devlete olsan süvâr ey şâh
Rüstem önünce bin dil ile gaşye-dâr ola XVI/13

Aşağıdaki beyit de Nerîmân'ın devri öldürmesi ha-
disesine telmihtir:

Bir cihân-gîr-i zemânsın ki ire virmez emân
Lem a-i tîgun ider dîv-i Nerîmânı dû nîm XIII/16

b-Efrâsiyâb, Ferîdûn

Alp Er-Tunga'nın Şehnâme'deki adı olan, Turan'ın
bu meşhur hükümdarı bir beyitte kahramanlık sembolü o-
larak anılır. Ferîdûn, İran'da hüküm süren Pîşdâdiyân sü-
lalesinin altıncı hükümdarıdır(4). Adaletiyle meşhur o-
lan Ferîdûn, memdûh için müşebbehün bih olur:

Sultân Ahmed ol ki Ferîdûn-i dehrdür
Mülk-i cihânda devlet ile tâc-dârdur X/9

c-Cem, Dârâ

İran'ın Pîşdâdiyân sülalesinden gelen bir hüküm-

1973

3-Muhammed Muîn, Ferheng-i Fârisi, c.V, s.459, Tahran

4-Muhammed Muîn, a.g.e., c.V, s.364.

dar olan Cem (5), beyitlerde "câm-ı Cem" terkibi içinde zikredilir. Dârâ, İran'ın Keyâniyân sülalesinin dokuzuncu hükümdarıdır(6). İskender ile yaptığı savaşta yenilmiş ve öldürülmüştür. Bu münasebetle İskender ile birlikte anılır:

Devr-i Dârâ bozulup devr-i Sikender mi anılır
Şehriyâr olalı sen husrev-i hâkân şekil XV/24

d-İskender

Tarihte Büyük İskender ve Makedonya hükümdarının oğlu olan ve İran'ı zapteden İskender olmak üzere iki tane İskender vardır. Her ikisi de "Zülkarneyn" olarak anılır. Kur'an'da adı zikredilen, Hızır ile âb-ı hayâtı aramaya giden, peygamber ve padişah olan İskender birincisidir(7). İskender, daha ziyade Hızır ile birlikte âb-ı hayâtı aramaları ve bunun için onunla zulümâta girmeleri gibi hadiseler içinde zikredilir.

İrdi çün âb-ı hayâta Mihrî ölmez haşre dek
Gördi çün zulmet şebinde ol ıyân İskenderi 194/5

Bu beyitte Mihrî Hatun, îhâm sanatından istifade ederek İskender Çelebi'ye karşı duygularını dile getirmiştir.

e-Haccâc

Emevî komutanlarından olan ve zalim sıfatıyla tanınan Haccac, iki beyitte geçer. Zulmü ile sevgiliye benzetilen olur:

Bî-güneh âşıkları öldürmek ister zulmıla
Çeşm-i hûn-rîzün ki hey di itmesün Haccâclık 80/8

5-Muhammed Muîn, a.g.e., c.V, s.433

6-Muhammed Muîn, a.g.e., c.V, s.144

7-Agah Sırrı Levend, Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar, s.160; Ali Nihad Tarlan, Şeyhî Dîvanını Tetkik, İst.1934, s.70

5-Masal Kahramanları

Türk ve İran edebiyatlarının başlıca mesnevi mevzularını teşkil eden Leylâ vü Mecnun, Husrev ü Şîrîn hikayelerinin kahramanlarının isimleri Mihrî Hatun'un divanında sık sık geçmektedir. Bu kahramanlar, sevgili ve aşık için birer sembol durumundadırlar.

a-Leylâ, Mecnûn

Leylâ ile Mecnun hikayesinin bu iki kahramanı, istisnasız daima birlikte ve sevgili ile aşık timsali olarak ele alınır. Hikayenin belli başlı motiflerine işaret edilir:

Kıssa-i Mecnûn ile Leylâyı bilürdük yakîn
Hâline baksan habîbüm bu dil-i dîvânenün 90/2

Leylâ kelimesi genellikle bu kelimenin diğer bir manası olan gece de kastedilerek tevriye ve îhâm-ı tenâsüb içerisinde ve yine ekseriyetle saç unsuru ile bir arada kullanılır:

Düşdi sahrâya yiler derd ile Mecnûn gönül
Olalıdan berü ol saçları Leylâ delüsi 182/2

Mecnun ise maşuka olan son derece düşkünlüğü ve ızdıraba, cevr ü cefaya olan tahammülü, aşk dolayısıyla içinde yaşadığı cünûn hali, bu aşk ve cünûn ile çöllerde dolaşması ve perişanlığı ile beyitlerde zikredilir:

Düşmişüz âhû göziün sevdâsına Mecnûn-veş
Mesken olmuşdur kamu bu kûh u sahrâlar bize 169/4

Leylâ da olduğu gibi Mecnûn'un ismi üzerinde de tevriye ve îhâm-ı tenâsüb yapılır. Aşık veya gönül için benzetilen olur:

Gördiler leylâ saçun bendinde mecnûn gönlümi
Ehli diller Leylâ vü Mecnûn dîvânın bağladı 199/4

b-Ferhâd, Şîrîn

Ferhâd ile Şîrin hikayesinin kahramanı bazan birlikte, bazan da ayrı olarak zikredilirler. Hikaye motiflerindeki Ferhâd, aşık için benzetilen olur:

Olalı ışk ile şîrîn-lebinün Ferhâdı
Dil-i dîvâne vatan eyledi taglar etegin 128/2

Hikayenin kadın kahramanı olan Şîrîn, Divan'da genellikle tevriye ve tenasüp içerisinde zikredilir. Tatlı manasına gelen şîrîn kelimesi, bu sebeble dudak ve sözün-surlarıyla birlikte kullanılır:

Oldı şîrîn-la linün Ferhâdı dil-âşüftesi
Geçiser cân u cihândan geçmeyiser andan 133/2

c-Züleyhâ

Züleyhâ, Yûsuf ve Mısır münasebetiyle tenasüp içerisinde zikredilir. Yusuf ve Züleyhâ kıssasının değişik motifleri bu vesileyle söz konusu edilir:

Mısr-ı dilde Yûsuf-ı cândan azîz itdüm seni
Cevr ile pîr eyledün âhir Züleyhâ-veş beni 184/6

Aşağıdaki beyitte aşkın, Mihrî'yi Züleyhâ gibi gençleştirdiğini çekinmeden dile getirmiştir:

Nev-civân itdi Züleyhâ gibi Mihrî seni ışk
Kılalı lutf ile Yûsuf-nazarın şâh sana 6/7

II-ÜLKELER VE ŞEHİRLER

a-Amasya

Mihrî Hatun, bu şehirde doğmuş, yaşamış ve vefat etmiştir. Dört beyitte adı geçen bu şehir, "şehr-i Amasiyye" terkihiyle geçer ve vasıf olarak zikredilmez. Sadece

"Geçmiş ki hayf Mihri Amasiyyede ömrün" (178/7) mısralı bi-ze Mihri'nin bütün hayatının Amasya'da geçtiğine dair, önemli bir delilidir.

Şâire, bir beytinde de, padişahın Amasya'nın imâr edilmesini ister :

Nûr ile şehir-i Amasiyyeyi ma'mûr idesin
Yapısar adlûn ile her dil-i vîrân kerem 111/6

b- Ladik

Mihri Hatun'un Ladik'te de bulunmuştur. Dîvan'da onun hakkında 25 bentlik bir murabba vardır. Burada, şehrin ta-
biî ve sosyal yanları övülmüştür :

Kenârı sâif cûy-ı erguvânlar
Akar her yanada âb-ı revânlar 82/III-1

Havası mu tedildür suyu kevser
Dırahtı narvenile serv ü ar ar 82/IV-1

c- Kostantin

Bir beyitte isim olarak geçer ve herhangi bir özellik arz etmez.

d- Mekte

İki beyitte geçer. Sevgilinin semti için benzetilen durumundadır :

İster gönül ki kûyını her dem tavaf ide
Dîdâra irer mücâvir olanlar çü Mekke 171/3

e- Hitâ, Hoten

Doğu Türkistan'da bulunan bu bölgeler Divan'da misk dolayısıyla geçer. Bunlar genellikle zülür, misk, âhû gibi kelimeler ile tenasüp içinde zikr edilir :

Kim görürse dir ser-i zülfinün ey gonce dehen
Bağlamış müşfîn resenler nâfe-i âhû Hoten 134/1

f- Bedaşan, İsfahan

Herbiri birer beyitte geçer . Bedaşan, bu bölgede

elde edilen kıymetli taşı dolayısıyla "la l-i bedahşan" terkininde görölür. İsfahan, sürmesi ile meşhur bir yer olarak Divan'da geçer. "Kuhl-i sıfahan" terkinibi ile kul- lanılmıştır :

Getürdi sabâ peyki cilâ hâk-i rehünden
Tâ gözlerüme kuhl-i sıfahan yetişdi 186/4

g- Mısır, Bağdad

Kil nehrinin bu ülkede olması, Hz. Yûsuf ile ilgisi ve kelimenin "ülke" anlamında ikinci bir manaya sahip olma- sı Divan'da sık sık kullanılmasına sebep olmuştur. "diyâr-ı mısır, mısır-ı hüsn, mısır-ı cemâl, dil mısır" gibi terkipler ile karşınıza çıkar. Bağdad, Divan'da bir kere geçer, bir ö- zellik arz etmez.

h- Kerbelâ

Peygamberimizin torunu Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi dolayısı ile zikr edilir. "Şehîd-i kerbelâ" terkinibi ile Hz. Hüseyin anlatılmak istenir.

III- NEHİRLER- DAĞLAR

Nehirlerden Kil ve Ceyhun geçer. Aşığın göz yaşı için müşebbehünbin olurlar:

Bu eşk-i seyl-i Ceyhûnum ko bahr-i Kil olsun kim
Kenârında kağün gibi senî serv-i revân buldum 106/2

Dağlardan da Tûr ile Merve söz konusu edilmiştir. Tûr Hz. Mûsâ münasebeti ile ve Allâh'ın tecellîsi dolayısı ile anılır. Merve de "Merve hakkı" gibi ifadeler ile söz konusu edilmiştir :

Merve hakı safâsın anun ol bilür hemân
İşkî yolında sıdkıla kurbân-ı cân ide 171/4

IV- İÇTİKÂÎ HAYAT

İçtimâî hayat, bir saray istiâresi etrafında düşü- nülmiştir. Padişah merkez olmak üzere, çevresinde çeşitli görevli ve hizmetliler kadrosu, günlük hayatın çeşitli saf- halarında, savaş, içki, eğlence ve mûsikî meclisleri ile bun-

lara ait âlet ve eşyâ söz konusu edilir. Klasik şiirin sıkı estetiği içinde yer alan bu bilgileri bir araya getirdiğimizde devrin içtimâî çehresini tespit edebiliriz.

1- İçtimâî Tabakalaşma

a- Sultan ve Çevresi

Divan'da sık sık geçen unsurlardan olan sultan, padişah, şehriyâr, hân, hâkân, hünkâr, server, şehinşâh, nüsv, şâh gibi isimler ile de geçerek, içtimâî tabakalaşmanın in üst noktasında bulunur.

Divan'da sultanın özellikleri ile ilgili olarak şu hususlar tespit edilmiştir : Sultan ülke sahibidir. Hükümdarlık alameti olarak taç ve taht sahibidir. Adâlet onun başta gelen vasfıdır. Kullarına lutuf ve ihsânda bulunur. Ülke ve halkı üzerindeki tasarruf sadece onunundur :

Kimini kıldun mu azzam pâdişâh
Kimini bende itdün ana yâ ilân II/188

Kamusı benden dürür sen pâdişâh
Kim senün hükümündür bu bâr-gâh II/30

Ayrıca sultan kavramı sevgilinin vasfı ya da benzetileni olur. Bunun dışında bu kavram, Allâh için de kullanılmıştır. O, sultan ve ganîdir. Diğerleri kul ve yoksuldur. Yine O, günahkârları cehennem ateşinden kurtaran bir sultandır.

Efendi, beg, begüm hitapları sevgili için kullanılır. Sevgili bir padişaktır. Eğer o, âşığa zulm ederse, onu şikâyet edecek bir kapı, makam da yoktur :

Kişiyeye zulm begüm pâdişâhı eyleyicek
Kimün kapusına varup ider şikâyetini 179/8

b- Şenzâde

Divan'da sultan ile eş değer olarak geçer ve aynı vasıflar ile tasvir edilir. Hayatı Amasya'da geçen Mîhrî Hatun orada valîlik yapan şenzâde Ahmed'i sultandan daha çok övmüştür. Sultanın taşıdığı müşahhas ve mücerred özellikleri onun

şahsında da görerek dile getirmiştir :

Darbet-i şemşirine tâkat getürmez kimsene
Hazret-i şehzâdeye cem olsa âlem-hüsrevi 201/4

c- Kul, Bende, Abd, Gedâ, Çâker

Bunlar sultan ile birlikte düşünülür. Hiçbir hakla-
rı yoktur. Karşılık görmeksizin emirlere itâat etmek zorun-
dadırlar. Kul, gönlü ve canı ile sultan ve efendi olan sev-
gilerinin 'kul'udur. Bu vasıflarla anılan kul, Divan'da üç grup-
ta toplanmıştır. İlki, Allâh'ın yarattığı insan olan kul; di-
ğeri padişahın emri altındaki kul; sonuncusu da sevgiliye mu-
tî olan kuldur. Son zikr edilen kul, âşığın gönlü veya cânı
için benzetilendir. Divan'da çokca zikredilen kul budur. Bu
kul, bütün vanlığıyla sevgiliye bağlıdır. Sevgilinin eşiği o-
nun sığınacağı tek yerdir :

Dil-berâ çün her gedâya astânundur sened
Sürme kapundan beni bu âlî-dergâh ıskına 166/5

Kul, sevgilinin her isteğine itirazsız boyun eğer. On-
dan gelecek her türlü davranış onun için bir lutuftur. Ömrü-
nü ona adamıştır:

Reh-i ışkunda ömr geçdi mülâzımlıgile
Ya gel öldür ya kabul eyle beni bendelige 177/1

c-Rezm

Bu kavram, savaş, kavga , yağma gibi kelimelerle ifade
edilir. Genellikle savaş, geniş alanlarda olur. Memduh, padişah
olinca, kahramanlıkları dile gelir. Savaşta hiç kimse kendisi-
karşılık veremez. O, Hz. Alî heybetinde, Hz. Hamzâ kuvvetinde-
dir, Sâ'm, Rüstem gibi cihân pehlivanları onunla savaşmağa ce-
saret edemezler :

Rezmüne mükâbil turamaz Sâ'm u Kerimân
Rüstem olamaz erlik içinde sana hem-tâ V/17

aa- Kan

Savaşın yanında en çok rastlanan unsur kandır. Kan
dökmek, kan içmek, kan ağlamak, kan etmek gibi deyimler bu

münasebetle zikredilir. Kan, daha çok sevgilinin güzellik unsurları ile ilgilidir. Sevgilinin göz, gamze ve kirpikleri kan dökücü özelliğe sahiptir. Bu özellik ile âşığa kanlı gözyaşı döktürür :

Gözümüz yaşını döndürdü bizüm kanlara
Bir nefes derdümüzüzi ırgürmedi dermanlara 86/15

bb-Ok, Kılıç, Yay

Bunlar, delici ve yaralayıcı olması sebebiyle zikredilir. Divan'da sevgiliye ait bir çok güzellik unsuru bunlara benzetilir. Bunların hemen hepsinde benzetme yönü âşığın yaralanma halidir :

Gamzesi oklarına sînem nişân olalı âh
Yâr bilür yüregümde niçe peykân gizlüdür 42/7

2-Eğlence Hayatı

a-Bezm (Meclis, Ays u İşret)

Bezm, toplanılan, sohbet edilen, içki içilen ve çalınıp oynatılan bir toplantı yeridir. Bezmin belli başlı unsurları sâkî, mutrip, rakkas ve tanbur, ney, deri gibi musiki aletleri ile şarap, meze, kadeh, sürâhi, mum v.b. şeylerdir.

Bezm, genellikle bahar mevsiminde ve geceleri kurulur. Mum, bezmin vazgeçilmez bir unsurudur. Sevgili, meclisin devamlı beklenen ve arzu edilenidir. Sâkî, meclisi hareketlendirmek, kızıştırmak görevini üstlenir :

Câm-ı la'linden nigârün sâkîyâ bir bâde sun
Meclisümüz germ olup devranumuz bulsun ferah 13/3

Bezmd e şarabın mucîdi Cemşîd de hatırlanır, sâkîden Cem'in kadehini eline alması istenir :

Dil-dâr la'li yâdına gülgûn mey içmege
Hôşdur bu demde al elüne sâkî câm-ı Cem XIV/4

Padişah, zamanın Süleyman'ı olursa "meclis-i hâs"ında anber saçlı, güzel yüzlüler naz ile hizmet ederler. Padişahın meclisi her zaman ah edilerek aranılındır :

Kanı ol ays u işret kanı ol çeng ü rebâb
Âh her demde selâm olsun o devranumuza 1/2/3

Bezm;dünya,gül bahçesi ve sevgilinin yüzü ile güzelliğine benzetilen olur. Bezm-i gülşen,bezm-i gülzâr,bezm-i hüsn gibi terkipler ile sevgilinin yüzü kast edilir :

Bezm-i hüsnüne vücûdum şem'dür pervâne dil
Bu yanan canum fitilidir yüregüm yağdır 33/5
aa- Sâkî

Sâkî,mecliste içki dağıtandır.Oraya canlılık veren odur.Ortada dolaşarak içki dağıtmak onun görevidir. Aşğın gözünde sevgili,bir sâkîdir.Ay yüzlü olan bu sâkî,âşıklara aşk şarabı sunar :

Devr ider câm-ı şârâbı sâkî-yi meh-pâreler
Nuş ider ışkı meyinden âşık-ı bî-çâreler 8/11
bb- Şarâp (Mey, Bâde, Mül)

Şarap; mey, cür a, dürd vb. adlar ile anılır. Sıvı şekli ve rengi yönünden gül, gonca, lâle,la l, kanlı göz yaşı, sevgilinin dudağı vb. ursurlar ile benzerlik kurulur. Rengini belirtmek üzere şarab-ı gül-renk, şarab-ı lâlegûn, şarab-ı ergaven gibi ifadeler kullanılır. Şarap, her zaman içilir, fakat bahar mevsimi tercih edilir. Şarabın dertli gönüllerden belâları def ettiği düşünülür ve bu sebeple de zâhide çatılır :

Efsâne ile zâhid künc-i riyâda kalma
Gam-nâk cân u dilden mül def ider belâ bil 98/4
cc- Kadeh (Ayak, Sâger, Câm, Peymâne)

Bezmin önemli gereçlerinden olan kadeh, şarap ile birlikte ele alınır. Kadeh, rengi ve şeklinden dolayı şu unsurların benzetilene olur : lâle, gonca, gül, güneş vb. Bunlardan başka aşk camı, muhabbet camı, safâ camı gibi mücerred kavremlerin ifadesinde de kullanılır:

Dehr elinden bir safâ câmını nûş itdürmedün
Sundugun her dem felek mihrîye bin tas agıdur 33/6
dd- Mum(Şem)

İçki ve eğlence meclislerini aydınlatan mum, çoğu kez

yanması ve ışık kaynağı olması dolayısı ile ele alınır :

Yakalum cân u gönül mûmıla ten micmerini
Subha dek ış idelüm şem-i şebistanlarıyla 156/5

Mum, pervâne ile birlikte de anılır. Âşık pervâne olunca sevgilinin yüzü veya yanağı mum olur :

Şem-i ruhsârına cânânun ey mihrî dâyimâ
Yanalum pervâne-veş çün yana gelmişlerdenüz 66/7

b- Bayramlar

Bayram, sevinç, huzur ve görüşme vesilesidir. Kâh-ı sıyâm ile Ramazan, İyd-ı adha ile de kurbân bayramı zikr edilir. İyd kelimesi de bayramlar için kullanılır. İyd-ı vasl Âşığın sevgiliye kavuştuğu gündür, bayramdır.

Bayramın geldiği hilâlin görünmesi ile bilinir. Sevgilinin kaşı bayram hilâline benzediğinden bayramın gelmesi sürekli beklenen bir olaydır .Kavuşma bayramı gelince Âşık canını kurban eder :

İyd-ı vaslıdur bugün gel âstânında şehün
Vaktidür mihrî kıl imdi cânunu kurbân ana VI/16

c- Mûsikî (Mûsikî terimleri, makamlar ve âletler)

Divan'da bu unsurlara çokça rastlanır. Beyitlerde nevâ, şehnâz, râst vb. makamlara, ud, tanbur, saz ,rebâb, ney, çeng gibi âletleri tesadûf edilir. Bunlardan ençok mûsikî âletleri üzerinde durulmakta, onlar gerek sevgili, gerekse Âşık ve aşk unsuru ile temasa getirilmektedir. Bunlardan def Âşığın sînesi için benzetilendir :

Sînemüz def kıluban kâmetümüz çeng idelüm
Dinlesün yâr makâmâtı nedür edvârun 84/4

Çeng, Âşığın boyuna benzetilir :

Kânûn-ı ışk kâmetümi eylemişdi çeng
Kây itdi cismümi dahı inlede inlede 149/5

Ney de Âşığın gönlü ve inlemesi için birer müşebbeh durumundadır :

Ney gibi tîg-ı cefâsıyla delindi cigerüm
İmdi dil sen de figân eyle derdinden inile 160/5

3- Telakkî ve İnanışlar

a- Devlet

Pek çok beyitte geçer. Bu kavram, daha çok bugün kullanılan mananın dışında, siyâsî alanda en yüksek yer, mevki olarak ele alınır. Saltanat ve hükümdarlık makamı olarak görülür. Bunun alâmeti taçtır. Bazen "taç" ile birlikte zikr edilir. Devletin herkese nasip olmaması düşüncesi işlenir.

Devlet kavramı ile saadet ve zenginlik de kast edilir. Bu yüzden etek öpmek ve yüz sürmek ile devlet bulunaçağı telakkisi zikr edilir. Devlet güneşi, kenardan geçmek deyimleri baht ve tâlihin yâver gidip gitmemesine işarettir :

Eulmadum birgün vefâ sevgilü yârundan benüm
Geçmedi bilmem nedür devlet kenârundan benüm 105/1

b- Dünyâ (Cihân, âlem)

Dünyâ geçiçidir. Ona gönül vermemek gerek. Dünya mutluluğu insana gurur verir, dolayısıyla yaradılışın gayesi unutulur. Onu terk edip âhirete hazırlanmak gerekir gibi telakkilerin işlendiğini din ve tasavvuf kısmında özetlemiştik. Bunun dışında feleğin dokuz kattan meydana geldiği ve bin yıldan beri döndüğü düşünülür :

Getürmeyesin mâh gibi rûy-ı cinâna
Bin yıl ki felek devr ide devrânlar içinde 165/2

Âlemin yaradılışının sebebi Hz. Muhammed'tir. Âlem de dünyâ gibi "lâ-bekâ"dır. Bazen âlemin güzel ve güzellikler ile dolu olması, sevgiliye bağlıdır :

Hurrem iden âleme cânâ cemâlün bâğıdur
Dôstum uşşâka rahm itgil ki hüsnün çağıdur 33/1

Âleme fitne "çeşm-i fettân"dan çıktığı gibi, âşığın gözyaşında da "tûfan" gizlidir. O da âlemi garka verir. Bazen âlem kelimesi ile mecâz-i mürsel yoluyla insanlar kasd edilir.

Âlemin bazı beyitlerde on sekis bin olduğu düşünülür. "âlem-i eşyâ" ile dünya,görünen her şey ve "âlem-i ervâh" ile de rûhlar âlemi belirtilir. İki âlem veya dâ âlem de dünya ve âhîret kâd edilir.

c-Kimya,İksir

Kimya,çeşitli maddelerden altın elde etmenin yollarını arayan bir ilimdir.İki beyitte geçer ve sevgilinin"himmet nazarı"kimya olarak düşünülür.İksir de kimyaya yakın mahiyettedir. Zor ele geçtiği söylenen iksir,bu vasfı ile zikredilir :

İşün altın itmek istersen yüzün zer eylegil
Tâlib-i iksir-i ışk ol kimyası özgedir 32/5

d- Genc,Vîrân

Divan'da hazinenin toprağa gömüldüğü ve yıkık yerlerde bulunduğu düşüncesi işlenir :

Ganzesi düzdi bulup dilde hayâli haznesin
Didi ancak ki dirler genc vîrândan çıkar 40/5

e- Talî

Kelime itibariyle başka manaları da olan ve baht manasına da kullanılan talî,daima değişen bir durumdadır.Uygun ve yüksek hali genellikle sevgili,rakip ve memduh içindir.Aksi hali de âşıklar içindir :

Dôstum cem itseler âlemde bî-tâli'leri
Bir dahı Kührî gibi baht-ı siyâh-kâr olmaya 173/5

Talî,bazı beyitlerde de "parlayan,doğan,yüz gösteren gibi de tasavvur edilir.Onun ne zaman geleceği belli olmaz, gelişi ansızındır :

Tâli'üm sa'd oldı yâhûd kadre irdüm gâliba
Kim mahallem eçre gördüm gice doğmuş Müşterî 194/2

4- Sûs Eşyası Olarak Kıymetli Taşlar

a- İnci (Dür,Lu'lu)

Divanda en çok sözü edilen kıymetli taşlardan birisidir.

Rengi, parlaklığı ve yuvarlak olması nedeni ile ele alınır. Bu özelliklerinden dolayı ay, güneş, sevgili, âşık, gözyaşı, katre, söz, nazm ve diş ile ilgili tasavvurlarda sık sık yer alır :

Çün hokka dehanun sanemâ kılssa tebessüm
Ruşen görünür lûlû mercanlar içinde 165/4

b- Mecân, La'l, Yâkut

Mercân, rengi itibarı ile sevgilinin gözyaşlarına benzetilen olur :

Eylüdüm yoluna îsâr itmek için hüsrevâ
Gözlerümün kanlu yaşın dürr ile mercân ana VI/5

La'l bir çok beyitte kırmızı rengi nedeni ile sevgilinin dudığı yerine kullanılır. Yakut da dudak ve gözyaşı için benzetilen olur.

c- Altın, Sim, Zümrüt

Altın, değer bakımından kıymetli bir madendir. Divan'da bu yönü ile ele alınır. Gümüş de değeri ve beyaz rengi sebebi ile değişik tasavvurlara konu olur. Çok kere altın ile birlikte zikredilir. Zümrüt, yeşil renkli bir taştır. Rengi dolayısı ile söz konusu edilir :

Döşedi çünkim zümürüdden besâtını çemen
Gûşına takındı şebnemden dürr-i şeh-vâr gül XI/4

5- Diğer Unsurlar

a- Oyun Araçları

At üstünde ucu kıvrık bir sopa ve top ile oynanan "gûy u çevgân" oyunu çeşitli düşünceler içinde ifade edilir. Sevgilinin kaş ve zülfü uçlarının kıvrımlı olması dolayısıyla çevgana benzetilir. Güneş, ay, gökyüzü ve baş gibi unsurlar da top şeklinde düşünülür :

Başumu top eylemişdüm ben gerçi çalmaga
Dil-rübâlar eylemişti zülfini çevgânlar 27/4

b- Giyim, Kuşam

Divan'da kumaş olarak atlas, giyim ile ilgili olarak da

cübbe, aba, hırka, şal, ihram, palas geçer. Atlas, değerli ve sade olması yönüyle anılır. Cübbe, aba ve palas da dünya nimetlerinden elini çekmiş kişilerin giyecekleridir. Kaftan da sevgilinin giyeceğidir :

Bir sanem eginine almış sîn ü zer kaftanlar
İraşur yolında kurbân olsa yüz bin canlar 27/1

c- Meslek Sahipleri

Divan'da bazı meslek sahipleri geçer. Ancak bunlarla ilgili fazla bilgi yoktur. Bunlardan tabîb, hastaları iyileştirmek sebebi ile zikredilir. Kadî, müftü, müderris bir beyitte geçer. Sarraf da iki beyitte isim olarak ve "âvare" sıfatı ile anılır. Gavvâs, yani dalgıç, denizden inci toplayan kişidir. Mîhrî Hatun, nazmını şiir denizinde bir inci olarak görür ve dalgıçın onu görmemiş olacağını düşünür :

Bahr-i şi'r içre Mîhrî bir dürdür
Ki anı görmemiş ola gavvâs 69/4

Ü Ç Ü N C Ü B Ö L Ü M

Ü Ç Ü N C Ü B Ö L Ü M

İNSAN

Mihri Hatun Divanı'nda insan unsuru sevgili, âşık ve rakibten meydana gelen bir kadro içinde görülür. Bu sebeple, Divan'ın ağırlık merkezini meydana getiren bu üç tip diğer konulara nisbetle daha geniş şekilde ele alınacaktır.

I. GÜZELLİK(Hüsn, Cemal)

a- Umûmî Olarak Güzellik

Güzellik, Mihri Hatun Divan'ında en çok ele alınan kavramlardan biridir. Güzellik, genellikle yüz ya da yüz güzelliği olarak düşünülmekte, yüzdeki diğer güzellik unsurları ile birlikte çeşitli hayâllere konu olmaktadır. Şâire, güzellik üzerindeki görüş ve düşüncelerini daha ziyade teşbihli ve mecazlı ifadeler ile vermiştir. İstisnâ diyebileceğimiz bazı beyitlerin dışında, işlenen güzellik tamamen insan güzelliğidir.

Güzellik, bazen geçicidir, kimseye bâkî kalmaz. O, bu yönü ile "gül ömrü" gibidir. Geçici birşey için gururlanmak gerekir :

Gırra olman inen hüsnüze ey hûb sanemler
Gül ömri gibi tîz geçer hüsn bekâsı 195/4

Güzelliğin geçici olması bazen de sermayeye teşbih edilerek , "sermayesi elden gidecek" tabiri ile izah edilir :

Hüsn sermayesi elden gidecek bir gün ola
Bildüre itdüğünü sevdiğüm Allah sana

Fazlî beyitlerde, güzellik, zekâtı istenen bir mal veya metâ gibi tasavvur olunmaktadır. Böylece o, bir zenginlik

gibi telakkî edilir :

İn am eylese sayile hüsnin zekâtını
Şehler katında lutf ile ihsan dükenmedi 204/5

Güzellik, bazı beyitlerde insana acı ve ızdırıp verir, cevri sonsuzdur. Bazı beyitlerde de can ve gönül onunla ferah bulur :

Dostum arz it cemâlün bulsun ferah
Küfr-i zülfünü görüp îmanumuz bulsun ferah 13/1

b- Güzellik İli İlgili Tasavvurlar

aa- Bahar, Bâğ, Gülşen

Sevgilinin güzelliği, âşıkların duygu ve davranışlarında meydana getirdiği değişiklik ile bahar mevsiminin insanlar üzerinde yaptığı tesir arasında kurulan münasebet, güzelliğin bahar olarak tasavvuruna sebep olur :

Sevdâ belürüp başda nola dil de delürse
Pes vakt-i bahar irdi vü enhâr bulandı 178/2

Güzelliğin bahar olarak tasavvurunun bir başka sebebi de geçiciliğidir :

Bu nev-bahâra bir gün olur kim hazan irür
Gırrâ olma hüsne sevdüğüm âhir bekâsı yok 78/4

Güzelliğin bâğ ve gülşen olarak tasavvuru, sevgilinin güzellik unsurlarının bu yerlerde bulunan nebâtlara benzetilmesine dayanır. Sevgilinin kendisi gül-i ra'na, yanağı lâle, dudağı gonca, gözü nergis, saçları tâvûsdur. Güzellik gülşen olarak düşünülünce, âşık da ogülşende inleyen, feryat eden bülbüldür :

Bugün gülşen-i hüsnünde ko eigân idelüm
Yaraşur sahn-ı çemende ki ide feryâd hezâr 25/2

bb- Ka'be

Ka'be'nin güzellik ile münasebeti, kutsallık yönünden tavaf edileceği ve tavaf edenin maksadına kavuşacağı telakkisi ile dir. Ka'be her müslümanın nasıl tavaf ettiği

bir mekân ise, güzellik de âşıklar için aynı mâhiyettedir. Hatta âşık tavaf karşılığında canını bile kurban eder :

Ka'be-yi hüsnini çünkim bize itdürdi tavaf
Eyledüm bin dilile cânımı kurbân bu gice 145/8
cc- Mushaf, Kitâb, Âyet

Güzelliğin mushafa benzetilmesi değişik münasebetlere dayanmaktadır. Mushaf, dalâletin giderilmesi ve okunmak için açılır. Âşık, saçın kıssası ile meşgûl olmak yerine, güzelliğe benzeyen mushafı okumayı tercih eder :

Ko zülf kıssasın okı cemâli mushafını
Götürmek isterisen cân u dil dalâletini 179/5

Mushafı ezberden okuyanlar ehl-i kur'ândır. Onlara, okumaları karşılığında bazı ihsanlar verilir. Âşık da bir Kur'ân ehli'dir. O da ezbere okur ve karşılığında ihsan bekler :

Mushaf-ı hüsnünü ezber okuram şey'ü'llah
Kapuna geldi vir ihsânunu Kur'ân ehli 216/4

Güzelliğin âyete benzetilişi, yüzdeki ayva tüyle-
rinin i'râba, benlerin noktaya teşbihi yönüyledir. Güzel-
lik her zaman görülen bir nesne değildir. Âşık, onu nâdir
görür, sonra bir âyeti ezberden okumak gibi durmadan nakl
eder.

Kitâp, okumak ve öğrenmek içindir. Bundan dolayı
kitâbı ele almadan, onu görmeden âlim ve bilgin olunmaz.
Olunsa bile güzellik kitâbını görmediklerinden ötürü on-
lara "nâ-dân" denir :

Akl-ı küll ü dâniş ü ilm ü ulu'l-epsâr bâb
Görmese hüsnün kitâbından dirüz nâ-dân ana 3/5

Görüldüğü gibi, güzelliğin adı geçen unsurlar ile il-
gisi daha çok sevgilinin yüzünün güzelliğine ve yüz üzerin-
deki güzellik unsurlarına benzetilmesine dayanır.

çç- Gülistân

Gülistânın güzelliğe benzetilmesi, gülün yüze, âşıkın

bülbüle ve göz yaşlarının da dolabı çeviren su olarak hayâl edilmesi şeklindedir :

Gözleri yaşın revânlar eyleyüp nâlân ider
Mihrî hüsnün gülsitânında bugün dollapdur 52/5

Gülistân-ı hüsnüni dûr itme çeşmünden şehâ
Andelîbem gül yüzün şevkında nâlân isterem 114/2

dd- Ülke (İl)

Sevgilinin pâdişâha, âşıkın gedâya teşbihi, güzelliğin ülkeye benzetilmesine sebep olur :

Bir dil-rübâ vü hüsn ilinün şâhı lutf idüp
Olmışdı ben gedâsına mihmân geçen gice 144/3

II- SEVGİLİ

a- Umûmî Olarak Sevgili

Divan'da sevgili kavramı, ya doğrudan doğruya adı olan ya da adı yerine kullanılan kelime ve terkipler ile ifade edilmiştir. Bu kelime ve terkipler şunlardır : Dost, yâr, hûb, habîb, mahbûb, cân, cânân, nigâr, nâzenîn, efendim, iki gözüm, şâh, pâdişâh, fettân, kâfir, zâlim, server, bahâr-ı hüsn, dilber, dildâr, rûh-ı pâk, serv-i revân, serv-i sehî, rûh-ı revân, lâle ruhsâr, perî, serv-kad, serv-kâmet, gonca-dehen, gonca-leb, şîrîn dehân, hûr, gılmân, melek, kemân-ebrû, âhû gözlü, mehlikâ, gonca, dürdâne, gül-endâm, Yûsuf-nazar vb. Bu kelimelerden bazıları yüz, göz, dudak ve boy münasebetiyle benzetilen durumundadır. Bazı kelimeler de sıfat olmasına rağmen yeri geldikçe doğrudan doğruya isim gibi kullanılmakta ve sevgiliye bunlar ile hitap edilmektedir. Bu hususlar ilgili bölümlerde tek tek ele alınacaktır.

Sevgilinin en belirgin özelliği acı ve ızdırıp veren biri oluşudur. O, daima cevr okunu atar, cana kast eder, zulüm ve eziyet namına elinden ne gelirse geri koymaz. Hiçbir zaman âşığa yâr olmaz. Cevr ü cefaları sebepsizdir ve da sebebi bilinmez. Zulmü âşığa lutfı başkalarındadır :

Yolunda senün cânâ bilsem ne günân itdüm
Cevrün bana agyâra lutfun neden olmuşdur 29/5

O, sözünde durmaz, ne yapacağı ve nasıl davranacağını kimse bilmez. Mübtelâ olanlara 'terk etmez' der, fakat 'ahd ü emânı' yine kendisi bozar :

Terk itdün itmezem diriken mübtelânı âh
Hûblar içinde ahd ü emân böyle mi gerek 89/2

Sevgili kendi yolunda can verenlere değil, başkalarına rağbet eder. 'Canım' deyip yalvaranlara kargı, hışım ile yüzünü çevirir :

Yalvarup bin öZR ile cânım didükçe ben sana
Hışmıla yüzün çavirürdün hemân benden yana 210/VI-2

Âşık, bu durumdan memnundur. Şikâyet etmez, onun zulmünü hoş görür, Cefasını lutf u kerem sayar. Acını köpeklerle birlikte anması bile âşığı sevindirmeye yeter. Sevgilinin gamı onun gıdasıdır.

Naz, sevgilinin en önemli özelliklerinden biridir. Bu naz yalnızca âşıklarınadır. Sevgili ile naz kirecinden ayrılmaz bir bütünlük gösterir. Güzellik ilinin padişahı olan sevgilinin güzellikte bir benzeri yoktur. Bin yıldan beri dönen felek, cihana böyle güzel birini getirmemiştir :

Getürmeyesin mâh gibi rûy-ı cihâne
Bin yıl ki felek devr ide devrânlar içinde 165/2

Yine sevgilinin bir diğer özelliği de, hastalara şifa veren tabip olmasıdır. Başkalarının derdine çare bulan "tabîb-i cân" âşığın derdine derman olmaz. Onu timarsız öldürür ve bunu alışkanlık haline getirdiğini de söyler :

Ey tabîb-i cân meded bîmârunam öldüm meded
Didi hûdur âşık öldürmek bana timârsuz 65/4

b- Sevgili ile ilgili Tasavvurlar

aa- Yûsuf, İsâ

Sevgilinin Yûsuf peygamber olarak tasavvuru güzelliğine dayanır. Yûsuf peygamber güzellik timsalidir. Beyitlerde Yûsuf-ı sâni, Yûsuf-nazar gibi adlar ile zikr edilen sevgili, güzellik bakımından ondan daha üstündür. Bazı be-

yitlerde de ilgisi ve bakışı, âşığı Züleyhâ gibi gençleştirir, zinde yapar :

Kılsan ey Yûsuf-nazar lutfunla ben bî-çâreye
İ tikâdum bu durur bulam Züleyhâ-veş şebâb VIII/29
Nev-civân itdi Züleyhâ gibi Mîhrî seni ışk
Kılalâ lutf ile Yûsuf-nazarın şâh sana 6/7

Sevgilinin İsâ peygamber olarak tasavvurunun dayandığı temel, dudâğının ve nefesinin İsâ peygamber gibi ölüleri diriltme ve konuşurma özelliğine sahip olduğu telakkisidir :

İsî nefesi eyledi bir mürdeyi zinde
Gangîn dilümüz buldı ferah gitdi elemeler 24/2
Çün dem-i İsî gibi ışkun dirildürmiş öli
Gelmeyince başuma bilmedüm ol nesneyi ben 134/4
bb- Perî, Melek, Hûrî

Sevgilinin bunlar ile olan tasavvuru, göze görünmezlik, erişilmezlik ve güzellik unsurlarına dayanır :

Gözümü açup yumınca oldı çeşmümden nihân
Şöyle teşhîs itdüm ya melekdür ya perî 194/4
cc- Şem

Bu benzetmede ışık ve aydınlanma rol oynar. Pervâne de âşığın benzetilene olarak devamlı birlikte zikr edilir. Ayrılık ile şem arasında da ilgi kurulur :

Şem gibi yandugum hicründe görüp ehl-i ışk
Cân virür pervâne-veş almaga nârundan benüm 105/4
çç- Pâdişâh, Şâh, Sultân, Şehriyâr

Divanda sevgilinin en çok benzetildiği unsurlar yukarıda adları zikr edilenlerdir. Birçok beyitte doğrudan doğruya sevgiliye isim olurlar. Fakat her halde aradaki münâsebet teşbih yoluyla. O, güzellik ülkesinin padişahıdır. Girdiği şehirleri yıkar ve zulm eder :

Hüsn iline şâh olalıdan yıkar dil şehrini
Böyle zâlim olmasun hiç pâdişâhı kimsenün 83/5

dd- Gonca, Gül, Serv

Sevgilinin güle teşbini, âşıkın bülbüle benzetilmesi ve daima birlikte zikredilmesine dayandığı kadar, rakîbinde diken şeklinde tasavvuruna dayanır :

Umma ey dil bülbülü ol gülden inen rahm kim
Yig anun katında bir hârı hezârundan benüm 105/3

Kanda baksan hârdur bagrına basan gonceyi
Aciz oldum döstlar varmağa bir gülzâre ben 137/2

Gül dikensiz olmadığından, sevgilinin de semti dikenler ile kaplıdır. Sevgili gonca olursa, yanında deken olmak özlenen bir duygudur :

Gülistânda goncenün yanında hâr olmak ne hêt
Lâle gibi bülbülün bagrında dâg olmak ne hêt 12/2

Sevgilinin servi arasındaki ilginin sebebi de düzgün, ince ve uzun boy ile sevgilinin salına salına naz ile yürüyüşüdür :

Varalum sahn-ı gülistânda temâşâ idelüm
Serv-i reftârını salındığını dil-dârun 84/2

Âşığın gözyaşlarının sevgilinin yolunda "revâne" olup, her tarafı dolaşması, sevgili olan "serv-i revân"ın ayağına yüz sürmek içindir :

Sen serv-i revân pâyına yüz sürmek içündür
Büstânda revân her yana mû olduğu icrâ V/20

Genellikle açık istiâre yoluyla : serv-i hırâmân, serv-i sehî, serv-i reftâr gibi terkipler sevgilinin yürüyüşü ve güzelliği; serv-kad, serv-kâmet gibi vasıflandırmalar da boyunun uzunluğu ve düzgünlüğü dile getirilir.

ee- Bahâr

Sevgili ile bahâr arasındaki münasebet, baharda nehirlerin bulanık akması ve kişiler üzerinde bıraktığı tesir ile ilgilidir. Zira, âşık, sevgiliyi görünce göz yaş döker, iklim değişikliği de âşığın vücut azasında bazı değişikliklere sebep olur. Bu münasebet ile sevgilinin bahar

olarak hayal edilmesi söz konusudur.

ff- Kâfir, Sanem, Büt, Kâfir-beçe

Sevgilinin bu unsurlar ile ilgisi, zâlimliği, âşık-
larına karşı takındığı tavrı ve taş kalpliliğine dayanır:

Çekmişem ben cefanı bin kerre
Sen de it bir vefa be hey kâfir 30/4

gg- Ay, Güneş, Zühre

Sevgilinin ay, güneş ve zühre olarak tasavvurunda
en önemli özellik güzelliğidir. Ayrıca sevgilinin görünme-
mesi ile ay ve güneşin tutulması ve bu zaman zarfında gö-
rünmemeleri arasında da ilgi kurulur. Yine meh, kamer, meh-
likâ gibi kelimeler de açık istiâre yoluyla sevgiliye isim
olur.

Sevgilinin zühreye teşbihinde de bu seyyârenin mi-
tolojik özelliği rol oynar :

Yalınız ben mi harîdârunam ey zühre-cetîn
Gün dahı müşterîdür sana kamerden gayrı 208/3

hh- Kible

Mü'minler için 'kible' neyi ifade ediyorsa, âşıklar i-
çin de sevgili aynı önemi taşır. Bundan dolayı sevgilinin
kible olması tasavvuru kendiliğinden ortaya çıkar :

Tâk-ı ebrunsuz sücûd itmez bilürsin ehl-i ışk
Ehl-i islâma yazukdur kible-gânum gitme gel 100/5

ii- Tabîb

Sevgilinin tabîb olarak tasavvuru, âşığın hastalığı
ve çâresinin sevgilide bulunması ile ilgilidir :

Lutf ile kıl ilâc bugün ey tabîb-i cân
Dil hastedür firâkun ile gel devâlar it 9/4

III- SEVGİLİDE GÜZELLİK UNSURLARI

1- Saç (Gîsû, Zülf)

a- Umûmî Olarak Saç

Saç, sevgilinin en çok üzerinde durulan ve tasavvur-

lara konu olan güzellik unsurudur. Dağınık, karışık, düz şekli, uzunluğu, rengi ve kokusundan dolayı birçok unsurlar ile benzerlik arz eder. Divan'da saçın en çok tasavvurlara sebep olan özelliği şeklidir. Koku unsurunun söz konusu edildiği durumlarda, ilgi kurular çiçek ve maddelerin renk bakımından da benzerlik taşıdığı görülür.

Saçın, kıl, mû ve mûy gibi kelimeler ile ifade edilişi bazı beyitlerde ya tamamen saç yerine kullanılmaları ya da saç kelimesi zikr edilmemiş olmakla birlikte, mahiyetini vermesi sebebiyle :

Bir mûyunı virmez bu cihân mülkine Mîhrî
Va'llâhi vü bi'llâhi inan kim budur andum 102/6

b- Saç İle İlgili Tasavvurlar

aa- Şekil Bakımından

1- Resen, Rişte

Saçın bu unsurlar ile münasebeti, inceliği ve uzunluğuna dayanır. Bunun yanında bu unsurların bağlama ile olan ilgisi de önemlidir. Âşığın gönlünün ve boynunun esir olarak teşhir edilmeleri, bu tasavvurun meydana gelmesine sebep olan unsurlar arasında yer alır :

Rismân-ı zülfünle niçün bağıdır boynum didüm
Gösterüp çeşmin didi bu kâfirün tutsağıdır 33/3

Saçın ince ve uzun oluşu, Âşığın canbaz olmasına sebep olur. Canbaz olan Âşık sevgiliye ulaşmak için, ya ipten döne döne iner ya da düşerek can verir :

Cân cân-bâzını gör la lüne irişmek için
Rismân-ı ser-i zülfünden iner döne döne 143/5

Rişte-i zülf ünde bir gün dost gamın tîgına
Düşüben cân vireyin gör Âşıkun cân-bâzını 213/4

2-Zencîr, Silsile

Saçın, zincir ile münasebeti, eskiden delilerin zincire bağlanması ve iyileşene kadar onunla muhafaza edilmesi telakkisiyledir. Bu tasavvuru işleyen beyitlerde deli veya

dîvâne olan âşık veya onun gönlüdür :

Zencîr tutmazıdı bu dîvâne Mihriyi
Bend itdi bend-i zülfün anı şimdi müyila 152/7

Ey tabîb-i dil bend eyle dermân vaktidür
Zülfünün zencîrine dîvâne gelmişlerdenüz 66/6

3- Yılan

Saçın yılan ile olan ilgisi, panzehirin yilandan alınması telakkisinden ötürüdür. Sevgilinin dudağı şifa veren panzehir olunca, zülfü de uzunluğu, siyahlığı, kıvrım kıvrık oluşu sebebiyle yılan şeklinde ifade edilir :

Devr-i ruhında satmaga tiryâk leblerin
Dil-ber eline almış iki zülf-i mârını 202/5

4- Çevgân, Çengâl, Müca'ad

Bu unsurların hepsinin kıvrım ve büklüme sahip olması dolayısıyla saç ile ilgi kurulmuştur. Saçın çevgân olarak hayal edilmesi , başın top olarak tasavvur edilmesi bu münasebete sebep olan en önemli unsurdur. Çengâl ve müca'ad, şeklinin yanında bu düşünceye sebep olan başlıca unsur yakalama ve bağlama özelliğidir :

Başımı top itmek için zülfünün çevgânına
İşkunun meydanına merdâne gelmişlerdenüz 66/2

Yıl gibi yıllarla hevâsında yelmişem
Oldum esîr êhir o zülf-i müca'ade 149/2

5- Ömr, Salıncak

Saçın ömr oluşu, uzunluğundan dolaydır. Salıncak oluşunda da salınma unsuru önemli rol oynar :

Ruh-ı devrinde virür zülfi bize ömr-i dirâz
Ferahından bir olupdur gicemüz gündüzümüz 64/3

Hûblarun zülf i salıncagında cânlar salınur
Zeyn olıcak hüsninün meydânı bayram irtesi 200/4

6- Kemend, Bend, Halka

Kemend ve bendin saç ile ilgisi, varlıkları yakalamak

için sahip oldukları özelliklerinden dolaydır. Delileri zarar vermesin diye veya tedâvi maksadıyla bağlarlar. Âşık da dîvâne olduğu için, tutulması ve boynundan bağlanması gerekir :

Zülf-i müşgînün nola boynuma saldıysa kemend
Dôstum lâzım durur dîvâneye elbetde bend 16/1

Halka da kemend gibi yakalama özelliğine sahip olduğundan, saç ile ilgisi vardır. Halka kavramı ile, mecâz-ı mürsel yoluyla zincir ve dolayısıyla esâret kast edilir :

Salaldan boynuma halka kemend-i zülf-i müşgînün
Siyeh-baht olmak oldu kâr u bârı cân-ı miskînün 92/1

7- Tâvûs

Saç, gezip tozması, salınışı, cilve yapması ve renklerinin çeşitli oluşundan dolayı tâvûsa teşbih edilmiştir :

Zülf-i tâvûsını gör gülşen-i hüsn içre nice
Cilveler arz kılur her yana cevlân şekil XV/14

8- Mim, Dal

Saçın mim ve dal harflerine benzetilmesi, eğriliklerindedir.

9- Dâr

Saçın, dâr olarak tasavvurunda en belirgin husus, asılma, can vermedir. Sevgilinin bu unsura benzetilen saçında can veren, âşığın gönlü veya canıdır :

Dil ser-i zülfüne ber-dâr olmaga cânın sürür
Ölmege yir ister işde geldi urganın sürür

Sözüme uymadun ey asılası dil dilerem
Ser-i zülfine anun êhiri ber-dâr olasin 124/4

10- Saçın perişanlığı, dağınık ve bakımsızlığıdır. Bazen de sevgilinin saçının perişanlığı ile. Âşığın gönlü arasında ilişki de kurulur :

Kıldukça hamâ'il kolını boynuna egyêr
Zülfün gibi ben gönli perişânı unıtma 161/5

bb- Koku Bakımından

1- Müşg, Benefşe, Reyhân

Saçın bu maddelerle ilgisi güzel kokusundan dolayıdır. Misk (müşg, nâfe) Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir cins ceylanın karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu bir maddedir. Saç, kokusu ve rengi sebebiyle misk olarak vasıflandırılır. Miskin elde edildiği yer olması dolayısıyla Hoten ve Hıta isimleri de beyitlerde yer alır :

Kim görürse dir ser-i zülfinün ey gonce-dehen
Bağlamış müşgîn resenler nâfe-i âhû Hoten 134/1
Nigâr ruhlarını lâle-zâra benzettüm
Benefşe saçlarını müşg-bâra benzettüm 120/1

2- Anber, Sünbül, Abîr

Bu çiçekler ile saçın ilgisi güzel koku bakımındandır. Anber, ada balığının bağırsaklarından toplanan, yumuşak ve misk gibi kokan, kül renginde bir maddedir. Abîr de beyaz sandal, sünbül kökü, kırmızı gül, turunç ve iğde çiçekleri, narenc gibi güzel kokulu bazı otlar ile, bir miktar dövülmüş miskten meydana gelen bir maddedir :

Saçından oldu mu attar dimag-ı ruy-ı cihân
Abîr-i müşgle bu anberise ancak ola 2/3

3- Semen

Semen de dâimâ "-sâ" edatı ile birlikte saçı bir terkip içinde "zülfi-i semen-sâ" olarak tavsif eder. Kokunun ötesinde bir benzerlik arz etmez :

Gör ne yüz gösterdi bu zülfi-i semen-sâlar bize
Kodı bin derd ü gam-ı hicrile sevdâlar bize 169/1

cc- Renk Bakımından

1- Kara

Saç, ender rastlanan istisnâlar dışında, hemen hemen bütün dîvân şâirlerinde kara renkli olarak tasavvur

edilir. Bu renk, Mihrî Hatun Dîvân'ında da değişmez. Saçın siyahlığı ile beraber, tezat yoluyla yüz aya veya güneşe teşbih olunarak saçın etrafındaki uzuvların beyazlığı zikr edilir :

Nitekim cehd eylerem meyl itmeyem meh-rûlara
Çıkarur yoldan beni bir zülfi kara yüzi ag 75/2

2- Gece (Şeb, Şâm)

Saçın geceye teşbih edilmesinin en büyük sebebi siyahlık yani rengi yanında, sevgilinin yanağı ve yüzünün çeşitli aydınlık unsurlara teşbih edilmesidir :

Gördüm ruhını zülf-i şebinde nihân yatur
Sandum sehâb içinde meh-i âsmân yatur 48/1

Görelî zülfün şebinde yüzünün envarını
Çerh sergerdân olupâur mâh-ı tâbân imrenür 51/2

3- Küfr

Saçın küfre benzetilmesi, çokluğu ve siyah rengi dolayısıyla. Ayrıca küfür-îmân zıtlığı da bu ilginin kurulmasında önemli bir rol oynar :

Küfr-i zülf ine esîr oldum o kâfir beçenün
Beni kurtarmaga yok mı ki bir îmân ehli 216/2

4- Leylâ (Leylî)

Saçın Leylâ'ya teşbihi, bu kelimenin gece ve karanlık manası dolayısıyla siyahlık ifade etmesine dayanır. Ayrıca Leylâ kelimesinin diğer bir manası olan meşhûr aşk masalı kahramanlarından Leylâ'nın adı olması, Mecnûn'un da zikr edilmesine sebep olur. Böylece ikisi birlikte geçerek hem tevriye ve tenâsüp yapılmış, hem de âşığının mecnûn olan gönlünün sahrâlara düşmesi ilgisi kurulmuş veya düşünülmüş olur :

Düşdi sahrâya yiler derd ile mecnûn gönül
Clalîdan berü ol saçları leylâ delüsi 182/2

2- Kaş (Ebrû)

a- Umûmî Olarak Kaş

Mihri Hatun Diva'nında kaş, güzellik unsuru olarak önemli bir yer tutar. Tek başına ya da göz, gamze, kirpik ve yüz ile birlikte ele alınır. Bilhassa şekil yönünden benzetmelere konu olur. Genellikle göz ile birlikte düşünülür. Yıkıcılık, karıştırıcılık konusunda sanki kaş ile göz arasında bir anlaşma, bir ortaklık vardır. Bu ittifaka kirpik ve gamze de dânil olur. Gözler, kaşa yayını kurdurur, kirpikler de oku atar ve âşığın bağı delinir :

Kurdırdı hemân gözlerine kaşları yayın
Kirpikleri okların atup bagrumı geldi 183/2

Kaş, yüzün Ka'be'ye benzetilmesinde mihrâb; mushafa benzetildiğinde Besmele olarak düşünülür. Kaş, güzellik binasının en önemli unsurudur. Bu yüzden bir binanın temel unsuru olan "tâk" olarak tasavvur edilir.

b- Kaş ile İlgili Tasavvurlar

aa- Mihrâb, Kible

Kaşın bu unsurlara benzetilmesinin esasını kavisli şekil benzerliği teşkil eder. Ancak bu tasavvurlarda şekil benzerliği yanında sevgilinin âşığın nazarında kazandığı değer ve onu yüceltme duygusu, yüzün Ka'be olarak tasavvuru kible yönünün Ka'be'ye doğru oluşu önemli bir unsurdur :

Mihrâb kaşın tâkı durur kible-i cânım
Dil kiblesine secde kılayın mı ne dursin 130/5

bb- Kemân, Yay

Kemân ve yay kaşın en çok benzetildiği unsurların başında gelir. Kemân bir savaş aletidir. Ok atar ve bu haliyle öldürücüdür. Kaşın kemân ve yay olmasıyla bazı beyitlerde (kurban olma) arzusuna rastlanır. Kurban olma kavramından başka ona yakın bir duygu olan "nişân" olayı gelir. Burada kaşın, diğer unsurlardan gamze ve göz ile münasebeti daha sıktır. Göz ve gamze oktur kaş bunların atıldığı yerdir. Gönül, sine ve cân da nişân yani hedef yeridir :

Didi ebrû-yı kemânum atsa gamzem tîrini
Sîneni her dem ana eyle nişân didüm be-çeşm 113/2
Gamzenün tîrine Mihrî sînesin kıldı nişân
Kaşların yayına cânâ cânı kurbân isterem 114/5
cc- Hilâl

Kaşın hilâl olarak tasavvuru şeklin ince vekavisli oluguna dayanır. Fakat genellikle kaş ile hilâl arasında kurulan teşbihlerde benzetme yönü belirtilmez :

Kaşuna benzemek için senün ey Zühre-cebîn
Kendüzin tutdı hilâl itdi kamer döne döne 143/4
dd- Kavs-i kuzeh, Kavs-i felek

Kaş, kavisli şekli dolayısıyla bu unsurlar ile ilgilidir :

Kaşların kavs-i kuzeh gibi kemân olmuş ele
Cânlara pertâb atar cânâ hilâlün pertevi 201/2

3- Göz (Dîde, Çeşm)

a- Umûmî Olarak Göz

Güzellik unsurları arasında baş köşeyi alanlardan biri de gözdür. Göz âşıkları sevgiliye cezb eden, bağlayan en önemli güzellik unsurlarından biri olarak ele alınır. Bu sebeple, hîleci, şahir ve câdû olarak tavsif edilir. Fettân ve şûh olması da âşığın gönlünü çelen, meftûn eden bir özelliğe sahip olmasına dayanır. Göz ile bir bütünlük arz eden kaş, kirpik ve gamze, "hûnî" olarak vasıflandırılan gözün silahları durumundadır. Sevgilinin gözü, hemen hemen sevgili bahsinde çizilmeye çalışılan sevgili tipinin tam bir benzeridir : Zâlimdir, kan dökücü ve insafsızdır. Renk olarak da kara ve elâ gözden bahs edilir.

b- Göz İle İlgili Tasavvurlar

aa- Câdû, Mekkâr

Gözün bu unsurlar ile ilgisi, âşığı cezb etme ve kendisine bağlama özelliğine dayanır. Büyüleyicilikte sevgilinin

gözü "pür-efsün"dur. O, öyle bir üstaddır ki, bu işin pîri sayılan Hârût ve Mârût'ı bile büyülemiştir :

Çeşmine cân virdün ey dil pendümi gûş itmedün
Gör ne sihr itdi âhir bu iki câdû sana 4/3
İlm-i câdûlukda bir üstâddur çeşmün senün
Görse Hârûtıla Mârûtı geçerdi onlara bend 16/2
bb- Âhû, Fettân

Göz, güzellik bakımından âhû olarak vasıflandırılır. Asıl benzerlik âhûnun iri ve siyah gözlerinin güzelliğidir. Ayrıca âşıkın gönlünün deli oluşu sebebi ile Mecnûn olarak vasıflandırılması, Mecnûn'un Leylâ'nın aşkıyla düştüğü çöllerde âhûlar ile arkadaşlık etmesi, gözün âhû olarak tasavvuruna sebep olur :

Düşmişüz âhû gözün sevdâsına Mecnûn-veş
Mesken olmaşdur kamu bu kûh u sahrâlar bize 169/4
Gözün fettân oluşu da âlemlerde kopan kavga ve âhir zaman fitnesi ile izah edilmektedir :

Zülfüne baş koşdı gamzen yakdı diller şehrini
Şimdi fitne âleme sen çeşm-i fettândan çıkar 40/6
cc- Nergis

Şekil benzerliği gözün nergis olarak tasavvurunun esasını teşkil eder. Göz-nergis ilgisinin yer aldığı beyitlerde nergis, çok kere gözün sıfatı durumundadır. Bazen de göz ile nergis kıyaslanır, göz üstün gelir. Kimi zaman nergis müşebbeh, göz müşebbehünbih olur :

Nergis gözünü süzdü görüp çeşm-i nâzını
Gül ruhlarını ohşadı nesrîn ü lâle hem XIV/2
Çemende kâmetini gördüm ol gül-endâmın
Gözünü nergis ü boyun çenâra benzetdüm 99/5
çç- Bî-dîn, Mest

Gözün bî-dîn oluşunda kâfirlerin kan dökücülüğü rol oynar. Burada kâfirlerin şarap içip cesaretleterek savaşma-

ları ve kan dökmeleri telakkisi önemli bir unsurdur. Bî-dîn (kâfir) olan sevgilinin gözü de âşıkları öldürüp kanlarını içmek ister. Yine ona yardımcı olan unsurlar ya kirpikler ya da gamzedir :

Gerçi gamzen kasd-ı cân itmekde tîr-endâzdur
Lîkî çeşmün gibi kan içici bî-dîn olmaya 1/4

Gözün meste teşbihi de onun kan dökücülüğü vasfından dolayıdır. Göz, sarhoş olarak tasavvur edilir; sarhoş ve mest olan kavga çıkarıp, haksız yere kan döker :

Çeşm-i mestün yine nâ-hak yire kan eylemesün
Suçını bildüre katlin sına bir pâre meded 13/3

dd- Cellâd, Hûn-rîz

Âşığın canına ve gönlüne kast ettiği tasavvuru, gözün bu unsurlara teşbihine sebep olur :

Cellâd çeşmi cânuma kasd itmedin henüz
Derdlü yürege gamzesinün hançeri geçer 41/4

Cânına kasd eylemiş hûn-rîz çeşmün Mîhrînün
Vireyin bin cân ise ol hûn-hârdan ben dönmezem 104/5

Aşağıdaki beyitte de günahsız insanları öldürüp, kanlarını döken Haccâc-ı Zâlim ile sevgilinin "hûn-rîz" gözü arasında ilgi kurulmuştur :

Bî-güneh âşıkları öldürmek ister zulmıla
Çeşm-i hûn-rîzün ki haydi itmesün Haccâclık 80/8

4- Gamze (Yan Bakış)

a- Umûmî Olarak Gamze

Gamze, göz, kaş ve kirpikler ile birlikte ele alınır. Benzetmeler kısmında görüleceği üzere kılıç, ok, cellâd, kan dökücü ve hilecidir. Âşığın can ve gönlünü deler geçer. Göz ile gamzenin veya kirpiğin âşığı öldürmek üzere birleşmeleri"el bir etmek" deyiimi ile ifade edilir :

Göziyle gamzesi sanemün el bir itdiler
Sanduk sînem ana nişân idüp atdılar 46/1

b- Gamze ile İlgili Tasavvurlar

aa- Ok (Tîr)

Dîvan'da gamze ile ilgi kurulan en önemli unsur oktur. Bu tasavvurda göz ve göz ile bütünlük arz eden kaşın önemli bir yeri vardır. Bu durumda gamzenin hedefi : cân, sîne, gönül, yürek ve ciğerdir. Sevgilinin gamze okları bazen kaş kemani ile atılır. İsabeti çoktur. Gamzenin bu hali karşısında can ve sîne de nişân-gâh veya hedef olur :

Atmasun mı tîr-i gamzenden kemân ebrûların
Yalnız cânım degül ana hedef sînem de var 45/4

Âşığın arzusu her ne şekilde olursa olsun, sevgilinin ilgisine kavuşmaktır. Bu sebeple sevgilinin gamze oklarını arzular ve hedefini bulmasını ister. Zira gamzenin girdiği yer hoş bir meskendir. Yani âşığın kalbidir :

Cânuma gamzen hadengin geçdügin men eyleme
Râhat olsun dâstım on hâşca bulmuş meskeni 209/3

Sevgilinin gamze okları ile âşığın ciğerini yaraladığı ve dudağı ile o yarayı iyileştirdiği de olur :

Yaralanmışdı ciger gamzesi peykânlarıyla
La'li virdi yine ol yaraya merhem bu gice 146/2

Ayrıca gözün gamzeye savaşmayı öğrettiği ve gamzenin de bir ok ile yüzbin askeri dağıtıp bozguna uğrattığı tasavvur edilir :

Çeşmün mi kıldı gamzeye ta lîm dâstım
Bir tîr ile hâş tagıdur yüzbin askeri 211/3

bb- Hançer, Kılıç

Gamzenin hançer ile arasındaki ilgi de yaralama ve öldürme bakımındandır. Yine göz yardımcı unsurudur. Gözün öldürücülüğü hışm ile bakışı yönüyledir. Göz sarhoş olarak tasavvur edilir ; sarhoş olan kavga çıkarır, kan döker. Gamze de kılıç ve hançerdir. Bu hal, sarhoş elinde "kılıç bıçak olmak" deyimini ile açıklanır:

Çeşmi hışm itdükçe cânâ gamzesi hançer çeker
Mest elinde dâstlar kılıç bıçak olmak ne güç 12/4

5- Kirpik (Müje)

a- Umûmî Olarak Kirpik

Sevgilinin güzellik unsurlarından kirpik, gözün tamamlayıcısı durumundadır. Daha ziyade onunla birlikte düşünülür. Öldürücü ve yaralayıcı özelliği ile ele alınır. Bu sebeple genellikle ok, hançer şeklinde düşünülür:

Kurdurdu hemân gözlerine kaşları yayın
Kirpikleri okların atup bagrumı deldi 183/2

b- Kirpik İle İlgili Tasavvurlar

aa- Ok (Tîr), Hançer

Kirpiğin en fazla benzetildiği unsur oktur. Şekil benzerliği yanında kaşın yay olarak hayali, bu tasavvura sebep olur :

Yeter atsun müjen tîrini kaşın
Ok nişânına urdı yayını as 69/2

Sevgilinin fettân gözü, eğer âşığın canı ve gönlüne kast etmiş ise aşık da sînesini, sevgilinin "tîr-i müje" sine hedef etmemezlik yapamaz :

Fettân gözünün kasdı dil ü cân imiş ey döst
Tîr-i müjene sîne nişân itmek olmaz 60/3

Şeklinin eğri oluşu ve âşığı yaraladığı tasavvuru kirpiğin hançere benzetilmesine yol açar :

Gerçi müjen hançer ile sînemi deldi
Dil dahı senündür dilerisen me al işte 147/2

6- Yanak (Ruhsâr)

a- Umûmî Olarak Yanak

Dîvân'da üzerinde durulan güzellik unsurlarından biri de yanaktır. Genellikle yüz unsuru ile birlikte düşünülür. Bazen tek olarak düşünülürken, bazen de diğer güzellik unsurları olan ben, hat ve saç ile birlikte ele alınır. Yanağa dair söylenenler onun rengi ve parlaklığı ile ilgilidir.

b- Yanak ile İlgili Unsurlar

aa- Gül, Lâle

Gül ve lâlenin yanak ile benzerliği rengindedir. Ayrıca yanak-lâle te şbinini kuran bir özellik de lâlenin renginin ateşe ve ortasındaki siyahlığın da dağ'a teşbihidir:

Lâlenün derd ile dag oldu hasedden cigeri
Arızun arz ideli sen gül-i handân şekil XV/5

bb- Mum (Şem) , Güneş (Şems)

Bu unsurlar ile yanak arasında parlaklık ve aydınlık bakımından ilgi kurulur. Bunların yanında yakıcılık yönünden de yanak, muma teşbih edilir. "Yana gelmek" deyiimi de âşıkların ezelden beri yandıklarına işaretir :

Şem-i ruhsârına cânânun ey Mihrî dâyimâ
Yanalum pervâne-veş çün yana gelmişlerdenüz 66/7

Güneşin yanak ile ilgisi parlaklığındandır. Bu özellik "şems-i garra" terkibi ile ifade edilir.

7- Yüz (Rûy, Dîdâr, Ruh)

a- Umûmî Olarak Yüz

Güzellik unsurlarının en başta geleni yüzdür. Yüz deyinince akla gelen en çok yanaktır. Yüz ve yanak birlikte düşünülür ve hemen hemen aynı unsurlara benzetilir. Sevgilinin rengi, güzelliği ve parlaklığı yönünden söz konusu edilir. Sevgilinin yüz rengi ak(beyaz)tır. Bir yerde geçen siyah renk rakibin yüzü için kullanılmıştır. Yüz, âşığın çokça görmek ve seyr etmek istediği bir unsurdur. Sık sık rastlanan "yüzünü görmek, yüz döndürmek" deyimleri, bu duyguların ifadesidir. Âşık sevgilinin yüzünü görmeyi o kader arzu eder ki, arzusuna ulaşamadığında, bunu "iki gözüm çıksın" deyiimi ile açıklar :

Yüzünü görmese çıksun niderem iki gözüm
Gündüzün güneşe tâ kim gice bedr aya baka 158/5
Eğer âşık, sevgilinin yüzünü görünce ondan yüzünü

çevirmez ve başkalarına bakmaz. Bunu da "gözüm çıksın" deyiminin yanında "kıbleden dönsün yüzüm" tabiri ile ifade eder :

Döndürürsem yüz yüzünden kıbleden dönsün yüzüm
Senden ayruga nazar kılsa direm çıksun gözüm 110/7

b- Yüz ile ilgili tasavvurlar

aa- Gün, Güneş

Yüzün güne benzetilmesinde hareket noktası, aydınlıktır. Âşık, sevgilinin güne benzeyen yüzü ile gönlündeki neşe ve gözündeki nûr arasında bir münasebet kurar. Zira, bu iki uzuv, aydınlığını sevgilinin yüzünden alır :

Gözüme nûr irişsün yine gönlüme sürûr
Göreydem gün yüzünü bir dem amân iki gözüm 118/5

Cihânın, aşığın gözüne karanlık görünmesi, sevgilinin gün yüzünün gizlenmesinden dolayıdır. Ay, sevgilinin yüzünü "burc-ı şeref"te doğduğunu görünce, sabaha kadar ona imrenir:

Gün yüzün burc-ı şeref üzre tulû' itdüğiçün
Giceler subha degin tana kalur mâh sana 6/4

Sevgilinin yüzünün güneşe teşbihinde ana maksat, ışık, aydınlık ve parlaklıktır. Güneşin tutulması veya buluta girmesi, güneşin sevgilinin yüzünde görünmesi hadisesi ile açıklanır :

Sandum sehâba girdi veyâhûd tutıldı gün
Olmış güneş yüzünde meger Êşikâr hat 71/2

bb-Ay (Mâh), Nûr

Yüzün bu unsurlara benzetilmesi ışık ve aydınlık yönüyledir. Bu benzerlik çeşitli tasavvurlar içinde ele alınır:

Mîhr ü mâh benzeye mi yüzüne öykünmek ile
Ger ola lebleri pür-la'1-ı Bedahşân şekil XV/10

Görelî zülfün şebinde yüzünün envârını
Çerh sergerdân olupdur mâh-ı tâbân imrenür 51/2

cc- Kible, Ka'be

Yüzün kible ve Ka'be olarak tasavvuru, Ka'be'nin Hak'a yönelinen makam olmasıdır. Ka'be'nin nurlu olması, huzur ve mutluluk vermesi ile, kiblede başka bir yöne yönelmenin imkansızlığı arasında kurulan ilgi önemli unsurlar olarak yer alır :

Ka'be yüzünde nûrı görüp didi Ahmede
Müzdüne virelüm salavatı Muhammede 171/1

Kible yüzünden ölince yüzümi döndürmezem
Virselere bir kıluna iki cihanı virmezem 110/3
çç- Gül, Gül-berg

Bu unsurlar ile yüz arasında kurulan münasebette en esaslı rolü renk benzerliği oynar. Ayrıca gül ve yaprağının taze ve güzel olması kurulan ilgide yer alır. Böylece gül, yüz için hemen hemen çok genelleşmiş ve hatta klişeleşmiş bir teşbih unsuru olur:

Geldise hattı gül yüzine Mîhrî gam degül
Ter-gonce iken eylemişüz intiyâr hat 71/9
Hudâ halk itdi âlemde velî gül yüzlü dil-berler
Senün zâtunda cem itmîş güzellik tazelik terlik 87/4

8- Ben (Hâl)

a- Umûmî Olarak ben

Bir güzellik unsuru olan ben, şekil ve rengi bakımından ele alınır. Dîvân'da az geçen bu güzellik unsuru, yüz, göz, saç, ayva tüyleri gibi diğer güzellik unsurları ile birlikte zikr edilir. Bazı beyitlerde, ben unsurunun değişik şekillerde kullanıldığı görülür :

Temâşâ ideli çeşmüm o hadd ü hâli bir lahza
Hayâli dîde vü dilden degüldür hâlî bir lahza

Beyitte hâl(ben) kelimesi, diğer hâlî (tenha, boş) kelimesi ile cinas-ı nâkıs yapılmıştır. Ben, sevgilinin vücûdunda değişik yerlerde bulunur.

b- Ben ile İlgili Tasavvurlar

aa- Dâne

Ben, genellikle saçın tuzığa, gönlün de kuşa benzetilmesi dolayısıyla dâneye benzetilir :

Aldadı hâli gönül murgını bir dâne ile
Dâm-ı zülfine gönül düşdi mi kendü degile 160/2

Aşağıdaki beyitte yanak taze güle benzetilmiş ve ben de bu gülün yaprağı üzerindeki "dâne-i fülful" e teşbih edilmiş :

Letâiet gülistânında begüm haddün durur ter-gül
Olupdur berg-i gül üstinde hâlün dâne-i fülful 151/25

9- Hatt (Ayva Tüyleri)

a- Umûmî Olarak Hatt

Hatt (ayva tüyleri), bene nazaren, Dîvân'da daha çok işlenen ve üzerinde durulan bir güzellik unsurudur. Yüze ait bir unsur olan hat, beyitlerde yanak, dudak ve çene çevresinde bulunur. "Hat" kelimesi, yazı, çizgi ve ayva tüyleri anlamlarını ifade eder. Sevgilinin güzelliği meclise teşbih edilir iken, ayva tüyleri, o meclisin süsü olarak düşünülür. Benefşe, sevgilinin hattına öykündüğünden "siyeh-rû" olması tasavvuru da ayva tüylerinin, şâirenin ilgi duymasına sebep olan bir özellik olarak kayd edilebilir.

Ayva tüyünün tasavvurunda, kelimenin diğer anlamlarıyla ilgili olmak üzere, belürmek, yazmak gibi tabirler de kullanılır. Bu arada pek çok beyitte baş vurulan bir usul de, yine kelimenin diğer manaları kast edilerek, tevriye ve ihâm-ı tenâsüp olarak kullanılması yani kelimenin üzerinde oynanmasıdır:

Hattun inşâsın hadün üstinde kim yazdı aceb
Kim Kirâmen kâtibin olmuş durur hayrân ana 3/10

Kudret eliyle gör yine reyhânî hatları
Yazdı yeşil varaklara k'ol kirdigârdur X/3

b- Hat ile İlgili Tasavvurlar

aa- Kâfir

Ayva tüylerinin kâfire teşbihi siyahlığından kinâyeye

birtakım telakkîler ve inanışlar cihetiyledir. Kelime anlamı örtmek, saklamak olan kâfir, sevgilinin yüzünün parlaklığını örttüğü için hatta benzetilmiştir:

Ruhlarınınun pertevin setr itmesün kâfir hatun
Hey begüm göster cemâlün nûrın îmân eyle arz 70/2
bb- İ râb

Sevgilinin sûreti câmi, kaşı mihrâb ve güzelliği mushaftır. Ayva tüyleri de i râb olarak tasavvur edilir :

Mushafında hüsnünün cânâ hatun i râbdur
Sûretün uşşâka câmi kaşların mihrâbdur 52/1
cc- Benefşe, Yasemin

Tüzün, güzellik ve tazelik bakımından cennet olarak tasavvuru, cennette hiçbir güzelliğin kaybolmaması, sevgilinin ayva tüyleridir, koku, renk ve güzellik bakımından benefşe ve yâsemine benzetilmesine sebep olur :

Hattun benefşe haddün hûş yâsemîne benzer
Gülzâr-ı hüsnün ey döst cennet içine benzer 34/1
çç- Yazı (Hat)

Ayva tüylerinin yazıya teşbihi, yazı ile ilgili çeşitli telakkîler ve tabirler yanında, hat kelimesinin yazı ve yazma gibi anlamlarıyla da tevriyeli kullanılarak, ifadenin süslenmesi yoluna gidilmesiyledir:

Yazmağa haddün berâtın gör gubârî hattile
Ârız-ı sûsende çekmiş hallile pergâr gül XI/17
Safha-i haddinde yazmış hatt-ı reyhânı dürüst
Hâledür kim devr idüpdür mâh-ı tâbânı dürüst 8/4
10- Ağız (Fem)

a- Umûmî Olarak Ağız

Ağız, dudakla bütünlük gösteren güzellik unsurudur. Kapalı haliyle goncadır. Beyitlerde küçüklüğü sebebiyle nokta, mim olarak düşünülen ağız, sözün cevhere benzetilmesi dolayısıyla da hokkadır. Onun şeker olarak tasavvuru, söz

ve konuşma ile ilgilidir.

b- Ağız İle İlgili Tasavvurlar

aa- Nokta, Mîm

Ağız, küçüklük bakımından nokta ve mime benzetilir. Yâkut rengini, sevgilinin dudağından alınca, inci de küçük ve yuvarlak oluşunu sevgilinin ağzından bulmuş olur :

Aceb mi la l-i nâbundan senün yâkut renk alsa
Dehânun noktasından dür bulupdur çün müdevverlik 87/2

Şekil olarak küçüklüğünün yanında, zülûf dâ'l'a, ağız da mîm'e benzetilir.

bb- Gonca

Ağız, kapalı şekli ve küçüklüğü sebebiyle goncadır :

Ruhun güldür bana gonca-dehâhun
Hadün berg-i semendür gül-i izârûm 107/3

Bazı beyitlerde geçen "gonca-dehen, gonca-fem, gül-fem" terkipleriyle sevgili kast edilir.

ll- Dudak (Leb)

a- Umûmî Olarak Dudak

Dudak, ençok üzerinde durulan ve tasavvurlara konu edilen güzellik unsurlarından biridir. Renk olarak kırmızıdır. Bu sebeple la l, şarap ve kan ile münasebet kurulur. Kapalı oluşu goncaya; konuşunca veya tebessüm edince aldığı şekil itibarıyla "gül-i handân"a benzetilir. Dudağın ele alınan yanlarından biri de, söz ve konuşma ile olan ilgisidir. Meselâ, tatlı, şirin ve şeker olarak tasavvuru daha ziyade onun bu tarafına dayanır.

Dudağın ilgi çekmesine sebep olan özelliklerden biri lezzeti, diğeri de gönül hastalarının derdine ilaç olmasıdır. "Sormak, emmek, imrenmek, bûse vermek, öpmek" gibi çokça kullanılan tabirler, onun cinsiyet yönünü ifade eder. :

Kim kocar muy-ı miyânunu kemerden gayrı

Kim öper leblerünü sâgar-ı zerden gayrı 208/1

Leblerüni gördüğümce dōstum cān imrenür
Yalınız bir ben miyem kâfir müselmân imrenür 51/1

b- Dudak İle İlgili Tasavvurlar

aa- Hızır, Âb-ı hayvân, Çeşme-i hayvân

Dudağın bu unsurlar ile ilgisi, ölümsüzlük bahşetmesindedir. Hasta gönül ve canlara ebedî hayat verdiği için, sevgilinin dudağı "çeşme-i hayvân"dır :

Mürde-i cān u dīle virdi hayât-ı ebedî
Leblerün oldığıçün çeşme-i hayvân şekil 2V/13

bb- Şarap (Mey, Hül)

Dudağın, şarap ile benzerliği renk ve lezzet bakımındandır. Âşık, gece gündüz sevgilinin dudağını hayâl eder. Bu hayâl ile de "bağır kanı" nı içer. Bu keyfiyet mübâlaganın guluv derecesiyle ifade edilir :

Mey-gün lebün hayâli ile rûz u şeb müdâm
Bagrum kanını nûş iderem aşum üstine 155/3

Âşık için bunun tek çâresi, sevgilinin "lal-i nâb"ıdır :

Dōstum hicründür dem-â-dem bagrumı kan eyleyen
La l-i nâbundur sorarsam ana dermân eyleyen 126/1

cc- La l

Dudağın kıymetli taş olan la le benzetilmesi, değer ve renk bakımındandır. Bazen, Bedeşşan kelimesi ile de taşın çıktığı ve meşhûr olduğu yer de belirtilir :

Haâdün gibi gül bitmedi bir bag-ı cihânda
La lün gibi yok la l-i Bedeşşanlar içinde 165/6

La l-i lebinün yâdına bir meh-rûnun
Hûb olur nûş ide mül çün irişe vakt-i bahâr 25/23

çç- Şeker, Şirin, Kand, Şerbet

Dudağın bunlar ile ilgisi genellikle tat ve lezzetten dolaydır. Bu münasebetlerde ağız ile dil ve söz ile şeker arasında ilgi kurulur. Bu ilgiye, bazen tûtî de katılır :

Şerbet-i la lün imiş hasta dile dōst şifâ
Demidür eyle devâ bu dil-i bîmâreme meded 15/4

İşidüp şîrîn sözün ol la l-i kandümden benüm
Hak bilür kim gitdüm ol dem kendü kendümden benüm 103/

Ayrıca şîrîn kelimesi, bazı beyitlerde tevriyeli
kullanılır ve masal kahramanı Şîrîn'e telmihte bulunulur :

Hevâ-yı la l-i Şîrînün için cân virdüğüm Ferhâd
Göreydi dōstum her dem ideydi ahsend ü sabâğı 205/4

dâ- Hokka, Gonca

Hokka ve goncanın dudak ile münasebeti, küçüklüğü
dolayısıyla dır :

Hokka-i la linden agyâra müferrihler virür
Ben irakdan olmuşamdur ona hayrân olmadan 138/2

Bağ-ı İremde ruhları gül la li goncedür
Sahn-ı çemende kâmeti serv ü çenârdur 1/12

12- Çene (Zenahdân)

Sevgilinin güzellik unsurlarından olan çene, beyit-
lerde az zikr edilir. Onun anlaşılmasının sebebi, çenenin bir-
takım unsurlar ile olan münasebetidir. Bu unsurların başın-
da kuyu, zindan ve elma gelir. Çenenin kuyu ve zindan ile
ilgisi, şekle dayanır. Bazı beyitlerde sadece kuyu, bazı-
larında zindan, bazılarında ise kuyu ile zindan birlikte
görülür :

Bî-güneh mahbûsdur çân-ı zenahdânunda dil
Zülfüne as kurtar ol miskînâ zindandan çıkar 40/3

Düşmek fiili kuyunun yer seviyesinden aşağı olması
ile ilgilidir. Birinin rahat içinde olması da "rahata düşmü-
şüm" deyimi ile ifade edilir. Sevgilinin çene çukuru, âşığın
rahat etmesi için düştüğü bir kuyudur :

Düşmişem çân-ı zenahdânuna gerçi râhatum
Hamdü li'llâh hâlüme her ehl-i zindân imrenür 51/5

Çenenin elma ile ilgisi şeklidir. Yuvarlak şekli
çene çukuru ile benzerlik arz eder.

13- Bel (Miyân)

Bel, inceliği dolayısıyla söz konusu edilmektedir. Beyitlerde çok az rastlanılan bel, kemere ve kıla teşbih edilir :

Kaplamışdur dil-berün gûyâ miyânını kemer
Hâledür kim devr idüpdür mâh-ı tâbânı dürüst 8/IV-2

14- Diş (Dendân)

Diş, genellikle dudak unsuru ile zikr edilir. Renk ve şekil yönünden inci ve mercana benzetilir :

Leblerinde dişleri nazmın gören dir gûyiyâ
Hokka-i yâkut içinde dürr ü mercân gizlüdür 42/4

Yukarıdaki beyit ayrıca şâirenin yaşadığı devrin kültürünü yansıtır. Zira, eskiden mücevherat "hokka-i yâkut" denilen kutularda saklanırmış. Dişin kıymetli taşlara teşbihi dudakın da onları saklayan hokkaya benzetilmesi söz konusudur

Âşık için önemli olan, sevgilinin dişleridir. C, sevgilinin dişleri varken inci ve mercanı istemez :

Dişün variken lü'lü vü mercânı niderler
La lün variken çeşme-i hayvân gerekmez 61/3

15- Boy (Kad, Kâmet)

a- Umûmî Olarak Boy

Sevgilinin en çok üzerinde durulan özelliklerinden biri de boydur. Boy, uzunluğu, düzgünlüğü ve inceliğinden dolayı çeşitli tasavvurlara konu edilirken, sevgiliye ve övülene verilen değer ve yüceltme duygusu sebebiyle mübâlagalı ifadelere yer verilir. Boy anlamına gelen kâmet kelimesinin kıyâmet kelimesi ile olan ilgisi bazı beyitlerde beraber kullanılmasına sebep olur. Dîvân'da boy için bazı sıfatlar da kullanılmıştır. Bunlar, "bülehd, bâlâ, üntehâ, râst, ra nâ, dil-cû, hırâmân, revân, âzâde vb."dir. Bunlardan bilhassa en çok kullanılan "dil-cû, ra nâ" sıfatları sevgilinin boyunda vasıf olarak ne arandığını gösterir.

b- Boy İle İlgili Unsurlar

aa- Serv

Boyun ilgi kurulduğu unsurların başında servi gelir. Boy, uzunluk, incelik ve düzgünlük bakımından serviyeye benzetilir. Beyitlerde, serv-i âzâd, serv-i hırâmân, serv-i revân, serv-i nâz, serv-i bülenâ ve serv-i sehî terkipleri ile yer alan servi, çoğu beyitlerde istiâre yoluyla, boy zikr edilmeden onun yerine kullanılır ve birçok beyitte de sevgilinin adı durumundadır. Sevgilinin özellikleri ile servinin özellikleri arasında kurulan ilgi, bu tasavvurun hareket noktasını teşkil eder.

Bu özelliklerden biri, servinin büyümesi için suya olan ihtiyacını âşığın döktüğü göz yaşının karşılamasıdır :

Göz yaşını kaddün görüp ey serv-i revânım
Yüz suyla sen serve revân itmemek olmaz 60/2

Sevgilinin uzun ve ince boyu ile salınırık yürüyüşü, gülistanda temâşâya sebep olur. Bu yürüyüş, sevgilinin "serv-i revân, serv-i hırâmân ve serv-i reftâr" şeklinde vasıflandırılmasına sebep olur. Bu ifadeler ile kast edilen sevgilinin kendisi olmakla beraber, bazen de ilgi boy ile servi arasında kurulur :

Varalum sahn-ı gülistânda temâşa idelüm
Serv-reftârını salınduğunu dil-dârun 84/2

Dil bülbüli feryâd u figân itse demidür
Bir gonce-dehân serv-i hırâmân yetişdi 186/3

Boyun servi ile münasebetine sebep olan bir başka husus da yüksekliğidir. Bu tasavvurda sevgiliye verilen değer söz konusudur. Sevgili bu sebeple "serv-i bâlâ, serv-i bülenâ, serv-i sehî" olarak vasıflandırılır :

Gerçi çok seyr eyledüm bag-ı cihân sahrâların
Rastî kaddün gibi hiç görmedüm serv-i bülenâ 16/5

Başka unsurlarda olduğu gibi "revân" kelimesi de beyitlerde, bazen tevriyeli kullanılır. Bu kelime, aşağıdaki

beyitte, ilkinde "gitmek", ikincisinde "akmak" manasında kullanılmıştır. :

Çünkü sen serv-i revân gitdi hezân oldu revân
Akabince gözümün yaşı revân sen gideli 206/2

bb- Elif, Fidan (Nihâl)

Boyun elife benzeyişi, şeklendirdir. Âşık, sevgilinin boyunun hayâlini elif gibi canında saklar :

Diği kaddüm hayâlini derûn-ı dilde muhkem tut
Diçüm kim bir elif gibi bu cân içre nihândur bu 139/3

Boyun nihâle benzetilmesinde yer alan en önemli unsurlar, incelik ve tazelikdir. Nihâl münasebeti ile meyve de söz konusu edilir. Fidan boylu sevgilinin meyvesinin de güzel olacağı tasavvur edilir.

cc- Sidre, Müntehâ

Sidre, bir ağaç adıdır. Müntehâ kelimesi ile birlikte özel bir mana kazanır ki bu da yedinci kat gökteki ulûhiyyetin (mahrem olan bölgenin) sınırını belli eder. Bu iki kelime ister ayrı, ister birlikte olsun, boy için kullanıldığında sürekli tevriyelidir :

Serve baş indirmezem Tûbâ'ya boynum egmezem
Müntehâ kaddün gibi ra nâ çenârım variken 132/2

Gözüm görelî sidre kadün müntehâsını
Cân gülşeninde serv-i hırâmândan el yudum 117/2

çç- Çenâr, Ar ar

Boy ile çenâr ve ar arın arasındaki ilgi, boylarının yüksekliğine dayanır. Beyitlerde benzetme yönüyle ilgili bir husus göze çarpmaz :

Bag-ı İremde ruhları gül la lı goncedür
Sahn-ı çemende kâmeti serv-ü çenârdur X/12

IV- SEVGİLİ İLE İLGİLİ DİĞER UNSURLAR

1- Bûse

Dîvân'da, öpmek, öpülmek fiilleri çeşitli yerlerle

(eşik, ayak toprağı, dudak vb.) kullanılmasına rağmen, bûse unsuru, hemen dâimâ dudak veya ağız içindir. Bûse, genellikle teşbîh ve mecaza konu olmadan kullanılır. Dolayısıyla bûse unsuru, "ummak, dilemek, vermek, ihsan etmek, sunmak, in'am etmek" gibi fiiller ile yan yana bulunup, âşık tarafından ortaya atılan bir niyeti ya da arzuyu belirtir.

Sevgiliden istenen bûse, daha çok bir in'am ve ihsân mâhiyetindedir. Onu vermek sevgilinin lutfına bağlıdır. Âşığın en zor ve en pahalı elde ettiği şeylerden biridir :

Mihriye bir bûse in'âm it didüm dil-ber didi
Sen de gel şükrâne teslim eyle cân didüm be-çeşm 113/6

Dil-ber didi bir bûse virem cân virürisen
Mihri didi bir cânâ ne minnet me al işte 147/5

Âşık, bir bûse için canını saçıp, fedâ ederken, sevgili başkalarına onu bedâva verir :

Ben ayagumı öpmege cânlar kılâm isâr
Râygân viresin bûse sen agyâre nedendür 28/5

2- Reftâr

Sevgilinin yürüyüşü, güzellik açısından önemli bir yer tutmakla birlikte, bizzat bu yürüyüş üzerine söylenenler ve kurulan hayâller sınırlıdır. Bu yürüyüş tamamen boyla ilgilidir. Boy için servi hayâli kullanıldığında "hırâmân, revân" sıfatları sıkça kullanılmıştır. En çok işlenen yürüme şekli, "salına salına" olanıdır. Daha ziyade "hõş-reftâr" terkibi ile ifade edilir :

Varalum sahn-ı gülistânda temâşâ idelüm
Serv-reftârını salındugını dil-dârun 84/2

3- Kûy (Mahalle)

Dîvân'da üzerinde fazla durulan ve oldukça çok beyitte yer alan unsurlardan biri sevgilinin mahallesidir. Kûy, âşığın devamlı bulunmayı arzulediği, bir türlü erişemediği bir mekândır. Sevgilinin kûyu, onunla ilgili bir unsur olduğu için genellikle âşık ve rakip ile birlikte alınır. Rakip, bu mekânın bekçisi durumundadır.

Kûyun yani sevgilinin bulunduğu mahallin köpekleri de beyitlerde önemli bir yer tutar. Âşık, sevgilinin köpekleri ile olsun bir bulunabilmeyi, hiç olmazsa bir gece onların yanında misafir kalmayı ister :

Dôstum kûyunda ben hâra hemen izzet yeter
İtlerünle bir gice kûyunda mihmân isterem 114/4

Kûy, âşığın cennete bile değişmeyeceği bir yerdir. Kendisini sevgilinin mahallesine, zâhidi de cennete lâıyk görür :

Kûy-ı cânân çün yeter mesken bana şimden girü
Yürü zâhid cennetüni var sana şimden girü 141/1

Sabâ, her zaman sevgilinin bulunduğu yere gidip gelen ya da bulunduğu yerden geçen bir varlıktır. Aşağıdaki beyitte, sabânın sevgilinin mahallesinden haber getirdiği için, âşığın müjde olarak canını verdiğiine şahit oluruz :

Çün sabâ peyki getürdi yâr kûyından eser
Müjdegânı cân gerekür Mîhrî bu şükrânenün 90/5

Sevgilinin vasıflandırıldığı ya da benzetildiği unsurlara göre Dîvân'da kûy ile ilgili olarak şu tasavvurlara rastlanır :

a- Ka'be, Mekke

Sevgilinin mahallesinin bu mekanlara teşbihi, sevgiliye verilen değer ve birtakım adet ve inanışlara dayanır :

İster gönül ki kûyın her dem tavâf ide
Dîdâra irer mücâvir olanlar çü Mekke 171/3

Kûy-ı yârı bir nefes terk eylemez hüccac-ı ışk
Ehl-i ıška ka bedür yeter ruh-ı cân

b- Cennet (Behişt), Huld-ı na îm

Bir beyitte sevgilinin kûyı, huld-ı na îm'e benzetilir ve oraya huri ile gımanın kapıcı olarak yakışacağı üile getirilir :

Ravza-i kûyunu gördükçe direm huld-ı na îm
Yaraşur hûr ile galman ola der-bân şekil XV/22

Aşağıdaki beyitte de âşık, sevgilinin cennete benzeyen mahallesinden, rakîbi tarafından kovulmasından korkar. Cennet, sürmek ve şeytan kelimeleri ile de Hz. Âdem'in cennetten çıkarılışına telmihte bulunulur :

Korkaram agyar bir gün yâr kûyından beni
Sürdüre cennetden uymasın bu şeytân kimseye 174/4

4- Eşik, Kapı (Âstân)

Sevgilinin eşiği ve kapısı, mahallesindeki özelliklere uygun olarak, son derece önemli, erişilmesi güç ve yüksek bir yer olarak tasavvur edilir. Âşığın bütün arzusu o makama ulaşmaktır. Orası, Ka'be gibi mânevî değeri yüksek bir makam olduğundan, edeple hareket etmek ve yüz sürmek gerekir :

Âstânını edeb itdük ziyâret itmege
Yüzümüz sürdük kadem basduğı yire giricek 85/5

Âşık, sevgilinin eşiğine âciz, çâresiz ve hakîr bir halde gelir. Zira orada izzet bulmak ister. Onun nazarında sevgilinin eşiği ve kapısı gariplerin sığınağıdır. Âşık, kapısında kul olurken, onun gönlü kapıcı, gözü su taşıyıcı (saka) ve kirpik de süpürgecilik (ferrâşî) görevini üstlenir :

Geçerken bende oldu dil habîbüm âstânunda
Gönül der-bân gözüm sakka müjemdür şimdi ferrâşî 205/3

Eşikteki köpekler ile bir olabilmek, "hem-dem" olabilmek âşık için büyük bir lutuftur :

İtünle işigünde çün her gice hem-demdür
İzzet ise Mîhrîye yeter bu hemen ancak 81/5

Bütün bu tasavvurlarda hareket noktası, sevgiliye verilen değer ve sevgilinin tasavvur açısından taşıdığı manadır. Bu özellikleri dolayısıyla sevgilinin eşiği ve kapısı şunlara teşbih edilir :

a- Ka'be

Ka'be, mü'minlerin, Hakk'a yöneldiği makamdır. Eşik

ve kapının Ka'be olarak tasavvuru, oraya yönelip yüz sürenin günahının kalmayacağı telakkisi ile ilgilidir :

Âstânından beni men itme nâsîh dil-berün
Ka'beye yüz süricek kalmaz günahı kimsenün

b- Kible, Secdegâh

Sevgilinin kapısının secdegâh olarak tasavvuru da aynı görüşe yani ka'benin kûy olarak tasavvuruna dayanır. Kible tasavvurunda da hareket noktası aynıdır :

Âstânuna niçe yüz sürmesün leyl ü nehâr
Ehl-i aşkun secdegâhı kiblesi ol bâbdur 52/2

5- Ayak Toprağı (hâk-i pây)

Sevgilinin ayağının toprağı çeşitli vesileler ile ele alınır. Âşık, sevgilinin ayak toprağı olabilmek için canını verir. Çünkü sevgilinin ayağının toprağı şifâ vericidir. Âşık, "hâk-i pây"a yüz süremediği zaman, bağdaki çiçeklerden yardım ister ve onlardan, kendisinin yerine, serv-i sehî olan sevgilisinin ayağının toprağına yüz sürmesini ister :

Geh geh ol serv-i sehî seyr itdügince bağda
Hâk-i pâyine yüzün sür benden ey serv-i semen 134/1

Güneş ve ay bile sevgilinin ayağının toprağına yüz sürmek için gece gündüz "ser-i kûy"una gelirler :

Hâk-i pâyüne yüzün sürmek için şems ü kamer
Ser-i kûyuna gelür şâm u seher döne döne 143/3

Yukarıda görüldüğü gibi "yüz sürmek, öpmek" gibi tabirlerin kullanılması, bu unsura verilen önemin bir ifadesidir. Böylece sevgilinin ayağının toprağı, önemlilik konusunda tartışma götürmez. Çünkü, Âşık için cihânda en büyük izzet ve şeref, sevgilinin ayağı altında toz olmaktır :

Cihânda izz ü sa âdet yeterdi Mahrî sana
Ayağı toprağına dil-berün gubâr olsan

V- ÂŞIK

1- Âşık

a-Umûmî Olarak Âşık

Dîvân'da âşık, sürekli ayrılık derdi ile ızdırıp çeken, ah ve feryâd eden, kanlı göz yaşları döken, vücudu ve bağı yaralar içinde zayıf düşmüş, yüzü sararmış solmuş olarak görülür. Bu vasıflar ile halini "derdüm yanayın" deyişi ile başkasına anlatamaz :

Dilde gam gözümde nem sînemde âteş her zaman
Kime derdüm yanayın ben kendü kendüm variken 131/5

Âşık, devamlı ağlar ve göz yaşları döker. Ahı cihanı yakar. Gam yükü ile beli bükülmüştür. O, varını yogunu sevgilinin yoluna fedâ eder :

Âşık mı direm ana ki cânân yolında ol
Cân u dil ile virmeye tâ ömri varını 202/2

O, sürekli sözünde durur. Vefâkar ve sâdıktır. Eütün varlığı ile kendini sevgilisine adar. Ondan gelen her şeye zevkle katlanır. O, öyle bir âşıktır ki, aşk yolunda ar ve namusu bile saklamaz :

Âşıkısan ışk yolında saklama namus u ar
Cehd idüp bu yolda cân vir yoksa elden gitdi yâr 44/1

Aşk, onun için bir iptilâdır. Bu tutkudan her türlü kötülüğü gördüğü halde bir türlü vaz geçmez. Onun için iki yol vardır: Ya sabır, ya sefer :

Âşık dirlere idi sabır gerek yâhut sefer
Bu kelâm hakkı budur gerçek imiş âdemi de 164/5

Âşığın ölümü, sevgiliden ayrılık yani hicrândır. Âşık için belâ, sevgilinin başkaları ile ilgilenmesi ve sohbet etmesidir :

Kinnetlerle karşuna öldükçe âşıkun
Sen oyna gül rakible hış hış safâlar it 9/2

Âşığın en belirgin özelliklerinden biri de devamlı içmesidir. O, şarap yerine ciğer kanı içer. Aslında o bir aşk sarhoşudur. Bu sebeple zâhid ile geçinemezler. Âşık, sevgilinin semtinde itleri ile eşğine yüz sürmekten, onlar

ile birlikte bulunmaktan şeref duyar. Onun eşliğini dünyalara değişmez. Hatta cennete bile...

Âşık ile ilgili vasıfları çoğaltmak mümkündür. Kısa-
ca söylemek gerekirse Dîvân'da âşık, trajik ve tedirgin bir
haldedir. Bütün bunların sebebi sevgilidir :

Ma şûk elinde cevri ü ceza vü itab u naz
Âşık dilinde şam u seher an u naledür 21/4

b- Âşık ile ilgili tasavvurlar

aa- Bülbül (Andelîb, Hezâr)

Âşığın bülbül olarak tasavvuruna sebep olan en önemli
unsur, sevgilinin güle benzetilmesidir. Sevgilinin gül ola-
rak tasavvurundan dolayı gülşen sevgilinin bulunduğu yer,
sevgilinin yanından hiç ayrılmayan rakîb diken ve âşk da bu
gülşenin bülbülüdür. Âşık ile bülbül arasında ilgi kurulma-
sına sebep olan diğer bir husus, âşığın devamlı ağlayıp in-
lemesi ile bülbülün feryadı arasındaki benzerliktir :

Dil andelîbi di nice feryâd kılmasun
Her hâr ile görür gözi sen gül-izârını 202/3

Turma nâlân ol ruhi şevkinda miskîn andelîb
Âdetidür çünkim itmek bülbülini zâr gül XI/9

bb- Tûtî, Kumru, Bum (Baykuş)

Âşığın tûtî(papağan) olarak tasavvuruna sebep olan
unsurların başında konuşma özelliği gelir. Bunun yanında,
sevgilinin dudagının tatlı olması ve şekerin tûtî yerine
rakîb olan karganın yemesi bu tasavvura sebep olan önemli
unsurlardır. Zira tû tîlerin şeker yiyerek beslendiği söylenir :

Şîrîn lebin agyâra sunar Mîhrîye sunmaz
Tûtî baka karga yiye şeker ne kolaysuz 56/5

Kumru, daha çok servilerde gezen ve yuva yapan bir
kuştur. Âşığın kumruya teşbihi, sevgiliye olan dostluğu ve
bağlılığındandır. Çünkü birbirini seven iki insan için "kum-
rular gibi sevişmek" tabiri kullanılır. Âşığın da, sevgiliyi

sevmesi ve onu dost gibi görmesi, kumru olarak tasavvuru-
na sebep olur :

Ben kumrı gibi dōst direm subh olinca âh
Ol hôş rakıble sarılup câna cân yatur 48/4

Âşığın bum (baykuş) olarak tasavvuru, baykuşun yı-
kık yerlerde bulunması telakkisinden dolaydır :

Bülbül clup kârı dilde her dem efgân olmadan
Hûbıdı vîrânelerde bûm olaydum kâşkî 185/4

cc- Pervâne, Şem

Âşığın pervâne olarak tasavvuru, mumun (sevgilinin)
etrafında dolaşıp, kendisini yakarak fedâ etmesi yoluyladır.
Şem, yanması itibarı ile âşık için teşbih unsuru olur. Âşık,
sevgili için yanıp yakılması bakımından muma benzer :

Tutuğur şem ün zebânı micmerün göynür özi
Yandığum gördükçe ruhsârune ben pervânenün 90/3

Şem-i ruhsârına cânânun yüri pervâne-veş
Sen ey Mîhrî cân virüp her dem-be-dem yan üstine 162/5

çç- Bende, Kul , Köle

Sevgilinin sultan, şâh ve efendi olarak vasıflandı-
rılması, âşığın sevgiliye bağlılığı ve düşkünlüğü, onun her
arzusuna boyun eğmeye hazır olması, âşığın kul, köle ve ben-
de olarak tasavvuruna sebep olan en önemli hususlardır :

Hûblar içre ger şeh-i devrânsa bende olmazam
Ehl-i hüsn içre senün gibi efendüm variken 131/3

Dil ü cân aldı bilmem dahı ne ister
O şâhum ben gedâdan Allañ Allâh 167/5

dd- Deli, Dîvâne, Mecnûn, Ferhâd

Âşığın, deli vedîvâne olarak tasavvuru, sevgiliye
aşırı düşkünlüğüne, sevgilinin güzellik unsurlarından olan
saçlarının ip ve zincir gibi bağlamaya yarayan nesnelere
benzetilmesine ve deliler ile ilgili müşahedelere dayanır.

Leylâ ile Mecnûn hikâyesine çeşitli telmihler yapı-

larak, âşık, Mecnûn ile benzerlik içinde ele alınır. Bilhassa mecnûn kelimesi üzerinde oynanarak ihâm veya ihâm-ı tenâsüp sanatlarına da baş vurulur :

Düşdi sahrâya yiler derd ile mecnûn gönül
Olalıdan berü ol saçları leylâ delüsi 182/2

Âşık, Ferhâd'a benzetilirken Şîrîn de tenasüp içinde zikir edilir. Gene ilikle "şîrîn-cemâl, leb-i şîrîn, şîrîn-la l" şeklinde ihâm-ı tenasüp meydana getirir :

Bir nazarda nice âşıkları Ferhâd eyler
Nice şîrîn nice dil-ber nice meh-rûdur bu 142/2
ee- Ney

Âşığın ney ile benzerliği, inlemesindedir:

Meger ki ney ola hem-dem figânuma her dem
Ki olup durur yüreği pâre pâre bencileyin 125/3

ff- Rind

Âşık, genellikle rind-meşreptir. Aşkı için her şeye katlanır. Aşk yolunda utanmayı terk eden âşık, cihan halkının kınamasından da çekinmez. Onu aşk ve şaraptan men eden zâhid veya nâsîhın sözlerine aldırış etmez. Bu ve buna benzer tasavvurlar, âşığın rinde teşbihine sebep olur :

Rüsvâlıgumuz halk-ı cihân bildi ne gam çün
Gûş eylemezüz nâsîhı rindânelerüz biz 63/5

2- Gönül (Dil, Hâtır)

Gönül, aşkın ortaya çıktığı bir merkez olarak kabul edilir. Âşığın çektiği sıkıntıların sebebi olarak karşımıza çıkar:

Hicrûn gamında dil ne çeker şimdi döstüm
Bir ben bilürem ancak anı bir Allâh ile 163/3

Gönül, sevgilinin zulmünden bile zevk alır. Yeter ki ona ilgi göstereyim. O, bu konuda ar ve nâmûstan geçmiş, melâmeti seçmiştir. Âşığın garip gönlünü avutan sevgilinin lutfudur. Gönlün en önemli özelliği vîrân oluşudur:

Eglerdi bunların lutfı garîb gönlümüzi
Şimdi kim vire safâ bu dil-i vîrânumuza 172/7

Gönül, sevgilinin cefasından yılmadığı gibi, aşkın arzu ve isteklerinden de vaz geçmez. Bî-vefâların nazını çektiği ve dil-berlerin sırlarını sakladığı bir yer olarak tasavvur edilir. Ayrıca gönül kavramı, "gönülden yapmak, gönülden âh etmek, gönül almak, gönül vermek, gönül yapmak, gönülden çıkmak, göz gördü gönül sevdi" gibi bazı deyimler içinde de kullanılmıştır.

b- Gönül İle İlgili Tasavvurlar

aa- Kuş(Murg)

Gönlün kuşa teşbihi, saçların tuzığa ve kemende benzetilmesi ile ortaya çıkar. Gönül kuşu bir "dâne" ile tuzığa düşer :

Bir dâne ile zülfi gönül murgn itdi sayd
Bana cihanda ömrüm olunca gıdâ yeter 47/7

Dôstum dil murgına kurmuş kara zülfün ağ
Göz kızardup düşdüm illâh âh kim müşkil duzag 75/1

bb- Hasta (Bîmâr)

Gönlün hastalığı sevgilinin ilgisizliğine dayanır. Hastalığın ilacı sevgilinin dudağındadır :

Şerbet-i la lün imiş hasta dile dôt şifâ
Demidür eyle devâ bu dil-i bîmâra meded 15/4

çç- Mecnûn, Ferhâd

Sevgilinin saçının leylâ olması, âşığın gönlünün mecnûna benzetilmesine sebep olur. Bu hal âşığı çöllere düşürür. Gönlün Ferhâd olması da sevgilinin dudağının şîrinliği ve çöllere düşmesinden dolayıdır :

Niçe Ferhâd olmasun ışkun beyâbânında dil
Gice gündüz zikri sen şîrin-zebândur lâ-cerem 109/3

çç- Mısr, Mülk, Şehr, Taht

Gönül, Mısr'a benzetilirken Yûsuf kıssasına telmih yapılır. Âşık, sevgilisini "mısr-ı dil" de Yûsuf peygamber-

den daha azîz yaptığını söyler :

Mısr-ı dilde Yûsuf.cândan azîz itdüm seni
Cevr ile pîr eyledün âhir Züleyhâ-veş beni 184/IV-1

Gönlün, mülk, şehir ve tahta benzetilmesi, sevgilinin şâh, pâdişâh ve sultan olarak tasavvuruna dayanır :

Bugün şâdân u handânım ki mürde cisme cân buldum
Gönül mülkine çün şâh-ı emîr-i kâmrân buldum 106/1
dd- Kayık (Zevrak, Sefîne)

Âşk arzusuyla gam denizine düşen âşığın, sahil görmemesi veya döktüğü göz yaşına gark olması, gönlün kayık şeklinde tasavvuruna sebep olur :

Düşeli ışkî hevâsıyla deryâ-yı gama
Görmedi zevrak-ı dil hadâ ü kenâr u karalar 26/2

Hicründe habîbüm şu kadar aglamışam kim
Dil zevrakı kanlu yaşuma gark ola yazdı 203/4
ee- Şikeste, Gamgîn, Bî-çâre

Gönlün bu unsurlara teşbihi, sevgilinin ilgisizliği ve eziyetindedir. Bu durum, âşığın gönlündeki menfi hisleri yansıtır :

Gamgîn dilümde zâr ile efgân dükenmedi
Temkîn gözümde derdile giryân dükenmedi 204/1

Sevâb-ı haccı bulam dersen eyle gel cânâ
Şikeste hâtırınun gönlinün ziyâretini 212/4

ff- Ev (Hâne)

Âşığın gönlü harâptır. Onun bu hâli yıkık eve teşbih edilir. Sevgilinin aşkı da orayı bayındır hâle getiren mîmardır :

Gönlüm evi vîrânını ma'mûr etdi
Hamdü li'llâh hele ışkun olalidan mi'mâr 25/22

gg- Kadeh (Sâgar)

Cân meclisinde, sevgilinin dudağı yâdına dolu kan

içmesi, âşığın gönlünün kadeh olarak tasavvuruna sebeptir:

Didi la lüm yâdına cân meclisinde mâ-hazar
Nûş kıl dil sâgarından tolu kan didüm be-çeşm 113/4

VI- ÂŞIĞIN VÜCUT AKSAMI İLE İLGİLİ HUSUSLAR

1- Vücut (Cism, Ten)

Vücut, daha çok cân ile olan münasebeti yönünden ele alınır. Cân sevgiliyi, ten ise âşığı temsil eder. Nasıl ten cansız olamazsa, âşık da sevgilisiz yani cansız yapamaz. Çünkü ten, cân ile şâd olur, mutluluk bulur :

Gel ey dil-ber ki sensin tende cânı kendümün
Senünile şâd olur ruh-ı revânı kendümün 94/1

Sevgilinin âşıktan yüz çevirmesi, canın bedenden çıkmasına benzer. Sevgilinin görünmesi de, ölü bir cisme taze can gelmesi şeklinde yorumlanır. Âşığın vücudu yaralardan zayıf ve halsiz düşmüştür. Bu hal çeşitli hayaller ile ifade edilmiştir. En çok da, sevgilinin gamze ve kirpik okları ile yaralanmıştır.

Vücut mülkünün yanması sevgilinin yanağının kırmızılığındandır. Güzelliğin meclise benzetildiği bir yerde, göntü pervâne, cân ve f itile teşbih edilir. Vücut ise orada yanan bir mumdur :

Bezm-i hüsnüne vücûdum şemdür pervâne dil
Bu yanan cânum fitilidür yüregüm yağıdur 33/5

Vücudun kafes olarak düşünülmesi de canın (ruhun) bu kafesin içinde bulunmasından dolayıdır. Vücudun söz konusu edilmesinin bir sebebi de f âni ve bir avuç topraktan ibâret oluşudur. Aşağıdaki beyitte de, nefsin kanaat köşesine çekilmesi, vücudun eve teşbih edilmesine sebep olmuştur:

Nefsünü ten-hânesinde çek kanâat küncine
Kim seni esrâr-ı gayba irgüre bu açlık 79/3

2- Cân

İnsanın en önemli unsuru candır. Âşık, sahip olduğu

bu en değerli valığı sevgilinin yolunda harcamaktan çekinmez:

Sensiz sanemâ cismüme bu cânı gerekmez
Cânum sen imişsin bana cân anı gerekmez 61/1

Cân vir gamunla ger dirisen bağum üstine
Teslîm-i cân sanemâ bağum üstine 155/1

Gönlün manevi saydığımız acıların idrak merkezi olmasına karşılık, can da maddî veya uzvî acı ve ızdırapların duyulduğu noktadır. Böylece can bütün bu uzuvlar ile sevgiliye yönelmiştir:

Çeşmi dirimiş mihrin cânın kıluran yağma
İtsün iderüz gâyet hey biz bu ziyândan haz 72/5

Cânın, güzellik açısından en çok tercih ettiği unsurlar, başta yanak ve saç olmak üzere, göz ve gamze, dudak, kaş ve çenedir:

Zülfünü kaşun kadun gördüm cân andan çıkar
Bunlara cân vermeyen elbetde cânândan çıkar 40/1

Hatta oklara hedef olan vücut, bazen bir ok meskeni haline gelir :

Cânuma gamzen hadengîn geçdügin men eyleme
Râhat olsun dôştum oh hôtça bulmuş meskeni 209/3

Cân unsuru, bazı deyim ya da tabirler halinde de kullanılmıştır. Bunlar: can vermek, can yakmak, can çekmek, can boğaza gelmek, canı yanmak, can nisar etmek, can u dilden geçmek, can mülkünü yıkmak"tır.

3- Baş

Dîvân'da baş unsuru ile ilgili fazla bir tasavvura rastlanmaz. Sevgilinin vefasızlığından dolayı genellikle alın yazısı karadır :

Hûblardavefâ bulımaduk Mihrî cihânda
Bir baht-ı siyeh tâli yok başlaruz biz 58/5

Âşık, bî-çâre olan başını da canı gibi sevgilisinden

esirgemez. "Kalem gibi kes" deyimini de bu sebeple zikr eder :

Senden çevirürsem yüzümi itme mecâl
Kes kalem gibi başımı dilümi yar ey yâr 25/12

Çûy u çevgân oyunu münasebeti ile sevgilinin saçları çevgân, aşığın başı da toptur :

Başımı top eylemişdüm ben egerçi çalmaga
Dil-rübêlar eylemişdi zülfini çevgânlar 27/4

4- Boy (Kad, Kâmet)

Âşığın boyu mihnet yükü ile iki büklüm olmuştur. Bu sebeple cenk, halka ve dal harfine benzetilir. Boy, çenge benzetildiğinde sine de def olarak göze çarpar :

Sînemüz def kıluban kâmetümüz çeng idelüm
Dinlesün yâr mâkâmâtı nedür edvârun 84/4

Boyun halkaya benzeyişi şekil yönündendir :

Halka oldı firkatünden kaddüm benim ey bî-raim
Bagrun senün acebdür seng-i nigîne benzer 34/4

5- Boyun

Boyun sevgilinin zülfüne bağlıdır :

Rismân-ı zülfüne niçün bağlıdur boynum didüm
Gösterüp çeşmin didi bu kâfirün tutsağıdur 33/3

Boynuma taksan nola cânâ kemend-i zülfünü
Iyd-ı vasl irse kaçan her kişi kurbânın sürür 36/2

6- Göz (Çeşm, Dîde)

Dîvân'da âşığın gözü ile ilgili unsurlar, genellikle göz yaşıdır. Göz yaşının bolluğu, kanlı oluşu, dökülüğü, kuruması, gözün, türlü tasavvurlara konu olmasını sağlar. Göz yaşının devamlı olması, gözleri derya olarak düşündürür. Gözün bulut oluşu, yaşının yağmura benzetilmesine dayanır. Yine gözün lâle oluşu, yaşlarının kanlı oluşuna dayanır.

7- Göz yaşı (Sirîşk, Eşk)

Göz yaşı, en çok sözü edilen unsurlardandır. Göz, gönü

ve vücut ile yakından ilgilidir. Bazen tabîî, bazen kanlıdır:

Aglamakdan münkatı olmazdı çeşmüm neyleyem
Kanlu yaşumdur rakîb-i kelbi handân eyleyen 126/3

Âşığın arkadaşı âh olunca, göz yaşı da can yoldaşı olur. Serv-i hırâmân olan sevgilinin ayağını öpmek için âşığın döktüğü göz yaşı, bahçe ve bağları sular. Âşık, ayrıca, inci vemerchandandan oluşan göz yaşını sevgilinin yoluna saçmak için döker :

Hâk-i pâyine nisâr itmekligiçün dil-berün
Kanlu yaşumdan ey Mihrî dürr ü mercân eyle arz 70/5

8- Sîne

Sîne, âşığın çektiği acı ve ıztırapların, sevgili ve rakîbin cevr ü cefâsının, açıkça görüldüğü yerdir. Âşığın sînesi, genellikle yaralı ve kanlı olarak ele alınır. Sîne sevgilinin oklarının hedefi durumundadır.:

Gamzesi oklarına sînem nişân oldu âh
Yâr bilür yüregümde niçe peykân gizlüdür 42/7

Sînenin ateş ve kebâp ile ilgisi, sînedeki yangın ve kandan dolaydır :

Hicr âteşiyle dil hõ ezelden kebâb idi
Sînemde yakdılar cigerümde pişürdiler 38/2

Tîg-i kahrundan cigerler pârelendi gerçi âh
Âteş-i ışkun yanar sînemde gûyâ dem de var 45/3

Sîne, şekli dolayısıyla defe de benzetilir. Ayrıca sînenin diğer idrak merkezleri olan gönül, can ve ciger ile yakın ilgisi vardır.

9- Ciğer (Bağır)

Âşkın meydana getirdiği acı ve ıztırap halinin idrak edildiği merkezlerden biri de ciğerdir. O, bu konuda, diğer merkezlerden can , gönül ve sîne ile aynı yöndedir. Ciğer, ya kanlı, ya parça parça ya da ateş içindedir. Âşığın ciğeri

sevgilinin bakışlarından kopup gelen oklara, temrenler ve hançerlere karşı tutkudur. O, bunlardan memnundur. Bundan dolayı çoğu yerde ciğer değil ciğer kanı (hûn-ı ciger) geçer. "Ciğeri kan olmak, ciğeri yanmak, ciğeri dağ olmak, ciğer kanı içmek" gibi tabirler sıkça görülür :

Rakîbe la l-i nâbun sun ko âşık
Giger kanını içsün kana kana 168/4

VII. MADDÎ VE MA NEVÎ HÂLLER

1- Âh, Feryâd, Figân, Nâle

Âşığın âh u feryâdı sabanlara kadar devam eder. Bu ah u feryadlar o kadar güçlüdür ki demirden bile geçer. Göklere kadar ulaşır, ay ve güneşi yakar :

Niçe bir hicrûnle idem âhı çoklar sevdüğüm
Âhum odı yakdı mihr ü mâhı çoklar sevdüğüm 121/1

Âşığı nâlan eyleyen sevgilidir. Sevgili bazen onun ah u feryadına güler bazen de duymazlıktan gelir. En etkili ah sabah vakti çekilendir. Âşık bu sebeple güneş tesir eden, demiri delen, ancak sevgiliye bir türlü tesir etmeyen "âh-ı seher-gâh"ından sevgilinin sakınmasını ister :

Komayalum hele var âh-ı seher-gâha seni
Yüri şâhum yüri ısmarladum Allâha seni

Âşık, ahının ateşi ile âlemin yanacağına inanır. Ah ile duman arasındaki ilgide, göğe çıkmalarındaki ortaklık söz konusudur. Gam hânesinde âh, Âşığın hem-demi olur. Feryad u figân ile Âşığın ömrü tükenir ama "va de-i cânân" tükenmez :

Derdâ dirîf geçdi günüm intizâr ile
Ömrüm dükendi va de-i cânân dükendi 204.4

Ayrıca beyitlerde ah u feryadın "âh ki, feryâd ki, figân ki" gibi ünlem halinde kullanılışlarına ve "âh etmek, nâle kılmak, feryâd itmek" gibi deyimlerine de rastlanır.

2- Gam, Gussa, Derd, Belâ

Âşığa musallat olan bu unsurlar, perişanlığının baş-

lıca sebeplerindendir. Sevgilinin cevr, cefâ ve hasretinden âşık, devamlı gam, gussa, dert ve belâ içindedir :

Geh hicr-i yâr u gâh gamlar öldürür
Geh vasl-ı dil-ber ile geçen demler öldürür 50/1

Devamlı gam içinde bulunan âşık, ona o kadar alışır ki onu yaşamak bir zevke dönüşür, gam ve gussa satın almak için her şeyini verir. Gam, âşığın can hazinesinin bir metai haline gelir :

Virüben akl u dil aldum gussa-i yâri satun
Gam metaindan tolupdur şimdi cânum hâzini 215/2

Gönül evi her yandan gam ile harap olmuştur. Onu imar eden sevgilinin keremidir. Âşık, sadece sevgiliden değil, felek, rûzgâr ve devrândan da etkilenir:

Hem-dem-i gussa vü gam eyledi devrân bize
Rahm idüp lutfını göstermedi bir an bize 86/7

3- Hasret, Firkat, Firâk, Hicr, Hicrân

Âşığın keder ve sıkıntılarının en önemli kaynağı, sevgilinin vefâsızlığının neticesi olan ayrılık ve hasrettir:

Hasretünden sûretüm zerdi ayândur la-cerem
Firkatünden gözlerüm yaşı revândur lâ-cerem 109/1

Ayrılık ile ölüm arasında âşık için bir fark yoktur. Onun için belaların en büyüğü ayrılıktır. Ayrılık onun alın yazısıdır. Bu yüzden bir deri bir kemik kalmıştır. Ciğeri ayrılık ateşi ile kebab olmuştur. İnlemesi ile yer ve gök titrer, aghlasa cihânı su kaplar, gönül zevrakı da kanlı göz yaşına gark olur :

Firkatünden inlesem ditrer zemîn ü âsmân
Hasretünden aghlasam işbu cihânı su tutar 54/4

Ayrılıkta gönlün ne çektiğini bir Allâh bir de âşığın kendisi bilir. Âşık en çok ayrılık gecesinde acı çeker. Gönül aynasının paslanması ve toprak olması da bu gecede olur :

Firâk gicesinde şu kadarâh itdüm
Ki oldı dil âyinesinde derdümle jeng ü gubâr 25/20

4- Cevr ü Cefâ, Mihnet

Bu unsurlar aslında sevgiliye ve rakibe ait özelliklerdir. Keticeleri bakımından âşık ile ilgilidir. Sevgili sürekli âşığa cevri ü cefâ eder. Bu onun şanındandır. Âşığın görevi buna katlanmaktır :

Çekmişüz yüzbin cefâsın her cihetden gerçi âh
İtmedi bir dem vefâ bu hûb u ra nâlar bize 169/3

Cevrin âşığa yönelmesi, onun buna alışık olması ve vefakarlığına dayanır. Çünkü sevgiliye cefâ, âşığa da vefâ yaraşır :

Getürdi cevri ü cefâsın dile hayâl-i habîb
Bize hemîşe budur armaganı hûş görelüm 115/2

Çokdur cihânda cevri ü cefâsıyla mübtece
Bulunmaya benüm gibi bir dahı gam-zede 149/3

Âşığın, bazen de bu eziyetlere katlanamadığı ve âleminden usandıdığı olur. Bu durumu "cân bogazına geldi" tabiri ile dile getirir :

Bin dürlü cefânıla bu cân hulkuma geldi
Çıkamaz nideyin hô bu âleminden usandım 102/5

VIII, RAKİB (AGYÂR, GAYR, EL)

Sevgili ve âşık ile birlikte ele alınan üçüncü tip de rakiptir. Sevgili ve âşıktan sonra gelir. Ancak onun şahsiyeti müstakil olarak işlenmez. Zira rakib ile ilgili tasavvurlarda, genellikle âşığın duyguları ve değerlendirmeleri yer alır. Bu değerlendirmeler daimâ olumsuz yöndedir. Bu sebeple o, kötü, çirkin, zararlı ve zâlim bir kişidir. Bütün kötü huylar onda toplanmıştır. Fakat çok kere sevgili rakib hakkında onun gibi düşünmez. Sevgili sürekli rakib ile beraberdir. Ona sevgi gösterir. Sevgili her dem rakibe karşı uryân halindedir :

Âşıkları bir bûsesine cân vire her dem
Agyârıla ol sarıla uryân ne kolaysuz 57/2

Beni uş uşıla egler rakibi bûse ile
Ana inâyetini gör bana nezâketini 179/1

Rakîbin en önemli özelliği, sevgilinin ilgisine mazhar olmak ve onun yanında bulunmaktır. Sevgiliyi ifsâd eden ve âşığa karşı takındığı tavırlarda etkili olan da çoğu zaman rakîptir. Onun bed-nazarı, âşık ile sevgilinin arasının açılmasına sebep olur :

Yârıla hôt dem idük irdi bize bed-nazarun
Çatlara şa'llân rakîbâ iki gözün bebegi 207/4

Rakîp, sevgili ile âşık arasında bir engeldir. Âşığı mahallesine yaklaştırmayan odur. Bu özelliği ile dinsiz ve îmânsızdır :

Rakîbâ men itme nigârün hâk-i pâyından
Eger men iderisen bil ne dînün var ne îmânun 2/3

Rakîp, âşık ile sevgilinin arasını açmak için her yola baş vurur. Kıskaç ve dedikoducu olarak kendisini gösterir. Araya fitne girer. O, âşığın çektiği acının baş sorumlusudur. Buna karşılık âşık da rakîbin başına gelen kötülükleri haber veren ağızları "hayır ağızlı" olarak görür :

Didüm rakîbi dâra aceb asdılar m'ola
Bir hayr ağızlı didi ki çokdan uzatdılar 31/6

Hatta âşık, daha da ileri giderek yarından ayırdığı için, rakîbin ömrünün az, dünyada kepeğinin tükenmesine yani ölmesini isteyerek, Allân'a yalvarır :

Her geh yârumdan ayırur beni yâ Rab dilerem
Ömri az olsun dünyâda dükensin kepegi 207/5

Rakîp için Divân'da birtakım teşbih ve mecazlara rastlanır. Bunların başında köpek (it), karga, şeytan, div yüzü kara (zengî rû), bed-nazar, kâfir ve tonuzdur.

Rakîbin köpek olarak tasavvuru daha çok sahibine olan bağlılığı ve onu koruması, rakîbin köpeğe benzetilmesine sebep olur :

Bir nefes Mihrî varur kûyunda seyrân itmege
Tîz kaçır çün seg rakîbün işidüp âvâzını 213/5

Eksilmedi agyâr nidem yâr işiginden
Ol kelb-i la îni şu kadar taşlaruz biz 58/4

Kargaya benzemesi, goncalar meclisinde kargaların
bulunamayacağı tasavvuruna dayanır :

Gonceler bezmine ol zâg rakîbi komasun
Diyelüm gülşeni bülbüllere her dem korısun 129/5

Rakîbin şeytan olarak tasavvuru, şeytana uyanın din-
den çıkacağı telakkisi;

Müdde î söziyle elden çıkardum yâri âh
Her ki şeytâna uyar elbetde îmândan çıkar 40/7

ve sevgiliyi sürekli ifsâd eden bir unsur olduğu düşüncesi-
ne dayanır :

Müdde î yârımı men itmege cehd itdi velî
Azduramadı ne dirsən anı şeytân bu gice 145/6

Rakîbin dîv olarak tasavvurunda, Süleyman peygambe-
rin cinler ile olan münasebeti rol oynar. Rakîbin siyah yüz-
lü olarak düşünülmesi, sevgilinin yüzünün parlak oluşu ve
kara yüzlü biri ile dost olamayacağı düşüncesinden gelir :

Hem-dem idinme kendüne agyârı sevdiğüm
Sen meh-sıf atlu yürimesün zengi rûyla 152/6

Cinlerin kötü görünüşlü oluşundan, rakîbin "bed-rûy"
olarak vasıflandırılmasına sebep olur :

Nâ-gehân girdi içerü bir niçe bed-rûy didüm
Bunda mı saldı Süleymân dîvi yeksân bu gice 148/2

Rakîbin kâfir ya da küffâra teşbihi çok çeşitlidir.
Aşağıdaki beyitte rakîbin kâfir oluşu, sevgilinin güzelliği-
nin mushafa benzetilmesi ileldir. Çünkü kâfir olan kimse Kur-
ân'a yaklaşıp el süremeyeceği gibi, onun Kur'ân'dan söz et-
mesi de doğru olmaz:

Mushaf-ı hüsnünü zülfünden su'âl itmiş rakîb
Eylemek câ'iz midür kur'ândan küffâr bahs 11/4

Kâfirler ile cihâd edip onları öldürmek dîni bir ve-
cîbedir. Bu, rakîbin kâfir olarak tasavvuruna sebep olur :

Öldürmesi gazâ diyü uşşâk cem olup
Kâf ir rakibe her biri bir taş urdılar 38/4

Aşıklarunı bî-güneh öldürme döstum
Öldür rakîb-i kâfiri bâri gazâlar it 9/3

Rakîbin tonuz (domuz) olarak tasavvuru, yerinin sevgilinin tarlası değil de orman olacağı düşüncesine dayanır :

Tazusu tarlası sanup tolandı kûyunı rakîb
Bir kesme urdum ol tonuz ta gitdi ormanına dek 93/6

D Ö R D Ü N C Ü B Ö L Ü M

D Ö R D Ü N C Ü B Ö L Ü M

TABİAT

I- KÖZMİK ALEM

1- Felek

Divan'da felek, en çok yükseklik ve yüceliği ve sonsuzluğu, berraklık ve parlaklığı bakımından ele alınır. Bu özellikleri ile felek, genellikle kasidelerde memduh, gazelerde ise sevgiliyi ifade eder. Örneğin felek, onun yüceliği karşısında eğilip eşiğini öpmek ister. Memduh'un sarayı feleklerden geniş ve yüksektir. Çerh, atının dizginlerini çeker, felek ise özengisini tutar :

Şirveş bindükçe devlet atına ol Müşteri

Çerh çeker her dem inânını felek tutar rizâb VIII/10

Kifak, çerh, sema, gök gibi kelimeler ile söz konusu edilen feleğin gece gündüz durmadan bin yıldan beri döndüğü düşünülür. Ayrıca, insanın çekmiş olduğu acı ve ızdırapların bunların şiddetinden çıkarılan âh u figânların ne derece yüksek ve tahammül edilemez olduğu işlenirken, felek unsurundan istifâde edilir ve daha çok şikâyet edilir. O, insanın kadere ve tâlîhine hazzetmesi bakımından en şiddetli ve en acı şekilde itham edilir. Zâlim ve hilekârdır. Sözüne güvenilmez. Çünkü kimse onun elinden "enân" bulmamıştır. Âşığı sevgiliden ayıran , insanı mihnete, cevr ü ceifâya gark eden, kauchiyle zehir sunan hep felektir :

Dehr elinden bir safâ câmını nüş itdürmedün

Sunduğun her dem felek Mihriye bin tas agıdur 33/7

Kideyin bana felek unmaduğum işler ider

Ah elinden felegün dâd elinden felegün 86/4

Cihânın bâkî olmadığı söylenirken, onun feleğe de kalmayacağı veya dünyada herkesin yaptığı yanına bırakılmadığı gibi, feleğin de yaptığının karşılığını göreceği telakkisi işlenir:

Görmedük bir güli gülşende ki solmaya felek
Sanma bir kimse ki itdüğini bulmaya felek 86/11

Âşık, sevgilisini överken cihana onun gibi birinin gelmediğini, cihan halkından hiç kimsenin ona benzemediğini ve benzerinin görülmediğini söylerken, feleği şahit tutar. Bazen de bahtının kendisine nerşeyi lâyla gördüğü için, feleği suçsuz bularak, ondan şikâyet etmez :

Her cevr ü her cerâyı sana tâli ün ider
İtme inen de Mîhrî felekden şikâyeti 168/5

2- Yıldızlar (Kevkeb, Ahter, Sîfâre)

Divan'da yıldızlar, ışıkta oluşları ve çoklukları sebebiyle değişik hayallere konu olurlar. Bazı beyitlerde "tâ-bence, tâban" gibi sıratlar ile kullanılan yıldızların, insan tâlihinine ve çeşitli hadiselerle etki ettiğine inanılmaktadır. İslam dîni reddettiği halde bu inanış günümüzde bile yaşamaya devam etmektedir. Mîhrî natun da "baht-ı kara" ile "bed sîfâre" arasında ilgi kurarak bu düşüncüyü işler :

Hudâ yaratdı mı ola bed sîfâre bencileyin
Felek getürdü mü ola baht-ı kara bencileyin 125/1

Yıldızı yok, yıldızı barışmadı, bî-sîfâre gibi sözler ile de aynı inanışa işaret edilir.

3- Seyyâreler

a- Zühâl (Keyvân)

Yedinci gökte bulunduğu diğer seyyârelerin hepsinden yüksektir. Bu sebeple yükseklik ve yücelik hususunu belirtmek için söz konusu edilir. En üstte bulunması ise ona göz-cülük , bekçilik(pâs-bân) görevini yükler:

Dergeninde pâs-bân olalı keyvân ol mehün
Gelmedi cevrinde bir seyyarenün çeşmine hâb VIII/6

Hikmetün ile oldu çerh ü âsman
Hudretün ile oldu keyvân pâs-ban II/27

b- Müşteri

En kutlu yıldızdır. Saadet ve bereket sembolüdür.
Sa'âd-ı ekber (büyük kutluluk) olan müşteri, daha çok bu
yonu ile işlenir :

Tâli üm sa'âd oldu yâhûd kadre irdüm gâliba
Him mahallem içre görüm gice toğmuş müşteri 194/2

Basen beyitlerde orülennin bulunduğu yüksek mekan ve
mahan olarak düşünülür :

Sen müşteri mahâma çehâ gelmesün zevâl
Riteri âftâb da semada süvârdur III/16

Basen de kelime üzerinde inâm ve inâm-ı tenasüp yapılır :

Yalnız ben mi haridânunam ey zühre-cebîn
Gün canı müşteridir sana kamerden gayri 208/5

c- Zühre

Her aldığı beyitlerde genellikle bir meclis atmosferi
içinde görülür ve çağrıcı olarak düşünülür :

Zühre çengin çala çerh içre yare çâr pâresin
Meclis-i hâs içre raks urursa çâhâ mevlevi 201/5

Güzelliği ve parlaklığı ile de ele alınır ve "zühre-
cebîn" sözü ile onun parlaklığına işaret edilir :

Kaşuna benzemek için senun ey zühre-cebîn
Kendüzin tutdı hilal itdi kamer done done 143/4

d- Güneş (Aitâb, Minr, Şems)

Rengi, parlaklığı, şekli, yüksekliği, dünyayı aydın-
latması, taşıdığı hayâtı önem vb. hususlar güneşe duyulan
ilginin başlıca sebepleri arasında yer alır. Bu özelliklerin-
den dolayı sadece benzetilen olarak değil, benzeyen olarak da
karşımıza çıkar. Divan'da güneşin en çok ilgi kurulduğu unsur-
lar arasında sevgilinin yüzü ve yanağı yer alır. Benzerlik, şe-
kil, parlaklık, renk gibi özellikler ile kurulur. Güneş, sev-
gilinin yüzünden aldığı ışık ile alemleri aydınlatır :

Kândîl-i ruhundan yakar ey dâst delîl
Ki güneş âleme envârını eyler izhâr 25/21

Güneş, sevgilinin yüzünü görse utandığından buluta girer. Yine güneş, onun ayağı toprağına yüz sürmek için gece gündüz döne döne "ser-i kûy" una gelir. Bazen de âsitânına hizmet eder.

Güneş, rengi, parlaklığı dolayısıyla mum, kandil, çerag, meşale gibi unsurlar ile benzerlik içinde ele alınır. Âşık, sevgilinin yanak mumunu parlak güneşe değişmez.

Güneşin top ile münasebeti yuvarlak oluşundandır. Bu durumlarda menduhun sopasına top olur :

Sördi meydan-ı sa âdetde güneş top oldu
Çünkü han Ahmedün ol zülfini çevgân şekil KV/26
e- Ay (Mâh, Kamer, Bedr)

Rengi, parlaklığı, yuvarlaklığı yönünden çeşitli benzetmelere konu olur. Bunların yanında "tâbân nûr-efşân, ci-hân-efrâs" gibi vasıfları ile c, sevgilinin ta kendisidir. Sevgili, güzelliğinin parlaklığını göstermesé âşık, sonsuza kadar karanlıkta kalır :

Tâ ebed zulmet şebinde kalmış idüm dâstun
Mâh-tâbı hüsnünün ger itmese ihrâclık 80/5

Güneş gibi ay da yüzünü sürmek için sevgilinin mahallesine gelir. Sevgilinin gün yüzü "burc-ı şeref" te doğduğu zaman ay, sabaha kadar şaşa kalır :

Gün yüzün burc-ı şeref üzre tulû itdüğüün
Giceler subha değin tana kalur mâh sana 6/4

4- Hilâl

En çok şeklîden ötürü çeşitli benzetme ve hayaller içinde ele alınır. Ayın döne döne küçülüp hilâle dönmesi şu şekilde ifade edilir :

Kaşuna benzemek için senün ey zühre-cebîn
Kendüzin tutdı hilâl itdi kamer döne döne 143/4

Aşk meydanında güneş top olunca, hilâl de çevgân olur :

Işk meydanında top olsa güneş olmaz aceb
Kim kamer her dem hilâlınden sunar çevgân ana 378

5- Güneş ve Ay Tutulması

Güneş tutulması olan kûsûf, bir beyitte geçer :

Gelmesün cânâ cemâlün âftâbına kûsûf
İrmesün ömrün dırahtı bergine bâd-ı hazân VII/IV-5

Sevgilinin yüzü ve güzelliğine engel olup, onun görünmemesinin, ay tutulması olarak değerlendirilmesine sebep olur :

Gâh zülf-i hâ'il olur ruhlarına geh hatı
Kalmasun Mihrî sehâb içinde mâhı kimsenün 83/6

Sandım ki sehâb içre nihân olâı kamer
Yâr hüsnünde meger itmiş imiş zülfini târ 25/14

II-ZAMAN VE ZAMANLA İLGİLİ MEFHULLAR

1- Zaman (Rüzgâr, Devrân, Eyyâm)

Bu kelimeler kozmik unsur olmanın ötesinde bir özellik arz ederler. Genellikle yer aldığı beyitlerde zaman, devamlı şikâyet konusu olan bir unsurdur. Bu sebeple "alçak" olarak vasıflandırılır. Zaman, her an üzüntü ve keder verir. Feleğin elinden bazı kişilere şerbet, bazılarında da zehir sunan zamandır :

İçürür çerh elinden âdetidür
Kime şerbet kime zehri zemâne 168/5

Zamanın en önemli özelliği geçici olmasıdır. "bâkî kalmaz" sözü ile de dünyaya benzetilir. Bazen de aşığın yardımcısı olur ve sevgili ile bir arada olmasına fırsat verir. İki beyitte de zaman yerine "çağ" mefhumu kullanılır :

Bir büt-i gül-çehre ile ârif ol azm eyle bâğ
Fırsatı fevt itme seyran it ki tiz geçer çağ 74/1

2- Yıl (Sâl)

Belli bir zaman dilimini ifade eden yıl, Divan'da önemli

bir yer tutmaz.Genellikle "bunca yıl,nice yıl,yıllarla bin yıl" gibi tabir ve terkipler içinde belirli ve belirsiz uzun süreleri ihtiva eder :

Getürmeyesin mâh gibi rûy-ı cihâna
Bin yıl ki felek devr ide devrânlar içinde 165/2

3- Mevsimler (Fasl)

a- Bahâr (Nev-bahâr,Mevsim-i gül,Fasl-ı bahâr)

Mevsimler içinde Divan'da en çok ele alınan ve en çok rağbet edilen mevsim bahardır. Her tarafta gül,benefşe ve diğer çiçeklerin açtığı,bülbüllerin öttüğü bu mevsim de zevk,eğlence ve işret önemli bir yer tutar :

Çün rûz-ı ıyd mevsim-i fasl-ı bahârdur
İşret demi ferah gün hoş rûzgârdur X/1

Bahandan maksat,zevk,eğlence ve içkidir.Sâkîlere çok iş düşer,sürekli şarap getirmekle ve meclisi kızıştırmakla meşgul olurlar.Eu zevk âleminde sevgililer yad edilir,onlar için kadehler kalkar. Aşağıdaki beyitte sevgili ile bahar ve dudak ile şarap arasında benzerlik kurulmuştur :

La'1-i lebinün yâdına bir meh-rûnun
Hûb olur nûş ide mül irişe vakt-i bahâr 25/23

Bahar bir diriliş ve yeniden meydana geliş devridir. Her şey tazedir. Her taraf yeşildir ve çiçeklerle süslenmiştir. Baharın zevkini tatmak için bâğa gidilir. Bağın her tarafı serv ü semenler ile her köşesi güllerle kaplanmıştır. Artık kederler unutulmuş,gönüllerde zerre kadar gam kalmamıştır.Kimsenin üzülmeye için bir sebep yoktur :

Vakt-i bahâr irüp komadı dilde zerre gam
Eu demde gam kimesneye layık olur mı hem XIV/1

Bahar,yağmur mevsimidir.Sabâ,sevgilinin gözyaşlarını bahar bulutlarına getirir ve oradan dökülen gözyaşı "yağmur" ile yeryüzü temizlenir,pâk olur :

Pâk eyledi ferrâş-ı sabâ rûy-ı cihânı
Getürdi bahâr ebr gözinden ana çün mâ V/5

Baharın bir özelliği de geçiciliğidir. İnsan ömrünün en güzel devresi olan gençlikle baharın bir araya getirilmesi bu münasebet ile dir. Ayrıca güzellik de baharın geçiciliğine teşbih edilir :

Bu nev-bahâra bir gün olur kim hazân irür
Gırrâ olma hüsne sevdüğüm âhir bekâsı yok 73/4

Baharda gönüller çılgınlaşır, delirir. Zira, başta sevda belirtileri görülür. Bu durum, bahar mevsiminde nehirlerin taşması ile ilgi kurulmasına sebep olur :

Sevdâ belürüp başda nola dil de delürse
Pes vakt-i bahâr irdi vü enhâr bulandı 178/2

b- Yaz

Divan'da bir beyitte geçen bu mevsim, sevgilinin güzellik bağında güllerin heç solmayıp, yazın ve kışın bile açması sebebi ile söz konusu edilmiştir :

Dil-berün bâg-ı cemâli kış u yaz açılır
San cihân gülşenidür gülleri durmaz açılır 35/1

c- Sonbahar (Hazan)

Bahar ile tezat teşkil eden bir mevsimdir. Ilkbahar mevsiminden sonra Divan'da en çok zikredilen mevsimdir. Sonbahar, ölümün, ihtiyarlığın, bitkinliğin, ve yaşlılığın timsalidir. Rüzgâr, o tatlı esişini terk eder. Ağaçlar da yapraklarını dökerler. Artık işret dağılmış, sessizlik ve uyku hali gelmiş her taraf tar u mar olmuştur.

Âşık, sevgilinin ömür ağacının yapraklarına bad-ı hazanın ulaşmasını istemez. Yine onun güzelliğinin baharı revnak bulmuş iken, hazanın gelmesini de arzu etmez. Bazen de âşık safa ehli olarak, hazandan zevk alır, hoşlanır :

Gülzâr-ı cemâlünü bozdı mı sanur hattun
İtmez mi safâ ehli her vakt hazandan haz 72/4

ç- Kış (Zemistân, Zemhiri)

Bu mevsim geçtiği beyitlerde tümü ile soğuk olması nedeni ile zikredilir. Kış, şiddetli geçer ve "bad-ı zemheri"

bütün gücüyle eser. Buna rağmen sevgilinin "bâg-ı cemâl"indeki deki güller solmaz. Bir beyitte de kışın uzunluğu ile âşışın "âh"ı arasında ilgi kurulur.

4- Gün (Rûz, Gündüz)

Bir zaman birimi olarak gün kelimesi belli bir mana ve özellik belirtmeden kullanılmıştır. Beyitlerde "rûz u şeb, leyl ü nehâr, rûz-ı ıyd, gece gündüz, bugün, ol gün " gibi ifadelerde yer alır. Sevgilinin yüzü parlaklık bakımından gündüzdür. Geceye benzetilen saç için tezat teşkil eder. Âşışın bütün günü sevgiliyi düşünmekle geçer. Geceleri ney gibi inler, gündüzleri de figân eder :

Giceler ney gibi nâlân eylerem gündüz figân
Olmasun bencileyin hâli ilâhî kimsenün 83/2

Gün kelimesi aynı zamanda güneş anlamına da gelir. Bundan dolayı Divan'da tevriyeli bir şekilde kullanılır. Özellikle de sevgilinin güzelliği, bilhassa yüzü için benzetilen olur :

Sanđum sehâba girdi veyâhüd tutıldı gün
Olmış güneş yüzünde meğer êşkâr hat 71/2

a- Gün İle İlgili Unsurlar

aa- Sabah (Subh, Seher)

Saban, "subha dek, her subh, tâ subh, her subh, her sabah, seher vakti" gibi ifadeler içinde bir zaman unsuru olarak ele alınır. Sabah, güneşin doğuşu ile başlar. "Bâd-ı sabah" sabahın ilk vakitlerinde eser ve sevgilinin "bûy-ı zülf"ünü cihâna dağıtır. Böylece cihâna güzel bir koku yayar :

Zülfün cihân dimâgına hôt-bûy cân virür
Depretdügince bâd-ı sabahı subh-dem XIV/8

Âşık, seher vakitlerinde êh eder, inler. Bazen gece-den başlayan feryadlar sabaha kadar sürer. Bazen de bunların yerini duâ alır ve seher vakitleri tercih edilir.

bb- Gece (Şâm, Şeb, Leyl)

Gece mefhumu, daha ziyade "rûz u şeb, leyl ü nehâr,

şâm u seher sözleri ile ifade edilir. Geceleri meclis kurulur, mum yakılır, sabaha kadar eğlence devam eder. Gece sessiz ve sakin olduğundan, hayal için müsait ortamdır. Ayrıca gece, âşığın ızdırıp çektiği, üzüntüye kapıldığı ve gözyaşı döktüğü vakittir :

Yeter cevri ü cefânıla beni şâm u seher
Düstüm hâne-i gamda inilet zâr u nizâr 25/29

Rûz u şeb yağlar döker dolap sergerdân olup
Girye vü zâriyâla turmaz neyiçün aglar 22/2

Gece kavramı, her şeyden önce sevgilinin saçı için siyahlık ve uzunluk bakımından benzetilendir. Beyitlerde kullanılışının en büyük sebebi budur.

5- Dün

Divan'da zaman kavramı olarak kullanılan kelimelerden biri de budur. İki beyitte geçen bu kelime, geçmiş zaman olmasının dışında bir özellik arz etmez :

Öldürmesi muhakkak idi dün rakibi yâr
Kim mânî' oldu kim bugün ipin uzatdılar 46/5

III- Dört Unsur (Anâsır-ı erba'a)

1- Su (Âb, Mâ)

Anâsır-ı erba'a denilen dört önemli unsurdan biridir. Hayat verme özelliğine sahip olduğu için, sevgilinin dudağına benzetilir. Su bazen akar su olarak düşünülür ve "Âb-ı revân" şeklinde ifade edilir. Servi su kenarında bulunduğu için devamlı tenasüp halinde görünür.

Su, bazen de sel, yağmur olarak göz yaşının benzetilene olur:

Hicrûnle gözüm yaşı yağmur gibi yağaldan
Başdan başa bu âlem çayır çemen olmuştur 29/2

a- Deniz, Irmağ (Deryâ, Nehir Cây)

Büyüklik, genişlik ve sonsuzluk gibi hususlar dolayısıyla çeşitli benzetmelere konu olur. Bu durumda sevgili veya

âşığı ve onlar ile ilgili bir hal ve özellik sebebiyle ele alınır :

Düşeli ışkı hevâsıyla deryâ-ı gama
Görmedi zevrak-ı dil hadd u kenâr u karalar 26/2

İrmak, etrafında ağaçların olması, ilkbaharda bulanık akması ve taşma özelliği ile âşığın göz yaşına teşbih edilir :

Dök-i çeşmünden olur cûş itdüği ırmaglar
Dûa-ı âhumdan ebr clâuğı her dem âaglar 22/1

2- Toprak (Hâk)

Divan'da bu unsur sevgilinin ayağının toprağı olarak geçer. Âşık, sevgilinin ayak toprağı olmak ister. "Hâk ile yeksân olmak" sözüyle de âşığın sevgilinin yolunda ölmesi anlatılır :

İşk-ı râhında anun hâk ile yeksân olalum
Cân mülkin yıkalum göklere çıksun tozumuz 64/5

a- Dağ, Sahrâ

Dağ, yüksekliği, üzerinde suların bulunması ve âşik- lara mesken olması dolayısıyla zikr edilir :

Düşmişüz ahü gözün sevdâsına mecnûn-veş
Mesken olmuşdur kamu bu küh u sahrâlar bize 169/4

Sahrâ da dağ gibi mecnûn'un yaşadığı yer olması, genişliğinden dolayı insana mutluluk vermesi sebebiyle beyit- lerde yer alır :

Hurrem olsun her kadem basdukca sahrâlar size
Nâne-i gamda yeter bu âhıla vâlar bize 169/2

3- Ateş (Nâr, Od, Şerer)

Ateş, yakıcılığı, rengi ve parlaklığı yönünden âşık ile ilgili hallerin ifadesinde kullanılır. Ateş, âşığın içinde bulunduğu aşk ızdırabıdır. Ayrıca sevgilisine duyduğu özlem de ateş şeklinde kendini gösterir ve sürekli âşığı yakar. Ateş gözde tutuşur ve gönülde alevlenir. Âşık gönlündeki ateşi söndürebilmek için gözünden yaşlar akıtır.

Sevgilinin yanağı ve dudağı renginden dolayı bir ateştir. Ateş, lâle ile birlikte kullanılıncâ dağlama özelliği kendini gösterir. Nemrud'un İbrahim peygamberi ateşe atması da telmih konusu olarak işlenir.

4- Hava

a- Rüzgâr(Yel, Bâd)

Beyitlerde rüzgâr sevgilinin saçları dolayısıyla zikr edilir. Euna âşığın âhı da dâhil olur. Böylece "yele vermek" deyimini "heba olmak, boş yere gitmek" manasında kullanılır. Yel ile birlikte giden âşığın ömrü, emekleri vb. dir:

Hûblar zülfî hevâsına yiler çokdur velî
Fok durur illâ benüm gibi yile veriş emek 91/4

Rüzgâr kelimesinin zaman manası tevriyeli kullanışlara sebep olur. Ayrıca tevriyeli olarak kullanılan bir başka kelime "aşk" manasına gelen havadır :

Yil gibi yıllar ile hevâsında yilmiğem
Oldum esîr âhir o zülf-i müca ade 149/2

aa- Sabâ

Kuzey-doğudan hafif hafif esen bir rüzgârdır. Baha çok sevgilinin izi ya da ayağının tozunu, saçının kokusunu getirmesi yani haberci oluşu ile söz konusu edilmektedir :

Getür bâd-ı sabâ kutf it habîbün zülf-i bûyından
Dil-i mecrûhuma zîrâ be-gâyet armağandır bu 139/6

Sabâ, güzel kokulu çiçeklerin açılmasını da sağlar. Eğer sabâ sevgilinin saçının kokusunu gülistana götürmez ise çiçekler de cihana güzel kokular vermez . Sabânın yârin kâpısından getirdiği toprak âşığın dermanı, ilacı ve gözüne sürdüğü sürmedir :

Getürdi sabâ peyki cilâ hâk-i rehünden
Tâ gözlerüme kuhl-ı sıfâhân yetiğdi 186/4

bb- Nesîm

Hafif esen bir rüzgardır. Bağda gül kokusu ile birlikte ele alınır. En çok seher ve sabah vakti eserek kendini gösterir :

Subhun nesîmî ireli her câya kıl nazar
Rengîn çiçekler ile kamu lâlezârdur X/2

cc- Hazan Yeli (Bâd-ı Hazan)

İki beyitte geçen hazan rüzgarı, ömür ile olan münasebeti ile zikr edilir. Ömür bahara benzetilerek, ona hazan rüzgarının ulaşmaması söz konusu edilir :

Bâd-ı hazan irişmeye ömrün bahârına
Rûy-ı cihân niteki hazan u bahâr ola XVI/15

çç- Zemheri

Bir beyitte geçer. Mühim bir özellik arz etmez .

IV- HAYVANLAR

a- Bülbul (Andelîb)

Kuşlar içinde en çok söz konusu edilen bülbuldür. Fakat bülbulün ilişkilerin dışına çıkılmaz. Bülbul ağlayan inleyen ve hayranlıklarını güzel sözler ile ifade eden bir âşığın tîsâlidir. Sevgilinin gül olarak düşünülmesi, âşığın bülbüle benzetilmesine sebep olur. Bülbulün söz konusu edildiği beyitlerin hemen hemen tamamında gül, gülşen, diken, figân, naz, âh, zâr gibi unsurlar yer alır :

Gülşene meyl itmezem gül gibi yârum variken
Bülbuli gûş itmezem âhıla zârum variken 132/1

Bülbul daha çok sabah ve seher vakti öter. Öterken güle bakar. Âşık, andelîb olup "gülşen-i kûy"a yerleşince artık galî gönülde feryatlar tükenmez. Hatta sevgiliye (güle) karşı o kadar figan eder ki bülbulleri uyandırır, uykularını kaçıtır :

Çol denlü figân eylemişem güllere karşı
Bülbulerün uyhusu uçup cümle uyandı 178/5

b- Humru (Kumrı)

Dostluk ve sevgiye sembol bir kuş olarak tanınan kumru, Divan'da üç beyitte yer alır.

c- Karga (Zâg)

Geçtiği beyitlerde rakib ile birlikte düşünülür. Aşık olarak bülbul, sevgilinin güzellik bahçesinde rakib olan karga ile birlikte olmaya tahammül edemez. Bir beyitte de papağan dururken, karganın şeker yemesi hoş karşılanmaz :

Mîrin-lebin ayyâra cunar Mihriye sunmas
Ettî laka karga yiye şeker ne kolaysuz 56/3

Fokaradahi beyit aynı zamanda, Papağanların şekerle beslenmesini telmih yoluyla bize hatırlatır.

ç- Tâvûs

İki beyitte geçen tâvûs baj ve kostan unsurları arasında, sevgili için kenzetilen olur. Sevgili ile olan münasebetinde vech-i şebek, "cevlân" etmesidir.

â- Etti

Etti, konuşma özelliği ve şeker ile beslenmesi sebebiyle sîkr edilir.

e- Şahin (şeh-bâz), Lûm

Bir beyitte geçen şeh-bâz sevgili için kenzetilen olur. İine bir beyitte geçen baykuğun viranelerde bulunduğu belirtilir :

BÜLBÜL olup kârî dilde her dem efgân olmadan
Eûbiân virânelerde bûm olaydum kâpkî 125/4

f- Hümâ, Ankâ (Simurg)

Hümâ, kanat açıp uçuşu, devlet ve saâdet kuşu olduğu telakkileri içerisinde, sevgili ve övülen için benzetilen olur. Ankâ iki beyitte geçer ve övülenin himmet kavramına müşebbehünbîn olur:

Ol hümânun göreli simurg-ı âlî-himmetin
Devleti hânında geldi oldu âlem bir zübâb VIII/12

V- NEBATLAR

1- Ağaçlar

Özel adlar ile anılanların dışında şecer ve dirahht adlarıyla beyitlerde yer alan ağaç şekli, çiçek açması, meyve vermesi, bağda bostanda, dağda ve su kenarlarında bulunması ve gölgesi gibi özellikleri ile anılır.

b- Ağaç çeşitleri

aa- Çenâr, Sanavber, Ar ar, Harven

Çınar, iri gövdesi, uzun boyu ve ele benzeyen yaprakları sebebiyle beyitlerde söz konusu edilir. Sanavber ve ar ar tamamen sevgilinin boyu ile münasebet halindedir. Çemende sevgilinin boyunugördüklerinde, şagırıp tek ayak üzerine durmaları söz konusu edilir. Harven, tek beyitte hiçbir özellik arz etmeden, sadece isim olarak geçer.

bb- Serv

Serv, ağaç olarak Livan'da en çok işlenen unsurdur. Teşbih bakımından yegâne münasebete getirildiği beşerî unsur, sevgilinin boyudur. Bazen sevgilinin boyu ona benzetilir. Bazen, da c, sevgilinin boyuna benzer.

Serv, beyitlerde genellikle "dil-cû, hôş-bâlâ, ra nâ, rast, revân, dil-âra, dirâz, bülenâ, ser-firâz vb." gibi kelimeler ve tabirler ile vasıflandırılır.

Serv, çemen, bağ, gülistan gibi yerlerde bulunur ve su unsuruyla birlikte zikr edilir. Eöylece sevgilinin boyu, yeşillik ve su üçgeni içerisinde sürekli yer alır :

Her kûşede bir serv-i sehî âb u revândur
Kim rûh-ı revâna virür ol câm-ı musaffâ V/6

Serv kaddun nâzıla seyr itdügince bağda
Her yana agzı suyu akar ana bûstân imrenür 51/3

Suyun bostanda çilginca her yana akması "serv-i revân"dan dolaydır :

Sen serv-i revân pâyına yüz sürmek için
Lûstânda revân her yana mâ olduğu icrâ V/20

2- ÇİÇEKLER

Genel olarak çiçekler, renk, şekil ve koku sebebiyle yer alır. Baharın müjdecisidir. Bahar, bağ, bostan ve çemen gibi unsurların ayrılmaz bir parçasıdır. Aşağıdaki beyitte onun bir bezm ve ışık unsuru olduğu, bu arada, bahar ile olan sıkı münasebeti açıkça anlaşılır :

Eşcâr yine dürlü şükûfeyle tonandı
Işık eyleyelüm kûşe-i gülşende gel indî 178/1

b- Çiçek Çeşitleri

aa- Gül

Divan'da en çok sözü edilen çiçek güldür. Gülün ele alınan yönleri, çok çeşitlidir. Genellikle sevgilinin yanağı ve yüzü ile teşbih halindedir. Ayrıca kırmızı rengi, yılda bir kere bahar mevsiminde açılışı, gonca ve dikenle beraber bulunuşu, gonca halinden açılıp gül oluncaya kadar geçirdiği sürenin nazlanmak olarak vasıflandırılışı, değişik düşüncelere konu olur.

Gül son derece hoş kokulu bir çiçektir. Renk bakımından da aynı derecede güzeldir. Bu özellikleriyle bağ, bostan, çemen ve bahar unsuruyla birlikte zikr edilir. Bahar mevsiminde açıldığından "devr-i gül, mevsim-i gül" ifadeleriyle bahar mevsimi kast edilir. Bahar ile gülün ortak özelliği geçiciliğidir. Bu derece güzel ve hoş olmasına rağmen çabuk solar. Beyitlerde ömür kavramıyla birlikte kullanılması onun bu yönüne işarettir :

Ömrünü hûş geçür ki geçer Mîhrî devr-i gül
Ersin ki kanı bülbül yâ nev-bahâr gül 99/7

Çemen sultanı olan gül, renk ve koku unsurlarıyla, sevgilinin yüzü ve yanağı olarak düşünülmesine sebep olur. Gül, kokusunu, sevgilinin yüzünden alır ve cihana dağıtır, Âşık, gül gibi sevgilisi variken, gülşene meyl etmez. Lâle'nin bağrının kanlı olması, sevgilinin kırmızı renkli yanağını

kıskanması sebebine bağlanır :

Teşebbüh ideli Mîhrî haduna verd-i hamrâyı
Çemende lâlenün bagrın hasedden tolu kan buldum 106/5

Gülün en çok münasebetle bulunduğu unsurlardan biri de bülbüldür. Gül, bülbül karşısında bir ma'şûk ve sevgili durumundadır. Lûlbül söz konusu olunca da gülün ma'şûk durumuna geçtiği görülür. Bu taktirde gülün tomurcuk halinde bulunması, açılması, dikenleri, naz etmek, gülmek, yüz göstermek halleriyle değerlendirilir :

Umma ey dil bülbüli ol gülden inen rahm kim
Neg anun katında bir hârı hecârümden benüm 105/3
Lûlbül aglar gül için hâr miyânını kocar
Virnesün kimselere dünyede nâ-çârlığı 180/3

bb- Gonca, Diken (Hâr)

Goncanın en önemli özelliği küçüklüğü ve kapalı oluşudur. Bu özellik goncanın istiâre yoluyla, sevgilinin ağzının yerine geçen bir unsur olmasına yol açmıştır. Sürekli olarak gül, bülbül ve diken kavramı ile anılır :

Gül karşısına câm-ı sabâhı sen eyle nûş
Sigma deriye gonçe gibi gel açıl bu dem XIV/5

Diken, gül ve gonca ile bir bütünlük gösteren unsurlardan biridir. Diken, şekil bakımından gösterdiği özellik sevgili olarak tasavvur edilen gül ile beraber bulunması ve yaralamaya sebep olmasından dolayı çeşitli tasavvurlarda yer alır. Ağzın bülbül, sevgilinin gül oluşu, dikenin rakib olarak telakkî edilmesine sebep olur :

Gül ruhlarının çokdur uşşâkı velî ammâ
Çeşmine rakîbunun Mîhrî diken olmağdur 29/7

Niçe bir izzet ideyin yâr için agyâra ben
Niçe bir yalvarayın bir gül için bin hâra ben 137/1

Bir beyitte dikenin goncaya "nem-sâye" olması, ikisinin birlikte ayrılmaz bir unsur olduğu düşüncesinden ileri gelir.

cc- Lâle

Dîvan'da gülden sonra önemli bir yeri olan çiçek de lâledir. Bilhassa kırmızı rengi ve şekli ile genellikle sevgilinin yanağı ve âçığın yaşlı gözüne müşebbehünbih olur. Sık sık ortasındaki siyahlığa işaret edilir. Bu siyahlık, lâlenin, sevgilinin yanaklarına özenmesi neticesinde meydana geldiği şeklinde değerlendirilir :

La'line öykündüğüçün lâle ruhsârına şem
Lâleye dağ urdılar şem ün zebânın yakdılar 19/4

Lâle de, gül gibi bağ, bahçe ve çemenle birlikte tasavvur edilir. Böyle yerlerde kurulan mecliste, gül hizmetçi, gonca şarap olunca, lâle de sâkîlik yapar. Lâle, bunların dışında bir yerde "Mu'mânî" şeklinde, cinsine dair bir vasıf ile karşımıza çıkar.

dd- Reyhân

Hoku ve şekil bakımından ele alınır ve sevgilinin saçları için müşebbehünbih olur.

ee- Sünbül

Dîvan'da çok sözü edilen çiçeklerden biridir. Bunun sebebi, rengi ve kokusu ile sevgilinin saçına benzetilmesidir. Ayrıca, sünbül aslında müşebbehünbih olduğu halde, aksine, sevgilinin saçına özenen, onu kıskanan bir unsur olarak da görülür :

Haçan bu yüz karasıyla saçuna öykünür sünbül
Gülün bu ârızı rengin görüp aldanma ey bülbül 151/27

Sünbülün rüzgar ile olan münasebeti, onun çok güzel olan kokusunu bütün âleme dağıtmasıdır.

ff- Bengeşe

Bu çiçek geçtiği üç beyitte sevgilinin beni için benzetilen olur ve zülûf, hatt, gülîstan, hüsün vb. unsurlar ile benzerlik içinde ele alınır.

gg- Semen, Sûsen, Nergis

İki beyitte geçen semen, hiçbir özellik arz etmeden

serv ile birlikte zikir edilir. Sûsen, bir beyitte sevgilinin yanağına özenmesi ve diğer bir beyitte de içki kadehini tutması yönüyle ele alınmıştır. Nergis de, sevgilinin gözü için teşbih olur :

Güle nergis turup süzmiş gözünü
Açılmış gonceler düzmiş yüzünü 82/27

VI- LAĞ, ÇEMEN, GÜLISTAN VE İLGİLİ KUSUFLAR

1- Lağ

Genellikle sevgilinin güzelliği ve bilhassa yüzü ve yanağı için düşünülmetedir. Sık sık cennet ile birlikte zikir edilir. Hatta cennetten bağ veya bahçe olarak zikir edilir :

Oldı sahn-ı çemenün kışeleri bağ-ı behişt
Bezmi-i has eyleyelüm gel berü gılmanlarla 3/6

Lağ, içinde taşıdığı unsurlar ile bir eğlence ve gezilecek yer olarak görülür. Orada çiçek ve ağaçların yanında akar su da mevcuttur. Yeşillik içerisinde olması ve kuşların bulunması ona ayrı bir özellik kazandırır.

2- Çemen

Çemen yeşil otlarla kaplı, geniş bir alan şeklinde tasavvur edilir. İlbaharda lâle, gül, semen ve diğer çiçekler açar, bülbüller öter. Rüzgar olarak sabâ eser. Çemenin sultanı güldür. Çemende, sevgiliyi gül, âşığı da bülbül temsil eder. Âşığın sürekli göz yaşı dökmesi, çemenin yeşil olmasına sebep olur. Netice itibarıyla çemen, dört kağı namur bir tabiat manzarası arz eder ve bahar mevsimiyle birlikte de zikir edildiği olur. Anıdaki beyitte de çemen, bezm ve iğret unsuru olarak kayı edilmiştir :

Bezmi-i çemende sahn-ı gülistânda devr iden
Sâhî elinde sâgar-ı sâfî piyâledür 20/2

3- Gülistan, Gülşen, Gülzâr

Divan'da en çok sözü edilen unsurlardan biri de, yukarıdaki adlar ile beyitlerde yer alan, gül bahçesi, bağın

ve çemenin taşıdığı bütün özelliklere sahiptir. Burada da çeşitli çiçekler, ağaçlar ve kuşlar vardır. Bahar mevsimi ile birlikte düşünülür. Gül bahçesi, belirtilen özellikleri sebebiyle, sevgili, yüz, yanak, güzellik, kûy, gönül, kanlı göz yaşı vb. ile benzerlik içinde ele alınır.

4- Lûstân, Sebzezâr

Lostan ve sebzezar diğerlerine nisbetle az işlenen bir unsurdur. Bunlar da diğerleri gibi taşıdıkları özellikleriyle ele alınır ve işlenir.

S O N U Ç

Mihri Hatun Dîvân'ında yer alan şiirler üzerinde yapmış olduğumuz inceleme sonucunda elde ettiğimiz malzeme-yi dört ana bölüme değerlendirmiş bulunuyoruz. Bu çalışmamız sonunda vardığımız neticeleri şöyle özetlemek mümkündür :

1- Mihri Hatun iyi bir tahsil görmüş ve kendisini yetiştirmiş bir şairdir. Sahip olduğu bilgilerle, gözlemlerine dayalı görüşlerini, hayal gücüyle başarılı bir şekilde kaynaştırdığı ve şiirlerine aktardığı görülür. Genellikle anlaşılır bir dille şiirlerini yazmıştır. Şiirlerinde atasözü, deyim ve halk tabirlerine oldukça yer vermiştir. Kafiye ve redifi oldukça başarılı kullanan Mihri Hatun, aruz vezni-nin değişik kalıplarını uygularken bazen vezin hatalarına düşmüştür.

2- İslâmî inançlara bağlı, samimî bir müslüman olan şâirenin beyitlerinde islam dininin ilkelerine aykırı bir ifadeye rastlanmaz. Mihri Hatun, Peygamberimiz, dört halife ve diğer din büyükleri hakkında hürmetkâr ve övücü ifadeler kullanmıştır. Tasavvufu işlerken şâirenin Dîvân'ında, dünya nimetlerinden elini etegini çektiğini gösteren bir işarete rastlanmaz. Dünyayı bir misafirhane, insanları bir iki günlük misafir olarak değerlendiren Mihri Hatun'da yer yer dünya nimetlerine hırs ile sarılmanın faydasız olduğu ifade edilir.

3- Mihri Hatun'un şiirlerinde geniş bir şahıs kadrosunun yer aldığı görülür. Devrinin padişahı, yaşadığı şehirde valilik yapan şehzade gibi aleri gelen devlet adamları yanında tarihî ve efsânevî şahsiyetlerden oluşturduğu kadro oldukça zengindir. Tarihî ve efsanevî şahsiyetler ile şâirler İran tarih, mitoloji ve edebiyatına aittir.

4- Dîvân'ın ağırlık noktasını teşkil eden ve âşık-sevgili-rakîp üçlüsünün şahsında ortaya konulan insan tipi genellikle Dîvân Edebiyatımızın klasik ölçülerine uygundur. Fizikî bakımdan ince, uzun boylu, melek kadar güzel olarak tasavvur edilen sevgili, rûhî bakımdan âşığına karşı son derece acımasız, zalim ve vefasızdır. Sevgili karşımıza, şah, sultan, efendi vb. sıfatlar ile çıkar. Fizikî bakımdan güçsüz ve hasta bir tip olarak görülen âşık, sevgilinin kulu kölesidir. Rakîp tipi de, âşığa karşı olan davranışlarından dolayı sevgiliye benzer ve kötü sıfatlar ile anılır.

5- Tabiat; kozmik âlemi, nebatları, hayvanları, ve diğer unsurları ile Dîvân'da oldukça fazla yer tutar. Bu konuda şâirenin sağlam bilgilere sahip, iyi bir gözlemci olduğu dikkati çeker.

7- XV. yüzyılda yaşamış bir hanım şâir olan Mihrî Hatun, klasik Divan şiiri terbiyesi dairesinde kadınca his ve hayallerini çekinmeden dile getirmiş hatta bazen bu konuda pervasızca davranmıştır.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

- Abdülbaki Gölpınarlı ; Divan Şiiri XV-XVI. Yüzyıllar,
İst.1954
- _____ ; Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyim-
ler ve Atasözleri, İst.1977
- Abdülkadir Karahan ; "Mihri Hatun" İslam Ans.,C.8,İst.1
- Agah Sırrı Levend ; Edebiyat Tarihi Dersleri, İst.1934
- _____ ; Türk Edebiyatı Tarihi, C.I,Giriş,
Ank.1973
- _____ ; Divan Edebiyatı, Kelimeler ve Remi-
ler, Mazmunlar, Mefhumlar, İst.194
- Ahmed Muhtar Hacı Beyzade; Şair Hanımlarımız, İst.1311
- Ali Nihad Tarlan ; Necati Beg Divanı, İst.1966
- _____ ; Ahmed Paşa Divanı, İst.1963
- _____ ; Şeyhi Divanını Tetkik, İst.1934
- AŞık Çelebi ; MeŐair'Ő-Şu'arâ, İst. n. Ktp.
Ty.2406
- Beyâni ; Tezkire, İst. n. Ktp. Ty.2568
- Bursalı Mehmed Tahir ; Osmanlı Müellifleri, C.II,İst.1333
- Defteri ; Defter-i Müsveddât-ı İn'âmat ve
Tasaddukat ve TeŐrifat ve İrsâliye
ve Gayrihi, İst.Belediyesi Muallim
Cevdet Yazmaları, 0.71
- Elena Maştakova ; Mihri Hatun Divanı, Moskova1967
- Evliya Çelebi ; Seyahat-nâme, C.I,II, İst.1314
- E. Kemal Eyüpoğlu ; Şiirde veHalk Dilinde Atasözleri v
Deyimler, C.I,II, İst.1975
- Faik ReŐat ; Tarih-i Edebiyat-ı Osmaniye, 1327

- Fuad Köprülü ; Divan Edebiyatı Antolojisi, İst.19
- Gönül Ayan ; "Mihri Hatun ve Şiirleri"Erdem Der
C.13,Ank.,1990
- Gibb ;A History of Ottoman Poetri,C.11,
London,1965
- Hasibe Maziöglu ; "Eski Türk Edebiyatı" Türk Ans.
C.XXXIII, Ank.1982
- Hasan Çelebi ; Tezkiretü's-şu'arâ, Millet Ktp.
(Ali Paşa) No:602
- Hayat Mecmuası ; Türk Kadını Özel Sayısı, C.IV,
S.92, Ank.1928
- Hüseyin Hüsameddin ; Amasya Tarihi, C.I, İst.1328
- İskender Pala ; Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü,
Ank.1989
- İstanbul Kütüphanelerinde Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu(Komis-
yon) C.I, İst.1943
- İsmail Erünsal ; "Türk Edebiyatı Tarihine Kaynak
Olarak Arşivlerin Değeri" Türk.
Mec. C.XIX, İst.1980
- Kuşeyri ; Risâle, nşr. Süleyman Uludağ, İst.
1981
- Latifî ; Tezkire, İst. Ün. Ktp. Ty.2546
- Mehmed Zihni ; Meşâhirü'n-nisâ, C.II, İst.1257
- Muhammed Mu'în ; Ferheng-i Fârisî, C.V, Tahran1973
- Murad Uraz ; Kadın Şâir ve Muharrirlerimiz,
İst.1941
- _____ ; Türk Edip ve Şâirleri, İst.1939
- Mustafa İsen ; Kühü'l-ahbârın Tezkire Kısmı (Ya-
yımlanmamış Doktora Tezi) Atatürk
Ün. Edebiyat Fak. Erzurum1979
- Nihat Sami Banarlı ; Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C.I
İst.1971

- Osman Feyzi Olcay ; Amasya Meşâhiri, İst. Ün. Ktp.
T9382
- Sehî Beg ; Tezkire, İst.1325
- Taha Ay ; Türk Kadın Şâirleri, İst.1934
- Türk Klasikleri, Söğüt-Ötüken Keşr., İst.1985
- Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Keşr:Haluk
İpekten ve Diğerleri, Ank.1988

M Ĩ H R Ĩ H A T U N D Ĩ V A N I

Fâilâtün mefâ'ilün fê'ilün

- 1 Yazdı cân levhasında bismillâh
Kudret-i lâ ilâhe illa'llâh
- 2 Gösterür toğru yol bi-hamdi'llâh
Himmet-i lâ ilâhe illa'llâh
- 3 Dû cihâna toplup durur lâ-şek
Şöhret-i lâ ilâhe illa'llâh
- 4 Ehl-i 'aşk dillerin müşerref ider
Şöhet-i lâ ilâhe illa'llâh
- 5 İngürür haste dillere sıhhat
Şerbet-i lâ ilâhe illa'llâh
- 6 İledür seni Hakkâ bir demde
Kurbet-i lâ ilâhe illa'llâh
- 7 Urulur tâ ölünce yevm-i kıyâm
Nebet-i lâ ilâhe illa'llâh
- 8 Tagıdur leşkerini iblisün
Nüşret-i lâ ilâhe illa'llâh
- 9 Zülmetini dilüñ münevver ider
Tal'at-ı lâ ilâhe illa'llâh
- 10 Yed-i kudretle seng-i hâre virür
Humret-i lâ ilâhe illa'llâh

2a-toğru:toğru A,S

3a-toplup durur:tolı durur A,E,M

7a-urulur:ururlar,A,ururlar:S

- 11 Virdi miftâh-ı gaybı cân ü dile
Kuvvet-i lâ ilâhe illa'llâh
- 12 Kalbûñi ğıll u ğışdan eyler pâk
Tâ'at-i lâ ilâhe illa'llâh
- 13 Gösterür ehl-i aşka esrârı
Hikmet-i lâ ilâhe illa'llâh
- 14 Her dem endâma lertzeler düşürür
Heybet-i lâ ilâhe illa'llâh
- 15 Toyurur halkı hân-ı rahmetle
Ni'met-i lâ ilâhe illa'llâh
- 16 Cân dimâğın tolu mükerrer ider
Lezzet-i lâ ilâhe illa'llâh
- 17 Ehl-i tevhide tâc-ı devletdür
Kisvet-i lâ ilâhe illa'llâh
- 18 Mıhrî mücrimleri tamuda komaz
Şefkât-i lâ ilâhe illa'llâh
- 19 Gice gündüz dilünde zıkr eyle
Âdet-i lâ ilâhe illa'llâh
- 20 İledür bi-gümân behište seni
Mıdhat-ı lâ ilâhe illa'llâh

12a-ğıll u ğışdan:ğıll u ğış S

15a-hân:hûn Ü,S

16a-tolu:tolu S

18a-tamuda:dûzahda Ü,M

TAZARRU^c-NÂME-İ MİHRİ HAKİREFâ^cilâtün fâ^cilâtün fâ^cilün

- 1 Ey kerîm ü kâdir ü hayy ü ebed
Vey kadîm ü sâni ü ferd ü şamed
- 2 Bî-vezîr ü bî-nazîr ü bî mişâl
Bî-melâl ü bî-zevâl ü zü'l-celâl
- 3 Râzık u rezzâk u hayy u lâ-yemût
Cümle eşyâya virür her demde kût
- 4 Kâdı'l-hâcât sensin ey kerîm
Sen ki rabbü'l-^câleminsin ey rahîm
- 5 Cümle halkın hâlıkı ma^cbûdısın
Cümle ^cabdün cânla maşûdısın
- 6 Sen ahadsın bir dahı yokdur ilâh
Birligüne cümle eşyâdur güvâh
- 7 Hâkden halk eyledün âdem ^cıyân
Sen yaratduñ ins ü cinni bî-gümân
- 8 Hem ezelsin hem ebedsin hem şamed
Ey sıfât-ı kul hüve'llâhu ahad
- 9 Birlügüne şekkümüz yok ey rahîm
İki diyen dil saña olsun remîm

1a-kâdir ü hayy:kâdir hayy S,hayy ü ebed E,S

1b-kadîm ü sâni ü ferd ü şamed:kadîm-i sâni ferd-i ahad S

2a-bî-vezîr ü bî-nazîr ü bî-mişâl:bî-vezîr bî-nazîr bî-mişâl S

2b-bî-zevâl ü zü'l-celâl:bî zevâl zü'l-celâl A,S

3a-râzık u rezzâk u hayy:râzık u rezzâk hayy A,râzık rezzâk hayy S

3b-virür:viren A,M,S

- 10 Cümle c'âlem halkı açup gözlerin
Tapuna tutup tururlar yüzlerin
- 11 Senden umarlar kamusu rahmeti
Nâ-tüvânlar senden ister nusreti
- 12 Rahmetün deryâsına yoktur kenâr
Ey kerîm ü ey rahîm ü girdigâr
- 13 Dilde ismün halk-ı c'âlem zikr ider
Mü'min olan birlüğüne şükr ider
- 14 Hikmetinile akıdur âb hacet
Kudretün virüt kuru neyden şeker
- 15 Emrünile bu felek itmez karar
Hikmetünile gelür leyl ü nehâr
- 16 İbtidâna yok durur hiç intihâ
Sensin evvel sensin âhir ey Hudâ
- 17 On sekiz bin âlemün subhânısın
Yaradılmışun kamu sultânısın
- 18 Cümle mahlukun bilürsin hâlini
Her ne vechile geçer ahvâlini

7b-cinni:cin S

9b-iki diyen:ana diyen A

12b-ey kerîm ü ey rahîm ü girdigâr:ey kerîm ey rahîm girdigâr S,
rahîm ü girdigâr:rahîm girdigâr A

14a-âb:anı Ü

16a-ibtidana yok durur:ibtidâ yokdur ana A

17a-sübhânısın:sübhânısın Ü,M

- 19 Sen yaratduñ bî-tekellûf c'âlemi
Sen yaratduñ bî-tereddüd Âdemi
- 20 Her ne denlü kim cihânda var ünâs
Kamu senden rahmet eyler iltimâs
- 21 Kudretüne halk-ı c'âlem lâ dimez
Dergehüne kimdürür a'âlâ dimez
- 22 Kamuya sensin viren cünbişleri
Kamusı senden umar bahşişleri
- 23 c'Akl-ı kül cehd idüp ola bî-mecâl
İtmeye keyfiyyetünden kâl ü kâl
- 24 Kimse bilmez kim nedür mâhiyyetün
Sen c'âlîmsin sen bilürsin hikmetün
- 25 Bir şecerde bitürürsin gül diken
Halk idersin hâkden vech-i hasen
- 26 Hikmetünile gelür bu sâl ü mâh
Kudretünile turur bu bâr-gâh
- 27 Hikmetünle oldı çarh ü âsmân
Kudretünle oldı Keyvân päs-bân
- 28 Dergehün derd ehlinün dermânıdur
Bâkî sensin cümle c'âlem fânidür

26a-hikmetünile:hikmetünle S

26b-kudretünile:kudretünle S

27a-çerh ü âsmân:çerh âsmân S

- 29 Pâdişehsin bî-şerîk ü bî-vezîr
Emrün ile seyr ider şems-i münîr
- 30 Kamusu bendeñ dürür sen pâdişâh
Kim senün hükmündedür bu bâr-gâh
- 31 Kudretün sırrına idrâk iremez
Hikmetün fikr iden ʿaklın diremez
- 32 Her ne kim bu ʿâlem-i eşyâda var
Dir ki senden gayri yok perverdisâr
- 33 Bu muhakkak sâbit oldı hak durur
Tanrı birdür andan artuk yok durur
- 34 Ger şerîki olsa tâ yevmü'l-kıyâm
Bulmazdı işbu ʿâlem hiç nizâm
وَمَا نَعْبُدُ إِلَّا اللَّهَ لَعْنَةُ الْكٰفِرِيْنَ
- 35 İmdi niçe pâdişehdür gör anı
Cümle gözler göz açup gözler anı
- 36 Cümle ʿabdün şâhidur ol pâdişâh
Cümlenün maşûdudur ol bir ilân

29a-şerîk ü:şerîk S

29b-şems-i münîr:şems ü münîr Ü,M,S

31a-iremez:irmez A

31b-diremez:virmez A,S

32b-gayrı:gayr Ü,M

34a-şerîki:şerîk S

34b-bulmazdı:bulmaz idi A

36b-cümlenün:cümle S

- 37 Cümlesi 'ilminde nâdândur anuñ
Cümlesi emrinde hayrandur anuñ
- 38 Birligine küllîsi ikrâr ider
Kâfir olur her ki ana inkâr ider
- 39 Çün ider her şey e bir âyet delîl
Kim gümânsuz birdür ol Rabb-ı celîl

فمن لى شىء أبه نذل على الله والله

- 40 Kamu 'âlem tolıdur Allâh ile
Sende pâk it kalbün illa'llâh ile
- 41 Ger dilersen bulasın maksûduñı
Mihri yâd it her nefes ma bûduñı

Fİ TEVHİD -İ BÂRİ 'AZZE İSMENİ

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 42 Cümle eşyanun kamu tevhiği ille'llâh di
Cümle mahlûkun kamu maksûdı illa'llâh di
Cümle mevcûduñ kamu mescûduñ illa'llâh di
Na'ra-yı yâ-hû ile her demde illa'llâh di
- 44 Tâlib-i Hak olmağa dâim sana irşâd ider
Kayd-ı Hakdan gayrısından nefsinî âzâd ider
Cürm yakmış kalbünü tevhiğ ile âbâd ider
Na'ra-yı yâ-hû ile her demde illa'llâh di

40a-tolu:tolu A,S;Allah ile:Allahla S

42a-tevhîdi:tevhîd S ; illa'llâh di:illa'llâhdur A,S

42b-maksûdı:maksûd A ; illa'llâh di:illa'llâhdur A,S

43a-illa'llâh di:illa'llâhdur A,S

43b-yâ-hû ile:yâ-hûyla Ü,S

- 46 Her ârada Hakkı yâd it yâd kalma bir nefes
Gayrî söz hâcet degüldür cârifisen sözi kes
Kamu dillerde hemân hû hû ola tesbîh pes
Na'ra-yı yâ-hû ile her demde illa'llâh di
- 48 Pertev-i tevhîd-şem ile dilüni enver it
Kendüğe her demde illâhûyla turma manzar it
Cân ü dilden imdi bu zikri dilünde ezber it
Na'ra-yı yâ-hû ile her demde illa'llâh di
- 50 Kalbünü igvâya virme nefsünün vesvâsıla
Koma dil âyinesini kim kala ol pasıla
Bu kelâm-ı dilde yâd it her nefes ihlâşıla
Na'ra-yı yâ-hû ile her demde illa'llâh di
- 52 Mihri ger a'mâ degülseñ hakkı tanı aç gözün
Dâyim illâhûyla gafletden uyar gündüzün
Her seher biñ özr ile dergâha turdukça yüzün
Na'ra-yı yâ-hû ile her demde illa'llâh di

NA' T-I RESÛL ALEYHİ'S-SELÂM

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 54 Ey kerîm ü mazhar-ı nûr-ı Hudâ
Şâh-ı iklîm-i risâlet Muştafâ
- 55 Ey risâlet kişverine pâdşâh
Vey şerî'at tahtına şâhib-külâh

46a-kalma:kılma A

48a-tevhîd-şem ile:şemsile tevhîdün A,S

48b-manzar:rehber A,S

53a- özr ile: özrle

- 56 Ey Habîbu'llâh vey tâc-ı rûsûl
Kamudan ön Hâk seni itdi kabûl
- 57 Sen kamu mürsellerin sultânısın
Sen kamu mü'minlerin cânânısın
- 58 Rûh-ı pâkün hulû idinmişdür habîb
Cürm-i bîmârına sensin gün tabîb
- 59 Âlemi mevcûd itmedin ilâh
Âlem-i ervâha kıldı seni şâh
- 60 Bü'l-beşerdür gerçi âdem yâ resûl
Senünile buldı mevcûdât usûl
- 61 Sen ebu'l-ervâh idün ey pâk-i dîn
Olmadın bu âlem-i eşyâ yakîn
- 62 Âb-ı lütfunun irişdi katresi
Zâhir oldu âb-ı Hızrun çeşmesi
- 63 Bâd-ı hulûğun şemmesinden bu cihân
Oldı her etrâfı şahrâ gülsitân
- 64 Mu'cizen burc-ı şerefde âftâb
Da'vetün evc-i semâda mâhtâb
- 65 Sidre-i ravzan durur her şubh-ı şâm
Her havâşş ervâhına dârü's-selâm
- 66 Beyt-i ma'mûrudur ey bedr-i dücâ
Her zünûb emrâzına dârü's-şâh

57b-cânânısın:cânânsın S

63b-etrâfı:etrâf A,S

67b-kerîm ü:kerîm A,S

- 67 Enbiyâlar serveri sensin hemîn
Ey kerîm ü rahmeten li'l-âlemîn
- 68 Hâk seni kıldı güzîn-i enbiyâ
Oldı hâk dinüñ kamu derde şifâ
عز الذي ارسل رسوله بالهدى ودين
الحق ليظهره على الدين كله
- 69 Didiler hakkında gün hayrû'l-resûl
Sıdk ile ehl-i 'ukûl itdi kabûl
- 70 Olmasañ olmazdı hergiz kâr u bâr
Gelmesen gelmezdi bu leyl ü nehâr
- 71 Hadî-i şer'ün eger olmasa sed
Küfr ile kılmışdı 'âlem tâ ebed
- 72 Her ulu'l-elbâba ezrûñ pîşvâ
Her ulu'l-ebşâra şer'ün reh-nümâ
- 73 Kim sana kıldı cefâ kıldun vefâ
Kim sana kıldı cezâ kıldun sezâ
- 74 Sana lâyak olduğıñ her 'atâ
'âdet olmışdur eyâ kân-ı vefâ
- 75 Şevketüñi göricek ay âftâb
Sâye bânıdı sana her dem sehâb
- 76 Yazdı evvel ismüñi levha kalem
Olmasañ olurdu bu 'âlem adem

70a-kâr u bâr:kâr bâr M,S,Ü

74a-olduğıñ:oldukçün A,S

75b-dem:dâyım A

76a-levha kalem:levh ü kalem A

- 77 Olmasa_ı sen olmazıda kâyinât
Hârdan gül hem dahı neyden nebât
- 78 Çün cücûda geldün ü buldu_ı zuhûr
Dinile kaldu_ı cihân rûyını nûr
- 79 İrmese senden cînâyet her kula
Telmaşıdı işbu câlem küfr ile
- 80 cÂsî olsa cümle âlem bî- âded
Senden irse gam degül zerre meded
- 81 Ümmetün mücrimlerinün yâ resûl
Sen şefîcîsen niçün olur meîûl
- 82 Saña virildi nübüvvet ibtidâ
Zâtunıla yine oldu intihâ
- 83 Her nebîye gerçi indi bir kitâb
Kamuya furkândan irdi feth-i bâb
- 84 Geldün itdün dînile dünyâyı nûr
Bildî Haksın ins ü cin vahş u tıyûr
- 85 Geldi dînün mihri enver eyledi
Tağıdup küfri münevver eyledi
- 86 Kim ki itdi seni cândan ihtiyâr
Olısar iki cihânda bahtiyâr
- 87 Kim ki senünçün cihânda içdi semm
Ana tiryâk olur ol sem pes ne gamm

78a-geldün ü buldu_ı:geldün buldu_ı A,S

83b-furkândan:Kur'ândan A,S

84b-vahş u:vahş-i S

- 88 Çekmeyeler seni sevenler cefâ
Görmeyeler sana uyanlar belâ
- 89 Tâ ebed buldı sa^câdet ol kişi
Na^cat-ı pâkûn medhdür her dem işi
- 90 Kime kim olsan cihânda dest-gîr
İki ^câlemde bulur izzetle yir
- 91 Cürm ile bîmâram ey kân-ı kerem
Şefkatünden umaram derdüme em
- 92 Sıdk ile her kim ki sana tutdı yüz
Şefkatünden âhir olmaz nâ-ümîd
- 93 Çünkü sen hatm-i rüsûlsün pür-kerem
Koma beni ben günâh ile kalem
- 94 Cürmümi bildüm şefâ^cat kıl bana
Yâ resûlu'llâh sığındım uş sana
- 95 ^cArz olıcak hazretüne cümle hâl
Eyleme mahşer gününde pâymâl
- 96 İşbu ^câsî Mihriye ol dest-gîr
Tâ^catı yok cürmü ^cisyâna kesîr
- 97 Gerçi kim itmişdürür biñ biñ günâh
Kıl kapunda küll-i ^caybını tebâh
- 98 Ağı utandırma Haktan kıl meded
Cürmle kapuna düşdi itme red

92a-sana tutdı yüz:tutdı sana yüz A,S

96a-işbu:uşbu A,S

97b-kapunda:katundaA,S ;tebâh:penâh A,M,S

KASİDE DER NA' T-I RESÛL 'ALEYHI'S-SELÂM

Fâ'ilâtün fâilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 99 Ey güzîn-i enbiyâ vü menba' -ı lütf u vefâ
Vey resûl-i kibriyâ maḥbûb-ı maḥlûb-ı ḥudâ
- 100 'Adl bünyâdını muḥkem itdi emrûḡ nitekim
Zulmi ma'dûm itdi şer'ün şems gösterdi ziyâ
- 101 Çün vücûduḡ nûrdur ey şûretî. bedr-i kamer
Düşmese sâyen 'aceb midür zemîne câ-be-câ
- 102 Gerçi âhîr zâhâr oldı zât-ı pâkûḡ 'âleme
Kamudan ma'nîde sen geldüḡ cihâna ibtidâ
- 103 Olmaḡ idüḡ sen ḥarîm-i sırr-ı maḥrem ey resûl
Yogiken insân mevcûd olmadın 'arz u semâ
- 104 İreli hulkuḡ nesîmi 'âleme her dem-be-dem
Hurrem olmaḡdur yeler şâm u seher bâd-ı sabâ
- 105 'İzzet içre kimi kıldı saḡa hemtâ ol kerîm
Kimi beḡzetdi nebîlerde dû 'âlemde saḡa
- 106 Rûz-ı maḡşerde şefî'î olmaḡa cürm ehline
Eyledi seni şefâ'at ma'deni kân-ı atâ
- 107 Ol kadar 'azm eyledüḡ fevka'l- alâya her nefes
'Arş-ı a'lâyıla bir oldı saḡa taḡte's-şerâ

99a-luḡf u:luḡf-ı A,M,S

100b-zulmi:zulm A,S ;şems:şemsi.Ü ;gösterdi:getürdi A

101a-şûreti:sûret-i A,S

103b-'arz u semâ:'arz-ı semâ S

104b-şâm u seher:Şâm-ı seher S

106b-kân-ı:kânı S

107b-a lâyla:a lâya S ;bir:per A,S,yer Ü

- 108 Gün kadem bastuñ felek farkına ey mahbûb-ı Hak
Leyleü'l-isrâda hak her hâcetün kıldı revâ
- 109 Şer'ünün şem'inden olmışdur münevver bu cihân
Şefkatün hânından irmişdür kamu rûha gıdâ
- 110 Dû cihânda rûşen oldu çeşmi anuñ tâ ebed
Hâk-i pâyün cevherin her kim ki kıldı tûtîyâ
- 111 Ehl-i cürmün derdine sensin dû ' âlemde tabîb
Cürmile dermânca kaldum umaram senden devâ
- 112 Cân u dilden saâ hezârân âlüne etbâ'una
Eylere her dem selâm ü medhile zıkr ü senâ
- 113 Tapuna gün mesned itdi rahmete rahman senün
Şefkatünü rû-siyeh Mihrî ider senden recâ

FİİL-LEV'İZETİ

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 114 İmdi ey bî-çâre âsî gel berü
Neyledün n'iltün cihândan ilerü
- 115 Neyledün nitün ne tahsil iyledün
Hakka lâyük nice tedbîr iyledün
- 116 Varmıdur kalbünde Hakun korkusu
Gitdi fevt oldu mı nefsün iblisi

108a-mahbûb-ı:matlûb-ı A,S

109b-hân:hûn A,S

110a-çeşmi:çeşm A,S

111b-kaldum:kıldum A

112a-âlüne:tapuna A,S

112b-selâm ü:selâm S

113a-rahmete:rahmet-i

117 ' İlm ile her dem-be-dem 'âmîl misin

Yohsa . nâdân ebter ü câhil misin

118 Nefs-i emmâreye mi uydun müdâm

Gelmedi mi kalbüne yevm'ül-kıyâm

119 Özünü her dende virdün gafflete

Nice viresin cevâbı hazrete

120 Rûz u geb itdün günâh uşanmadun

Ol hudâdan bir nefes utanmadun

Şİ R İN-MAHAL

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

121 Cürm ü ' isyân oldu ey dil çünkî her dem hû şaşa

Nefs-i emmâreye uydun gelmedi korhu şaşa

122 ' İlm-i tevhîdi dilünden eksük itme bir nefes

Çün bilürsin âhir ey gâfil gerekdür bu şaşa

123 Geldün uş fânî cihâna irtihâl itsen gerek

Son nefesde vay eger rahm itmezise hû şaşa

124 Haşdan utanmadun oldu her günâha mürtekib

Öleceğün sanmadun ey rû-siyâhum tu şaşa

125 Geçdi ' ömrün bu cihân dârında Mîhrî cürm ile

Eslemedün nitekim virdüm nasîhat şaşa

114b-cihândan:cihânda A,M,S ;ilerü:al berü M,Ü

116b-oldı mı:oldı A

117b-yohsa:yoksa A,S

119b-viresin:virürsin S;virirsin A;cevâbı:cevâb S ;cevâb ol A

121a-cürm ü:cürm-i S

121b-korhu:koru A,S

124a-günâha:günâhı A

124b-tu sana:tu S

- 126 Bulmak istersen cinâne dest-res
Tövbeyi dilden giderme her nefes
- 127 Rahmetinden Mîhrî kat^c itme recâ
Errahimü'l-^câlemindir ol hudâ
كما قال عز وجل لا تقنطوا من رحمة
الله ان الله يغفر الذنوب جميعاً
- 128 Aybunı setr ide .settârü'l- uyûb
Cürmünü ^cafv ide gaffârü'z-zunûb
MÜNACÂT BE-HAZRET-İ HUDÂ ^cAZZE VE CELLE
Fâ^cilâtün fâ^cilâtün fâ^cilün
- 129 Ey hudâvendâ kerîm ü bî-zevâl
Ey rahîm ü kâdir ü vey ber-kemâl
- 130 Sensin ol bî-misl ^câdil pâdişâh
Cümle mahkûmundadır bu bar-gâh
- 131 Çerh ü eflâk u zemîn ü âsmân
On sekiz biç ^câlem ü işbu cihân
- 132 Kamu mahlûkât u bu uçmak tamu
Her ne kim vardur bu ^câlemde kamu
- 133 Bahr-i lutfuñ katresidür bî-gümân
Kamusınun pâdişâhısın ^cıyân

125b-eslemedün: işlemedün A

129a-hudevendâ: Hudevend A ; kerîm ü: kerîm S

129b-rahîm ü: rahîm A, M, S

131a-çerh ü: çerh-i A, S ; eflâk ü: eflâk S

131b- âlem ü: âlem A, S

132a-mahlûkât u: mahlûkât A, S

- 134 Sensin ey hallâk rabbü'l- âlemîn
Cümle bir bilür seni ilme'l-yakîn
- 135 Birsin ammâ yirde gökde tolısın
Senden artuk ulu yok sen ulısın
- 136 Dîde-i kalbinde olan nûr u fer
Senden özge dâhıya kılmaz nazâr
- 137 Gûşına efsâne te'sîr iylemez
Dil dahı inkârı ta'bîr iylemez
- 138 Kamusına sensin ey Hâk reh-nümâ
Toğrı varmayan olur senden cüdâ
- 139 Gerçi kim zâhirdesin gözden nihân
Lîk bâtında 'ıyânsın her zamân
- 140 Her ne kılсан kudretün var ey kadîr
Cümle eşyâ hâline sensin habîr
- 141 Yogiken deyyâr ü hem çerh ü zemîn
Varidün sen ey hudâvendâ hemîn
- 142 Çünki sen maksûd idindün ey vedûd
Buldı emrügile adem külli vücûd
- 143 Çün bu 'alî çetri kurduñ âşkâr
Hôş müzeyyen oldı her sahn ü diyâr
- 144 Hem tokuz tâkı yaratduñ yidi fers
Kimini fers eyledün kimini arş

135a-tolısın:tolısın A,S

135b-ulısın:ulusun A,S

136a-nûr u:nûr A,S

141a-deyyâr ü:deyyâr A,S ;çerh ü:çerh-i S

141b-hudâvenda:hudevâ S ; hudâvend-i A ;hemîn:kerîm A,S

- 145 Eyledün her bir diyârı lâlezar
Kûh u sahrâlarda itdün çeşme-sâr
- 146 Her tarafda âb-ı enhâr eyledün
Her hacir üstinde eşcâr eyledün
- 147 Kamu elvân eyledün her ki gerek
Yerde insân eyledün gökte melek
- 148 Kimini her dem götürürsün cîyân
Kimini bir dem geçirürsün revân
- 149 Renc-i fakrın derdine sensin ilac
Hiç komazsın birini bir lahza ac
- 150 Sen yaratduñ ins ü cin uçmak tamu
Birliğüne cümle şahidür karu
- 151 Yaradursın hâkden sîm ile zer
Bitürürsün bir kuru neyden şeker
- 152 Çek acâyibler düzüp eflâkde
Gonçeler izhâr idersin hâkde
- 153 Gösterürsün geh semâda âftâb
Berk idersin geh zemîne mâhtâb
- 154 Akıdursın katrêden deryâları
Gösterirsün zerrelere hâveri

144a-hem:her M,Ü

145b-kûh u:kûh-ı S ; sahrâlarda:sahrâlarla Ü

148b-bir:her M

149b-ac:aç A

152b-gonçeler:goncalar A,S

154b-zerrelere:zerrelere A ; hâveri:hâverleri A

- 155 'Arz idersin geh münevver âftâb
Gâh eylersin hicâb aqa sehâb
- 156 Her tarafda akıdursın âblar
Halk idersin âbdan cüllâblar
- 157 Geh zemistân getürürsin geh bahâr
Geh hazân eylersin ü geh lâlezâr
- 158 Geh gül ile zeyn idersin her diyâr
Geh idersin gönçeye hem-sâye hâr
- 159 Geh güli hem-dem idersin bülbüle
Geh virürsin cümle evrâkın yile
- 160 Geh idersin nergise zerrîn külâh
Geh urursun lâleye dâg-ı siyâh
- 161 Geh virürsin hande gülşende güle
İtdürürsin gâh efgân bülbüle
- 162 Buldurursın geh benefşeye vücûd
Hidmetün pâyine tâ bula sücûd
- 163 Kudretün zerrindin itdün erguvân
Hamdüniçün süsene virdün zebân
- 164 Geh idersin bu zemîni sebze-pûş
Geh reyâhine virürsin bûy-ı hõş
- 165 Geh bisât itdün zemîn üzre çemen
Geh bitürdün sünbül ü serv ü semen

157b-eylersün ü:eylersin M,Ü ; geh:gâh M

162a-geh:gâh M

164a-zemîni:zemîn-i S

165b-serv ü:serv-i S

- 166 Gâh murgâna idersin hûb-lisân
Hamd iderler birliğine her zemân
- 167 Cümlesi emrûle oldu her ki var
Cümlesi sun^cundur ey perverdigâr
- 168 Cümlenün hallâkı sensin yâ ilâh
Mülk senüdüdür kul senün ey pâdisâh
- 169 Mıhrî depretdükçe agzun^{da} lisân
Ög Hakun kudretlerini her zamân
- 170 Seni yokdan öldürür var eyleyen
Bir avuç toprakdan izhâr eyleyen
- 171 Sen bugün bakma fenâ gülzârına
Tîz geçer mevsümi kalma^r yarına

Şİ'R İN-MAHAL

Fâ^cilâtün fâ^cilâtün fâ^cilâtün fâilün

- 172 Ger öğersen bülbülün gülşende âh u zârın ög
Gel beri işbu cihânun bî-bekâ gülzârın ög
- 173 Âkilisen sen bu dünyâ dâstlarından çek elün
Dünye gibi bî-vefâdur bâri bir yararın ög
- 174 Bu fenâ âlemd^e haddü hâle kılma i^ctibâr
Ol bekâ mülkinde bâkî hüblarun dâdârın ög

166a-gâh:geh M

166b-iderler:ururlar A

169a-depretdükçe:deprendükçe A,S

171b-mevsümi:mevsim A,S

172a-âh u:âh-ı M,S,Ü

172b-berü:yeter A,S

173b-bâri bir yararın:yâri yeter yarın A,S

174b-dâdârın ög:dâdârın S

- 175 Çünki halk itdi hudâ çâr- anâşırdan seni
Hiç vücûduñ şehrin ögme sen anuñ mi'mârın ög
- 176 Bir avuç topraktan itdi dest ü pâ vü virdi cân
Medh idersen kudretün her demde kâr u bârın ög
- 177 Ög Hakun görklü habîbin kim didi levlâk ana
Enbiyâler serveridür Ahmed-i muhtârın ög
- 178 Ger çefî^c olmak dilersen âhiretde Mustafâ
Âlini aşhabını her demde çâr-yârını ög
- 179 Kâfirün inkârına gûş itme ki ehl-i nârdur
Mî'mînün kâl belâda sıdkıla ikrârın ög
- 180 Çünki toymaz cîfe-i murdâra nefsün herkesi
Eut dilün imdi yeter bu dünyenün murdârın ög
- 181 Vir haber 'işyândan özge sen ne tahşîl eyledün
İmdi ey Mihrî bize hulkuñ yeter âsârın ög
- MÜNÂCÂT DER-MÜNÂSİB-I AHVÂL-İ ÂDEMIYÂN
- Fâ^c-ilâtün fâ^c-ilâtün fâ^c-ilün
- 182 Ey hudâ-yı hâlık u perverdigâr
'Âlim ü dânâ vü bînâ ber-karâr

175a-çâr:çâr u S,Ü

175b-mi mârın ög:mi mârın S

176a-virdi cân:rüy u cân A,rüy-ı cân S

176b-kâr u:kâr-ı S

177a-görklü habîbin:görklüsün A,S

179a-itme ki itme A

180b-murdârın ög:murdârın S

181b-yeter:beter A,S

182a-hudâ-yı hâlık:hudâ ya hâlık A,S ;hâlık u perverdigâr:

hâlık-ı perverdigâr A,S

- 183 Kimse bilmez sen bilürsin her ki var
Her nihâni sen kılursın âşkâr
- 184 Yogiken insân yaratdun bî-‘aded
Kudretüne yok durur pâyân u had
- 185 Eyledün her birini bir işe tuş
Anuñla eyledün göñlini hõş
- 186 Kimini kıldun resûl-i kibriyâ
Kimini kıldun veliy-yi evliyâ
- 187 Kimine virdün velâyet bî-gümâr
Kimine kıldun hidâyet bî-mirâr
- 188 Kimini kıldun mu‘azzam padişâh
Kimini bendê itdün ana yâ ilâh
- 189 Kimini ‘âlim yaratdun ey hudâ
Kimini zâhid yaratdun bî-riyâ
- 190 Kimine erzânî kıldun devleti
Kimine kıldun mukadder mihneti
- 191 Kimisinün eyledün hükmin revân
Kimini mahkûm kıldun her zemân
- 192 Kiminün virdin münâcât eyledün
Kiminün yirin harâbât eyledün
- 193 Kime virdün hûb cemâl ü haddu hâl
Kimisini eyledün âşüfte-hâl

183a-her:ne A

184a-yaratdun:yaradun S

187b-mirâr:karâr A,S

193a-kadd ü:kadd M,S

- 194 Kimisini 'âşık-ı zâr eyledün
Kimini ma'şuk-ı cefâ-kâr eyledün
- 195 Kimini firkatde nâlân eyledün
Kimini vuslatda şâdân eyledün
- 196 Kimine tâc eyledün her dem serîr
Kimi bulmaz künc-i miñnetde hasîr
- 197 Kimisi taşşîl ider bî-cehd genc
Kimisi genc isteyürek buldı renc
- 198 Kimisi şâkir dürür her bârda
Kimisi mü'min kimi inkârda
- 199 Yâ ilâhî ins ü cinn vahş u tıyûr
Her ne kim 'âlemde kıldun sen zuhûr
- 200 Kamusı bendeñ dürür eyü yavuz
Sığınup fazluña tutar saña yüz
- 201 Şan'atı durur hatâ derbânların
'Âdeti olud 'atâ şultânların
- 202 Her ne denlü kulların itse hatâ
Varacak yiri tapundur ey hudâ
- 203 Bir avuç toprağ durur çünküm bular
Bunların mevlasıla ne bahşî var
- 204 Bir avuç toprağ iken bunlar ey Hâk
Göz kulak virdün dahı hem el ayak

197b-isteyürek:isteyerek A

198a-bârda:yârda A

203b-bahşî:bahş A,S

- 205 Kullarunıñ gerçi kim noqsânı çok
Raĥmetünün ĥaddi vü pâyânı yok
- 206 Lütf idüp kılma nazır 'isyânıma
Kalma bu 'aşilerün noqsânına
- 207 Raĥmetün goĥdur raĥımsin ey ĥudâ
'Âsi kullarunıñ ider senden reĥâ
- 208 Kullarunıñ 'âşilerdür gerçi kem
Sen kerımsin anlara eyle kerem
- 209 Koma bunlar kim ide dâyim günâĥ
Bin bir adun ĥürmetiğün yâ ilâĥ
- Şİ'R İN-MAHAL
- Fâ'ilâtün fâ'ilün fâ'ilün
- 210 Zinde-diller cürm ile bulur memât
Lutfunıñ ile virmesen yâ Rab ĥayât
- 211 Olmasın her düşmüşe sen dest-gır
Nârdan cürm ehli bulmazdı necât
- 212 Yazmasın dil safhasına sen sebâĥ
Ĥall olunmazdı hergiz müşkilât
- 213 Kamununıñ fi'li degül senden nihân
Şerr eger ĥayrât u iĥsân seyyi'ât

205b-pâyânı:pâyân A,S

206a-'isyânına:'isyânıma ,Ü

206b-kalma:kılma A

208a-kem:kim A,M

209a-koma:kamu meh S ; kamu A ; kim:ki S

210b-virmesen:virsen A,Ş

213b-ĥayrât u iĥsân:ĥayrât-ı iĥsân A,S

- 214 Saña şıgınduk melâmet eyleme
Şunula şol dem k'elümüze berât
- 215 Cümle imân ehli ile yâ ilâh
Raḥmet eyle Mîhrî itdükçe vefât
- MÛNÂCÂT DER-İZHÂR-I 'ACZ-İ NEFS
- Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
- 216 İmdi ey dâná-yı bînâ-yı ilâh
Kamusınun ḥâline sensin güvâh
- 217 Bâkî sensin cümlesi ma'dûmdur
Cümlenün ḥâli saña ma'lûmdur
- 218 Bir siyeh-rüyem işim cürm ü günâh
Bencileyin yok durur baht-ı siyâh
- 219 Kullarınun gerçi vardur cürmi çok
Bencileyin cürmi çok 'âlemde yok
- 220 İtmedüm dergâhuña lâyıķ 'amel
Dâyimâ itdüm fesâd ü hem halel
- 221 Bir eyü a'mâli 'âdet itmedüm
Farzuna bir dem itâ'at itmedüm
- 222 Her nefesde işledüm cürm ü haṭâ
Her fesâdı kendüme gördüm revâ

214b-elümüze:elümüz S

221a-a mâlı:a'mâl A,S

218a-cürm ü:cürm-i S

219a-cürmi:cürm S

220b-fesâd u:fesâd-ı S

222a-cürm ü:cürm-i S

- 223 İtmışemdür ben cihânda çok zünûb
Sen penâh itdün ey settârü'l- 'uyûb
- 224 İşlemedüm ben bana lâıyık her ne var
Yüz karalığı cihânda sad hezâr
- 225 Ben bana lâıyıkına virdüm rızâ
Sen sana lâıyığın işle ey hudâ
- 226 İhtiyârımla degüldür bu kazâ
Nefs-i şumum eylemişdür iktizâ
- 227 Şimdi uş bî-çâre dermândeyem
Bilmezem kim ne kılam yâ neyleyem
- 228 Fıkr idicek itdügüm 'ısyânları
Akıduram yaş yirine kanları
- 229 Batınımı bu fıkr kurt gibi yir
Korkaram beni kabûl itmâye yir
- 230 Kıpıcak yirden halâyık ser-be-ser
Beni bilmem kangısından idiser
- 231 Haşr olıcak ey dirîğa vay bana
Meskenüm eylerse ger tahte's-serâ
- 232 Hakkı dâıym zıkr idüp şükr itmedüm
İşbu 'ömrüm âhirin fıkr itmedüm

225b-sen... hudâ:nefs-i şumum anı eyler iktizâ Ü

226b-eylemişdür iktizâ:anı eyler iktizâ A,anı eyler iktidâ S

227a-bî-çâre vü:bî-çâre-i A,S

228a-idicek:idecek A

230b-kangısından:kankısından A,S

- 232 Hakkı dâyim zıkr idüp şükr itmedüm
İşbu 'ömrüm âhîrin fikr itmedüm
- 233 Şâdî-yi dünyâ bana virdi gurûr
Âhîretden âhîr itdi beni dûr
- 234 Pend-i vâ'iz itmedi bana eser
Gelmedi kalbûme bir zerre hazer
- 235 İmdi ey hallâk-ı 'âlem luţfı çok
Halk içinde bencileyin 'âşî yok
- 236 Bunca cürm ile sana döndüm meded
'Âşiyem ben sen rahîmsin itne red
- 237 Gerçi eyler 'âşiler bin bin günâh
Yine sensin bunlara puşt u penâh
- 238 Kamunun sübhânınsın sultânınsın
Kime yalvarsan bular sen hânınsın
- 239 Garkâ virdi beni deryâyı ma'âş
Lüţfu ile dest-gâr ol vir halâş
- 240 Rû-siyâh u pür-fünâh u bî-mecâl
Dergehüne âhîr olur ittişâl
- 241 Koma beni benlügümde yâ ganî
Kıl 'inâyet dâyimâ göster seni

235a-luţfı:luţf S

237b-bunlara:anlara A,S

238a-sultânınsın:sultânınsın S

240a-günâh u:günâh S

- 242 Bu dilümden zemmile telbîsi kes
Tevbe vü tevfi̇ka irgür her nefes
- 243 Olmasun dil levh-i cürmîle nühâs
Gelmesün âyîne-i kalbûme päs
- 244 Dâyimâ hayr işi bana eyle hû
Diyeyüm her dem-be-dem illê hû
- 245 Zikrünü her dem didür Kur'ânıla
Şoñ nefesde yoldaş it îmânıla
- 246 Dilümi kat'itme istiğfârdan
Göñlümi dönder kamu murdârdan
- 247 Ger su'âl-i kabre çeksem iştirâb
Dilümi şaşurma âsân it cevâb
- 248 Beni haşmuma melâmet eyleme
'Aybımı setr it nedâmet eyleme
- 249 Açılıcak her taraf yazuklu baş
İtme sırrum haşr olıcak halka fâş
- 250 Hazretüne varıcak haşmum delim
Kamusın hoşnûd eyle yâ kerîn
- 251 Defterümi suñ elüme sırr ile
Sen bilürsin hâli yine sen bile
- 252 Kimseye fâş eyleme esrârüm
Yohsa senğ ile yıkarlar dârüm

242b-tevbe vü:tevbe-i A,S

244a-bana eyle:eyle bana A,S

252b-yohsa:yoksa A,S

- 253 Bu hacâlet bana yiter her zemân
Kim kamu gizlülerim sana 'ayân
- 254 Varıcak mîzâna bu ben rû-siyâh
Ağır itme küffemi sen yâ ilâh
- 255 Geçeriken hen şırâtı bî-haber
Düşürüp itme beni zîr ü zeber
- 256 Nâr-ı dûzahdan beni sen kıl emîn
Sen rahîmsin sana sığındum hemîn
- 257 Mîhrîyi 'afv eyle ey râbbü'l-enâm
İtme fâhiş cürmini yevmü'l-kıyâm
- 258 Mücrim ü eksüklüyem ben mübtezel
Sana lâyıq yok elümde bir 'amel
- 259 Dergehünde karadur işbu yüzüm
Kamu emrüne muti'em yok sözüm
- 260 Gerek it maqbûl u gerek eyle red
Ne sözi var diye mevlâsına 'abd

Şİ'R İN-MAHAL

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 261 İtmezisen ben günâh-kârına sultânım meded
Yanısar nâr-ı cahîme tâ ebed cânım meded
- 262 İtmedüm hergiz cihânda sana lâyıq bir 'amel
Yok durur bir zerre hayrum çok 'işyânım meded

254b-ağır:ağar A,S

258a-mücrim:mücrim-i A,S

- 263 Dergehüne geldüm uş bîmâr-ı cürmem yâ hakîm
Rahmetünden kıl devâ derdüme dermânım meded
- 264 Rahmetün muhtacıyam geldüm tapuna yâ ganî
Rahmetünden Mihriyi red itme rahmânım meded
- 265 Kurtar ey kân-ı kerem dest-i zebânîden yakam
Yevm-i mahşerde koma elde girîbânım meded

MÜNÂCÂT DER-TALEB-İ MÂGİRET

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 266 Ey hudâya tutmuşam tapuna yüz
Gice gündüz dikmişem kapuna yüz
- 267 'âciz ü bî-çâre vü mahzûn u hâr
Düşdüm uş tapuna itme beni dûr
- 268 Dönmedi kapunda mahrûm bir ahad
Beni daht eyleme yâ Rab red
- 269 Dâk-i sâtuñ hakkıçün yâ ilâh
Hem sıfâtun hakkıçün yâ ilâh
- 270 Bin bir adun hakkıçün yâ ilâh
'Adl ü dâdun hakkıçün yâ ilâh

-
- 264a-geldüm tapuna:tapuna geldüm A
265a-zebânîden:zebândan S
266b-dikmişem:dönmüşem A
267a-bî-çâre vü:bî-çâre-i A,S; mahzûn u :mahzûn-ı S
269b-hem sıfâtun: 'adl u dâdun M,Ü
270a-Ü nüshasında yoktur
270b-Ü nüshasında önceki beyitin 2.mısraı olarak yazılmıştır

- 271 Enbiyânun nâzı hâkkı yâ ilâh
Evliyânun râzı hâkkı yâ ilâh

HAZRET-İ ÂDEM ALEYHİ'S-SELÂM

- 272 Hâkkıçün anuñ ki ol iken 'adem
Anı mevcut eyledün evvel kadem
273 Ol mübârek cismine virdün çü rûh
Hamd ile açdı gözün buldı fütûh
274 Bağlayup şâf şâf melekler geldiler
Emrün ile ana secde kıldılar

HAZRET-İ NÜH ALEYHİ'S-SELÂM

- 275 Hâkkıçün anuñ k'ana virdün necât
Hem ana göstermedün bin yıl memât
276 Sen 'inâyet kılduñ erdükde tûfân
Garka virdün cümle a'dâsın revân

HAZRET-İ İDRİS ALEYHİ'S-SELÂM

- 277 Hâkkıçün anuñ ki terk itdükde cân
Anıgördi kamudan evvel cinân
278 Hürî vü gilmâna oldu hulle kâr
Buldı ehl-i cennet içre i'tibâr

271a-enbiyânun:enbiyâ A,S ; nâzı:niyâzı A,M,S

273a-cismine:kalbine A,S

278a-hür vü:hür ü A,S

HAZRET-İ İBRÂHİM ALEYHİ'S-SELÂM

- 279 Hakkıçün anuñ ki itdiler revân
Oldı âteş ana ol dem gülsitân
- 280 Nâr-ı Kemrûd itmedi ana zarâr
Oldı ol mel'ûn görüp zîr ü zeber

HAZRET-İ İSMA İL ALEYHİ'S-SELÂM

- 281 Hakkıçün anuñ ki emrüni revân
Tutup itdi yoluna kurbân cân
- 282 Fâ'il ü muhtarsın günkim ey Hakk
Kesmedi anuñ bogazını bıçak

HAZRET-İ YA'KÛB ALEYHİ'S-SELÂM

- 283 Hakkıçün anuñ ki niçe niçe yıl
Akıdurdı gözlerinden kanlu sil
- 284 Künc-i mihnetde gam idi hem-demi
Bin belâyıla geçürdi bir cemi

HAZRET-İ YÛSUF ALEYHİ'S-SELÂM

- 285 Hakkıçün anuñ ki merğub eyledün
Kamudan hüsn içre mañbûb eyledün
- 286 Gâh bende gâhi âzâd eyledün
Gâh hâkim-i Mısr u Bağdâd eyledün

HAZRET-İ EYYÛB ALEYHİ'S-SELÂM

- 287 Hakkıçün anuñ k'ana her şubh u şâm
Olmış idi derd ile uyhu harâm

279a-itdiler:atdılar A,S

282a-fâ'il ü:fâ'il-i A,M,S

286a-gâhi:gâh A,M,S

288 Şükr iderdi her nefes her hâline
Bakmaz idi dünyenün ahvâline

HAZRET-İ DÂVUD ALEYHİ'S-SELÂM

289 Hakkıçün anuñ kaçan k'elhân ider
İns ü cinnün kamusun hayrân ider

290 İşidenler ol bülenâ âvâzını
Yitürür 'aklını bulmaz özini

291 Hakkıçün anuñ k'ana 'aynell-yakîn
Râm olmaşdı cemî' -i ins'ü'cin

292 Emrine fermân idi her subh u şâm
Bendesî idi kamusı hâşş ü 'âm

HAZRET-İ MÜSÂ ALEYHİ'S-SELÂM

293 Hakkıçün anuñ k'ana kılduñ 'atâ
Eyledün anuñ 'aşâsın ejdehâ

294 Tûrı kılduñ dâyimâ ana maqam
Eyledün anuñ ile biñ bir kelâm

HAZRET-İ 'İSÂ ALEYHİ'S-SELÂM

295 Hakkıçün anuñ ki ana virdün rizâ
Eyledün ana semâ üstinde câ

296 Hem nebîdür hem mücerred pâkdür
Meskeni şimdi anuñ eflâkdür

286b-Mısr u:Mısr-ı A,M,S

287a-şubh u:şubh S

289a-kaçan ki:kaçan A,S

289b-ins ü:ins-i S

292a-şubh u:şubh-ı S

292b-hâşş ü:hâşş-ı S

HAZRET-İ SEYYİD'ÜL-ENBİYÂ MUHAMMED MUSTAFÂ
SALLÂ'LLAHU TA'ÂLÂ 'ALEYHI'S-SELÂM

- 297 Hakkıçün anuñ k'odur tâc-ı rüsûl
Kim kelâmu'llâh ana oldu nüzûl
- 298 Hem habîb idüdüñ ana hem nebî
Oldı katunda kamudan efdalı
- 299 İmdi anuñ nürdan Burakı hakkıçün
Dergehüne istiyâkı hakkıçün
- 300 İmdi ana gönderdüğün Kur'ân hakı
İmdi ana bildürdüğün imân hakı
- 301 İmdi anuñ mi'râcı hakı ey hudâ
İmdi anuñ evvâcı hakı ey hudâ
- 302 İmdi anuñ evlâdı hakı ey hudâ
İmdi anuñ etbârı hakı ey hudâ

HAZRET-İ SİDDİK RADIYA'LLÂHU 'ANHU

- 303 Hakkıçün anuñ ki ol sâdik durur
Her işi dergâhuna lâyıık durur
- 304 Zühd ü takvâsıdur anuñ bî-riyâ
Oldur evvel çâr-yâr-ı Mustafâ

HAZRET-İ 'ÖMER RADIYA'LLÂHU 'ANHU

- 305 Hakkıçüñ anuñ ki 'adl idi işi
Din yolunda ol komış idi başı

304a-zühd ü: zühd-i A

305b-ol komış idi: komışidi ol başı A,S

306 Kaᅅı yerde kim anı görse hemîn

Turmazıdı anda iblîs-i la'în

HAZRET-İ OSMÂN RADİYA'LLÂHU 'ANHU

307 Haᅅkıçün anuᅅ ki ana ibtidâ

Âdet olmuşıdı hilmile hayâ

308 Sînesi Kur'an ile pürnûr idi

Ma'rifetle dâyimâ ma'mûr idi

HAZRET-İ ALÎ KERREMA'LLÂHU VECEHEHU VE

RADİYA'LLÂHU 'ANHU

309 Haᅅkıçün anuᅅ ki k'ana ol pâk-dîn

Lahmuke laᅅmi didi 'ayne'l-yakîn

310 Menba -ı kân u sehâdur ol velî

Oldurur cümle velîler evveli

HAZRET-İ HASAN RADİYA'LLÂHU 'ANHUM

311 Haᅅkıçün anuᅅ ki ᅅasm-ı bî-amân

İçirüp zehri helâᅅ itdi revân

312 Gitdi tenden çünki anuᅅ ol dem canı

Cennetü'l-me'vâda oldu meskeni

HAZRET-İ HÜSEYİN RADİYA'LLÂHU 'ANHU

313 Haᅅkıçün anuᅅ ki çekdi çok cefâ

Oldı âᅅir ol şehîd-i Kerbelâ

306a-kaᅅı:kaᅅkı A,S

308b-ma mûr:pür-nûr A

309b-'ayn: ilm A,S

311a-ᅅasm-ı:ᅅasm u M,Ü

312-Bu beytin mısraları A,S'de yer deᅅiştirmiştir.

- 314 İmdi anda virilen cânlar hâkı
Kerblâda dökilen kanlar hâkı
- 315 Gazîler hâkı şehîdler cânıçün
Hasanun zehri Hüseyñun kanıçün
- 316 Yoluna cân terk idenler hâkıçün
Togrı yoluna gidenler hâkıçün
- 317 Hem hakikat ehlinün takvasıçün
Hem tarikat ehlinün 'ukbâsıçün
- 318 Hem münevver Ka'be-i a'zam hâkı
Hem muşaffâ Merve vü zenzem hâkı
- 319 Hem mübârek beyt-i ma'mûrun hâkı
Hem müberrâ ravza-yı nûrun hâkı
- 320 Hem harem içre olan demler hâkı
Ravzaya yüz sürên âdemler hâkı
- 321 Kubbe-i şahrada olan taşıçün
Mescid-i aksâya konan başıçün
- 322 Ol nebiyyül'llâh Halîl-i rahman içün
Sofra-i hânında yinen nân içün-
- 323 Hazretünî bir bilen kullar hâkı
Rûz u şeb hamduñ kılan diller hâkı
- 324 Mihrî-yi 'âşîyem kamu fi'lüm günâh
Cümle fi'lüm saña ma'lüm yâ ilâh

318b-Merve vü:Merve-i A,S,Merve M

319b-ravza-yı:ravza vü M,Ü

322b-hânında:hânında S,Ü

323b-rûz u:rûz-ı S

- 325 Sen bilürsin kamu hâlüm ben kimer
Ehl-i cürmüñ kamusından ben kemez
- 326 Sensin o sultân kamu biz kullarız
Sen ganîsin biz kamu yohsullaruz
- 327 Biz hata kıldık kamu luţf işle sen
‘Âsîlerüñ cürmini bağışla sen

Şİ‘R-İN-MAHAL

Fâ‘ilâtün fâilâtün fâ‘ilün

- 328 Dergehüñe tutmaşuz yüz ey hudâ
Eylemişüz çok fesâd ü çok hatâ
- 329 Rû-siyânuz pür-günâhuz külli ‘ayt
Yine seneden umarız ‘afv u ‘atâ
- 330 Zulmetinde koma ‘işyanuñ bizi
Ey kamuya dest-gîr ü reh-nümâ
- 331 Müflis ü hâr u hakîr u mübtezel
Tapuna geldük şıgınduk biz gedâ
- 332 Cümle ‘işyân ehline sen kıldın meded
Ol habîbüñ hürmetiçün ey hudâ
- 333 Boynumuzı bağlamışdur nefs-i şüm
Eylemişdür bizi derde mübtelâ
- 334 Cümle islâm ehliyile Mihriye
Sen rahîmsin düzahı görme revâ

MEV'İZE DER AHVÂL-İ FENÂ-YI RÛZGÂR

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

335. İmdi ey gafiller açuñ gözünüñ
Gaflete virmeñ inende özünüñ
- 336 Mevt yakındur şize sanmañuz uzağ
Kabrünüze varmadın eñlen yarağ
- 337 Akıbet çünküm irer her nefse mevt
Kıl yarağı ölmedin nâ-gâh mevt
- 338 Yol erine çünki vâcibdür yarağ
Didiler bir gün gerek biñ yıl yarağ
- 339 Ma'siyetden dürüşün olun beri
Çün bilürsüz var cihânun âhiri
- 340 Geldük uş fânî cihâna neyledük
Aşşımız virdük ziyâna neyledük
- 341 Biz bize iş eyledük yüz karesin
İstemedük hiç günahun çâresin
- 342 Öleceğüz ölümümüz anmaduk
Nolacakdur iş şonunı şanmaduk
- 343 Tutmaduk bir gün hudânun emrini
Anmaduk biridem habîbi şer'ini
- 344 Nâ-hak işler işledük pâyânı yok
Çok hatalar söyledük oranı yok

338b-bir ... yarağ:bin yıl yarağ bir gün gerek S

342b-şonunı:şonun S

344b-oranı:evzânı A

- 345 Bu fenâ 'âlem dürür gelen geçer
Bir misâfir-hânedür konan göçer
- 346 Sen gerekse bu cihânda biñ yaşa
İki kapulu bir evdür ey paşa
- 347 Gelen âhir gâfil iken bî-haber
Birine girür birisinden çıkar
- 348 Niceler benüm diriken bu cihân
Saltanat fikrindeyiken virdi cân
- 349 Niceler tutdum diriken 'âlemi
Degmedi sadılığına bir gamı
- 350 Olinur her derd için gerçi taleb
Lîk yok 'ömr-i bekâya bir sebeb
- 351 Bulsa ger sultân olan mevte meded
Bâkî kalaydı Süleymân tâ ebed
- 352 Hikmetile bulsa Lokmân ger zafer
Hayretile cânı kılmazdı sefer
- 353 Bâkî kalsa 'ömr ile 'âlemde rûh
Bâkî kalurdu cihân mülkinde Nûh
- 354 Çün düketdi her birisi dânesin
Gelmedi bunlar cihâna şanasın

345a-gelen+gelür M,Ü

347b-girür: girür ü M

352a-Lokmân ger:ger Lokmân A,S

352b-hayretile:hasretile A,S

353b-mülkinde:rûyında A,S

- 355 Bu cihâna gün gelen lâ-bûd gider
Ger emîr ü ger gedâyı hâk ider
- 356 Kişi olsa ger yidi iklim şâh
Olırsardur 'âkıbet hâk-i siyâh
- 357 Ol diyenler kim benüm ibn-i filân
Kalmadı 'âlemde bunlardan nişân
- 358 Sürse 'âlemde kişi bin yıl şafâ
Tağıdur âhir anuñ hâkim hevâ
- 359 Kime virmedi cihânda taht baht
K'itmedi âhir ana bir tahta taht
- 360 Kimi itmedi cihânda tâc-dâr
Ki itmedi âhir ana dünyâyı târ
- 361 Kimi kıldı Sâm-süvâr ü pehlivân
Sonra miskinlik ile virmedi cân
- 362 Kimi kıldı bu cihânda pâdişâh
K'itmedi tahttan anuñ âhir tebâh
- 363 Devlet ile kimse tutmaz 'âlemi
Def'-i mevte çâre bulmaz âdemî
- 364 Tutamaz kimse cihânı mihr ile
Nice 'ankalar uçardı kahr ile

357a-ibn-i:ibn ü M,Ü

357b-kalmadı:kılmadı A

359a-taht:taht u A

360a-tâc:tâc ü Ü

362a-cihânda:cihâna A,S

364b-uçardı:uçurdu A

365 Saltanat tahtında iken nâ-gehân

Düşürür başları ayaga cihân

366 Çünkü hiç imiş bu dünyâ bâ-bekâ

Kâmil iseñ umma sen bundan vefâ

Şİ'R İN-MAEAL

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

367 Çünkü bildüñ ey gönül dünyâ-yı fânî hiç imiş

Ol seni terk itmeden terk it sen anı hiç imiş

368 Varımış çün 'âlemün bir şâdisinde biñ gamı

İmdi aldanma yalancı şâdmânı hiç imiş

369 Hak rızâsında anı şarf itmezisen haşılı

Dâr-ı miñnetde bu 'ömrün câvidânı hiç imiş

370 Gel bu mekkârın meta ina harîdâr olma kim

Bu metâ'un âhir aşsısı ziyânı hiç imiş

371 Çün yakındur çeşmünün ağ u karasından ecel

İmdi ko bu raht ü bahtı kâmrânı hiç imiş

372 'Aysunı niş eyler imiş nûsunı kan 'âkıbet

Pes bunun bir iki günülük zinde-gânı hiç imiş

373 Şöyle teşhîş eyledüm Kihri cihânın lezzetin

'İlm ile savm u şalât imiş kalanı hiç imiş

365b-düşürür:dürşürür A,S

367b-ağı hiç imiş:ağı A,S

369b-dâr:hâr M,Ü

370b-aşsısı:aşsı vü A,S

371a-çeşmünün ağ u:çeşmünün ağı S

371b-raht ü bahtı:rahtı baht-ı Ş,rahtı baht ü :A

DER AHVÂL-İ FENÂ-YI RÛZGÂR

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 374 Çünki hiç imiş bu dünyâ bî-bekâ
Kâmil isen umma sen bundan vefâ
- 375 Bir yalancıdır inanma sözine
'Âkil isen güle bakma yüzine
- 376 Rahtumuzu viriser bizüm dahı
Defterimiz düriser bizüm dahı
- 377 Dem ola bizümde kaydumuz giye
Gelmemiş gibi olavuz dünyeye
- 378 Basılup ayaklara yir olavuz
Unutulmuşlar ile bir olavuz
- 379 Bu cihânda kimse bâkî kalmadı
Ol gidenler sonra bunda gelmedi
- 380 Kamu mülkün mâliki Allâhdur
Zîhî dil ki zikri illâ'llâhdur

Şİ'R-İN-MAHAL

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 381 Ey dilüm gel Hakkı zikr it her nefes lâl olmadın
İrmeden mevt ü ecel hem kabre idhâl olmadın

373b-şavm u salât:şavm-ı salât S ;şavm ü salvet M,Ü

374-Bu beyit yalnız A,S'de vardır

375-Bu beyit A'da 378. beyitle yer değiştirmiştir

376a-viriser:düriser A

377b-olavuz:olayuz A,S

379a-cihânda:cihâna A,S

379b-sonra şanki A,S

380b-zikri:zikr M,Ü

- 382 Kâmetün püşt-ham it her demde âh u zâr ile
Ney gibi inlet derunun dâyima lâl olmadın
- 383 Kabruña gelmezdin öñdin hısmıla Münkir Nekâr
Sen cevâba hazır ol kendüne ol hâl olmadın
- 384 Leşker-i 'isyânını katl eyle gel tevfîk ile
Nefsün iblîsi senün 'âlemde deccâl olmadın
- 385 Kurtarı för Mihri sen dest-i zebâniden yakan
Nâr-ı düzah boynuna meşerde halhâl olmadın

DU'Â-YI HAKÎRE

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 386 İmdi ey dostlar gelün eyü yavuz
El du'âya götürelüm cümlemüz
- 387 Cümle halkun hâlıkı ol bî-nazîr
Kamu düşmişlere olan dest-gîr
- 388 Kamunun gönlünde esrârın bilen
Kamunun her işde maşûdın viren
- 389 Kullarına her nefes ihsân iden
Zâhir ü bâtın işin pinhân iden
- 390 Oldığınca işbu câna ten kafes
Virüp aldıkça cihânda cân nefes

381a-Hakkı:Hakk S

381b-mevt ü:mevte A,S

382a-âh u:âh-ı S

383a-öñdin :evvel A,S

386b-cümlemüz:gümlemüz S

390b-oldukça:oldukca A,S

- 391 Olmamagiçün rizâsından cüdâ
Kalmamagiçün zünûba mübtelâ
- 392 Ol habîbi hakkı kim itdi anı
Kulları için şefâ'at ma deni
- 393 Âlinün etbâ'ınınu ervâhıçün
Hem şahabî çâr-yârı rûhıçün
- 394 Enbiyâlar evlyâlar hakkıçün
Hak yolında bî-riyâlar hakkıçün
- 395 Ol sa'âdet menba l puşt u penâh
Taht-ı Rûm içinde oldur pâdişâh
- 396 Heft-kışver ya'ni sultân Bâyezîd
Kılmak için haşre dek 'ömrin mezîd
- 397 Togagiçün dâyim olbenver cemâl
Kılmagiçün zulmet-i gam irtihâl
- 398 Olmagiçün dâyima fi'l-i sevâb
Görmemek için dû 'âlemde 'azâb
- 399 Olmagiçün 'âleme dâyim 'alem
Görmemek için cihân yüzinde gam
- 400 Olmagiçün dâyima şâh-ı cihân
Virnek için aya 'ömr-i câvidân
- 401 Virnek için her murâdını hudâ
Kılmak için cümle maqsûdın revâ

391a-olmamagiçün:itmekçün A,S

391b-kalmamag:kalmamak A

396b-kılmak:kılmag A,S

399b-yüzinde:rûyında A,S

- 402 Bulmak için tâ ebed 'ömr-i keşîr
Olmak için her fakîre dest-gîr
- 403 Ana ilhâm kılmak için zü'l-celâl
Ana ma'lûm olmak için cümle hâl
- 404 Kılmak için Nihriye kimyâ-nazar
İtmek için bu kara toprağı zer
- 405 Sâyesinde hûş geçer halk-ı cihân
Haşa kim mahrûm olan ben nâ-tüvân
- 406 Hem o tûbâ gâh-ı devlet sâyesi
K'ol durur dil gencinün sermâyesi
- 407 Ya'ni kim sultân Ahmed Hânunun
Saltanat tahtında ol sultânunun
- 408 Olduğınca işbu 'âlem ber-karar
Kılmağıçün 'ömrin anuñ sad hezâr
- 409 Biz fakîre ol velî ni'met dürür
Sâyesinde cânumuz rahat durur
- 410 Devleti devrinde görmedük azab
Kılmağıçün 'ömrin anuñ bî-hesâb
- 411 Ol kamuı halk iden perverdigâr
Yiri gögi yaradan bir kirdigâr
- 412 K'oldurur her nâ-tüvâna dest-gîr
Bendesidür ger şagîr ü ger kebîr

412a-K'ol durur:ol durur A

- 413 Ol habîb-i hazretânün hakkıçün
Ümmeti tutduğı dînün hakkıçün
- 414 Mürşid-ü kâmillerün esrârıçün
Ümmetinün cümlesinün varıçün
- 415 Kılmağıçün rahmet ölenlerine
Virmek için 'ömr kalanlarına
- 416 Yoldaş itmeklâk için Kur'ân ile
Sonra göndermek için îmân ile
- 417 Beklemek için şer-i şeytândan
Saklamak için kuru bühtândan
- 418 Çıkıcak yazuklu tenden cânumuz
Hem-reh itmeklik için îmânımız
- 419 Kudretile gir ü zinde olıcak
Mürde tenler cümlesi cân bulıcak
- 420 Ol habîb ile koparmaklığıçün
Ümmetile bile olmaklığıçün
- 421 Kalmamak için habîbinden irag
İtmek için yüzümüz yanında ag
- 422 Biz kamu eksüklüden maksûdumuz
Râza olmaklığıçün ma'bûdumuz

414a-mürşid ü:mürşid-i A,S

415b-'ömr:'ömrü A,S

417b-saklamak:saklamag S ;kuru:kuru M,Ü

419a-girü:yine A,S

419b-cümlesi:cümlesin A,S

421a-kalmamak:kalmamag A,S

- 423 Yolumuzda harc idenlerçün emek
Anlariunla ki yidük nân u nemek
- 424 Görmemek için olar bir dem elem
Çekmemek için iki 'âlemde ğam
- 425 Kamu geçmişlerimizün ey ğani
Cennet içre olmak için meskeni
- 426 Adımız iylikle yâd'olmak için
Hem Belâyî rûhı şâd olmak için
- 427 Dîn diregi cümle 'âlimler ki var
Virmek için 'ömr-i bâkî şad hezâr
- 428 Geçmişine itmek için rahmeti
Kılmak için rûzâ'her dem cenneti
- 429 Dahı anlar kim bize öğretti harf
Hakkımızda eyledi ta'lîm-i şarf
- 430 'İlm ile koparmagıçün anları
Çekmemek için 'azâbı canları
- 431 Hem rızâ-yı Hâk için k'oldur hudâ
Hem kabûl olmaklığıçün bu du'â
- 432 Bu za'ife Mihri-yi dil-hasteye
'Âciz ü bî-çâre vü dem-besteye

424a-olar:olur M,Ü

425b-olmak:olmağ A,S

431-Bu beyit A'da yoktur

431a-rızâ-yı:rızâ S

432a-Mihri-yi:Mihriye A,S

432b-bî-çâre vü :bî-çâre-i A,S

433 İrmek için ol hudâdan fetḥ-i bâb
Olmagîḡün bu du'âsı müstecâb

434 Bu du'â için getürse her ki el
Rûzi kılsun Hakk aḡa 'ilm ü 'amel

435 Nâr-ı dūzahdan olar bulsun necât
Kim du'âdan sonra vire şalavat

Şİ'R İN-MAHAL

Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün

436 Ğam-ğîn dilleri bil şadân iden du'âdur
Giryân gözleri bil hândân iden du'âdur

437 Ey niçe pâdişehler bende oldı bed-du âdan
Ey niçe bendeleri sultân iden du'âdur

438 Her dem sentün 'uyûbun rüsvâylik deminde
Fazl ile hudânun pinhân ider du'âdur

439 Fevt olıcak cihândan karamu sin içinde
Tâ haşre dek mekânun nûrân iden du'âdur

440 Hôr bakma her fakîre cehd eyle al du'âsın
Zirâ ki müşkil işi âsân ider du'âdur

441 Ey Mîhrî yüzün urup al miskinün du'âsın
Derdüne dū cihânda dermân iden du'âdur

433a-olmağ:olmak A

434b-'ilm ü: 'ilm-i S

438a-rüsvâylik deminde:rüsvâylik A

439a-cihândan:cihânda A,S ; karamu :karalı A

439b-haşre:haşr S

440-Bu beyit A'da yoktur.

442 İylükle yâd olasın cehd eyle her du'âda
Kim sana her murâda ihsân iden du'âdur

HÂTİME-İ RİSÂLE

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

443 Hamdü li'llâh 'avn idürrabbü'l-enâm

Bu tazarru' -nâmeyi kıldum temâm

444 Hamdü li'llâh variken 'aqlum bilüm

Bu ilâhiyâtı nazm itdi dilüm

445 Hamdü li'llâh kim ecel virdi emân

Bu tazarru' -nâmeyi kıldum beyân

446 Tâ okuyanlara nefi' olmağışün

Dinleyenler cürmi ref olmağışün

447 Söyledüm geldükçe elden her ki var

Kılmadum tatvîl kıldum ihtisâr

448 Rahmet ol şâhib-kemâlün cânına

K'okuyup ta'n itmeye noksânına

449 Setr ide eksüklüğün her ne ki var

İtmeye cühhâle 'aybın âşkâr

450 İşidüp ta'n itmeye her bî-haber

Mihrinüñ kalbine gelmeye keder

442a-cehd:çehd S

446b-cürmi:cürm S

448b-ki okuyup:okuyup:A

449a-eksüklüğün:eksüklüğünü A,S ; her ne ki: her ne S,her zamân A

- 451 Çünki mâkıs- 'akl olur dirler nisâ
Her sözün ma zûr tutmakdur revâ
- 452 Lîk Mîhrî dâ'înün zannı budur
Bu sözi dir ol ki kâmil uşludur
- 453 Bir mü ennes yig dürür zihni pâk ola
Biñ müzekkerden ki nâ-ehl ola
- 454 Bir mü ennes yigeki zihni pâk ola
Biñ müzekkerden ki bî-idrâk ola
- 455 İmdi ey ehl-i sa'âdet müslîmîn
Bu durur sizden temennâmuz hemîn
- 456 Okudıkça bu kitâbı siz 'azîz
Mîhrîñün cânına rahmet diyesiz
- 457 Her kim okursa eylerüm andan recâ
Kim dirîg itmeye Mîhrîden du'â
- 458 Hayrıla yâd idesiz sizden diler
Zîrâ kuli kul du'âsı yarlıgar
- 459 Hayrıla her kim ki yâd eyler anı
Dû cihânda çekmesün mihnet cânı
- 460 Okıyanı yâ Rab it yanun da hâs
Dinleyeni kıl günâhından halâş
- 461 Nazm iden bî-çâreye kıl rahmeti
Vaqt-i âhirde vir ana nuşreti

451b-ma zûr:mağrûr M

452a-lîk:lîki M,U

457a-okursa:okur A,S ; eyârem:eyledüm S

462 Kıl anuñ seytândan î mânın emîn
Cümle islâm ehli ile yâ mu'în

111

ÇÂR- 'ANÂSİR^x

HÂK

Fê ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün

- 1 Çünkü mevcûd oldu Âdem hâkden
Mihri mihr umma inen eflâkden
- 2 Pes bu dehr-i pîre-sen murdârdur
'Âkil iseñ geñ yûri nâ-pâkden

ÂB

- 1 Çünkü evvel Âdem aslı oldu âb
Hak kelâmından didi bize kitâb
- 2 Her ki gelmişdür cihâna bî-sebât
Olızar yâ leyteni küntü türâb

NÂR

- 1 Aşluñ ey bî-çâre Âdem oldu od
Od olıcak lâ-büd olur andâ dûd
- 2 Geç cihânuñ varlığından fâriğ ol
Tâ ki nâruñ nûr idâ senüñ vedûd

BÂD

- 1 Âdemi yilden yaratdı çün hudâ
Yile tayanma ki olursun hebâ

x Bu dört kit'a yalnız M,Ü'de vardır

- 2 Ğaflet uyhusından uyan ölmeden
Mihri 'âlem lâ-bekâdur lâ-bekâ

LV

DER TEVHÎD-İ BÂRÎ

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Evvel ol ahaddur bî-zevâl
Birligine yokdur anuñ kıl u kâl
- 2 Bekâ ol durur cihânda bî-gümân
Hak buyurdı küllü men 'aleyhâ fân
- 3 Ta'âlâ'llâh yaratdı 'âlemi
Anda mevcûd itdi cümle âdemi
- 4 Süreyyâdan serâya dek ne var
Anuñ emri ile oldı âşkâr
- 5 Cihânı yoğiken var eyledi
Birligine mü'min ikrâr eyledi
- 6 Hayât ol durur viren ölmışlere
Dest-gîr ol durur kamu kalmışlara
- 7 Hayr u şer ne kim işlersin sen iş
Anuñ emrinsüz olunmaz biñ düriş
- 8 Devlet bulmak istersen ey kul
Emrile ol pâdişâhuñ her dem ol

2a-bekâ:bâkî A

4a-serâya:serây A,S ; ne var: ne var ki A

7a-hayr u şer:hayr şer M,S,Ü 7 işlersin sen iş:işlersin iş:A,S

7b-emrinsüz:ünsüz A

- 9 Zeliîl ü hâr olur emrin şıyan
'Âkıbet mahrûm olur nefse uyan
- 10 Râhın gözle güm-râh olmağıl
Kıl hazer iblîse hem-râh olmağıl
- 11 Zinhâr ol delâletden beri
Bulmak istersen behişt içre yiri
- 12 Seni döğüp sögene kıl du'â
Tâ şefî' ola resûl-i kibriyâ
- 13 Şefî' olmak dilersen ger resûl
'İlm-i tevhîd ile dâyim yoldaş ol
- 14 Şandun mı cihânı ber-çarâr
Bu fenâdur âhir olur târ u mâr
- 15 Zıdd ol nefsün ile her nefes
Geçmesün 'ömrün cihân içre 'abes
- 16 Tavâf itmek dilersen Mekkeyi
Her fakîre hôr bakma di eyi
- 17 Zulm 'âdet idinme kendüne
Zîrâ hayr itmez sağa öndin sağa
- 18 Aynundan revân it yaş u kan
Her nefes nefsün elinden kıl fiğân

13b-'ilm-i:'ilm ü M,Ü

14b-bu:bir A,S

16b-hôr:hâr M,Ü ; eyi:iyi S ,nebî A

17a-idinme:itme A ,etme S

18a-yaş u kan:yaş-ı A,S

- 19 Ğafletden uyar gönül gözin
Tâ göresin şübhesiz cennet yüzün
- 20 Fenâ 'âlemden eylersin sefer
Hazrete cürm ile varma kıl hazer
- 21 Katl it nefsünü hış fârîğ ol
Kim ne dirise disün sen şâdık ol
- 22 Ger dağlarca eylerseñ günâh
Tevbe kılsañ 'afv ider anı ilâh
- 23 Lîkin tevbeyi terk itmegil
Ğaflet uyhusuyla Ğafil yatmağıl
- 24 Mihrî-yi 'aşîyem bir rû-siyâh
Dergehüne var ümidüm yâ ilâh
- 25 Ne dil ile kılam medhün beyân
Sen şehün medhinde 'âciz her lisân
- 26 Vay bana ki hayrum zerre yok
Tapuğa lâyıq 'amel yok cürm çok
- 27 Hemân ey hayy u rabbü'l-'âlemîn
Faızluğa sığınmışamdur ben hemîn
- 28 Lâm-elif lâ dimezem nokşânuma
'Avfıñı eyle şefî' 'işyânuma
- 29 Yarateduğ beni ey rabbü'l-enâm
Rağmetünî umaram yevmü'l-kıyâm

19b-tâ:tâ ki A

22a-dağlarca:tağlarça S ;tağlarca A

22b-'afv: af S

25b-şehün:şâhuñ A,S

26a-ki:kim A

KASİDE DER MEDH-İ SULTÂN AHMED TÂBE SERÂHU^x

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

- 1 İrdi yine subhū nefesinden dem-i 'İsâ
Kıldı kamu hōş 'azm-i remîm ölmîşi ihyâ
- 2 Şaçdı yine la' l üstine şebnem dūr-i şeh-vâr
Gülşende bu gün lutf ile bu bād-ı Mesîhâ
- 3 Her levhâ-i berg üzre niçe dürlü kalemler
Yazdı yüri kıl kudret-i nakkâsı temâşâ
- 4 Lutf-ı eserinden bu gün ol Rabb-i kerîmün
Oldı bu cihân bâğı kamu cennet-i me'vâ
- 5 Pâk eyledi ferrâş-ı sabâ rûy-ı cihâni
Getürdi bahâr-ebr gözinden ana çün mâ
- 6 Her gûşede bir serv-i sehî âb u revândur
Kim rûh-ı revâna virür ol câm-ı musaffâ
- 7 Çün vakt-i bahâr oldı vü hengâm-ı çemendür
Bu demde gülistândan ırağ olmaya asla
- 8 Gül mevsimidür çünki bu gün şahn-ı çemende
Ney gibi figân eylegil ey bülbül-i şeydâ
- 9 'Ays it demidür bezm-i çemende güle karşı
Fevt itme şakin fırsatı bu dem dime lâ lâ
- 10 Gül-ruhları yâdına bugün cânı revân it
Tiz açıla şâyet bulamazsın anı ferdâ

^x kasîde Sultân Ahmed A,S
la-subhū:şaçū A,S
6b-âb u:âb-ı A,S

- 11 Benzer ki gülistâna yine sâye şalubdur
Bir ruhları gül gonçe-dehan kâmet-i bâlâ
- 12 Hôş gör bu demi kim virür ol rûha fütûha
Bir zerre dimâğunda komaz illet-i sevdâ
- 13 Kimdür bu şehin-şâh-ı cihân Ahmed Hândur
Dâl oldu anuñ devleti ismine müsemmâ
- 14 Gülzâr cemâliyle meger buldı letâfet
K'oldı çemen etrâfı yine hûb u mutarrâ
- 15 Mislün gibi ey şâh-ı zemân rûy-ı cihâna
Bu devr-i felek bir dahı göstermedi kat'â
- 16 Hâk-i rehüne kılmağa isâr-ı şüküfe
Sebz üzre kodı sîm ü zer esbâb-ı müheyyâ
- 17 Rezmüne mukâbil turamaz Sâm u Nerîmân
Rüstem olamaz erlik içinde sana hem-tâ
- 18 Uzatsa dilin devletünün şem'ine düşmen
Cân virmege pervâne-sıfât geldi ne pervâ
- 19 Bâlâ kaduñı gördi meger taraf-ı çemende
Hayretde turur serv ü sanevber dahı yek-pâ
- 20 Sen serv-i revân pâyına yüz sürmek içündür
Büstânda revân her yaña mâ olduğı icrâ

11b-gonçe:gonca A

13a-kimdür bu:kimdir A,S

14b-etrâfı:etrâf A,S ;hûb u:hûb-ı A,S

16b-sîm ü:sîm-i S

17a-turamaz:turmaz S ;Sâm u : Sâh-ı A,S

17b-olamaz:olmaz N,S,Ü

18a-devletünün:devletün A

19b-serv ü:serv-i A,S

- 21 Bitmedi hatuñ gibi gülistânda benefşe
Çeşmüñ gibi yâ nergis eyâ gözleri şehlâ
- 22 Hattuna benefşe öyküneli çeşmüne nergis
Oldı bularuñ biri siyeh-rû biri a'mâ
- 23 Bitmedi dahı bitmeyiser bağ-ı cihânda
Bir sencileyin ruhları gül lebleri hamrâ
- 24 Bir dahı nazar eylemeye rûy-ı cinâna
Her kim kıla sen ruhları zîbâyı temâşâ
- 25 Gül ruhlarını gördi çü hengâm-ı çemende
Dil-bülbülü bu şi'ri hemân eyledi inşâ
- 26 Ey tal at-ı hürşîd eyâ hüsn ile garra
İyd ayı gibi kaşların oldı çü hüveydâ
- 27 Sen kaşı kemân gamzesi ok çeşmi harâmi
Bir tîr ile kıldı dil ü cân mülkini yağma
- 28 Hey râziyuz ol gamzelere kanımız içsün
Râhatlar ola rûhına âfiyye vü sıhhâ
- 29 Dil murgını bir bend ile hış dâma düşirdi
Cân boynına zülfün şalalı halka-ı sevdâ
- 30 Hürşîd-ı cihân-tâb durur gerçi degüldür
Âyine-i hüsnün gibi ey mân-ı mücellâ

23a-cihânda:cihâna M,Ü

24-Bu beyit yalnız A,S'de vardır

27a-ok:oh A,S

28a-içsün:agsun A

30a-durur:virür A

- 31 Çıksun hele biñ miñnet ile cânı cihânda
Her kim ki senün yoluna cân virmeye canâ
- 32 Haddunu görüb korkaram âh itmege nâ-gâh
Âhulla yanar dâyire-i çerh-i mu allâ
- 33 Oldukça bahâr ile müzeyyen kamu 'âlem
Turdukça zemîn ile zemân kubbe-i minâ
- 34 Ter-tâze vü sebz ola şehâ bâğ-ı cemâlün
'Ömrünü mezid eylesün ol hayy ü tüvânâ
- 35 Bu mâh-ı şıyâm ile bu 'ıyd ayı hakkıçün
Biñ 'özü ile tapuna ider anı temennâ
- 36 Bu baht-ı siyeh Mihriye şahâ nazar it kim
İksîr ide hâk eyledi devrân anı zîrâ
- 37 Medh itmege hüsnüqi gülistân-ı çemende
Bir bülbül-i hös-tab durur bu dahı güyâ
- 38 Bûstân-ı hadun leblerünün çonçelerinden
Dil-bülbülünü redd ide mahrûm ide hâşâ
- 39 'İydünü mübârek kıla 'ömrünü ziyâde
'İkbâl u sa'adetde mağâmun ola a'lâ

31a-cânı:cân A,S

32a-haddunı:haddenî A

32b-yanar:yana M,S,Ü

34b-hayy ü:hayy-ı A,S

35b-tapundan:tapunda A,M

38a-çonçelerinden:çoncalarından A,S

39b-'İkbâl u:'İkbâl-ı M,S,Ü

VELEHU Fİ-MEDHİHI TÂBE MESVÂEJ^x

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâ

- 1 Teşnedür dil şun lebünden çeşne-i hayvân ana
Mürdedür cismüm gamundan nola virsen cân ana
- 2 Geldügince cân tenden karşı çıkısa taş madur
Mülket-i dilde hayâlün oldu gün sultân ana
- 3 Revzenünden zerre-ves üstüne düşer müsteri
Gördü benzer gün cemâlün oldu ser-gendân ana
- 4 Bakışunun tîrile dil-hânesin zeyn eyledi
Sînede gamzen hayâli olalı mihmân ana
- 5 Eyledüm yoluna îsâr itmek için hüsrevâ
Gözlerümün kanlı yaşın dürrile mercân ana
- 6 Hâliş zer kılmak için kalbini 'âşıklarun
Genc-i hüsnün cevherin şaklar dil-i vîrân ana
- 7 Gülşen-i hüsnünde bülbül murg-ı hoş -elhân okur
Her seher gül defterinden nâme-i 'ünvân ana
- 8 Bezm-i hüsnün içre lâle sâkî olsa taş madur
Tolular içre gülistânda gül-i handân ana
- 9 Almağa âsân idi cennet cemâli meyvesin
Ruhlarında olmasa su'bân saçı bâğ-bân ana

^xkasîde-i Sultân Ahmed A,S ; kasîde-i mergûb u nâ-ma'yûb fi Hakkıhu M
1a-şun:çün M,Ü

3b-cemâlün:cemâlün ki S

4a-bakışınun:ya kaşınun M,S,Ü

6a-hâliş:hâliş ü M,Ü

8b-içer:içre S ,icre A

9b-şacı:şaçun M ; bâğ-bân ana :bâğ-bân A,S

- 10 Kimdür ol sultân Ahmed kim cihân hüsrevleri
Âstânında olupdur bende-i fermân ana
- 11 Mushâf-ı hüsnine her nâ-dân kılursa bir nazar
Keşf olur ol demde ezber şübhesiz Kur'ân ana
- 12 Ruhları şavkına bülbül niçe nâlân olmasun
Yasaşur gül karşısına nâle vü efgân ana
- 13 Gülşen-i hüsnünde zülfin depreüp bâd-ı sabâ
Gösterür tâvûs-veş her dem-be-dem cevân ana
- 14 Kûy-ı yârı bir nefes terk eylemez hüccâc-ı aşk
Ehl-i aşka Ka'bedür yeter ruh-ı cânân ana
- 15 Çeşmünün kaşdı eger cânise ey şâh-ı cihân
Yolına olsun fedâ bir cân nedür biç cân ana
- 16 'İyd-i vaşlıdur bugün gel âstânında şehün
Vahtidür Mîhrâ kıl imdi cânıyı kurbân ana
- 17 'İyd-ı eçhêsın mübârek kılsun ol hayy-ı kadîm
Devlet-i rifâatda virsün 'ömr-i câvîdân ana

VII

VELEHU Fİ-MEDHİHI ENÂRA'LLÂHU BURHÂNEHU ^x

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

I

- 1 'İyd-ı vaşlın arz idüp çünkim götürdi şeh nikâb
Nûra şark itdi cihânı zâhir oldu âftâb

12b-nâle vü:nâle-i S

14b-yeter:yiter M,Ü

17a-'İyd-ı: 'İyd u M,Ü ; kadîm:kerîm A

17b-çürsun:virsün A,S

x Bu terci-i bend yalnız M,Ü'de vardır

- 2° Bir şeh-i devrân-ı âdildür cihân rûyında kim
‘Âdeti luṭf u mürüvvedür kamu fi‘li sevâb
- 3° Sâyesinde hış gezer halk-ı cihân mîr ü gedâ
Devleti devrinde hergiz kimse çekmez lztırâb
- 4 Ey sa‘adet istiyeu gel cân u dilden bende ol
Âstânında yüz ur bulmak dilersen feth-i bâb
- 5 ‘Adl-i mîzânına geldi keffe oldu mihr ü mâh
Luṭflı derjâsında oldu baır-ı ‘ummân bir hebâb
- 6 Devlet esbinde görüp çekdi ‘inânını zemîn
Geldi meydân-ı sa‘âdetde felek öpti rikâb
- 7 Kindür ol sultân Ahmed ibn-i sultân Bâyezîd
Gicesi kâdr olsun anu dâyimâ gündizi ‘ıyd

II

- 1 Saltanat tahtı üzre çıkup yine şâh-ı muhterem
Tâc-ı devlet urunup giydi sehâ luṭf u kerem
- 2 Rûşen itdi gün cemâli pertevinden ‘âlemi
‘Arz idüp şeh ruhlarını hış cihâna şubh-dem
- 3 Gün tulû itdi şeref burcında yine âftâb
Her kişi medh itmege biñ cân u dilden açtı fem
- 4 Devleti devrinde bu halk-ı cihân oldu ferâh
Ni‘meti hânla tıldı kamu ‘âlemde ni‘am
- 5 Cân u dilden rûz-ı ‘ıydında gelüp bel bağladı
Ol hümâyûnuñ melekler hıdmetine dem-be-dem

- 6 Bir şehinşâh-ı cihândur bî-nazîr ü bî-bedel
Bir nazar kılsañ komaz cânda melâmet dilde gam
- 7 Kimdür ol sultân Ahmed ibn-i sultân Bâyezîd
Saltanat tahtında olsun haşre dek 'ömri mezîd

III

- 1 Ey şeh-i devrân hemîşe halka eîr-i a'zam ol
Haşre dek her dem cihân rûyında şâh-ı âlem ol
- 2 Bulduğınca nâm-ı şöret âl-i 'Osmân hüsrevâ
Kamusından ey şehinşâh-ı zemân a'lem ol
- 3 İrmasun Eyağ üstümüzden ol hümâ fer-sâyeñi
Devlet ü rif'atla bu halk-ı cihâna mahrem ol
- 4 Turduğınca bu zemîn ü âsmân ey şehriyâr
Zevk u 'işret sür cihân rûyında şâd u hürrem ol
- 5 Dostların her dem cihân ruyında olsun şâdmân
Dâyimâ düşmenlerin çeksün elem sen bî-gam ol
- 6 Burc-ı ikbâl u şerefde bu semâ turdıkça sen
Ey sa'âdet âfitâbı devlet ile her dem ol
- 7 Kimdür ol sultân Ahmed ibn-i sultân Bâyezîd
Gicesi kâdr olsun anuñ dâyimâ gündüzi 'ıyd

IV

- 1 Geldügince şavm u 'ıyd ey şâh-ı devrân her zemân
Ol serîr-i saltanat tahtında her dem şâdmân
- 2 Sen sa'âdet taht-gâhında mukîm ol haşre dek
Devletün devrinde hoş geçsün kamu pîr ü civân

- 3 'Iyd-ı hüsnünde görüp kaçun hilâlin hüsrevâ
Hurrem olsun dâyimâ sâyeñde bu halk-ı cihân
- 4 Turduğınca bu zemîn u âsmân oldıkça 'Iyd
Eylesün ol Hâk seni halk-ı cihâna kâmrân
- 5 Gelmesün cânâ cemâlün âfitâbına kûsûf
İrmesün 'Ömrün dırahta bergine bâd-ı hazân
- 6 Kıl du'â Mîhrî hemân ko sözi tatvîl eyleme
Ol şehün medhinde 'cizdür bilürsin her lisân
- 7 Kimdür ol sultân Ahmed ibn-i sultân Bâyezîd
Gicesi kâdr olsun anun dâyimâ gündüzi 'Iyd

VIII

VELEHU FÎ-MEDHİHİ TÂBE SERAHU^x

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Maṭla'ından 'âleme 'arz ideli hürşîd tâb
Kalmadı kaç'â cihân rûyında zulmetden şehâb
- 2 Nûr virmezdi bu âfâk içre hergîz mâh anuñ
Gün cemâl-i enverinden itmese ger iktisâb
- 3 Ditreden hürşîdi tîğ-ı havfîdur her şubḥ-dem
Bî-sebeb şanmañ ki bu eflâke dâyim inkılâb
- 4 Maṭla'ından şems-i lertzân çıktığı her dem budur
Gün cemâline mukâbil olmağa eyler hicâb

x Kaşîde-i Sultân Bâyezîd edâma'llâhu 'Ömrehü A,S
3a-ditreden:titreden A,S ;hürşîdi:hürşîd S
4a-çıkdığı:çıkduğı S

- 5 Yaluguz bir meh degüldür kapısı üftâdesi
Biñ safâyıla gelür baş üzre her şubh âftâb
- 6 Dergehinde pâs-bân olalı Keyvân ol mehün
Gelmedi devrinde bir seyyârenün çeşmine hâb
- 7 Mezra -ı hânında hürmen olsa tan midur cihân
Oldı gün luţfı hevâsıyla felekler âsyâb
- 8 Ebr-i luţfı tâze-ter kalsa nola cân gülşenin
Mihr ü mehdür külegi çerh aña olmışdur dolap
- 9 Esnese gülzâra hüsnün gülşeninden bu nesîm
Virmez idi halka kat'â büy-ı reyhân gül gülâb
- 10 Şîr-vesg bindükçe devlet atına ol müşteri
Çerh çeker her dem 'inânına felek tutar rikâb
- 11 Vireli 'adlün eliyle 'âleme luţfunu ma'aş
Şiddetinden rûzgârın kimse çekmez iztîrâb
- 12 Ol hümânın görelî simurg-ı 'âlî-himmetin
Devleti hânında geldi oldı 'âlem bir zübâb
- 13 Himmeti deryâsı içre bir gemidür bu cinân
Luţfunun bahrında anuñ oldı 'ummân bir habâb
- 14 Ol şehün şol resmedür 'adli cinân rûyında kim
Kim nizâm-ı 'âlem olur aña her dem intisâb

7a-hânında:hûnında A,S

8a-cân:cân cân Ü

9a-esnese:iletme A,S ; hüsnün:hüsn-i A,S

10a-bindikçe:bindikce A,S

11a-'adlün: 'adli A,S ; luţfunu:luţfı A,S

12b-hânında:hûnında A,S ; oldı 'âlem:oldı ol dem A,S

- 15 Ol cihân-gîr-i zemânun görse tîgî lem'asın
Korkusından kendüzini bilmeye Efrâsiyâb
- 16 Mekteb-i re'yinde ebced tıfıldur bil şüphesiz
Görmese hüsnî kitâbindan ulu'l-ebşâr bâb
- 17 Ol muṭavvel luṭfunun olmaz me'ânisi beyân
Arasan cümle kitâbı faşl faşl bâb bâb
- 18 Buldı ikbâl u sa'âdet oldu her dem bahtiyâr
Her ki kıldı hıdmetin cânıla dilden irtikâb
- 19 Âftâb-ı 'âlem-ârâ heft-kişver-i bî-nazîr
Pâdişah-ı 'asr-ı a'lem kâm-rân-ı rif at-me'âb
- 20 Kimdür ol hakan-ı a'zam ya'nî sultân Bâyezîd
Haşre dek bulsun cihân rûyında 'ömr-i bî-hesâb
- 21 Ey şeh-i devrân cihân rûyında devlet isteyen
Âstânında bulursın pâdişahun feth-i bâb
- 22 Buldı luṭfun şemmesinden bu cihânun bâg-ı bâr
Oldı la'lün çeşmesinden âb-ı hayvân u cülâb
- 23 Zinde olur tâ haşre dek bulur hayâtı teşne-dil
Hızr-veş her mürdeye virsen şehâ luṭfunla âb
- 24 Saltânat tahtında her dem sağa ey kân-ı kerem
'Adl-i hil at tâc-ı devlet 'âdet olmuşdur savâb

16b-ulu'l-ebşâr:ulu'l-bâb bâb A,S

17a-luṭfunun:luṭfun S

17b-faşl ü:faşl A,S

19b-me'âb:yâb A,S

21a-devlet:'izzet A,S

22a-bâr:râg A

22b-hayvân u:hayvân-ı A,S

23a-olur tâ:olur A ; bulur:bulür A

- 25 Agladur her dem şehâ bî-çâre Mihriyi felek
Dâmen-i râhmün ile sil yaşını ey kâm-yâb
- 26 Nola ey kimyâ-nazar luṭfunla olsaṅ dest-gîr
Pây mâl olup Amasiyyede olmışdur türâb
- 27 Dehr elinden hâne-i gamda yiyüben içmege
Eşk-i çeşmün âb olmuşdur yüregüm hem kebâb
- 28 Kıl inâret luṭfidüp bu âil harâbın hüsvâ
Her cihetden leşker-i gam eylemiş dürür harâb
- 29 Kıl sen ey Yûsuf-nazar luṭfunla ben bî-çâreye
İtikâdum bu durur bulam Züleyhâ-ves şebâb
- 30 Saltânat tahtında şâhâ devlet ile her nefes
Müstedâm ol ḥaşre dek görme dü âlemde azâb
- 31 İzzet ile ol semâ oldukça dâyim pâydar
Devlet ile tur cihân turdukça ey âlî-cenâb
- 32 Fazlun ile kıl inâyet luṭfun ile kabûl
Ben garîb üftâdenün yâ Rab duâsın müstecâb

IX

VELEHU FÎ-MEDHÎNÎ TÂBE SERÂHU ^x

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Hôş dem degül mi mevsim-i faşl-ı bahâr 'ıyd
Hurrem degül mi oldu cihân sebzâr 'ıyd

28-Bu beyit yalnız A,S'de vardır

30b-ḥaşre:ḥaşn S

31a-oldukça:oldukca A,S

31b-turdukça:durdukca S ,turdukca A

x Bu kasîde yalnız M,Ü'de vardır

- 2 Her câ müzeyyen oldu şükûfeyle kıl nazar
Şahn-ı çemende tıldı semen lâlezâr 'ıyd
- 3 Subhun nesîmi ireli şahh-ı benefşeye
Oldı cihân dimâğı kamu müşğbâr 'ıyd
- 4 Her gülsitânda lâle vü nesrîn ü yâsemen
Her bir çemende serv ile eyler çenâr 'ıyd
- 5 Ser cümle döndi cennete şahra yüzi temân
Mâ-i mu'în akıdup ider kühsâr 'ıyd
- 6 Gül tal'atında gördi meger la'l-i gonçesin
Her bir nihâl sebzedeyler hezâr 'ıyd
- 7 Hüsni münevver itse cihânı 'aceb midür
Burc-ı şerefde eyledi ol şehriyâr 'ıyd
- 8 Ol kâmyâb-ı şâh-ı Süleymâna şıdk ile
Kim ola k'itmeye dil ü cânı nişâr 'ıyd
- 9 Gördi cemâli Ka'besinün nûrını 'ayan
Maşûda irdi imdi sağır ü kibâr 'ıyd
- 10 Keşf eyleyelâ hüsni ziyâsını 'âleme
Tıldı sürûr u 'işret ile her diyâr 'ıyd
- 11 Zülfile rûhlara yeter ol hüsrevün hemân
El'kıssa halk-ı 'âleme leyl ü nehâr 'ıyd
- 12 Her cân ki vaşlı 'ıydine kurbân olur anu
Bulur sa'âdeti vü olur bahtiyâr 'ıyd
- 13 Olsun hemîşe 'ıyd ile nevrûz her günü
Görsün cihânda devlet ile şad hezâr 'ıyd

- 14 Ol meh-likâyı gördi nice hande olmasun
Yıllarla geçdi görmek için intizâr 'ıyd
- 15 Yâ Rab kıl anı taht-ı sa'âdetde ber-karar
Bâkî degülse neyleyelüm bî-karar 'ıyd
- 16 Her dem devâm-ı devletine Mihrî kıl du'â
Tâ haşr olunca eyleye ol tâc-dâr 'ıyd
- 17 Olsun ilâhi sâye-i devletde müstedâm
İtsün müdâm o sâye-i perverdigâr 'ıyd

X

VELEHU FÎ-MEDHİHİ ENÂRA'LLÂHU BURHÂNEHU^x

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Çün rûz-ı 'ıyd mevsim-i fasl-ı bahârdur
'İşret demi ferah gün hûş rûzgârdur
- 2 Şubhuñ nesimi ireli her câya kıl nazar
Rengîn çiçekler ile kamu lâlezârdur
- 3 Kudret eliyle gör yine reyhânî hatları
Yazdı yeşil varaklara k'ol kiridigârdur
- 4 Hızr-misâl olsa cihân tan mı sebze-pûş
Âb-ı hayat irgüren ebr-i bahârdur
- 5 Enfâs-ı bâd irişdi meger gülsitâne kim
Şahn-ı benefşe şâm u seher mügg-bâr

x Bu kasîde yalnız M,Ü'de vardır.Kasîde-peçe fî hakka Sultân Ahmed

tâbe serâhu M

5b-şâm u:şâm M

- 6 Hâl-i zebânla derilüp hâkka zikr ider
Gülşenler içre murg-ı hezârân hezârdur
- 7 Ferş-i zeberced üstine kuruldı haymeler
Gûyâ kimisi zer kimi sîmden hisârdur
- 8 Envâ ı zinetile cihân olsa tay mı zeyn
'Arz eyleyen cemâlini çün şehriyârdur
- 9 Sultân Ahmed ol ki Ferîdûn-ı dehrdür
Mülk-i cihânda devlet ile tâc-dârdur
- 10 Olsa 'aceb mi halka güneş gibi 'ayân
Ol padişâh ki sâye-i perverdigârdur
- 11 Mişlini görmedi döneli bir dağı felek
Bunca ki mâh u sâl u leyl ü nehârdur
- 12 Bâg-ı İremde ruhları gül la'li gongedür
Şahn-ı çemende kameti serv ü çenârdur
- 13 Dil-murgı bend-i zülfine tolaşsa vech-vâr
Zîrâ kemend-i dâmına cânlar şikârdur
- 14 Her cân şehâ ki olmaya kurbân hüsnünün
Taḥkîk bil ki âhir anuḡ yiri nârdur
- 15 Ey âftâb aks-i ruhunla güneş iḡen
Fâhr itmesün cihânda aḡa müste'ârdur
- 16 Sen müşteri-cenâba şehâ gelmesün zevâl
Niteki âftâb semâda süvârdur
- 17 Mademki bu sipîhr-i felek eylemez qarâr
Mademki bu zemîn ü zemân ber-qarârdur

- 18 Ol sen hemîşe taht-ı sa'âdetde muhterem
Gelsün tapuna şol ki sağır ü kibârdur
- 19 Eyyâm-ı devletünde cihân begleri gelüp
Tursun tapunda hizmet için her ki vardur
- 20 Medh eylemek şehâ seni Mihrî muhâldur
Meddâh sana bencileyin şad hezârdur

XI

VELEHU FÎ-MEDHÎHİ TÂBE SERÂHU ^x

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Çünkü gösterdi cihâna ruhlardan yâr gül
Eyledi rûy-ı zemîn etrâfına envâr gül
- 2 Tâğıdup sünbüllerin bâğ-ı cihânun hoş şabâ
Viridi etrâfa revâyiğ eyledi izhâr gül
- 3 Kudretinden gör ki şani' nice gösterdi 'iyân
Hâkdan berg-i semen lâle şecerden hâr gül
- 4 Döşedi çünkim zümürüdden besâtinâ çemen
Gûşına takında şebnenden dürr-i şevvâr gül
- 5 Nev-bahârın lezzetin bulmak dilersen bâğa gel
Her taraf serv ü semen her kûşesi gülzâr gül
- 6 Yine hengâm-ı çamendür gülşeni seyr eylegil
Her taraf serv ü semen her kûşesi gülzâr gül

x kasîde Sultân Ahmed A,S

2b-etrâfa:ezhâra M,S,Ü

5b-her taraf ... gül:kıl temâşanergis ü semen her kûşesi
gülzâr gül A,S

6-Beyit yalnız A,S'de vardır

- 7 Na'ra urdukça seher murgı meger te'sîr ider
Gönçe güler serv şalar başını oynar gül
- 8 Şâh-ı serv üzre çıkup bülbül okur şîr-i laîf
Hüsnün ebyâtın meger kim eyledi eş'âr gül
- 9 Turma nâlân ol ruhu şevkında miskîn andelîb
Âdetidür çünkim itmek bülbülünü zâr gül
- 10 Ruhlarıñla haddun u çeşmün görelden hüsrevâ
Nergis ü lâle semenden eyler istifisâr gül
- 11 Meclis-i şâh-ı çemende dâmeninden dem-be-dem
Mağdemine sen şehün yâkût ider îsâr gül
- 12 Şâh-ı sultân Ahmedün devrânıdur bezminde gör
Lâle sâkî gönçe bâde oldu hıdmet-kâr gül
- 13 Bûy-ı lütfundan bulup virür cihân bağına bu
Reng-i rüyundan alup mergûb olur her bâr gül
- 14 Hüb okur ışkun mağâmâtın nevâda râstı
Andelîbe hoşça ta'lîm eylemiş edvâr gül
- 15 Yañılıb çün ruhlarına benzerüm dimiş meger
Sözün bildi hatâsın itdi istigfâr gül
- 16 Çeşmüñi görmez meger nergis k'olupdur bî-başar
Hüsnüne kılup nazar oldu ulu'l-epsâr gül

7b-güler:gelür A,S ; oynar:isâr A

10a-haddun u haddunı A,S

10b-nergis ü:nergisi A,S

11b-îsâr gül:îsâr S

12b-gönçe:gonca A,S

14b-hoşça:hoşca A,S

15b-istigfâr:gül:istigfâr S

16a-nergis ki:nergis A

- 17 Yazmağa haddü berâtın gör ğubârî hatt ile
'Ârız-ı süsende çekmiş hallile pergâr gül
- 18 Gül yüzün bâğ-ı cihâna 'arz olaldan hüsrevâ
Zâhir oldu şanki nûr-ı Ahmed-i Muhtâr gül
- 19 Gerçi eyyâmında nev-rûzun çemen sultânıdır
Lâk fahr ider k'ola bezmünde hîdmet-kâr gül
- 20 Hall olunmaz gördi 'ışkuñ müşkilâtından sebâk
Safha-i hüsnünde ebced başladı tekrâr gül
- 21 Gonçe hâmuş oldu ğayretten dehânun görelî
Ruhların gördi hacâletden güler nâ-çâr gül
- 22 Gülşen-i hüsnün şehâ pesdür gerekmez cenneti
Gerçi kim her küşesinde niçe yüz bin var gül
- 23 Leblerüne benzerem didüğüñ bād-ı şabâ
Gonçenün çâk ideli ağzın katı korķar gül
- 24 Zinet-i hüsnün gülistânında öğrenmiş meger
Bağlamış bâğ-ı cihânda gör ne hōş eţvâr gül
- 25 Devlet-i bağında Mîhrî hamû li'llâh bir şehün
Serv-kaddi sâyesinde sen ne ğam her bâr gül
- 26 Niçe kim ola şükûfeyle müzeyyen nev-bahâr
Niçe kim bâğ-ı cihânda açıla her bâr gül

16b-hüsnüne:sana A,S

19b-ider ki:ider A ,eyler ki M

21a-gonçe:gonca A,S

22b-niçe:nice A,S

- 27 Nev-bahâr-ı hüsnüñ ter-tâze olsun tâ ebed
Niçe kim ola çemen ıklîmine serdâr gül
- 28 'İydüñi itsün mübârek ol kerîm ü lâ-yezâl
Geldügince nev-bahâr oldıkça bu gülzâr gül

XII

VELEHU FÎ-MEDHİHİ TÂBE SERÂHU ^x

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hazret-i haķan-ı a'zam pâdişâh-ı bî-mişâl
Eyledi halk-ı cihânda anı a'lem zül-celâl
- 2 Zâhir olaldan cihâna gün cemâli envârı
Nûra gark oldu bu 'âlem itdi zulmet irtihâl
- 3 Halk u lutf ile müretteb bî-nazîr ü bî-bedel
'ilm ü hilm ile mükemmel ahsen ü sâhib-cemâl
- 4 Bir şeh-i devrân-ı 'âdildür bugün 'âlemde kim
Devleti devrinde hergiz kimse çekmez infisâl
- 5 Ya'ni ol sultân Ahmed kim kerem-kânı bugün
Saltanât tahtında bir şâh-ı cihândur müste'âl
- 6 Nûr virmezdi cihân rûyına kandîl-i semâ
Gün cemâli enverinden olmasa ger ittisâl
- 7 Benzeyem diyu kemân-ebrûlar ile hüsnine
Gâh bedr eyler kamer kendü özin gâhi hilâl

x kasîde-i Sultân Ahmed A,S

2a-olaldan:olalı A

3a-nazîr ü:nazîr-i S

3b-'ilm ü:'ilm-i S ;ahsen ü:ahsen-i A,S

7b-özin:özni S

- 8 Tal'at-ı Mîhrî gibi göstermedi şems-i münîr
Gerçi devr eyler felek leyl ü nehâr u mâh u sâl
- 9 Kaşına benzedüğü bugün bu bedr ayun hilâl
İrte bir gün hüsnine öyküne ya'ni ne ihtimâl
- 10 Bir şehinşâh-ı zemândur kim cihân hüsrevleri
Her cihetden lâ dimez emrine eyler imtisâl
- 11 'Akl-ı küll şâgird-i tıfl-ı mekteb-i re'yindedür
Kimse itmez ol şehün keyfiyetinden kâl ü kâl
- 12 Ruhlarında zülfini depretdüğünce bād-ı şubh
Cân u dil ihrâkına tâ irişür rih-i şimâl
- 13 Bir cihângîr-i zemândur ol bu gün 'âlemde kim
Rüstem-i Zâl olsa rezmîne gelüp itmez cidâl
- 14 Şubh-dem peyk-i şabâ irüp dil-i şûrîdeme
Didi ey gamgîn-gönül handan ol didüm ne hâl
- 15 Didi vaşl-ı aydidür şahun gerekdür müjdegân
Ben didüm cân lâyıķ ise ibtidâ benden me'al
- 16 Muşhaf-ı hüsninde fâla niyyet itdüm ol şehün
Evvel elifle hâ geldi âhîrinde mîm ü dâl
- 17 Ğam yime şimden girü baht-ı siyâhun maḥu olup
Tâli'ün sa'd oldu ey Mîhrî mübarekdür bu fâl

8b-nehâr u mâh u sâl:nehâr mâh sâl S

9a-ayun:anun A,S

9b-ya'ni ne:ya'ni A

10a-cihân:zemân A

13b-Rüstem-i:Rüstem ü A,S

16b-mîm ü:mîm S

- 18 Rif'atun burc-ı şerefde kâ'im olsun tâ ebed
Tal'atun mihrîne şhâ irmesün hergiz zevâl
- 19 Dostların fevk'l- ulâda her dem olsun şâdmân
Düşmânun tahte's-serâda dâ'im olsun pâymâl
- 20 Ömrünü kılsun cihânda devlet ile müstedâm
'İyduñı itsün mübârek ol kerîm ü lâ-yezâl
- 21 Devletün devrinde bulsun her gedâ fîzzet müdâm
Ni'metün hânından olsunlar cihân halkı nevâl

XIII

VELEHU FÎ-MEDHÎHİ TÂBE SERÂHU ^x

Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün

- 1 Subh-dem gülşene irdi yine üstâd nesîm
Virdi hoş bûy-ı letâfet bezedi var ne kim
- 2 Sebzenün tıflına göstermek için neşv gelüp
Dem-be-dem şahn-ı gülistânda ider ders ta'lîm
- 3 Benzedüp bağ-ı cihânı yine Firdevse bugün
Eyledi lâle ile gülşeni cennât-ı na'îm
- 4 Cân dimâğını mu'attâr kılar uş her demde
Gül ü nesrîn ü reyâhin ile gülşende nesîm
- 5 Eser-i lutfı ile eyledi her bâğı behişt
Çün nazar itdi gülistâna bu dem Rabb-i kerîm

x Kaside-i Sultân Ahmed A,S

2a-göstermek:gömek ü

4b-gül ü:gül-i M,S,Ü

- 6 Niçe nağş itdi gülistândaki her bir varâka
Yed-i kudretle bugün gör yine nağkâş-ı kadîm
- 7 Fevt olup gitmiş iken lutfına haqqun nazâr it
Gör niçe buldı hayât uşda yine 'azm-ı remîm
- 8 Gülşenün her tarafı serv ü sehî oldu yine
Viridi hoş zevk u safâ cân-ı cihâna nitekim
- 9 Ol durur taht-ı sa'âdetde bugün hân Ahmed
Şifâtı şems-i münevverdür anuñ zâtı halîm
- 10 Râheta 'adlün ile buldı kamu halk-ı cihân
Revnâkı nâmun ile buldı şehâ heft-iklîm
- 11 Büy-ı sülfünden eger virmese gülşende şabâ
Gül gülistânda cihân halkına virmezdi şemîm
- 12 Hüsrevâ gül ruhuñun şevkıla gülşende turup
Tûr-veş her secer üstine hezâr oldu Kelîm
- 13 Hurren itdükçe cihân rûyına geldükçe bahâr
Olasın devlet ile taht-ı sa'âdetde muhîm
- 14 Sebzezâr üstine her dem getürür bād-ı şabâ
Hâk-ı pâyüñe nisâr itmek için zer ile sîm
- 15 Bâğ-ı 'ömrüne hazân ırmeye Hağdan dilerüm
'İyd-i adhañı mübârek kıla Rahmân ü Rahîm

6a-niçe:nice A

8a-serv ü:serv-i A,S

8b-zevk u:zevk-ı S

11a-şabâ:ziyâ A

11b-şemîm:şebnem A

14b-nisâr:îsâr A,S

- 16 Bir cihân-gîr-i zemânsın ki ire virmez emân
Lem'a-i tîğun ider dîv-i Nerîmânı dû nîm
- 17 Yüziğe karşı cedel eyleyemez Sâm-süvâr
Rüstem-i Zâl olamaz erlik ile saña karîm
- 18 Buldı luğfun eşerinden bu cihân bâğ-ı behîşt
Gördi kağruş şifatin kim dem urur nâr-ı cahîm
- 19 Mihrî üftâdeye rahmuyla şehâ eyle nazâr
Eyleye saña nazâr haşre dek ol hayyu 'alîm
- 20 Şaklasun emn ü emanında seni dâyim ahdâ
Cân içinde nitekim ola elif harfi kadîm

XIV

KASİDE-İ SULTÂN AHMED

Mef'ûlü fê 'ilâtü mefâ'îlü fâ 'ilün

- 1 Vakt-i bahâr irüp komadı dilde zerre ğam
Bu demde ğam kimesneye lâyıq olur mı hem
- 2 Nergis gözünü süzdi görüp çeşm-i nâzını
Gül ruhlarını ohşadı nesrîn ü lâle hem
- 3 Oldı çemen 'arûsına bâd-ı şabâ karîm
Gördi yüzün şükûfe saçar üstine direm

16b-lem'a-i tîğun:himmetün tîğı M,Ü ;Nerîmânı:Nerîmân M,Ü

17a-eyleyemez:eylemez S ;Sâm u:Sâm-ı A,S

17b-Rüstem-i:Rüstem ü M,Ü; olamaz:olmaz S,olamaz A

18b-nâr:nâ Ü

19b-ğaşre:ğaşr S ; hayy ü:hayy-ı A,S

- 4 Dil-dâr la'li yâdına gülgûn mey içmege
Hoşdur bu demde al elüne sâkî câm-ı Cem
- 5 Gül karşısına câm-ı şabûhı sen eyle nûş
Şîma deriye gonçe gibi gel açıl bu dem
- 6 Gül ruhlarını gördi meger gülşen içre kim
Şahn-ı çemende tutdı hemân 'andelîb dem
- 7 Hüsniñ berâtını iltâi şabâ gülîstâna çün
Gördi tebessüm eyledi her gonçe açdı fem
- 8 Zülfün çihân dimâğına hoş-bûy cân virür
Depretdüginçe bâd-ı şabâ anı şubh-dem
- 9 Benzer cemâli bâğını keşf itdi şehriyâr
Gül gibi geldi şûret-i nevrûz muhterem
- 10 Ya'ni çihâna hân olan ol hân Ahmedün
'Adlini zıkr ider melek evc-i felekde hem
- 11 Ger bahr-i lutfunun ire bir kaçresi revân
Bula vücûd mu'tekif-i kûşe-i adem
- 12 Bulur hayat-ı tâze vü ter sebzâr olur
Ey serv-i nâz her yire bассаğ ne dem kadem
- 13 Taşvîrini cemâlinün ey âftâb-ı hüsni
Rûz-ı ezelde yazdı gönül levhasına kalem

4a-la'li:la'li A,S

4b-câm-ı:câm u Ü

7a-berâtını:berâtın A,S

10a-hân:cân A,S

11b-vücûd:vücûdu A

12a-hayat-ı:hayât A,S

- 14 Şâhâ hevâ-yı zülfüne sâbit-kâdem turup
Mihrûn deminde MihRî virür şubh gibi dem
- 15 Sensin şerâg-ı rûseni şubh-ı sa'âdetün
Ey menba'-ı sehâvet vey ma'den-i kerem
- 16 İyduş mübârek olsun eyâ hüsrev-i zemân
İkbâl ü devletün günine irmesün elem
- 17 Oldukça pür kevâkible âsmân şehâ
Sen âlem içre devlet ile olasın âlem

XV

VELEHU FÎ-MEDHİNİ TÂBE SERÂHU ^x

Fe'ilâtün Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Ârızuñ 'arz ideliden hat-ı reyhân şekil
Beni dîvâne kıllup eyledi hayrân şekil
- 2 Kaşların Zühre cebînünde ki tuğra çekti
Ne kalem yazdı hatuñ üstine ünvân şekil
- 3 Lâle hadduna irüp zülf-i siyâhuña şabâ
Gör ne zînetler ider sünbül reyhân şekil
- 4 Dil diler gamzen oğına yir ola anuñ içün
Derd ile kendü özin eyledi peykân şekil

15b-menba'-ı: menba' vü Ü

16b-günine irmesün:göstermesün A,S

17a-pür:pîr Ü

x şasîde-i Sultân Ahmed A,S

3a-hadduna:haddunda M,Ü

4b-özin:özini A,özni S

- 5 Lâlenün derd ile dağ-oldı hasedden cigeri
'Ârızun 'arz ideli sen gül-i handân şekil
- 6 Dû cihân gülşeni bil gözüme zindân görünür
Bana yâr olmayıcağ sen büt-i Rıdvân şekil
- 7 'Âlemün halkı yolunda nice cân virmeye kim
Şâni'ün sun'ı tapundur yüzün îmân şekil
- 8 Göreli çâh-ı zenahtânuna düştü dil ü cân
Eyledi başuma 'âlemleri zindân şekil
- 9 Çeşm-i şehlânı ne remz ile işâretler ider
Dil ü cân kaşına gör nergis-i fettân şekil
- 10 Mihr ü meh bezeye mi yüzüne öykünmek ile
Ger ola lebleri pür la'l-ı Bedaḥşân şekil
- 11 Şevk-ı dendânun ile la'l-ı dür efsânun için
Hâşâ'llâh ki diyem lü'lü vü mercân şekil
- 12 Çevresin âb-ı hayâtuñ ki tutar mûr-ı haṭun
Güyyâ hâtemidür mühr-i Süleymân şekil
- 13 Mürde-i cân u dile virdi hayât-ı ebedi
Leblerün olduğıün çeşme-i hayvân şekil
- 14 Zülf-i tâvûsını gör gülşen-i hüsn içre nice
Cilveler 'arz kılar her yana cevlân şekil

5a-ḥasedden:ḥaseldân A,ḥasden S

10a-mihr ü meh:mühr meh S

10b-Bedaḥşân şekil:Bedahşân S

11b-lü'lü vü:lü'lü-yi:A,S

14a-tâvûsını:târını A

- 15 Kadd-i dil-cûy-ı nihâlini görüp râst didüm
Bu ne hoş meyve ile nahl-ı hırâmân şekil
- 16 Olma hâmuş yaraşmaz sana ey gönçe-dehen
Kıl tebessüm k'ola her kûşe gülistân şekil
- 17 Leb-i mey-gûnı hayâliyle gözüm hânesinün
Kapağı şâfi tolıpdur yine pür kan şekil
- 18 Devr ide devr-i felek çenber-i çerhün yıkıla
Görmeye sencileyin bir meh-i tâbân şekil
- 19 Baña ikbâl ü sa'âdetde yeter manşıb u câh
Vaşlınuş şemmesi geh geh ola ihsân şekil
- 20 Yüzüne karşı mükâbil olamaz şems ü kamer
Gördi burtardı yüzün eyledi noxsân şekil
- 21 Dehenün sırrını bilmedügiçün gönçe açılup
Kaldı hayretde yatur hâli perîşân şekil
- 22 Ravza-i kûyını gördükte direm huld-ı na'îm
Yaraşur hûr ile gilmân ola der-bân şekil
- 23 'Arş-ı a'lâya irişür elüm ey şâh-ı cihân
Her kaçan kim varuram kûyına mihmân şekil

15b-meyve ile: meyveli A

17b-tolıpdur: tolıdur A

18a-çenberi: çenber A, S

19a-ikbâl ü: ikbâl-i S

19b-şemmesi: şemmesine A, M, Ü ; geh geh ola: ki ola A, Ü, geh ola M

20a-olamaz: olamaz A, olmaz S ; şems ü: bedr-i A, S

20b-burtardı: yurtardı A

21b-kaldı: kıldı A ; yatur: yatar A, S

- 24 Devr-i Dârâ bozulup devr-i Sikender mi anılır
Şehriyâr olalı sen hüsrev-i hakan şekil
- 25 ‘İyd-i vaşluña irersem eger ey mâh-likâ
Kılayan cânı fedâ yoluna kurbân şekil
- 26 Gördi meydân-ı sa’âdetde güneş top oldu
Çünkü Hân Ahmedün ol zülfini çevgân şekil
- 27 Düşmenün başını tegerg gibi her yana döker
Tig-ı kahrün ki kaçan berk ura ‘üryân şekil
- 28 Her ki yavuz şanurısa saña ey şâh-ı kerem
Gözi giryân ola vü sînesi biryân şekil
- 29 Dilerem lutf-ı şehinşâh ile ma‘zûr ola
Mihrinün olmadığın lutfıya akrân şekil
- 30 Şâh-ı ‘âlîden irüşürse ‘inâyet nazara
‘Aceb olmaz ger olam şi‘r ile Selmân şekil
- 31 Hamdüli’llâh ki hûguz lutfı nesîmile bugün
Âh eger çerh-i felek cevr ide devrân şekil
- 32 Âferin diye vü tahsîn ide Cibrîl-i Emîn
Her kaçan kim okusam medhûni Hassân şekil

XVI

VELEHU FÎ-MEDHİHI TÂBE SERÂHU^x

Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün

24b-hakan:hübân A,S

27b-kaḥrun ki:kaḥrunla A

30a-‘âlîden:‘âlemden A

31b-çerh-i:cevr-i A

x Bu kasîde yalnız M,Ü’de vardır

- 1 Şâhâ dilerse her kişi kim bahtı hâr ola
Baş koşun ayağuna ki ana baht yâr ola
- 2 Bu hulğ u bu şehâvet ü bu luğf u bu kerem
Kim sende var cihânda dahı kimde var ola
- 3 Göster cihâna gülşen-i hüsnüñ ki hüsrevâ
Gül gibi güle şûret-i 'âlem bahâr ola
- 4 Ey ser-firâz nâzile seyr it ki bûstân
'Aks-i ruhuñla şahñ-ı çemen lâlezâr ola
- 5 Sünbül saçuna gül yüzüne lâle hadduna
Ger benzerem dir ise katr şerm sâr ola
- 6 Gül ruhlarına kendüzünü 'arz kılmasun
Hüsnüñ katında ana dahı ne i'tibâr ola
- 7 Gül benzerem haduna diyü lâf urırdı gör
Geldi ki dest-bûs ide ne vechi var ola
- 8 Cânâ cihân dimâğını hoş-müşğ-bû kılar
Zülfüñ 'izârıñ üzre kaçan târ u mâr ola
- 9 Yâ Râb 'izz ü devlet ile Hân Ahmedün
Bir günü bu cihânda hezârân hezâr ola
- 10 Hilm ü vakâr u luğf u şefâ'at didükleri
Bu dehr-i dûn içinde meger sende var ola
- 11 Cân levhasında yazdum hatun hayâlini
Tâ haşr olinca şaklaya ol yâdgâr ola

- 12 Firdevs bâğının gül-i handânısın çü sen
Bülbüllerün şehâ be niçün gamda zâr ola
- 13 Ger sen semend-i devlete olsan süvâr ey şâh
Rüstem önünce bin dil ile gâşye-dâr ola
- 14 Hüsniñ günü münevver ola haşre dek şehâ
Niteki âsmân ü zemîn ber-karar ola
- 15 Bâd-ı hazân irişmeye 'ömrün bahârına
Rûy-ı cihân niteki hazân u bahâr ola
- 16 'Ömrün binası muhkem ola haşre dek senün
Bahtun 'aşâsı devlet ile pâ-y-dâr ola
- 17 Budur du'âsı şâm u seher Mührinün şehâ
'Ömrün günü cihânda hezârân hezâr ola
- 18 Dil andelîbi derd ile kılsun ço nâleler
Çü karşusunda sencileyin gül-i 'izâr ola

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bûy-ı zülfün gibi 'anber-bâr u miskîn olmaya
Hadd kaddun gibi ra'nâ serv ü nesrîn olmaya
- 2 Bister-i nesrîn gerekmez bir dem âraâm itmege
Âstânun gibi dil-i miskîne bâlîn olmaya
- 3 Var mîdur bir yer gamuñdan ağladuğça döstun
Gözlerümün kanlu yaşı ile rengîn olmaya
- 4 Gerçi gamzen kâsd-ı cân itmekde tîr-endâzdur
Lîk çeşmün gibi kan içici bî-dîn olmaya
- 5 Olmadı bir dem düşelden Mîhrî 'ışkun nârına
Sîne yanup dil göyünüp dîde gamgîn olmaya

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Tebâreke'llâh eger dilberise ancak ola
Güzeller içre bugün sürûrise ancak ola
- 2 Çü düşdi şevk-ı ruhl âfitâb çehresinün
Cihâna virdi ziyâ enverise ancak ola

1. la- anber-bâr ü: anber-bâr A,S

1b-serv.ü:serv A,M,S

3a-gamuñdan:gamından A

4a-lîk:lîki M,Ü

2 1b-sürûr:serv A,S ,server Ü

- 3 Saçından oldu mu'attâr dimağ-ı rûh-cihân
Abîr-i miskle bu 'anberise ancak ola
- 4 Hezâr yerde deler sinesini 'uşşâkun
Hadeng-i gamzeleri hançerise ancak ola
- 5 Dilinde şâm u seher Mibrînün budur
Tabâreke'llâh eger dilberise ancak ola

3

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hôş görür benden rakîbi rahm idüp cânân aña
Nice katlansun bu yürek nice döysün cân aña
- 2 'Âşıkun hakkında çok söz söyler inanma rakîb
'Âdet olmışdur cihânda dostum bühtân aña
- 3 Dil marâzına lebünden eylemezsen ger 'ilâc
Hikmet ile çâre bulmaz olsa biñ Lokmân aña
- 4 Atsa gamzen tîrini cân potasına kaşların
Gösterür dil dahı cânâ cevher-i peykân aña
- 5 'Akl-ı küll ü dâniş ü ilm ü ulûl-elbâb bâb
Görmese hüsnün kitâbından dirüz nâ-dân aña

2 3b-miskle:müsgle A,S

4a-deler:sînesini:delerse seni A,S

4b-hançerise:hançerler ise A

5a-şâm u:şâm S

3 1b-döysün:dövinsün M

4b-peykân:pekân S

5a-'akl-ı:'akl u:M,S,Ü

- 6 Her seher bād-ı şabâ bâg-ı cihânda dil-berün
Zülfine vardukça şâne misk ider efşân ana
- 7 Şafha-i hüsninde başlamış vefâ resmin yazar
Lâciverd ile yed-i kudret haç-ı reyhân ana
- 8 'Aşk meydânında top olsa güneş olmaz 'aceb
Kim kamer her dem hilâlinden şunar çevgân ana
- 9 Dil dilermiş 'ıyd-i vaşlungün kemân-ebrularun
Çokdan itdüm dostum ben cânımı kurbân ana
- 10 Haçtun inşâsın hadun üstinde kim yazdı 'aceb
Kim Kirâmen Kâtibîn olmuş durur hayrân ana
- 11 Yollar üzre Mîhrînün her dem görür hâk olduğın
Bir nazâr kılmaz nedür cürmi 'aceb sultân ana

4

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Dostum çün yüze gülmek eylemişsin hû sana
Yürü ey hercâyî var şimden girü yâ hû sana
- 2 Gel akitma gözlerümün kanlu yaşın sevdiğim
Ocağuna su koyar hayr itmez âhir bu sana
- 3 Çeşmine cân virdün ey dil pendümlü gûş itmedün
Gör nice sihr itdi âhir bu iki câdü sana
- 4 Öldürürsen la'lün âbı hasretile ger beni
Teşne cân vir Haç tatırmasun bir içim su sana

3 6b-vardıkça:urdukca A,vurdukca S ;misk:müşg A,S

4 3b-nice:niçe S

4b-tatırmasun:tabitmasın A,S

- 5 Zülmet-i ğamda ğodıysa seni yaruğ ğam yime
Bulunur Mihrî cihândur yine bir meh-rû sağa

5

- Fâ'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
- 1 Gelmişem yüz sürüyüp toĝrı kılup râh sağa
Dilerem 'arz kılam hâlümi ey şâh sağa
- 2 Nice 'adl işsi şehinşâh-ı cihânsın ki gelür
Âstânuna güneş hıdmete her gâh sağa
- 3 Cân u dilden okur ey ruhları gül medh sağa
Rûz u şeb bülbül-i cân şubh u seher-gâh sağa
- 4 Yakdı yandurdu şehâ teşne-dili ğayret edı
Zülmet-i ğamda ğoma Hızır ola hem-râh sağa
- 5 Nev-civân ide Züleyhâ gibi ey Mihrî seni
Kıla ger luţf ile Yûsuf nağarın şâh sağa

6

- Fâ'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
- 1 Niçe feryâda vara nâlelerüm âh sağa
Niçe bir 'arz ideyüm hâlümi her-gâh sağa
- 2 İşidüp bülbül-i şeydâ meger âh-ı seherüm
Çağırup derd ile dir âh hey vâh sağa
-
- 5 la-sürüyüp:sürüp A,sürüyü M,Ü ;toĝrı:toĝru Ü
2a-nice:ince M
3a-okur:akar A,S ;medh sağa:medh ü senâ A,medh senâ S
3b-rûz u:rûz M,Ü
- 6 la-niçe:nice A,M ;vara:vire A
2b-çağırup:çıkırup A,S ;dir:der A,S ;hey:beni A,S

- 3 Hüsni sermâyesi elden gidicek bir gün ola
Bildüre itdügünü sevdüğüm Allah saña
- 4 Gün yüzün burc-ı şeref üzre tulû' itdügün
Giceler şubha degin tana kalur mâh saña
- 5 Hâk ider gayret odı bu dil-i miskîni Yakub
Bile yanunda rakîb olalı hem-râh saña
- 6 Nice sengîn-dil imişsin ki eşer itmedi hiç
'Âşık-ı şûrîdenün âha seher-gâh saña
- 7 Nev-civân itdi Züleyhâ gibi Mahrî 'aşk
Kılalı luţf ile Yûsuf-nazarın şâh saña

-BE-

7

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Neyledüm nitdüm günâhum bilmezem bu ben garîb
Gördüğince yüz çevürür yüzüme bakamaz habîb
- 2 Gâhi ki bir göz uçıla merhabâ eylerdi yâr
Yine beşzer ki araya fitne bıraktı rakîb
- 3 Cân za'îf oldı firakundan medet kıl dostum
Hasta-dil derdine luţf it gel 'ilâc it ey tabîb

- 6 3a-hüsni:hüsn A,S
4a-yüzün:yüzi M,Ü
5b-yanunda:yanunca A,S ;hem-râh:her âh A
6b-şûrîdenün:şûrîdeler A,S ;âhı:âh-ı A
- 7 la-bu ben:ben bu A
1b-çevürür:çevirür A ;yüzüme:yüzime A
2a-gâhi:gâh A,S

- 4 Zülfünün çengâline urma rakîbi hışm idüp
Hey bu bir kelb-i la'indür tak bunun boynına ip
- 5 Tâli'ün yokdur güzellerden ey Mihrî çâre ne
Kismet rûz-ı ezelde sana bu olmuş nasîb

-TE-

8

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

I

- 1 Ol cihân gülzârınun ra'nâ gazel-hânı dürüst
Hôş temâm itmiş bu beyti içre dîvânı dürüst
- 2 Hatt-ı reyhân kim tolanmışdur gülistânı dürüst
Hâledür kim devr idüpdür mâh-ı tâbânı dürüst

II

- 1 Cânla kıldum temaşâ rûy-ı cânânı dürüst
Şânî'-i kudret ki naş itmiş gülistânı dürüst
- 2 Şafha-i haddinde yazmış hatt-ı reyhânı dürüst
Hâledür kim devr idüpdür mâh-ı tâbânı dürüst

III

- 1 Kâmeti cân gülşeninde serv ü 'ar 'ar bağlamış
Hüsniñün semsi cihân bağına enver bağlamış
- 2 Ruhlarında kâkülün miskîni 'anber bağlamış
Hâledür kim devr idüpdür mâh-ı tâbânı dürüst

I lb-içre:icre A

III 'la-serv ü:serv-i A,S

2a-kâkülün:kâkül-i A,S

IV

- 1 Kaşları kavş-i felekdür şüreti bedr-kamer
Gün cemâlidür cihân rûyına viren nûr u fer
- 2 Kaplamışdur dil-berün gûyâ miyânını kemer
Hâledür kim devr idüpdür mâh-ı tabâna dürüst

V

- 1 Cem' olup bir bezme gelmişler nice cânâneler
Halka kurmuş murg-ı cânâ zülfi dökmüş dâneler
- 2 Şem'-i ruhsarına ol meh-rûlarıñ pervâneler
Hâledür kim devr idüpdür mâh-ı tâbâna dürüst

VI

- 1 Devr ider câm-ı şarâbı sâkî-i meh-pâreler
Nûş ider 'ışkı meyinden aşık-ı bî-çâreler
- 2 Ol mehi kılmış ihâta göz açup seyyâreler
Hâledür kim devr idüpdür mâh-ı tâbâna dürüst

VII

- 1 Cân olur çeşm-i dili yağma kılur hükm-i revân
Lâk kılsañ bir nazâr hüsni bağışlar cânâ cân
- 2 Dir gören anuñ girîbânıyla gerdânın hemân
Hâledür kim devr idüpdür mâh-ı tâbâna dürüst

IV 1b-nûr u:nûr S

VI 1a-şarâbı:şarâb S

2a-seyyâreler:sitâreler M

VII 2b-dir:der M,S,Ü

VIII

- 1 Şehr-i Amasiyyede bir hûb u ra'nâ gül- izâr
Her tarafından cân u dilde şad hezâr 'uşşâk-vâr
- 2 Çevresinde dâyire çekmişdür anın kühsâr
Hâledür kim devr idüpdür mâh-tâbânı dürüst

IX

- 1 Tali'ün sa'd oldu Mîhrî yandı bahtun âhteri
Başuna toğdı gam-ı zulmetde devlet hâveri
- 2 Ol melek manzar kamer-gehrile çerhün çenberi
Hâledür kim devr idüpdür mâh-ı tâbânı dürüst

9

Mef'ûlü fâ'ilâtün mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Cânâ yiter bu canuma cevr ü cefâlar it
Zecrise cânâ ancak ola gel vefâlar it
- 2 Mîhnetlerle karşuna öldükçe 'âşıkun
Sen oyna gül rakîble hõş hõş sefâlar it
- 3 'Âşıklarunı bî-güneh öldürme dostum
Öldür rakîb-i kâfiri bari gazâlar it
- 4 Luţf ile kıl ilâc bugün ey tabîb-i cân
Dil hastedür firâkunla gel devâlar it
- 5 Şîrîn-lebiyle ağzuna sögmiş ey Mîhrî yâr
'Ömr-i çoğ olsun el götür imdi du'âlar it

VIII la-hûb u:hûb A,S

1b- tarafından:tarafda A,S ; dilde:dilden A,S ; 'uşşâk: 'uşşâkı A,S

9 2a-öldükçe:öldükce A,S

3b-gazâlar:ğânâlar Ü

Mer'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilün fâ'ilün

- 1 Düşmen kamu kişiye rakîb oldu 'âkıbet
Gör tâli'üm ki bana habîb oldu 'âkıbet
- 2 Dil derdine devâlar umarken viren bana
Şerbet yirine zehri tabîb oldu 'âkıbet
- 3 Luţf u vefâsı müdde'îye oldu dâyimâ
Cevr ü cefâsı bana nasîb oldu 'âkıbet
- 4 Saldı beni kapulara bî-i'tibâr idüp
Yanında müdde'î yürüdüp oldu 'âkıbet
- 5 Çokdur cihânda derd-i nigâr ile mübtezel
Mihri senüñ işüñ de garîb oldu 'âkıbet

-SE-

II

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 'Işk bâbindan benümle eyledi ol yâr bahş
Cânla virdüm cevâbın itmedi tekrâr bahş
- 2 Müşkilüm hallolmazıdı küşe-i ders-hânede
İtmesem hüsnün kitâbindan şehâ her bâr bahş
- 3 Ey müderris günki sen tahşîl-i cânân itmedün
Kîl u kâl içre kalup sen eyleme nâ-çâr bahş

-
- 10 3a-luţf u:luţfı vü A,luţfı S
5a-derd-i:derd ü M,Ü
5b-işüñ:işin A
- 11 2b-bâr:nâr Ü
3b-içre:icre A ;nâ-çâr:nâ-câr S

- 4 Muşhâf-ı hüsnüni zülfünden su'âl itmiş rakîb
Eylemek câ'iz midür Kur'ândan küffâr baḥs
- 5 'İlm-i 'ıḡkî biz ey Mîhrî şöyle taḥsîl eyledik
Şimdi her 'âşık bizümle itmege korḡar baḥs

-CİM-

12

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bir dem ol dil-ber cemâlinden ırâḡ olmak ne güc
Bir nefes cânânesiz 'âlemde saḡ olmak ne güc
- 2 Gülsitânda gonçenün yanında hâr olmak ne hoş
Lâle gibi bülbülün baḡrında dâḡ olmak ne güc
- 3 Ben gedâsını komazlar yüz sürem dergâhına
Pâdişâhuḡ âstânında yasaḡ olmak ne güc
- 4 Çeşmi hıḡm itdükçe cânâ ḡamzesi hançer çeker
Mest elinde döstler kıllıḡ bıçaḡ olmak ne güc
- 5 Gülşen-i hüsnî kenârın tutdı Mîhrî haḡḡ-ı yâr
Bülbülün tâze gülistânında zâḡ olmak ne güc

-HA-

13

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Dostum 'arz it cemâlün cânumuz bulsun ferâḡ
Küfr-i zülfünü görüp îmânımız bulsun ferâḡ

11 5b-korḡar:korḡar A,S

12 2a-gonçenün:goncanun A,S

2b-daḡ:ḡaḡ A,S

- 2 Çün dile dil-ber hayâli geldi mihmân olmağa
Pîş-keş cân virelüm mihmânımız bulsun ferâh
- 3 Câm-ı la'linden nigârun sâkiyâ bir bâde şun
Meclisümüz germ olup devrânımız bulsun ferâh
- 4 Zülmeti bir cür'ayile hâne-i dilden götür
Ol şafâdan kulbe-i aHzânımız bulsun ferâh
- 5 Hûbların vaşfın ey Mîhrî şöyle takrîr eyle sen
Kim okursa defter-i dîvânımız bulsun ferâh

-HI-

14

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Bu gönülüm zevrâkın aldı bugün bir gönçe-leb gül-ruh
Yaşum deryâsına şaldı bugün bir gönçe-leb gül-ruh
- 2 Bülend-i kaddi nâzıla şalınup ser-firâzıla
Gülistân şahına geldi bugün bir gönçe-leb gül-ruh
- 3 Belâ-keş bülbülem bildi figânından şafâ buldı
Yüzüme gül gibâ güldi bugün bir gönçe-leb gül-ruh
- 4 Dile gerçi cefâ kaldı birine biñ vefâ kaldı
Bize vaşlın 'atâ kaldı bugün bir gönçe-leb gül-ruh

-
- 12 4a-itdükçe:itdükce A,^S
4b-bıçag:bıcağ A,bıcağ M
- 13 2a-çün:cün S
5b-defter-i:defter ü Ü
- 14 la-gönçe:gonca A,S
2a-salınup:salındı M,Ü
4a-birine:yirine

- 5 Alup şîrîn-zebânile elinden Mîhrî'nün varın
Aha geldüm didi yildi bugün bir gonçe-leb gül-ruh

-DAL-
15

Fâ'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Eyledi yâr beni derdile âvâre meded
Ölûrem itmezise hasretle çâre meded
- 2 Öldürürdüm dirimiş zülfüne geçmün beni yâr
Virme cellâd eline aş beni ol dâra meded
- 3 Çeşm-i mestün yine nâ-hağ yere kan eylesün
Şuçını bildüre katlin sina bir pâre meded
- 4 Şerbet-i la-lûn imiş haste-dile döst şifâ
Demidür eyle devâ bu dil-i bîmâra meded
- 5 Bir nefes kaldı ki Mîhrî vire cân firķât ile
Çıkmasun hasretile hey meded ol yâre meded

16 x

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Zülf-i müşgînün nola boynuma şaldıysa kemend
Dostum lâzım durur dîvâneye elbette bend

15 2a-zülfüne:zülfine A

3b-şuçını:şaçını A

x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 2 ʿİlm-i cadûlukda bir üstâddur çeşmüñ sentün
Görse Hârûtila Mârûta geçerdî onlara bend
- 3 Ruhların dil-şâhını mât eyledi bir lu^cbıla
Gözlerün cân ferzine hâcet degül sürmek semend
- 4 Kellesin ortaya koyup öykünmiş la^clüne
Anunıñın çâr-sûlar içre ber-dâr oldu kand
- 5 Gerçi çok seyr eyledüm bâğ-ı cihân sahrâların
Rastî kâddun gibi hîç görmedüm serv-i bülend
- 6 Ko bizi meh-rûların mihrîvle varsın fârîğ ol
Nâsihê itmez eşer rüsvâ-yı aşk olana pend
- 7 Hûblarun tîğ-ı cefâsından yüzüm döndürmezem
Tograsalar sînemi ger rîze rîze bend bend
- 8 Der-peyince yollarına düşüğüñ dil-berlerün
Dir gören hayli belâ-keşür bu Mihrî derd-mend
- 9 Yıllarıla ben yüzün görmez âirîgâ êh kim
Sâyesinde hoş geçer dil-dârunun her bir levend

Fâ^cilâtün fâ^cilâtün fâ^cilâtün fâ^cilüm

- 1 Künc-i gam vîrânesinde şimdi yârumdur nemed
Sâyebânım mahremüm ʿâlemde varumdur nemed
- 2 Ben gedâ hâline hem-derd olmadı illâ ki bu
ʿİzz ü câhum hem demüm hem şehriyârumdur nemed

- 3 Ten enîs olmışdur andan ayru olmaz bir nefes
Sevdüğüm yârüm vefâ-dârüm nigârumdur nemed
- 4 Kış güninde gâh ki esdükçe bâd-ı zemherir
Hâne-i halvet-gehümde germ-i nârumdur nemed
- 5 Ey felek Mihri siyeh-pûş itdünise gam mıdur
Kâlîba cem olmağan rûh ihtiyârumdur nemed

-ZEL-

18

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Yok sanurdum 'âlem içre cânıla serden lezîz
Hey neler varmış cihânda dahı bunlardan lezîz
- 2 Lezzetin işbu cihânun şimdi bildük hâsılı
Yogemiş rûy-ı zemînde vaşl-ı dilberden lezîz
- 3 Leblerün sündükçe cânâ ağzuma şeker yağar
Şöyle şîrîn lokmadur pâlûde-i terden lezîz
- 4 'Âşıkâ baş ağrıdup arz itme nâsıh cenneti
Leblerin sorduk nigârun âb-ı kevserden lezîz
- 5 Şimdi bir tûtî kelâma mübtelâdur Mihri kim
Söylese şîrîn sözi kand-ı mükerrerden lezîz

17 4a-esdükçe:esdükce A,S

18 lâ-ıçre:icre A

3a-yağar:yakar A,S

Fâ^cilâtün fâ^cilâtün fâ^cilâtün fâ^cilün

- 1 Âteş-i ı^cışka o ı^câşıklar ki cânım yakdılar
Buldılar vuslat -. ebed çünkim cihânın yakdılar
- 2 Yanmasun mı ı^câşık-ı bî-çâreler pervâne-veş
Mâh-rûlar çünki hüsni şem^cdânın yakdılar
- 3 Hicrile şamma seni yakdı vücûdum hûblar
Ey nice dil mülketinün hânımânın yakdılar
- 4 La^cline öykündüğüçün lâle-ruhsârına şem^c
Lâleye dâğ urdılar şem^cün zebânın yakdılar
- 5 Dilile cân virdi Mihrî tercemân dil-berlere
Aldılar göçüm ı^caceb bu tercemânın yakdılar

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilütün fâ ilün

- 1 Âşinâlar sağlîgile eylesün seyrânlar
Durdugınca bu cihân geldikçe bu devrânlar
- 2 Dûr düşdük çünki ey dil-bülbüli gülzârdan
Gitdi güller biz kılalum nâle vü efgânlar
- 3 Bister-i nesrânde ârâm eylesün hoş döstlar
Cismümüze püreler ursun bizüm dendânlar

19 2b-şem^cdânın:şem^c-i zâtın Ü

3a-hûblar:hûbları A,S

4b-lâleye:lâlenün Ü ;şem^cün:şem^canun S

20 1b-durdugınca:turdugınca A,S

2a-bülbüli:bülbül A,S

3b-püreler:büreler A,S

- 4 Yisün içsüm hōş bular yaylaklarda dem-be-dem
Yudalum bir gam evinde kâse kâse kanlar
- 5 Kaldısa cismün bu şehriñ işsısında çâre ne
Pes mekânıdur garîb olanların külhânlar
- 6 Yok durur Mihrî bugün da^cvâya ma^cnî gösterür
Vaz gel hercâyilerdür şimdiki yârânlar

21

Mef^cülü fâilâtü mefâ^cilün fâ^cilün

- 1 Ey dil bahâr faslı vü gün devr-i lâledür
Lâ dimezüz ki câşika sevdâ havâledür
- 2 Bezm-i cemende şah-ı gülistânda devr iden
Sâkî elinde sagâr-ı safî piyâledür
- 3 Dil-ber cemâli üzre araklar ki dizlüdür
Gül yapragında şanasın anı ki jâledür
- 4 Ma^cşuk elinde cevr ü cefâ vü cîtâb u nâz
Âşık dilinde şâm u seher âh u nâledür
- 5 Bu rûz içinde küşe-i gülşende Mihrîyâ
Devlet anuñ ki hem-demi bir çeşm-i âledür

20 4a-yaylaklarda:yalaklarda S

4b-yudalum:yutalum A,S

21 1a-faşlı vü:faşlı çü hem A,S

3a-cemâli:cemâl M,Ü

4a-cevr ü:cevr S

4b-âh u:âh-ı S

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Eşk-i çeşmünden olur cûş itdügi ırmağlar
Dûd-ı âhumdandır ebr olduğu her dem dağlar
- 2 Rûz u şeb yaşlar döker dolap sergerdân olup
Girye vü zârıyla turmaz neyiçün aklar
- 3 Nâlem işitdükçe ditrer berg ârâm eylemez
Yaşını gördükçe her âb-ı revânlar çağlar
- 4 Gözlerüme sensüz ey rûh-ı revânım bir nefes
Gülşen ile neyleyüm külhân görünür bâğlar
- 5 Geldügünce güldürürsin gül gibi dil-bülbülin
Girdügünce lâle-veş bağrunda korsun dağlar
- 6 Fırkatun zahmiyle Mihrî çokdan olurdu helâk
Müstedâm ol yine vaşlun ana merhem bağlar

23^x

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Ol mübârek zatuna her demde sıhhat yaraşur
Ol mutahhar cismüne her anda râhat yaraşur
- 2 Dâr-ı rif'atde şafâ vü zevkıla leyl ü nehâr
Şahn-ı sıhhatde güzel hanımla sohbet yaraşur

-
- 22 1b-âhumdandır:âhumdan durur A,S ;dağlar:taglar A,S
2a-rûz u:rûz M,S
2b-neyiçün:niçün A,S
3a-işitdükçe:işitdükce A,S
3b-gördükçe:gördükce A,S ;âb-ı:âb u Ü
4b-gülşenile:gülşenise S
x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 3 Ol vücûd-ı nâzenîndülden ırag olsun elem
Düşmenüğe hâne-i gam içre mihnet yaraşur
- 4 Teb niçün tutar seni tutsın rakîb-i kâfiri
Sana sıhhatlar 'adûna renc ü zillet yaraşur
- 5 Tîğ-ı kahıryla 'adûnun başını kat'itmege
Zâtuna cür'et ü hem bâzûna kuvvet yaraşur
- 6 Nây gibi inliyen her dem hasûd olsun midâm
Çeng ü kânûnılla her dem sana 'işret yaraşur
- 7 Hâk bağışlasun ilâhi seni ol valîdene
Kim anun bir dânesisin sana rif'at yaraşur
- 8 Hamdü li'llâh kim mülâkât oldu Mîhrî dâ'ıye
Dir görenler zâtuna erkân-ı dev let yaraşur

24^x

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

- 1 Ol kân-ı vefâ hış bize gösterdi keremler
Başdı kereminden yüzüm üstine kademler
- 2 'İsâ nefesi eyledi biz mürdeyi zinde
Gangîn dilümüz buldı ferah gitti elemeler
- 3 Luţfiyıla kıldı dil-i vîrânımı ma'mur
Gönlün hış ide her dem anun hûb sanemler
- 4 İtdi bizi ol zât-ı şerîfiyle müşerref
Görmeyiserüz haşre degin guşsa vü gamlar

23 lb-cismüne:çeşmüne M

x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 5 Mîhrî niçesi şerh idesin vaşf-ı beyânın
Tahrîr idemez dil ne hû tahrîr kalemler

25

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Elif Ey kâmeti mevzûn u eyâ hûb-nigâr
Bitmedi kadduna benzer dahı bir serv ü çenâr
- 2 Be Bugün gülşen-i hüsnünde ko efgân idelüm
Yaraşur şah-ı çemende k'ide ferzâd hezâr
- 3 Te Temâşâ iderüz vaşlunı luţfunla bugün
Dil-i dervîşe 'atâ eylesen ey şâh ne var
- 4 Se Senâ-hân olalı bülbül-i cân gülşende
Hüsnüne karşı olur şâm u seher hoş-güftâr
- 5 Cim Cemâlünî görüp gayra nazâr eylesen
Dôstum tîr-i müjenle iki gözümü çıkar
- 6 Ha Hayâtum gider ey dôst yüzün görmeyicek
Sen sözün di imdi nice eyleye cân tende karar
- 7 Hı Hayâlün yazalı nakşını dil-levhâsına
Gözedür kible-nümâ gibi gözüm leyl ü nehâr
- 8 Dâl Dâd itmezisen dâdumuzu hûnî gözün
Beni nâ-hak yire öldürse gerek âhir-i kâr

25 la-mevzûn:ra nâ A,S

11b-serv ü:serv A,M,S

2b-çemende ki:çemende A

4a-hân:hûn S

4b-şâm u:şâm S

6b-di imdi:didi A,S

7a-nakşını:nakşı Ü

- 9 Zel Zâhid güzeli sevmege tevbe itmiş imiş
Döndi cürmini bilüp itdi yine istigfâr
- 10 Re Revâ gördi felek biz nidelüm gülşende
Bülbül âh u figân hem-dem ola gönçeye hâr
- 11 Ze Zülfünde beni 'ışkile Mênşür gibi
Cân fedâdur yoluna eyleye cânum ber-dâr
- 12 Sin Senden çevürürsem yüzümi itme mecâl
Kes kalem gibi başumı dilümi yar ey yâr
- 13 Şan Şehâ zulmunı eli şeh-r-i dili yakdı dirîg
Çıkısar cân bedenden idiser terk-i diyâr
- 14 Sad Şandum ki sehâb içre nihân oldu kamer
Yâr hüsninde meger itmiş imiş zülfini târ
- 15 Dâd Za'f-ı gam-ı hecrünle ko ölsün yeridür
Dil-i âşüfteyi cânâ ana pend itmedi kâr
- 16 Tı Tavâf-ı haremün eylemişüm bu nice zemân
İ'tikâdum budur ey döst beni yakmaya nâr
- 17 Zı Zulm eyleme 'âşıklarına lu'f eyle
Eylemişdür bularun 'ışkun odı cânına kâr
- 18 Ayn 'Aynun dil u cânları mı kodı 'âlemde
K'itmedi gamzelerün tîriyile anı şikâr

9-Bu beyit yalnız M,Ü'de vardır

10b-gönçeye:göncaya A,S

11-Bu beyit yalnız M,Ü'de vardır

13a-şehr-i:şehr ü Ü

14a-içre:icre A

14b-itmiş imiş:itmişmiş M,Ü

15b-âşüfteyi:âşüfte ki A,S

18b-tîriyile:tîri bile A

- 19 Gayın Gayetde safâdur k'ola yanunda habîb
Ol sana nâz ide sen anı idesin bûse-kenâr
- 20 Fe Firakun gicesinde şu kadar âh itdüm
K'öldü dil-âyinesi derdümle jeng ü gubâr
- 21 Kâf Kandîl-i ruhundan yakar ey dost delîl
Ki güneş âleme envârını eyler izhâr
- 22 Kef Gönlüm evi vîrânını ma mûr itdi
Hamdü li'llâh hele ışkun olalıdan mi mâr
- 23 Lâm La l-i lebünün yâdına bir meh-rûnun
Hüb olur nûş ide mül çün irişe vakt-i bahâr
- 24 Mîm Mihrî düşeliden heves-i ışkuna yâr
Oldı rûsvây-ı cihân gitdi kamu gayret ü âr
- 25 Nûn Nem var dahı ışkunda budur tahsîlüm
Dilde gam dîdede nem sînede âteş her bâr
- 26 Vav Var itdügüne sonra peşîmân olasın
Gül yüzün dâyiresini tutıcak bir gün hâr
- 27 He Heba eyleme sa yini bu ben miskînün
Çok zemândur ki yoluna dil ü cân itdi nisâr
- 28 lâm Lâyık ola mı ki aceb kapunda
Elîf İtlerünle bile ben dahı olam hidmet-kâr
- 29 Ye Yeter cevr ü cefânıla beni şâm u seher
Dôstum hâne-i gamdalınilet zâr u nizâr

19a-k'ola:ola A

20b-jeng ü:jeng A,S

25a-dahı:dâg-ı M,Ü

25b-dîdede nem sînede âteş:sînede âteş dîdede nem A

27a-eyleme sa yini:eylemesün mi A

Fe^cilâtün fe^cilâtün fe^cilâtün fe^cilün

- 1 Bize meyl eylerdi geh geh o çeşm-i karalar
Men iderler oları bir iki yüzi karalar
- 2 Düşeli ışkı hevâsıyla deryâ-yı gama
Görmedi zevrak-ı dil hadd u kenâr u karalar
- 3 Çekse zülfini sanem ruhları üstine nola
Yaraşur Ka benün örtüsü ki ola karalar
- 4 İtdiler âşık-ı şûrîdelerün ıskunu pây
Korkaram vasluna daha geleler el karalar
- 5 Cânı vir yâr ışığında gel ey dil sadıkısan
Âşık oldur ki anun toprega kanın karalar
- 6 Işk bâbın daha bir vechile tahrîr idemez
Mihri kim bunca zemân defter ü dîvân karalar

Fâ^cilâtün fâ^cilâtün fâ^cilâtün fâ^cilün

- 1 Bir sanem eghine olmuş sîm ü zer kaftanlar
Yaraşur yolında kurbân olsa yüz bin cânlar
- 2 Bu libâsun vasfın işitse meleklerden revân
Çâk ideydi hüllesini hûrî vü gılmanlar

x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

xx Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 3 Kevkeb-i seyyâre-veş seyr eyledükçe gündüzün
Tolmuşıdı her taraftan mâh ile meydânlar
- 4 Başımı top eylemişdüm ben egerçi çalmaga
Dil-rübâlar eylemişdi zülfini çevgânlar
- 5 Dergehünden dil-berâ dūr itme Mihri bendeni
Gerçi çokdur âstânunda senün der-bânlar

28

Mef^cûlü mefâ^cîlü mefâ^cîlü fe^cûlün

- 1 Bî-çâre gönül bilmezem âvâre nedendür
Der mân ne dūrür bilsem ana çâre nedendür
- 2 Her dem felegün cevriyile yâr cefâsı
Bilsem ki bu ben baht-ı siyeh-kâre nedendür
- 3 Çeşmi bana vaslını harâm eyledi yârun
Ben kanı helâl itdüm o hûn-hâre nedendür
- 4 Çün delmezimiş gamzeleri hançeri bagrum
Sen yüz viresin ey yüzi gül hâre nedendür
- 5 Cân-bülbüli nâlân ide gülzâr-ı hadünde
Sen yüz viresin ey yüzi gül hâre nedendür
- 6 Ben ayagunı öpmege cânlar kılam îsâr
Rây gâp viresin bûse sen agyâre nedendür

28 2b-bilsem:bilmem A,S

4b-sen yüz ... nedendür:Bes bu yüregümde görinen yâre nedendür A,S

5a-Bu mısra M,Ü'de yoktur

5b-Bu mısra M,Ü'de 4b ile birdir

7 Mîhrî çeke cevrünü vü lutfun göre agyâr
Devlet ana zillet bu cefâ-kâre nedendür

29 x

Mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü mefâ'îlün

- 1 Cân boynına zülfeynün anber-resen olmaşdur
Işk ehline der-gâhun hubbu'l-vatan olmaşdur
- 2 Hicrünle gözüm yaşı yağmur gibi yagaldan
Başdan başa bu âlem çayır çemen olmaşdur
- 3 Dil-bülbüli feryâdın artursa aceb midür
Şeydâ kılan anı sen gonçe-dehen olmaşdur
- 4 Cevrünle beni cânâ öldürme tahammül it
Işkun gamıyla höd bana olan olmaşdur
- 5 Yolunda senün cânâ bilsem ne günâh itdüm
Cevrün bana agyâre lutfun neden olmaşdur
- 6 Hakka kad u haddunun kim olsa hevâsında
Tabut ana serv olup gülden gülden kefen olmaşdur
- 7 Gül-ruhlarının çokdur uşşâkı veli amma
Çeşmine rakîbunun Mîhrî diken olmaşdur

28 7a-lutfun:lutf A,S

29 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

1a-zülfeynün:zülfün M

2a-yagaldan:yagaldı M

Fe^c-ilâtün fe^c-ilâtün fe^c-ilün

- 1 Cân virürem sana behey kâfir
Bir nazar kıl bana be hey kâfir
- 2 Sen gülidün çemende ben bülbül
Ol zemânı ana be hey kâfir
- 3 Beni cevriyle sen öldürmek
Kim görüpdür revâ be hey kâfir
- 4 Çekmişem ben cefânı bin kerre
Sen de it bir vefâ be hey kâfir
- 5 Bizi bir bûseyile yâd itsen
Olmaz idi hatâ be hey kâfir
- 6 Dil ki derd-mendüdüdür evvelden
Derdine kıl devâ be hey kâfir
- 7 Cân ü dilden sana bu âlemde
Mihridür mübtelâ be hey kâfir

Mef^cülü fâ^c-ilâtü mefâ^c-ilü fâ^c-ilün

- 1 Çeşmüme dil uyup ruh-ı dil-dâra gitdiler
Göz göre gör beni nice odlara stdılar
- 2 Dil-i dözdü bağ-ı hüsnine el sunmasun diyü
Zülf-i siyân-mâra gülistânda yatdılar

x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 31 lb-göz göre gör:göz göre A
2b-mâra:yârı A

- 3 Gül ruhlarına benzedüm anun dimiş meger
Süsenler üstine yürüyüp dil uzatdılar
- 4 Nâzikliğile meyvesin oldum dehânanun
Gör bâgbânı ya ni ki ugra gözetdiler
- 5 Öldürmege getürdi diyü müdde iyi yâr
Çeşmiyle gamzesi bana bir dem göz itdiler
- 6 Didüm rakîbi dâra aceb asdılar m'ola
Bir hayr agızlı didi ki çokdan uzatdılar
- 7 Deprendügince kût virür câna leblerün
Şîrîn sözün kelâmına şekker ni katdılar
- 8 Bî-mihri Mihri sevme didüm pend tutmadun
Her cevri k'etdiler sana anlar hoş itdiler

Fâ^cilâtün fâ^cilâtün fâ^cilâtün fâ^cilün

- 1 Çekmeyen bilmez nedür yarün cefâsı özgedür
Düşmeyen bilmez nedür hicrün belâsı özgedür
- 2 Olmayan âgak ne bilsün ehl-i aşkun hâlini
Şerh olunmaz bu beyânun mâcerâsı özgedür
- 3 Râstî seyr eyle uşşâkı nevâlar gösterür
Dilleri hayrân ider aşkun sadâsı özgedür

31 3a-benedüm:benzedüm A,S

4b-bagbânı:bagbân M,Ü

5a-getürdi diyü:götürdi A

5b-göz:gör Ü ;itdiler:atdılar A

6b-agızlı:agızlu A,S

8b-etdiler:atdılar M,Ü

32 3a-eyle:eyler A,S

- 4 Halvetünde zâhidâ ayb itme ehl-i ışka sen
Künc-i gamda âşıkun da bî-riyâsı özgedür
- 5 İşün altun itmek istersen yüzün zer eylegil
Tâlib-i iksîr-i ışk ol kîmysı özgedür
- 6 Bûy-ı zülf-i dil-berün gayrın getürme ey sabâ
Bu dil-i sûzânıma kible hevâsı özgedür
- 7 Bir tabîbe ben didüm bîmâr-ı ışka çâre ne
Didi dil-ber vaslıdur anın devâsı özgedür
- 8 Bir perînün halka-i zülfine nâ-gâh oldu sayd
şimdi Mîhrî miskînün dâm-ı belâsı özgedür

33

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Hürrem iden âlemi cânâ cemâlün bâğıdur
Dôstum uşşâka rahm itgil ki hüsnün çağıdur
- 2 Bûlbül inler hârdan ben aglaram âgyârdan
Müstedâm olsun bizümle haylî derd ortagıdur
- 3 Rismân-ı zülfünle niçün bağıdur boynum didüm
Gösterüp çeşmin didi bu kâfirün tutsağıdur
- 4 Hasretinden aglaram sen Yûsufun Ya kûb-veğ
Gözlerüm yaşı dükenmez sanki Nil ırmagıdur
- 5 Çekmezidi bir nefes hârun cefâsın neylesün
Lîki bûlbül gülsitân içre gülün tutsağıdur

33 5-Bu beyit A'da yoktur

5b-lîki bûlbül ... tutsağıdur:gül yüzün gülşende cânâ bûlbülün
tutsağıdur S

- 6 Bezm-i hüsnüne vücûdum şem dür pervâne dil
Bu yanan cânım fitilidür yüregüm yağıdur
- 7 Dehr elinden bir safâ cânını nûş itdürmedün
Sundugun her dem felek Mihri'ye bin tas agıdur

34

Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün

- 1 Hattun benefşe haddun hûş yasemine benzer
Gül-zâr-ı hüsnün ey döst cennet içine benzer
- 2 Hakkı di ey felek sen gördün mi devr idelden
Halk-ı cihânda bir hûb bu nazenîne benzer
- 3 Yüzün görüp hasedden bedr olmasun kamer hiç
Öykünmegile kaçan sen meh-cebine benzer
- 4 Halka oldu firkâtünden kaddum benim ey bî-rahm
Bagrun senün acebdür seng-i nigîne benzer
- 5 Işkun yolında cânâ cân virdüğüm görenler
Dir ehl-i ışk içinde Mihri güzîne benzer

35 x

Fâ'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Dil-berün bâg-ı cemâli ki kış u yaz açılır
San cinân gülşenidür gülleri turmaz açılır

-
- 33 6-Bu beyit A'da yoktur
6a-gem dür:şem adur S
- 34 1b-içine:ahsene A
3b-cebine:habibe A,S
4a-firkâtünden:firkâtden
- 35 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 2 Niçe şerh eyleleyin gonçe-dehânı haberin
Nâ-gehân nâz-ı nihândan yine bir râz açılır
- 3 Korkaram la^cl-i lebinün haberin söylemege
Nâ-gehân genc-i nihândan yine bir râz açılır
- 4 Her kaçan kim iderem ^cışkı hevâsında sadâ
Ânumun perdelerinden niçe şeh-nâz açılır
- 5 Araram hüsn kitâbın ki vefâ resmi bulam
Hâ cefâ bâbıyla mes'ele-i nâz açılır
- 6 Muşhâf-ı hüsnini gördün çün okı sûre-i mûr
Mihri ^câşıklara ^câlemde bu fâl az açılır

36

Fâ^cilâtün fâ^cilâtün fâ^cilâtün fâ^cilün

- 1 Dil ser-i zülfüne ber-dâr olmaga cânın
Ölmege yir ister işde geldi urganın sürür
- 2 Boynuma taksay nola cânâ kemend-i zülfüğü
^cIyd-i vaşl irse kaçan her kişi kurbânın sürür
- 3 Târ u mâr itmiş ruhında yâr zülf-i ^canberin
Şanasın tâvûsdur gülşende cevelân sürür
- 4 ^cÂşaka ma^cşûk çün cevr ide gelmişdür ezel
Terk-i âdet eylemez her kişi erkânın sürür

35 2b-nâz:nâr M

36 1b-işde:işte A

2b-irse:olsa A

3a-târ u:târ A,S

- 5 Mihri-yi dil-hastanun hâlin sorarsa yâre din
Bir nefes kalmışdur ammâ âh ol cânın sürür

37

Fâ^cilâtün fâ^cilâtün fe^cilâtün fe^cilün

- 1 Dili virdüm yalnız şamma sağa cân biledür
Dil nedür cân dahı canâ sağa kurbân biledür
- 2 Geçdi ey kaşî kemân gamzen oka cânian öte
Dahı çeşmün niçe bir sîneme müjgân biledür
- 3 Nidelüm gözden irag olduysa döst yiter
Çün hayâlün dil-i vîrânuma mihmân biledür
- 4 Görüp ol yâri başa söylemesün diyü rakîb
Muttasıl sâye gibi gör niçe şeytân biledür
- 5 Mihri bülbul gibi efgânuğa dilden koma kim
Lâle haddında anun çün gül-i handân biledür

38

Mef^cülü Zâ^cilâtü mefâ^cilü fâ^cilün

- 1 Düşmenler üstine şanemün el üşürdiler
Yatlu haberle uş beni gözden düşürdiler

36 5b-kalmışdur:kalmış durur S ;ammâ:ama S

37 la-dili:dil A,S

2b-niçe:nice S

4a-yâri:yâr A,S

4b-niçe:nice M,Ü,S

38 1b-yatlu:yanlu A,M

- 2 Hicr âteşiyle dil h^o ezelden kebâb idi
Sînemde yakdılar cigerümde pişirdiler
- 3 Öldürdüm idi müdde^{cî} bir çekmeyile tîz
Neylersin îtler av avı ^caklum şaşurdılar
- 4 Öldürmesi gazâ diyü ^cuşşâk cem olup
Kâfir rakîbe her birisi bir taş urdılar
- 5 Derdli yürek ey Mihrî cefâya ideydi şabr
Cevri zemâna h^ubları hâdden aşurdılar

39 ^x

Fâ^cilâ^tün fâ^cilâ^tün fâ^cilâ^tün fâ^cilün

- 1 Didi dil-ber hüsnümün hayranı ol didüm be-ser
Didi her dem aşkumun giryânı ol didüm be-ser
- 2 Didi hüsnüm gülsitânınun hezârân derdile
Rûz u şeb bülübül gibi nâlânı ol didüm be-ser
- 3 Didi Ka^cbe kuyumun itseñ tavâfın sîdkıla
^cIyd-i vaşlumun hemân kurbânı ol didüm be-ser
- 4 Didi yüz sür âstânında turup leyl ü nehâr
Sen de hîdmet-kârımın der .-bânı ol didüm be-ser
- 5 Didi ey Mihrî sana cânên gerekse cân vîr
İmdi gel ^cışkum yolında fânî ol didüm be-ser

38 2a-dil h^o:dil ü h^o A ;kebâb:lebâb A,S

3a-öldürdüm:öldürmedi A,öldürmedi S ;çelmeyile:çelmede A,S

x Bu gazel yalnız M,U'de vardır

Fâ^cilâtün fâ^cilâtün fâ^cilâtün fâ^cilün

- 1 Zülfün ü kaşuñ kaduñ gördüm cân andan çıkar
Bunlara cân virmeyen elbette cânandan çıkar
- 2 Tîr-i gamzen tutmasun jengâr gamdan döstim
Yüregümi yar gel peykânunu kandan çıkar
- 3 Eî-güneh maḥbûsdur çâh-ı zenaḥdânunda dil
Zülfüne as kurtar ol miskîni zindândan çıkar
- 4 Ben vefâ undukça ol bî-rahm dil-ber âh kim
Cevri hadden aşurur nâzıla orandan çıkar
- 5 Ğamzesi düzdi bulup dilde ḥayâli ḥaznesin
Didi ancakdur ki dirlar genc vîrândan çıkar
- 6 Zülfüne baş koşdı gamzen yakdı diller şehrinî
Şimdi fitne c'âleme sen çeşm-i fettândan çıkar
- 7 Müdde^cî söziyile elden çıkardum yâri âh
Her'ki şeytâna uyar elbette îmândan çıkar
- 8 Ey belâ-keş Mihrî sen benzer Belâyî neslisin
Sana dâyim bî-vefâlar galibâ andan çıkar

Mef^cûlü fâ^cilâtü mefâ^cîlü fâ^cilün

- 1 Şol dil-rübâ ki ḥüsn elinün kişveri geçer
Bir şehdür ol ki cân u gönül leşkeri geçer

40 la-zülfün:zülf A

5b-ancakdur:elḥakdur A,S

41 lb-cân:câ Ü

- 2 Ol dil-rübâya dil nice olmaya müşteri
Cümle cihân güzellerinüñ serveri geçer
- 3 Virse ziyâ cemâli cihâna aceb midür
Ol dil-berün ki hüsn cihân enveri geçer
- 4 Cellâd çeşmicânuma kasd itmedin henüz
Derdli yürege ganzesinüñ hançeri geçer
- 5 Cân viremez yolunda dime Mihrî döstüm
Sâdıklarunñ cihânda bu dahı beri geçer

42

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Söyle kim dil-hânesinde mihr-i cânân gizlidür
Nitekim cânâda elif ten içre hem cân gizlidür
- 2 Dâmenin öp devlet istersen, yüzün sür pâyına
Derdine vir cânunñ ey dil k'anda dermân gizlidür
- 3 Kaşı bismillâh ile oğı cemâli muşhâfın
Küfr-i zülfinde gör anunñ nice îmân gizlidür
- 4 Leblerinde dişleri nazmın gören dir güyâyâ
Hokka-i yâkût içinde dürr ü mercân gizlidür
- 5 Müdde'îyi güldürüp aglatmasun diñ beni yâr
Garka virür 'âlemi yağumda tûfân gizlidür

41 2b-serveri:servi Ü

3b-dil-berün ki:dil-berün A

4b-yürege:yüzine A,E

42 2b-dil ki

4b-dürr ü:dürr S

- 6 Ğam degül tutsa Ğaṭ-ı yârın 'izârı Ğevresin
Zulmetün içinde lâ-büd âb-ı Ğayvân gizlüdür
- 7 Ğamzesi oklarına sînem nişân olalı âh
Yâr bilür yüregümde niçe peykân gizlidür
- 8 Ğuşşasın dilde görüp sordı Ğayâli ben didüm
Ğaylî müddetdür derûnumda bu mihmân gizlidür
- 9 Âşikâre bûse cer itdüm lebinden didi yâr
'Ârif ol 'ârif katında luṭf u ihsân gizlidür
- 10 'Işk bir sırr-ı ilâhîdür ne bilsün mübtedî
Ğamdü li'llâh Mihrî câhilden bu 'irfân gizlidür

43^x

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

- 1 Şarrâfı da benden beter âvâre olupdur
Benzer Ğadı dil-berlerinin Ğare olupdur
- 2 Ğo yüzleri ag olmasun ol Ğizlerin kim
'Uşşâkı kor ihsânları agyâre olupdur
- 3 Mest-i mey-i 'ışk olmuş u gözine götürmüş
Evkâr ṭurur arḳası dîvâre olupdur
- 4 Bir Ğonçe kim açılmadı anuḳ bite Ğârı
Şimden girü bunların işi vare olupdur
- 5 Her bâdede cânân lebi yâdına ey Mihrî
Şarrâfı da benden beter âvâre olupdur

42 8-Bu beyit A,S'de 6.beyit olarak yazılmıştır

43 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 'Âşıkısan' ışık yolında şaklama nâmûs'u 'âr
Cehd idüp bu yolda cân vir yoḥsa elden gitdi yâr
- 2 Fâriḡ olup ger gönülsüz isterisen, yârunı
Ġâfil olma gey hazer kıl ġayrınun, olur nigâr
- 3 'Âlemi ġark eylerisen, kimse silmez yaşunı
Sonra ger kan ağlarısın, günde bin, kez zâr zâr
- 4 Gülsitânında inen ol gongenün, feryâd kıl
Yoḥsa yârın gül gider kalursun ey miskîn hezâr
- 5 Hâr elinden dâmenin kurtarmagiçün dil-berün,
Sen dahı her gülsitâna yüz urup yalvar ne var
- 6 Merdisen, ġayret demidür sür rakîbi hey meded
Dâmenine ter-gülün, yapışmasun sa'y eyle hâr
- 7 Bir zemân Mihri felekde seyr iderdi şimdi gör
Bu sebebden oldı uş ayaklar altında ġubâr

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Gerçi dil mecrûhdur hicrünle gözde nem var
Hamdü li'llâh kim vişâlünden ana merhem de var

44 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır
lâ-yâr: 'âr Ü

- 2 Dil-i ğarîbin nâr-ı hicrân ger yakarsa gam yeme
Sana ey kanlu yaşum âhum gibi hem-dem de var
- 3 Tîg-ı kahrundan cigerler pârelendi gerçi âh
Âteş-i ışkun yanar sînemde gûyâ dem de var
- 4 Atmasun mı tîr-i gamzenden kemân ebrûlarının
Yalınız cânım degül ana hedef sînem de var
- 5 Hem-dem oldunsa habîbe ğarra olma müdde'î
Bu cihândur şâdlık sonunda lâ-büd gam da var
- 6 Sâye-i dil-dârıla germ olma sen 'âşıklara
Dil-berün la'li nebâtın dişlemis 'adem de var
- 7 Bu cihân bağında Mîhrî nice nâlân olmasun
Bir senün gibi huşûsâ gonçe-leb gül-fem de var

46

Mef'ûlü fâ'îlâtü mefâ'îlü fâ'îlün

- 1 Gözile gamzesi şanemün el bir itdiler
Sanduk sînem ana nişân idüp atdılar
- 2 Ahsend ki bir hadengile bin pâre kıldılar
Cân potasını togrısı togrı-gözetdiler
- 3 'İşkun yelinda oh gibi togrı gelen şehâ
Nâmûsı şîşelerini çoğdan uşatdılar
-
- 45 2a-nâr-ı hicrân ger yakarsa:ger yakarsa nâr-ı hicrân A
2b-hem-dem:hem S
3b-yanar:yeter A
6a-olma sen:olmasun M,Ü
- 46 la-gözile:kaşile A,S
1b-sînem:sîm A,S
2b-potasını:postasını A,S ; togrısı togrı: togrısı togru M,Ü
toğrusı togrı A

- 4 'Ömrüm tavîlligine yine gâbit delîldür
Çün ruhlarında zülfi şanemler uzatdılar
- 5 Öldürmesi muhakkak idi dün rakîbi yâr
Kim mâni' oldu kim bugün ipin uzatdılar
- 6 Cân şem'asına yandugımı döstler görüp
Dil mücmeriyile göyünüp bile tüttdiler
- 7 Cân olmag ile mi koyalar seni hûblar
Ey Mihrî katlan dağı dağı sana nitdiler

47

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Kim var güzeller içre cihânda sana yeter
Yahud belâ-keş 'âşık-ı şeydâ bana yeter
- 2 Dil hücresinde her gece 'ışkun mutavvelin
Görmeğe cân delîl ü tenüm bûriyâ yeter
- 3 Zecrişe hâdden aşdı gözüm yaşa başdan
Cevrise yetdi cânuma ey dil-rübâ yeter
- 4 Kahrın cihânda ben görürem lutfunı rakîb
Öldürmekise 'âşıkı hey bî-vefâ yeter
- 5 Yüz sürmegile izlerine oldum âşinâ
Kûyunda itlerünle bu ben mübtelâ yeter

46 4b-zülfi:zülf A,S

6b-tüttdiler:tütüttdiler A

7b-dahı dahı:âhı dahı A,S

47 4a-lutfunı:lutfını A

- 6 Sen Necâtî istersen bûriyâ döşek
Yâr ışığında Mihriye kuru câ yeter
- 7 Bir dâne ile zülfi gönül murgın itdi şayâ
Bana cihânda 'ömrüm olunca gıdâ yeter

48

Mef'ûlü fâ'îlâtü mefâ'îlü fâ'îlün

- 1 Gördüm ruhanı zülf-i şebinde nihân yatur
Sandım şehâb içinde meh-i âsmân yatur
- 2 Hüsnün misâli bir dağı gelmiş midür 'aceb
Her kûşesinde berg-i gül-i erğuvan yatur
- 3 Kılssa vatan 'aceb mi bu dil âstânunu
Pes 'andelîb kanda göre gülistân yatur
- 4 Ben kumrı gibi döst direm subh olunca âh
Ol hûş rakîble sarılıp câna cân yatur
- 5 'Işkun meyini nûş ideli Mihri döstüm
Gitdi başına gelmedi 'aklı bî-cân yatur

49 x

Mefâ'îlün fe'îlâtün mefâ'îlün fe'îlün

I

- 1 Güzellerile gönül gerçi âşinâlardur
Velîk her dem olardan gelen cefâlardur

47 7a-zülfi: zülf A, S

48 5b-'aklı: 'akl M, Ü

49 x Bu murabba M, Ü'de vardır

- 2 Demezler 'âşıkı gördükçe mübtelâlardur
Figân güzeller elinden ki bî-vefâlar

II

- 1 Egerçi 'âdetidür hûbların çü 'âşıkâ nâz
İnende hadden aşurmayup itseler hele az
2 Geçürdiler günümüz her dem âhıla kış u yaz
Figân güzeller elinden ki bî-vefâlardur

III

- 1 Cefâların göre 'âşık vefâların agyâr
Sürer cihânda münâfık şafaların her bâr
2 Seveni kendüleri sevmeğe iderler 'âr
Figân güzeller elinden ki bî-vefâlardur

IV

- 1 Vefâlu gerçi güzel çok dinürdi devrânda
Biz anı görmemişüzdür cihânda bir anda
2 Bilimedüm buların nâmı var nişân kanda
Figân güzeller elinden ki bî-vefâlardur

V

- 1 Ölince Mihrî cihânda bu sırrı itme tebâh
Yakarı çâk idüp it gördüğüne derdile âh
Mezarın üzre biten haşr olunca diye giyâh
Figân güzeller elinden ki bî-vefâlardur

Mefûlü fâ'îlâtü mefâ'îlü fâ'îlün

- 1 Geh hicr-i yâr u gâh beni gamlar öldürür
Geh vasl-ı dil-ber ile geçen demler öldürür
- 2 Düŷen güler bu hâlüme ben ağlaram müdâm
Hey buna cân mı katlanur âdemler öldürür
- 3 Hasta dile hayâliyidi emsem eyleyen
Müşkil budur ki ŷimdi beni emler öldürür
- 4 Ağlan, gülün, ki bir gün eyâ dâstlar rakîb
Ecel iriŷmeden beni derhemler öldürür
- 5 Hâr-ı cefâda Mihrî olursa ne gâm rakîb
İt kırıcı seni anı gül-femler öldürür

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Leblerüni gördüğümce dâstım cân imrenür
Yalınız bir ben miyüm kâfir müselmân imrenür
- 2 Görelî zülfün, ŷebinde yüzünün, envârını
Çerh ser-gerdân olupdur mâh-ı tâbân imrenür
- 3 Serv-i kaddun, nâzile seyr itdüğince bâgda
Her yana ağzı suyu akar ana bustân imrenür

50 3a-hayâliyidi:hayâliyle M,Ü ;emsem:ey emsem M,Ü

5b-kırıcı:kabîrci M

51 2a-yüzünün:hüsnünün, A,S

3b-ana:ki A,S

- 4 Bâg-ı hüsnünde sabâ depretdügince zülfünü
Gonçeler handân olup zülfüne reyhân imrenür
- 5 Düşmişem çâh-ı zenahtânuna gerçi râhatam
Hamdü li'llâh hâlûme her ehl-i zindân imrenür
- 6 Hokka-i yâkût içre bi'llâh ol dür-dâneye
Kim ola cân virmeye ol bahre her kan imrenür
- 7 Derdini derdine dermân ideliden dil-berün,
Mihrînün her vechile derdine dermân imrenür

52

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Muşafında hüsnünün cânâ hatun i' râbdur
Şûretün 'uşşâka câmi' kaşlarun mihrâbdur
- 2 Âstânuna niçe yüz sürmesün leyl ü nehâr
Ehl-i 'ışkun serde-gâhı kıblesi ol bâbdur
- 3 Dil şeb-i zülfünde güm-râh olmaz 'aceb
Ey şeh-i hübân-ı 'âlem şûretün meh-tâbdur
- 4 Yalınız bir ben miyem sen dil-rübâya mübtelâ
Cân u dilden bu cihân halkı sana ahbâbdur
- 5 Gözleri yaşın revânlar eyleyüp nâlân ider
Mihrî hüsnün gülsitânında bugün düllâbdur

51 7a-ideliden: idenelden A,S

52 2a-niçe: nice

5b-düllâbdur: dülâpdur A,S

Mefûlü fâ^ç-ilâtü mefâîlü fâ^ç-ilün

- 1 Ne hüsnüm âftâb u ne hod mâh-gencidür
Ne kaşlarum kemân u ne zülfüm nişancıdur
- 2 Bühtânlar eylemiş bize ra^çnâ diyü hatîb
Şâ^çirlerün bir nicesi gayet yalancıdur
- 3 Lagıla bûse istise bizden ^çaceb degül
Sakalı gelse her kişi iller gülincidür
- 4 Şinden girü Makâmî bizüm bûsemiz hemân
Yıllarla yürek agrısı ishâl rencidür
- 5 Her âstâna yüz sürüyüp bûse cerr ider
Bu bâb içinde Mihri^ç de senden dilencidür

Fâ^ç-ilâtün fâ^ç-ilâtün fâ^ç-ilâtün fâ^ç-ilün

- 1 Her seher vaktinde dil-ber çün sabâya rû tutar
Zülfi bûyıyla cihân etrâfını hõş-bû tutar
- 2 Bu güzeller şâhını hüsn içre gördüm nâ-gehân
Ser-te-ser dil-mülkini didüm ki âhir bu tutar
- 3 Çeşm-i pür-efsûn ile diller komaz bend itmedük
Sihriyle benzer cihânı bu iki câdû tutar

53 1a-hüsnüm:çeşm A

2b-bir nicesi:birincisi A,S

5a-sürüyüp:sürüp A

54 1a-dil-ber çün:çün dil-ber A,S

1b-zülfi bûyıyla:zülf bûyla A,S

2a-içre:icre A

- 4 Firkatünden inlesem dıtrer zemîn E âsmân
Hasretünden ağlasam işbu cihânı gu tutar
- 5 Mihriye rahm it bugün yohsa bilürsün dostur
İrteden tîz hüsnünün şyînesini mâ tutar

55

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün

- 1 Yine eyyâm-ı bahâr inî bezendi her âiyâr
Kıldı âfâkı şükûfeyle müzeyyen girdiğâr
- 2 Niçe nakş itdi gör el nakkaş sun'andan yine
Her dirahî-ı hâmdan gösterdi bir rûy-ı nigâr
- 3 Devlet anlarun ki bu esâda ola gülzârda
Bir elinde câm-ı sâğar bir elinde zülf-i yâr
- 4 Geh yanagından gül eîs geh lebinden mül annat
Geh miyânına der-âgûş ile geh bûse-kenâr
- 5 Gül gibi geldi yine vâsım bahârıla bugün
Sûretin keşf eyledi gûlâra benzer şehriyâr
- 6 Kadd-i dil-cûsını gördi raksa girdi servler
Ana germ olup çemende arasın karşıar çenâr
- 7 Her gül-endâmın hevâsına mey-i hâm iç yürü
Ârifisen fırsatı fevt itme bu dem zinhâr

- 54 4a-firkatünden: firkatinden
4b-hasretünden: hasretinden
5b-hüsnünün: hüsnün A
- 55 3a-anlarun ki: anlarun A
6b-karşar: karşı A

8 Didi Mihri ol güle bencileyün bülbül mi olur
Didi kim ben görürem günde senün gibi hezâr

-ZE-

56 x

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

- 1 Bizden kaçırur hüsnini dil-ber ne kolay-suz
Bülbülden ırağ oldu gül-i ter ne kolay-suz
- 2 Kahran çeke hadden aşırı aşık-ı şâdık
Lutfın göre her câhil ü ebter ne kolay-suz
- 3 Bin yirde dilüm dilmiş iken ganzesi tîri
Çeşmi de ura sîneme hançer kolay-suz
- 4 Yok yire dehâni haberin itdi diyü fâş
Düşürdi bizi dillere eller ne kolay-suz
- 5 Şîrîn-lebin ağıyâra şunar Mihriye sunmaz
Tûtî baka karga yine şekker ne kolay-suz

57 xx

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

- 1 Benden çevirür yüzini cânân ne kolay-suz
Meyl itmedügi kulına sultân ne kolay-suz

56 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

57 xx Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 2 ^c Âşıkları bir bûsesine cân vire her dem
Âgyârıla ol sarıla ^c üryân ne kolayşuz
- 3 Derd ol dirîgâ kişünün sevgili yârî
Yanından ırag oldığı bir an ne kolayşuz
- 4 Sâ^cillerine virmeye hiç hüsni zekâtın
Yâdlara kıla lutfıla ihsân ne kolayşuz
- 5 Buyurmuş iken asmağa ol yâr rakîbi
Asılmadan it üzile urgan ne kolayşuz
- 6 Öldüriser âhir gam-ı hicrân seni Mîhrî
Yâr itmez ise derdüne dermân ne kolayşuz

58

Mef^cûlü mefâ^cîlü mefâ^cîlü fe^cûlün

- 1 Çün derdile âh eylemege başlaruz biz
Her kandese ^cışk ehline yoldaşlaruz biz
- 2 Her gönçe-lebün yâdına efgânumuz artar
Bülbüller ile gûya ki kardaşlaruz biz
- 3 Şem^c-i ruhuna tâ giceler şubha dek ey döst
Per yakmada pervâneye yoldaşlaruz biz
- 4 Eksilmedi âgyâr nidem yâr ışiginden
Ol kelb-i la^cini şu kadar taşlaruz biz
- 5 Hûblarda vefâ bulımaduk Mîhrî cihânda
Bir baht-ı siyeh tâl^ci yok başlaruz biz

58 1b-yoldaşlaruz:haldaşlaruz A,S

4a-âgyâr:âgyârı A,S

5a-bulımaduk:bulmaduk A

Fe^cilâtün fe^cilâtün fe^cilâtün fe^cilün

- 1 Hacı Nâbî bizüm Allaha kalupdur işimüz
Ki bu hercâyilere uğradı kutsuz başumuz
- 2 Kadri bilinmeyen ^câşıkleriçün haşre degin
Dögelüm başımızı taşlara aksun yaşumuz
- 3 Hârî elden koyalum cân virelüm gül yolına
Kaçan ise gidicekdür kıya gitsün başımız
- 4 Kırî lâfıla cibânı bize güldürmeyelüm
Sırrıla işleyelüm her işi bitsün işümüz
- 5 Lokma lokma koysunlar etümüz her demde
Râziyüz tek her uyuz it yimesünler leşimüz
- 6 Düşde gördüm ki rakîbi bile redd eyledi yâr
Anla ta^cbîrümüzü hayra dönüpdür işümüz
- 7 ^Dilberün yolına Mîhrî dürüğüp cehd idelüm
Kalsun ol yolda bizüm dırnagumuzla dişümüz

Mef^cûlü mefâ^cîlü mefâ^cîlü fe^cûlün

- 1 Hasret çekerem derdile kan itmemek olmaz
Mihnet belümi devr-i kemân itmemek olmaz

59 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

60 la-çekerem:cigerüm M,Ü

- 2 Göz yaşını kaddun görüp ey serv-i revânun
Yüz şuyıla sen serve revân itmemek olmaz
- 3 Fettân gözünün, kaşdı dil ü cân imiş ey dost
Tîr-i müjene sine nişân itmemek olmaz
- 4 Per yakmada pervâne-sıfat şem'-i ruhuna
'Işkun' beni üstâd-ı cihân itmemek olmaz
- 5 Gülşende görürsin güli her hâr ile Mihri
Tâ şubha degin âh u figân itmemek olmaz

61

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

- 1 Sensüz şanemâ cismüme bu cânı gerekmez
Cânun sen imişsin bana cân anı gerekmez
- 2 Gülzâr-ı hadunsuz bana ey cân u cihânun
Firdevs-i cinânı gül-i handânı gerekmez
- 3 Dişün variken lü'lü vü mercânı niderler
La'lün variken çeşme-i hayvânı gerekmez
- 4 Derdün yeter ey döst benüm derdüme emsem
Dil hasta ki cânâ dahı dermânı gerekmez
- 5 Haddunla kaddun u ruhun variken ey dost
Serv ü semen ü lâle vü reyhânı gerekmez

- 60 2a-serv ü revânun:kaş kemânun A
2b-suyıla:sürile A ;serve:serv A,S
3a-gözünün:gözinün A ;kaşdı:kaşd S
4a-ruhuna:ruhunda A,S
4b-itmemek olmaz:itmemek S
- 61 1a-cismüme:çeşme A ,çismüme S
1b-cânun:hânun Ü

- 6 Cânânunı terk it didi cânun, gerekise
Mihri didi cânânı gerek cânı gerekmez
- 7 Öldürmek ise ey dost rakîbi yeter elhak
Ol kelb-i la'inün bir avuç kanı gerekmez

62 x

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

- 1 Sen variken ey dost bana yâr gerekmez
Cevrün, çekeyüm gayri vefâdâr gerekmez
- 2 Cevründe vefâdur bana derdün, de devâdur
Bî-mâr-ı dile bir dahı tîmâr gerekmez
- 3 Cânâ bu cihân içre vefâdâr şanemler
Her küşede gerçi niçesi var gerekmez
- 4 Kûyunda senün, dâyima 'üryân olayın tek
Cennetde bana hulle vü destâr gerekmez
- 5 Pend itme bana yâr için yârını nâşih
Yârum bana pendün, sana hey var gerekmez
- 6 Çeşmün, beni öldürdi vü sen yok niçe dirsin
Gamzen, hō şehâdet ider inkâr gerekmez
- 7 Mest-i mey-i 'ışk ol yüri 'âlemde ey Mihri
Pes rind ü harâbât olana 'âr gerekmez

61 2a-cân u:cân-ı A,S

2b-cinânı:cinân u A

3a-dişün:la'lün Ü ;lü'lü vü mercân:çeşme-i hayvânı Ü

5a-ruhun:rû ruhun

5b-serv ü:serv S ;lâle vü:lâle-i S

6a-gerek ise:gerekse A

7a-elhak:ancağ A,S

62 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün
- 1 'Işk âteşine yanıcı pervânelerüz biz
Bu âteşe per yakmayacak ya nelerüz biz
- 2 Nûş eylemişüz rûz-ı ezel câmını 'ıskun
Tâ haşre dek ol şevkıla mestânelerüz biz
- 3 Var hân-gehi bekle riyâyıla sen ey şeyh
Sâbit kademüz sâkin-i meyhânelerüz biz
- 4 Gâfil komazuz hûblarun, elden ölince
Zencîr-i ser-i zülfini dîvânelerüz biz
- 5 Rûsvâligumuz halk-ı cihan bildi ne gem çün
Gûş eylemezüz nâsıhı rindânelerüz biz
- 6 Meydânına 'ıskun bugün ihlâsıla girdük
Baş oynayıcı bir niçe meyhânelerüz biz
- 7 Ey dôt rakîbile turup sohbet idersin
'Uşşâklaruz çün yine bîgânelerüz biz
- 8 Kılmak dilerisen dil-i virâneyi ma'mur
Gel gönlümüzi yap katı virânelerüz biz
- 9 Terk-i dil üçân itmiyecek dôt yolında
Ey Mihrî niçe tâlib-i cânânelerüz biz

- 63 la-yanıcı:yanmağa yanıcı A
1b-yakmayacak:yakmagacak A
5a-rûsvâligumuz:rûsvâligum S
5b-eylemezüz nâsıhı:eylemişüz nâsıh A,S
6b-niçe:nice A
8b-vîrânelerüz biz:vîrâneleriz S
9a-terk-i:terk Ü
9b-niçe:nice A,Ü

Fe^c ilâtün fe^c ilâtün fe^c ilâtün fe^c ilün

- 1 Gördi bir mâh-likâyı yine sevdi gözümüz
Göz ucundan göze göz odlara atduk özümüz
- 2 Lebi vaşfindan anuñ sarmaga ben cân virürem
Arz-ı hâl itmege lîkin ana döymez yüzümüz
- 3 Ruhi devrinde virür zülfi bize ^cömr-i dırâz
Ferahından bir olupdur ğicemüz gündüzümüz
- 4 Yapışup dâmen-i agyâre müdâra iderüz
Nitekim yalvaruruz bir çöpe geçmez sözümüz
- 5 ^cIşkı râhında anuñ hâk ile yeksân olalum
Cân mülkin yıkalum göklere çıksun tozumuz
- 6 Âsmânîler atar göklere âhum dün ü gün
Berk-i âhumla ^caceb yanmaz ise yılduzumuz
- 7 Ruhi şem^cine anuñ Mîhrî gü pervânelerüz
Yanalum yakılalum bir pula olmaz yüzümüz

Fâ^c ilâtün fâ^c ilâtün fâ^c ilâtün fâ^c ilün

- 1 Neyleyem bî-çâre gönlüm bir dem olmaz yârsuz
Ebsem olmaz nitekim cehd eylerem bu^c ârsuz

64 3a-ruhi:ruh A,S ; zülfi:zulf A,S ; ^cömr-i:^cömr ü Ü

3b-ferahından:ferahında A,S

6a-dün ü:dün A,S

65 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 2 Ben dilümde nâmını vird itdüm amma dil-berüm
Bir dem anmaz âdem olmaz bir nefes agyârsuz
- 3 Vaşlını ikrâr idüp şaldı beni sevdâlara
Döndi inkâr eyledi bu dîni yok ikrârsuz
- 4 Ey tabîb-i cân meded bî-mârunam öldüm meded
Didi hûdur câşık öldürmek bana tîmârsuz
- 5 Görmedüm bir hûb kim yanında olmaya rakîb
Bu cihân bağında hiç gül olmaz imiş hârsuz
- 6 Hûblarun, mihrîni Mihri ölürüz terk itmezüz
Kim ne dirise disün biz olamazuz yârsuz

66

Fâ^cilâtün fâ^cilâtün fâ^cilâtün fâ^cilün

- 1 Yolına cân virmeye cânâne gelmişlerdenüz
Tâlib-i derd olmuşuz dermâne gelmişlerdenüz
- 2 Başımı top itmek için zülfünün, çevgânına
Işkunun meydânına merdâne gelmişlerdenüz
- 3 Mührünü gönülde muhkem tutmaşam hak söylerem
Sıdkıla Mansûr-veş urgana gelmişlerdenüz
- 4 Gülsitân-ı hüsnünün her kûşesinde eştâk
Bülbül-i gûyâ olup efgâne gelmişlerdenüz

66 3a-gönülde:gönlümde A,S
4a-hüsnünün:hüsninün A

- 5 Gelmişem hüsnün zekâtından ki şey'illâh idem
Şanma bu dervîşi cânâ nâne gelmişlerdenüz
- 6 Ey tabîb-i dil beni bendeyle dermân vaktidür
Zülfünün zencîrine dîvâne gelmişlerdenüz
- 7 Şem'-i ruhsârına cânânun ey Mîhrî dâyimâ
Yanalum pervâne-ves çün yane gelmişlerdenüz

-SİN-

67.

Fâ' ilâtün' fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Nitekim yârum yolunda cân virüp itdüm heves
Vuslatına bulmadum 'âlemde bir gün dest-res
- 2 Yıllar ile görmezem yârum yüzün ben müdde-i
Sâyesi gibi katından eksük olmaz bir nefes
- 3 La'-l-i şîrînüñe ben cân virürüm irmez elüm
Âh kim karşımda dâyim lâ-tekellûf bir meges
- 4 Niçe feryâd idesin 'ışkun belâsından gönül
Bulmadun 'âlemde çün feryâduna feryâd-res
- 5 'Ârife bir harf besdür hiç tatvîl eyleme
Tâli'un yokdur güzellerden ey Mîhrî sözi kes

66 6a-zülfünün: zülfinün A

67 2b-sâyesi gibi: sâyesi A, S

3b-karşımda: karşıma A ; bir: yer A, Ü

4a-idesin: ideyin M, Ü

5-Bu beyit A, S'de 7. beyit olarak yazılmıştır

- 6 Kûyun içre giceler tâ şubh olinca dostum
İtlerünle hem-dem olduğum bana c-âlemde bes
- 7 c-Âşıkun kadrin bilür yolında cân virsen revân
Bî-vefâ hercâyiler sevdâsına yelmek c-abes

68

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Ruhun envârı şevkından topludur bu cihân âteş
Vücûdum mülkini yoksa c-aceb mi her zemân âteş
- 2 Yakup c-ışkun odın sînemde dâyim şaklaram cânâ
Anunçün hâne-i dilde yanar her-dem nihân âteş
- 3 Firâkunla visâlüne dil-i mecrûh ey dil-ber
Olur her nâr bir gülşen olur her gülistân âteş
- 4 İlâhî gülşen-i hüsnin gözüm yaşıyla sen şakla
Tolupdur gerçi âhumdan zemîn ü âsmân âteş
- 5 Çıkar cân rahtını şehr-i bedenden Mihrî dil-hasta
Fedâ kıl yâr yolında k'ider nâ-geh ziyân âteş

-SAD-

69

Fâ'îlâtün mefâ'îlün fe'îlün

- 1 Dôst be-hakkı sûre-i ihlâs
Beni öldür belâdan eyle halâs

67 7-Bu beyit A,S'de 6.beyit olarak yazılmıştır

7a-revân:revâ A,S

68 la-tolupdur:tolıdur A

3a-mehcûr:mehcûrî Ü

4a-hüsnin:hüsnün A

5b-yâr:cân A

- 2 Yeter atsun müjen tîrini kaşun
Ok nişânına urdı yayunu as
- 3 Dil-i dîvânemüzi zülfünde
Dôstum bir kılıla bagla ya as
- 4 Bahr-i şî'r içre Mihrî bir dürdür
Ki anı görmemiş ola gavvâs
- 5 Ma'nâ dükkânı içinde sarrâf ol
Sende bulsun kamusu gevher-i has
- 6 Virme nâ-dân eline kim ne bilür
Altunun kıymetini ehl-i raşâs

-DAD-

70

Fâ^cilâtün fâ^cilâtün fâ^cilâtün fâ^cilün

- 1 Teşnedür dil lebleründen çeşme-i cân eyle ^carz
Hızr-veş zulmetde kaldum âb-ı hayvân eyle ^carz
- 2 Ruhlarının, pertevin setr itmesün kâfir haşun
Hey begüm göster cemâlün, nûrın îmân eyle ^carz
- 3 Müntehâ kaddun gibi bir nârven görsün henüz
Büstâna gel bugün serv-i hırâmân eyle ^carz
- 4 Pâdişâhum seyr iderken bâg-ı hüsnün, kûşesin
Bu dil-i dervişüne sîb-i zenâhdan eyle ^carz
-
- 69 2b-urdu:erdi M,S,Ü ;aş:yaş M,S,Ü
3a-zülfünde:zülfinde A
4-Bu beyit A,S'de 6.beyit olarak yazılmıştır
5a-dükkânı:dükkân A,S
6-Bu beyit A,S'de 5,beyit olarak yazılmıştır
- 70 1a-lebleründen:leblerinden A
1b-âb-ı:âb u S
2a-ruhlarının:ruhlarının A

5 Hâk-i pâ yine nisâr itmekligiçün dil-berün

Kanlu yaşundan ey Mihrî dürr ü mercân eyle 'arz

-TI-

71

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1 'Arz itdi gülşene görün, ol gül-'izâr hat

Naş itdi gül varaklarına yazdı yâr hat

2 Sandum sehâba girdi veyâhud tutıldı gün

Olmış güneş yüzinde meger âşkâr hat

3 Yazmış cemâli levhine reyhân hat-ı rikâ'

Devr-i kamerde gör nice bulmuş karâr hat

4 İster ki la'lı çeşmesile tâze-ter ola

Âb-ı kenâre geldügi bu sezezâr hat

5 Bildi hadin de yazdı hatın kıl kalemle yâr

Mergûb olur kenâre yazılsa gubâr-hat

6 Şimden girü vefâ hatını kıl kalemle yaz

Cân levhâsında saklayalum yâdgâr hat

7 Geldi 'izâr-üstine leşker çeküp bugün

'Âşıklarını ya'nî k'ide târ u mâr hat

70 5b-dürr ü:dür M,S,Ü

71 la-gül-'izâr:gül-'idâr S

3a-cemâli:cemâl S

4s-la'lı:la'l A,S

- 8 Şanma cemâli âyinesinden gözüm iram
Bir tez getürmekile sen ey nâ-bekâr hat
- 9 Geldise hattı gül yüzine Mîhrî gam degül
Ter-gönçe iken eylemişüz ihtiyâr hat

-ZI-

72

Mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü mefâ'îlün

- 1 Cân bülbüli itdükçe sen gönçe-dehândan haz
İtmedi cihân içre bir bâğ-ı cinândan haz
- 2 Ey ehl-i safâ cehd it 'ışkıla geçür 'ömri
Bulmak dilerisen ger cânıla cihândan haz
- 3 Tîr-i müjeni cânâ atsun ko kemân ebrûn
Eyler bu dil u cânun ol tîr u kemândan haz
- 4 Gülzâr-ı cemâlünü bozdı mı sanur hattun,
İtmez mi safâ ehli her vakt hazândan haz
- 5 Çeşmi dirimiş Mîhrîn cânun kıluram yağma
İtsün iderüz gayet hey biz bu ziyândan haz

-^AYN-

73

71 8a-ıram:ayıram A,S

72 la-gönçe:gonca A

3b-dil u:dil S

4a-cemâlünü:cemâlini A

4b-her:hey A,S

5a-Mîhrîn:Mîhrînün A

Mefâ ilün mefâ ilün fe ülün

- 1 Dile cevrin habîb itmişdi kâti'
Dirîgâ yine benzer itdi râci'
- 2 İçer su yirine kanımı gamzen
'Aceb budur ki olmaz dahı kâni'
- 3 Beni bir tîrle öldürmişdi gamzen
Arada çeşmün olmasaydı mâni'
- 4 Düşelden 'ışkuñuñ sevdâsına âh
Neler oldu benüm başuma vâki'
- 5 Tapuñdan ummazıdum dost âhîr
Katuñda olayıdı külli zâyi'
- 6 İrilmez yâre cehd eyle ey Mîhrî
Keşîde olmayıcağ zerre tâli'

-GAYN-

74

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Bir büt-i gül-çehre ile 'ârif ol 'azm eyle bâğ
Fırsâtı fevt itme seyrân it ki tîz giçer bu çag
 - 2 Bağruñuñ kanı ile pür eyle çeşmün sāğarın
Dâl kebâbından habîbe mâ-ħaxar eyle yerağ
-
- 73 4a-'ışkuñuñ: 'ışkıñuñ A
5b-ķatuñda:ķapuñda A
- 74 1b-giçer:geçer A,M,S
2a-bağruñuñ:bağrıñuñ A

- 3 Gonçe-la'lı yâdına nûş eylesün gülğân-mey
Lâle-haddı şevkına ser-mest olup şunsın ayag
- 4 Vakd-i nevrûz irdi bu esnâda gâyet cehl ola
Bir nefes olmak habîbün hâk-i pâyinden ırağ
- 5 Yâ sevindür 'ıyd-i vaşluğla ya öldür Mührîyi
Kıl terahhum vaktidür kim süğüge irdi bıçağ

75

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Dôstum dil-murgına kurmaş kara zülfeynün ağ
Göz kızardup düşdüm illâh ân kim müşkil duzağ
- 2 Nitekim cehd eylerem meyl itmeyem meh-rûlara
Çıkarur yoldan beni bir zülfi kara yüzi ağ
- 3 Ol kadar yakdum şehâ 'aşkun fitilin sînde
Kuradı cismimde kanum eridi yürekde yağ
- 4 Yakmasa gam zulmetinde kalmış idüm tâ ebed
Ruğları nârı hayâli hâne-i dilde çerâğ
- 5 Düşdi Mührî bir perînün zülfünün çengâline
Key hünerdür bu belâdan kurtarursa cânı sağ

-
- 74 3a-la'1:la'1 A,S
4a-cehl:sehl A,S
- 75 la-zülfeynün:zülfinün A,M
1b-kızardup:kararup A
2b-zülfi:zülfi A,S
3b-cismümde:çeşmümde A
4b-nârı:yârı A
5b-kurtarursa:kurtulursa A

Fe ilâtün feilâtün fe ilâtün fe ilün

- 1 Şimdiden girü cihân hûblarınun varına yûf
Kurı da'vâlar ile itdügünü ikrârına yûf
- 2 Eyü çekdük bularun cevri u cefâsın be yüri
Niçe bir yalvaralum yârına egyptârına yûf
- 3 Hey bu riş hândelerün bir beşi vü biñ dil ile
'Âşıkın aldayıcı kavli yelan yarına yûf
- 4 Seveni sevmez ü bunlar ha sever sevmeyeni
Ko bu mañbûblarun dünyede bî-'ârına yûf
- 5 İ'timâd itdügiçün 'ahdine hercâyilerün
Mihrinün dañı cihânda çürük efkârına yûf

Kef ülü mefâ ilü mefâ ilü fe ülün

- 1 Gamzeñ garañı cân ise cânâna tekellüf
Başumda senün cân dañı cânâne tekellüf
- 2 Ger sen kılasın döst ser-i zülfün çevgân
Ben dañı kılam başumı meydâne tekellüf

76 2a-be yüri:yüri var A

5b-çürük efkârına:cevrün inkârına A,S

77 2a-zülfünî:zülfini A

- 3 Geldükçe hayâlün dile mihmân tutar elde
Hûn-ı cigerümle tolu peymâne tekellüf
- 4 Kûyunda rakîbüñi asayduğ boğazından
İt döğmeñüz olmaz yazuğ urğane tekellüf
- 5 Mihrî saña biğ cân dilerisen virür ey döst
Bir bûse vire sen de ana rindâne tekellüf

-KAF-

78

- Mef ûlü fâ ilätü mefâ îlü fâ ilün
- 1 Cürmüm nedür ki dil-bere bizden şafâsı yok
Ben bendesine zerrece meyl ü vefâsı yok
- 2 Her bir habîş ile şalınur nice ölmeyem
Gördükçe bini yüz çevirür merhâbası yok
- 3 'Işkuñ esîri derdile dermânda kim begüm
Alsañ bizüm de göñlümüz ele hatâsı yok
- 4 Her bî-nevâya vaşl-ı nevâsın 'atâ ider
Ben bî-nevâya zerrece vaşl-ı 'atâsı yok
- 5 Bu nev-bahâra bir gün olur kim hazân irür
Garra olma hüsne sevdüğüm âhir bekâsı yok
- 6 Her mâh-rûy 'âşıkun âhi dühânıla
Hiç görmedüğ ki şonra yüzinüğ karası yok

77 3b-ıolu:ıolı S ;peymâne:bîmâr A

78 1b-meyl ü:meyl-i S
2b-bini:beni A,S

4-Bu beyit yalnızca A,S'de vardır

5a-bahâra:bahar A,S ;kim:ki A ;irer:ider A

6b-ıarası yok:ıarası S

- 7 Atma Halîl-veş beni odlara ey rakîb
‘Âşık bu yolda yanmağa şanma rızâsı yok
- 8 Mîhrî gerekse yolına cân vir gerek cihân
Oynar güler rakîb ile senden şafâsı yok
- 9 Ey dil hemîşe cevr ü cefâya tahammül it
Şanma cihânda her kişinüñ bir belâsı yok

79 x

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Hırka-ı ‘irfândan it zâhid başuğa tâclık
Ger dilerseñ görmeyesin tâ ebed muhtâclık
- 2 Cur‘a-i ‘ışk-ı mecâzı nûş eyle sıdk ile
Tâ hakîkatden yaña yol bulasın mi‘râclık
- 3 Nefsünü ten-hânesinde çek kanâ‘at küncine
Kim seni esrâr-ı ğaybe irgüre bu açlık
- 4 Cehd idüp dîdâre ir çekme beriyeye zaħmetin
İdegör Ka‘be tavâfın itmeden hüccâclık
- 5 Niçe bir nâ-hak yire kanlar dökersin zulm ile
Varise ‘akluğ gel eyle nefsüğe haccâclık
- 6 Ney gibi inle derûnuñdan ko bülbül nâlesin
Kumrı gibi dôt dôt di eyleme dürrâclık
- 7 Atlasına virme sen Mîhrî emîrünüñ fâriğ ol
Dervîşünüñ yiter palâsı ‘ârife dibâclık

78 9-Bu beyit M,Ü'de son beyittir.A,S'de ise sondan bir önceki beyittir.

9a-cevr ü:cevr-i S

79 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Dâmen-i dil-berden olalı başuma tâclık
Hamdü li'llâh kimseye göstermedüm muhtâclık
- 2 Ruḥları naḥ'ında şâh-mât olmadan cân oynaram
'Âlem içre varise ancak ola leclâklık
- 3 Tâcir-i 'ışkıl olaldan şehr-i dilde her zemân
Gayriler sîm ile zer ben cân virürem bâclık
- 4 Ben kemân-ebrûların görelî kurbân olmaşam
Gamzesi tîrine sînem itmişem evmâclık
- 5 Tâ ebed zulmet şebinde kalmış idüm döstün
Mâh-tâbı hüsnünün ger itmese iḥrâclık
- 6 Zehr-i hicriyle helâk olmuşdı çokdan cân u dil
Luḥf idüp şîrîn-lebi ger itmese güllâclık
- 7 Bir gîdâ virmiş dürür rûhına 'ışkıl Mîhrînün
Görmez ol tâ haşre dek rûy-ı cihânda açlık
- 8 Bî-güneh 'âşıkları öldürmek ister zulmıla
Çeşm-i hûn-rîzün ki haydi itmesün haccâclık

MUVAŞŞAH BE-İSM-İ SULTÂN SÜLEYMÂN xx

Mef ûlü mefâ ilün mef ûlü mefâ ilün

80 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

la-olalı: ideli M

4a-ebrûların: ebrûların M

81 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

xx be-ism-i Süleymân M

- 1 Sen rûh-ı revân ey cân dil-i mürdeme cân ancak
Gül-ruhlarının şevkı gün gibi 'ıyân ancak
- 2 Lâle-hadunı bülbül gülşende görüp ider
'Âlemde gül-i ter çok bu gongçe-dehân ancak
- 3 Yaylağ ile hüsnüni her kim göre dir şâhâ
Kendüsi dürür gılmân yaylakı cinân ancak
- 4 Meylüm sanadur hanum kurbân yoluna cânım
Gerçegi sözümlüğ bu gayrısı yalan ancak
- 5 İtünle ışığınde çün her gece hem-demdür
'İzzet ise Mihriye yiter bu hemân ancak
- 6 Ne vakt-ı ferâh devrân-ı 'âlem bu deme hayrân
Bin cânâ deger bir an ne hûşca zemân ancak

82

Mefâ ilün mefâ ilün fe ülün

I

- 1 Kulakdan olmuş idük gerçi 'âşık
Bi-hamdi'llâh ki hûş gösterdi hâlık
- 2 Ne söz söyledinise hakkında şâdik
Ne hûş yaylak imiş bu şehr-i Lâdik

II

- 1 Yeşil dîbâyı giymişler çemenler
Yakarlar sîm-kandîl yâseminler
- 2 Her etrâfı gül ü serv ü semenler
Ne hûş yaylak imiş bu şehr-i Lâdik

82 II 2a-etrâfı:etrâf S ;gülü:gül-i S ;serv ü:serv A,S

III

- 1 Kenârî şâfî cûy-ı erguvânlar
Akar her yaqada âb-ı revânlar
- 2 Dimâğa bu bağışlar câna cânlar
Ne hûş yaylak imiş bu şehr-i Lâdik

IV

- 1 Havâsı mu' tedildür şuyı kevşer
Dıraht-ı narvenle serv ü 'ar'ar
- 2 Otı reyhân u sünbül hâki 'anber
Ne hûş yaylak imiş bu şehr-i Lâdik

V

- 1 Biter deryâsı içre nîlûferler
Ruḥ-ı zerdi virür 'ışkdan haberler
- 2 Gülistânlar teferrüc-gâh yerler
Ne hûş yaylak imiş bu şehr-i Lâdik

VI

- 1 Yapılmış bir serîr-i âlî eyvân
Yeşil yapraklar olmuş aḡa seyvân
- 2 İçindedür anuḡ ol şâh-ı devrân
Ne hûş yaylak imiş bu şehr-i Lâdik

82 III lb-yaqada:yaqada S ;âb-ı:âb ü M,Ü
IV lb-serv ü:serv A,S
IV 2b-reyhân u:reyhân S

VII

- 1 Çü şâhuñ beytini ma'mûr gördüm
İçinde berķ urur ol nûrı gördüm
- 2 Aña şaf bağlamışlar hûrî gördüm
Ne hûş yaylak imiş bu şehr-i Lâdik

VIII

- 1 Ki bir hûrşîd-i meh-tal'at cebîndür
Hadin kim görse der kim yâsemendür
- 2 Tarâf-ı kûyı şan huld-ı berîndür
Ne hûş yaylak imiş bu şehr-i Lâdik

IX

- 1 Lebi yâdına olmuş germ lâle
Turur yek-pâ tutar elde piyâle
- 2 Kurardı üstine hayme-i vâle
Ne hûş yaylak imiş bu şehr-i Lâdik

X

- 1 Pür olmuşdı gülile şahn-ı gülşen
Kabağı toldurup dutmışdı sûsen
- 2 Çemen sultânı güldür vech-i ahsen
Ne hûş yaylak imiş bu şehr-i Lâdik

-
- 82 VII 1b-nûrı:nûr S
VII 2b-hûrî:hûr S
VIII 1a-meh-tal'at:tal'at-ı meh
X 2a-sultânı:sultân A,S

XI

- 1 Düzetmiş tûtî kumrı çengine çeng
Nevâda sâza tutmuş kuşlar âheng
- 2 Eline bâde almış lâle gül-reng
Ne hûş yaylak imiş bu şehri Lâdik

XII

- 1 Terennümler kılurda anda bülbül
Şafâsında didi handân olup gül
- 2 Sûrahi mül demidür ne tahammül
Ne hûş yalak imiş bu şehri Lâdik

XIII

- 1 Kamu eşcâr cem' olmuş bu câya
Ferahdan her biri karşıda aya
- 2 Melek şalmış meger üstine sâye
Ne hûş yaylak imiş bu şehri Lâdik

XIV

- 1 Güle nergis turup süzmüş gözünü
Açılmış gonçeler düzmüş yüzünü
- 2 Budur Firdevs bâğının güzîni
Ne hûş yaylak imiş bu şehri Lâdik

XV

- 1 Çiçekler vecde gelmiş eylemiş cûş
Kimi ser-hôş olmuş kimisi hamûş
- 2 Bular hôş 'ışk ayagın eylemiş nûş
Ne hôş yaylak imiş bu şehri Lâdik

XVI

- 1 Emîr-i 'âşıkân gül-bâ karanfil
Biter anda benefşe nergis ü gül
- 2 Güle karşı ider efgân bülbül
Ne hôş yaylak imiş bu şehri Lâdik

XVII

- 1 Eger 'akluñ varise toğru dut râh
Varıdur elmalu baggeye her gâh
- 2 Ağağlar sâye salmış sanki har-gâh
Ne hôş yaylak imiş bu şehri Lâdik

XVIII

- 1 Ne dil ile kılayum takrîr anı
Dinilmez haşre dek anuñ beyânı
- 2 Bulınmaz ser-te-ser gezen cihânı
Ne hôş yaylak imiş bu şehri Lâdik

-
- 82 XV lb-kimi:kimisi M
XVI la-gül-bû karanfil:gül Yûsuf karanfil A,S
XVI lb-biter:yeter Ü
XVII la-eger ... dut râh:Ger 'âkilsen aña doğru tud râh A,S
XVIII la-kılayum:kılam M,S,Ü

XIX

- 1 Yapılmış anda bir şâhâne hammâm
Yeni hammâm dirlermiş ana nâm
- 2 Hem olmuş ay u güneş sakfına câm
Ne hoş yaylak imiş bu şehri Lâdik

XX

- 1 Şuyı cüllâba benzer havzı vardur
Mâl-â-mâl olmuş içi âb-ı güldür
- 2 Diyâr-ı Rûm içinde şimdi birdür
Ne hoş yaylak imiş bu şehri Lâdik

XXI

- 1 Eyü çekdük bu devrânun cefâsun
Görelüm bâri bir kerre vefâsın
- 2 Sürelüm imdi zevkıla şefâsın
Ne hoş yaylak imiş bu şehri Lâdik

XXII

- 1 Zehî vaqt u zehî zevk u zehî dem
Ferahlar geldi gitdi guşsa vü gam
- 2 Diyeyin cân ile ben dağı her dem
Ne hoş yaylak imiş bu şehri Lâdik

-
- 82 XIX 2a-ay u:ay S
XX 1b-âb-1:âb u M,Ü
XXI 2a-imdi zevkıla:zevkıla imdi A,S
XXII 2a-diyeyin:diyeyüm A,S

XXIII

- 1 Zehî ferhunde-ṭâli' bunda her gâh
Kukîm olur bu câya sâl u bâ-mâh
- 2 Ki geçmiş 'ömrümüz hayfa hezâr âh
Ne hûş yaylak imiş bu şehr-i Lâdik

XXIV

- 1 Du'âlar eyle Mîhrî şehriyâre
K'anun luṭfundan irdün bu diyâre
- 2 Ki gördün gizlü genci âşikâre
Ne hûş yaylak imiş bu şehr-i Lâdik

XXV

- 1 Kerem-kânıdur ol şehler emîri
Ki toprakdan götürdi her fakîri
- 2 Hudâ olsun ilâhî dest-gîri
Ne hûş yaylak imiş bu şehr-i Lâdik

-KEF-

83

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Olmasun agyâr ile yârı ilâhî kimsenün
Artmasun günden güne derdile âhı kimsenün
- 2 Giceler ney gibi nâlân eylerem gündüz fiğân
Olmasun bencileyin hâli ilâhî kimsenün

83 lb-artmasun:artmasun A,S

- 3 Âstânından beni men' itme nâsîh dil-berün
Ka'beye yüz süricek kalmaz günâhı kimsenün
- 4 Zâhidâ 'ayb eyleme dil virdügüm dil-berelere
Olmamak bunlara olur mı nigâhı kimsenün
- 5 Hüsn eline şâh olalıdan yıkardil-şehrini
Böyle zâlim olmasun hiç pâdişâhı kimsenün
- 6 Gâh zülfi hâyil olur ruhlarına geh hatı
Kalmasun Mihri şehâb içinde mâhı kimsenün

84 x

Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün

- 1 Oldı hengâm-ı bahâr irdi demi gülzârün
İndi dil-bülbüli artur demidür gel zârün
- 2 Varalum şahın-ı gülistânda temâşâ idelüm
Serv-reftârını şalındüğünü dil-dârün
- 3 Değ yüz şabâsed ola bir ruh-ı gül gonçe-lebe
Çekmişüz cevr ü cefâsını hezârân hârün
- 4 Sînemüz def kıluban kâmetümüz çeng idelüm
Dinlesün yâr maqâmâtı nedür sedvârün
- 5 Müdde'î olsa cihân halkı kamu bize ne gam
Ger bizümle ola bir zerre vefâsı yârün
- 6 Dâmen-i vaşlı habîbün hele girsün elüme
Tutmuşum tîğ-ı belâsına bayın agyârün

84 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

7 Gerçi nokşân gâzelsin leb-i yârı açıcak
Tûtîyi mât ider ey Mîhrî şîrîn güftârı

85 x

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Bu maqâmın ismini gerçi demişler künicek
Dillere virür hayât âb-ı revânı künicek
- 2 Gûlsitân itmiş bu ârâyı ser-â-ser nev-bahâr
Hâne ber-hâne müzeyyen eylemiş rengîn çiçek
- 3 Ota sünbül hâki ‘anber âbı kevşer halkı hûb
Cennete benzetdüm anı ben hemân-dem göricek
- 4 Rûz u şeb elhân ider bûlbülleri hoş şevkıla
Gül gibi güler göñül gûşe-sadâsı iricek
- 5 Âstânını edep itdük ziyâret itmege
Yüzümüz sürdük kadem başduğı yire giricek
- 6 Bir ‘azîzün bu maqâmıdur ki Mîhrî şıdkıla
Cân u dilden bir muhibbîsin sen anı girçek
- 7 Müzdine Ak Şemseddînün vir şalavât kıl du‘â
Kurturur ‘işyândan ol seni himmet idicek

85 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

4a-ider:okur M

Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün

I

- 1 Çelmişem hâdden aşâ cevri ü cefâsın felegün
Görmedüm zerre kadar mihr ü vefâsın felegün
- 2 Sürmedüm neyliyeyin zevk u şafâsın felegün
Âh elinden felegün dâd elinden felegün

II

- 1 Mîhnet ü derd ü belâyıla gözüm yaşlar ider
Hasret ü hicr ü cefâyıla dilüm başlar ider
- 2 Nideyin bana felek ummaduğum işler ider
Âh elinden felegün dâd elinden felegün

III

- 1 Arturur nâle ile şâm u seher zârumuza
Ağladur bizi ne hûş güldürür ağıârumuza
- 2 Âh u efgân ile her dem geçürür kârumuza
Âh elinden felegün dâd elinden felegün

IV

- 1 Hem-demi gûşşâ vü gam eyledi devrân bize
Rağm idüp luğfını göstermedi bir an bize
- 2 Pür ider kâseyi her dem içirür kan bize
Âh elinden felegün dâd elinden felegün

V

- 1 Her kimi görse anuñ gül gibi yüzine güler
Şonradan hâr-ı cefâ-tîgıla bağrını deler
- 2 Ne özi göynür esirger ne hõ yaşını siler
Âh elinden felegün dâd elinden felegün

VI

- 1 Görmedük bir güli gülşende ki şolmaya felek
Şanma bir kimse ki itdüğini bulmaya felek
- 2 Bu cihân bâkî degül sağa da kalmaya felek
Âh elinden felegün dâd elinden felegün

VII

- 1 Niçe sa'yümüzi yolunda hebâ eylesin
Niçe bir ehle cefâ cehle vefâ eylesin
- 2 Mîhrîyi öldüricek kime cefâ eylesin
Âh elinden felegün dâd elinden felegün

VIII

- 1 Gözümüz yaşını döndürdi bizüm kanlara
Bir nefes derdümüzi irgürmedi dermânlara
- 2 Hâsret itdi bizi uş sevgilü cânânlara
Âh elinden felegün dâd elinden felegün

Mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün

- 1 Habîbüm naqş-ı rûyundan göñül buldı muşavver lîk
Cemâlün âfitâbından cihân taldı münevverlik
- 2 ‘Aceb mi la‘l-ı nâbundan senün yâkût reng olsa
Dehânun noktasından dür bulupdur çün müdevverlik
- 3 Egerçi bu durur her dem Hitânun miski ‘âlemde
Şağun bûyından irmişdür ana dağı mu‘aştırlık
- 4 Hudâ halk itdi ‘âlemde velî gül yüzlü dil-berler
Senün zâtunda cem‘ itmiş güzellik tâzelik terlik
- 5 Raqîbün lâf urup dirmiş anı öldürürin. bir gün
Er ise gelsün ol nâ-merd ana göstereyin erlik
- 6 Nola meydân-ı ‘ışkında senün cân oynasa Mîhrî
Ki tîg oldı ana gamzenü ider zülfün de çenberlik

Fe ilâtün mefâ ilün fe ilün

- 1 Depele ey raqîb gel beni tek
Dâmeninden habîbümün el çek
- 2 Kapusından kaçan gidesin âh
Keger Allâh ala seni tizçek
- 3 Beni öldür raqîbe rahm it yâr
Bu mîdur ‘âdetün eyü gökçek

- 4 Kime hâlüm didümse hakkında
Bî-vefâ dirler idi hep gerçek
- 5 Mihriyi gamzen itdi kanına garı
Dostum yâresine gel nemek ek

89

Mef ûlü fâ ilâtü mefâ îlü fâ ilün

- 1 Dil virdümise saña ey cân böyle mi gerek
Her demde çeşmün eyleye kan böyle mi gerek
- 2 Terk itdün itmezem diriken mübtelânı âh
Hûblar içinde 'ahd u emân böyle mi gerek
- 3 Kavlün benümle gönlüm olınca mıydı ey yâr
Döndüresin yüzünü revân böyle mi gerek
- 4 Sen bî-vefâyı sevdim ise kâfir olmadum
Nâz u 'itâb u cevr hemân böyle mi gerek
- 5 Bî-çâre Mihre müsteriyâken kamu ünâs
Bende itdise saña zemân böyle mi gerek

90

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Didi dil-ber yapayın gönlünü sen vîrânenün
Ben didüm cân mülketine hükmi var cânânenün

88 la-didümse:diremse M

89 3b-yüzüni:yüzini A

4b-'itâb ü: 'itâb S

5a-Mihre:Mihri M,Ü

90 1b-mülketine:mülkine ne A

- 2 Kışsa-i Mecnûn ile Leylâyı bilürdük yakîn
Hâline baksan habîbüm bu dil-i dîvânenün
- 3 Tutuşur şem'ün zebânı micmerün göynür özi
Yandüğün gördükçe ruhsâruna ben pervânenün
- 4 'İşkdan fâriğ olan diller ne bilsün hâlini
Tutuşup hicr âteşile gice gündüz yananun
- 5 Çün şabâ peyki getürdi yâr kûyından eşer
Küjdegânı cân gerekdür Mihrî bu şükrânenün

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Ruğların nârıla dil yandı kebâb oldu yürek
Çeşmünün kaşdı eger cânise olsun tîzrek
- 2 Yaralar urduğça gamzen sîne-i mecrûhuma
Dökmese seylâb-ı eşküm bâri üstine nemek
- 3 Dôstum cevr ü cefâdan öldürem dirseğ beni
Degme bir derdile ölmez 'aşıkam ben cânı pek
- 4 Hûblar zülfi hevâsına yiler çokdur velî
Yok durur illâ benüm gibi yile virmiş emek
- 5 Kılmadun bir gün habîbün zülfine hem-ser beni
Neyleyelüm bu cihândur saña da kalmaz felek
- 6 Cân u dilden oldu bir meh-rûya Mihrî mübtelâ
Cânıdur bir kimsenün kim odını olmaz demek

90 3b-yandüğün:yandüğün A ;gördükçe:gördükce A,S

4b-tutuşup:dutuşup A,S

91 la-nârıla:derdile A ;dil yandı:yandı dil A

1b-çeşmünün:çeşmünün

Mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün

- 1 Şalaldan boynuma halka kemend-i zülf-i müşkînün
Siyeh-baht olmak oldu kâr u bârı cân-ı mikînün
- 2 Gözüm yaşını kan itdün beni bî-'akl u cân itdün
Velî ben hastadan ey döst hergiz kesmedün kînün
- 3 Rakîbâ beni men' itme nigârün hâk-i pâyından
Eger men' ideriseğ bil ne dînün var ne îmânün
- 4 Ölince çünkü el çekmez gönül dil-dâr mihrinden
Şifâ virmez başa hergiz senün ey şeyh telkînün
- 5 Görelden Mihrî haddünle semen-sîmânı ey meh-rû
Başından çıktı sevdâsı gül ü servile nesrînün

Müstef ilün müstef ilün müstef ilün müstef ilün

- 1 Gamzeğ hadengin yâ kaşun tâ çekdi peykânına dek
Atdı geçürdi sineden 'âşıklarun cânına dek
- 2 Boynına çeşm-i 'âşıkun zunnâr-ı zülfin bağladı
Şimdi görün ol kâfiri kaşd eyler îmânına dek
- 3 Çarub olur kirpiklerüm bâzâra gitdükçe habîb
Şular gözümün yaşları râhını dükkânına dek

91 3b-pek:bek A,M,S

4a-çokdur velî:çokdan beri A

4b-illâ:ammâ A,S ;gibi:kimi

92 1b-kâr u:kâr A,S ;cân-ı:cân u Ü

3b-îmânün:âyînün M,S,Ü

5b-gül ü:gül-i M,Ü

93 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 4 Budur ‘aceb kim ol kemân-ebrûsı tîrin atmadan
Yasına kurbân olmağa cânım gider yanına dek
- 5 Gitdükçe her dem ol şanem sînem nişânın atmağa
Yüzüm sürerem izine tâ oğı meydânına dek
- 6 Tazusı tarlası şanup tolandı kûyunu rakîb
Bir kesme urdum ol toğuz tâ gitdi ormana dek
- 7 Çün ‘andelibîsin bugün gül yüzlü yârın Mîhrîyâ
Vermadı nâlân itmege dil-ber gülitânına dek

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Gel gel ey dil-ber ki sensin tende cânı kendümün
Senüñile şâd olur rûh-ı revânı kendümün
- 2 Yidüğüm derd içdüğüm gamdur enîsüm guşşa yâr
Sensüzün niçe geçer gör bu zemânı kendümün
- 3 Dil ne çekmişdür Züleyhâ-ves belâ-yı hicr ile
Eline girince sen Yûsuf-ı şâni kendümün
- 4 Kâmetüm çeng oldu ten bir kıla döndi râstî
Eyleyince âh sen mûy miyânı kendümün
- 5 Dôst Mecnûn olalı Leylâ saçun sevdâsına
Gör ne çıktı ‘âleme nâm u nişânı kendümün

93 lb-atdı:itdi M

94 3a-belâ-yı:belâ vü S

5a-Leylâ:leyl A,S

5b-nâm ü:nâm S

- 6 Gördüğine meyl ider dil ebsem olmaz nidem âh
Kendü kendümden gelür başa ziyânı kendümün
- 7 Cân vire hicründe Mihrî mihrüni terk itmeye
Çürüyüp ger hâk olursa üstühânı kendümün

95

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Matle' -i hüsnün gibi bir burc-ı a'lâ görmedük
Mâh-ı ruhsârün gibi bir sems-i garrâ görmedük
- 2 Çok cihân gülşenlerin seyr itdük ammâ râstî
Müntehâ kaddün gibi bir serv-i ra'nâ görmedük
- 3 Görseler bu nokta-i hüsnün Kirâmen Kâtibîn
Diyeler kim Allâh Allâh böyle inşâ görmedük
- 4 Sünbül ü gül-puşlar çokdur cihân mülkinde lîk
Bu gülâlâğ gibi bir zülf-i semen-sê görmedük
- 5 Hayy ider bir demde biñ 'azm-i remîm ölmüşleri
Hak bilür kim böyle enfâs-ı Mesîhâ görmedük
- 6 Dil garîbin gerçi bend itdi hevâ-yı zülf-i döst
Âh kim cân kırtarur biz bundan aslâ görmedük
- 7 Gerçi ey Mihrî cihânda gonçe-leb maḥbûblar
Çokdur ammâ biz bunun mânendi kaç'a görmedük

95 2b-müntehâ:şehâ A ;serv-i:serv Ü

3a-bu:bir A,S

4a-sünbül ü:sünbül-i A,S

7a-ey:kim A

7b-biz:bir A ;mânendi:mânend S

Mefâ ilün fe ilätün mefâ ilün fe ilün

- 1 Nola begüm keremünden bizümle yâr olsañ
Güzeller içre ne var sen bir ihtiyâr olsañ
- 2 Vefâ kılam dimişidüñ cefâların çekene
Nazîrün olmazidi 'ahde ber-ķarâr olsañ
- 3 Gamuñla sen dañı bilseñ neler çeker 'âşık
Bu cevri itmezidüñ tâlib-i dîdâr olsañ
- 4 Bahâr faşlı vü gül devri gonçe 'âtemidür
Demidür imdi ey dil sen dañı hezâr olsañ
- 5 Cihânda 'izz ü sa'âdet yeterdi Mihrî saña
Ayağı toprağına dil-berün gubâr olsañ

Mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün

- 1 Yine dil-murğına dâne döker ne hâldür zülfün
Meger cân boynına halka şalar muhtâldur zülfün
- 2 Kamer serv üzre çıkmışdur görünür tırrağ altında
Cemâlün gülsitânından egilmiş daldur zülfün
- 3 Egrçi çeşm-i hün-rîzün içre nâ-ħak yire kanı
Velî katline 'uşşâkuñ inen fî'l-ħâldür zülfün

96 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

97 2b-gülistânından:gülistânında A,S

3a-içer:açar A

3b-fî'l-ħâldür zülfün:fî'l-ħâldür S

- 4 Dizer bir kılda 'uşşâkı meger hüsnuñ kıyâmetdür
Ki 'aql u dîn ü dil alur begüm deccâldür zülfün
- 5 Hevâ-yı zülfünün Mîhrî dahı geçmez hevâsından
K'anı yıl gibi yıldürdi niçe meh-sâldur zülfün

-LAM-

98

Mef ülü fâ ilâtün mef ülü fâ ilâtün

- 1 Tahşîl odur ki 'âşık ma'sûka ola vâsıl
Hâşıl budur cihânda tahşîlden ne hâşıl
- 2 Cûy kenâre her dem seyr eyle ol revâne
Eyyâmı nev-bahârın tîz geçer olma gâfil
- 3 Devlet anuñ ki bu dem rûy-ı nigâr karşı
Nûş ide sâgar-ı mül meh-tâb ola meşâ'il
- 4 Efsâne ile zâhid künc-i riyâda kalma
Gam-nâk cân u dilden mül def' ider belâ bil
- 5 Efgânlar itdügince şâm u seherde her dem
Şahn-ı çemende gûş it bi'llâh nedir belâbil
- 6 Dolap-veş nigârın gördükçe gülsitânda
Kıl eşk-i çeşmüm ile hâk-i rehini pür gil

97 4a-dizer:direr Ü,dirüz M

4b-'aql u dîn ü dil:'aql dil ü dîn S,'aql u dîn A ;deccâldür:
meger deccâldür A

5b-niçe meh-sâldur:nice sâldur A,S

98 5a-şâm u:şâm S

6a-gülsitânda:gülistânın M,Ü

- 7 İn'âma geldük ey döst bir bûse vir lebünden
Maħrûm kılma lûtf it sey'illâh itse sâyil
- 8 Boynına Mihrînün gel şal zülf-i 'anberînün
Dîvâneye bilürsin lâzım durur selâsil

99

Mefûlü fâ ilâtü mefâ îlü fâ ilün

- 1 'Arz itdi gülşene yine ruhsâr-ı yâr gül
Hâmûş olma key şakın ey murg-ı zâr gül
- 2 Şahra yüzini tut geçer eyyâm-ı nev-bahâr
Fevt itme fırsatı ki degül ber-ķarâr gül
- 3 Şâflî meyile sâķî götür câm-ı sâgarı
Bülbül terennüm eyle geçer gül-'izâr gül
- 4 Gül mevsiminde gülşene gel 'ays u nûş kıl
Destinde deste deste tutar her nigâr gül
- 5 Nergîs gözün hayâlile ser-mest sebzede
Gonçe tebessüm itmege uş intizâr gül
- 6 Devrân-ı bahârî bir gün irer kim hazân olur
Evrâķını kılur hazer it târ u mâr gül
- 7 'Ömrüni hoş geçür ki geçer Mihrî devr-i gül
Dirsın ki kanı bülbül yâ nev-bahâr gül

98 8a-boynına:boynuna A ; 'anberînün: 'anbernün Ü

99 3a-câm-ı:câm u A

4a- 'ays u: 'ays M,S

4b-nigâr gül:nigâr S

5a-sebzede:sebзде A,S

5b-intizâr:intitâr Ü

6a-irer:ider Ü

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Gitmege 'azm eylemişsin âh şâhum gitme gel
Korķarum kim saña te'sîr ide âhum gitme gel
- 2 Kılma maħrûm ħân-ı vaşlunđan dil-i sâyilleri
Astânunđur bugün puşt u penâhum gitme gel
- 3 Gerçi kim 'ışkuñ yolında cürmi çokđur 'âşıkun
Ben seni sevmekden özge yok günâhum gitme gel
- 4 Çenberin çarħun yaķar nâr-ı şerârum dâstun
'Âlemi zulmetde kor dâd-ı siyâhum gitme gel
- 5 Tâķ-ı ebruñsuz sücûd itmez bilürsin ehl-i 'ışķ
Ehl-i islâma yazukđur kıble-gâhum gitme gel
- 6 Gün cemâlunđen münevver olmış iken cân u dil
Zulmet-i ğamda koma Mıhrîyi mâhum gitme gel

101 x

Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün

- 1 Görđi çeşmüm yine bir şâh-ı cihânı ne güzel
Sevdi cânun yine bir ħûb-ı zemânı ne güzel
- 2 Gerçi gülşende iken çok biter serv-i sehî
Râstî bu şanemün ħadd-ı revânı ne güzel

99 7b-ķanı:fânî A,S

100 1b-ķorķarum kim:ķorķarum ki A,S

2a-ħân:ħun S

4b-'âlemi:ħâlümi Ü

5a-ebruñsuz:ebruña A

6a-cemâlunđen:cemâlunđe A,S

6b-zulmet:zulmeti M,Ü

101 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 3 Bitmedi bâg-ı cihânda dahı hıç bitmeyiser
Ruğları güllerile gonçe-dehâni ne güzel
- 4 Kırpügi okların atmağa göğül potasına
Bu gözi âhûnuñ ebrû-yı kemâni ne güzel
- 5 Her ki gördiyse cemâlin didi tahsînler idüp
Mihrinün ħakkı budur rûh-ı revânı ne güzel

-MİM-

102 x

Mef ûlü mefâ îlü mefâ îlü fe ûlün

- 1 Ey dost seni yâr-ı vefâ-dâr ola şandım
Bilmezlik ile gör ki niçe odlara yandım
- 2 İnanmaz idüm kimseye öldüm dise elħak
Yalan dilüne aldanup ey yâr inandım
- 3 Dûr itme tapundan beni aġyâr sözile
Allaha ħodum anı vü ben saña tayandım
- 4 Gözyaşı gibi sende nazardan düşürürsen
Derdâ vü dirîgâ vü hezâr âh efendüm
- 5 Bin dürlü cefânıla bin cân ħulķûma geldi
Çıkamaz nideyüm ben ħô bu âlemden uşandım
- 6 Bir mûyuñı virmez bu cihân mülkine Mahrî
Va'llâhi vü billâhi inan kim budur andım

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 İşidüp şirîn sözün ol la'l-ı kâdümden benüm
Hağ bilür kim gitdüm ol dem kendü kendümden benüm
- 2 şâdam ol cânân meger efgânüm işidüp dimiş
Gitmemiş 'işküm dağı bu derdmendümden benüm
- 3 Zülfüne tolaşdı dil-murğı didüm dil-ber didi
Gey hağer kıl kimse kurtılmaz bu bendümden benüm
- 4 Didi miskîn sen misin zülfüm giriftârı hemân
Niçe cânlar boynı bağludur kemendümden benüm
- 5 Ger size gerekse cân virün cânân buluğ
Gâfil olmağ mübtelâlar işbu pendümden benüm
- 6 Luşhaf-ı hüsnüğ hağıçün bir nazâr kıl halüme
Hağkı hâzır gör begüm korkmazsağ andumdan benüm
- 7 Mihrî sen kılma şikâyet dest-i cevr-i yârdan
Her ne gelse hõř gelür bağa efendümden benüm

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Ey cihân halkı bilün kim yârdan ben dönmezem
Serv-kâdd u lâle-hâd dil-dârdan ben dönmezem

103 3a-zülfüne:zülfine A

4b-boynı:boynu A

7b-her ne:her ki M,Ü

104 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 2 Küfr-i zülfinde habîbüñ 'ışkıla cân virmege
Gelmişem Mansûr-veş ber-dârdan ben dönmezem
- 3 Dil-berâ 'ahd eylemişdüm yoluña cânım virem
Dôstum va'llâhi ol ikrârdan ben dönmezem
- 4 Zâhidâ döndüñise ger yârdan sen nâr için
Yanayın ol nâre ben ol yârdan ben dönmezem
- 5 Cânına kaŝâ eylemiş hûn-rîz çeŝmüñ Mihrînüñ
Vireyin biñ cânise ol hûn-hârdan ben dönmezem

105

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Bulmadum bir gün vefâ sevgülü yârundan benüm
Geçmedi bilmem nedür devlet kenârundan benüm
- 2 İnlerem tâ şubh olinca nâlem işitmez habîb
Gerçi 'âlemler topludur âh u zârundan benüm
- 3 Umma ey dil-bülbüli ol gülden iğen rahm kim
Yeg anuñ katında bir hârı hezârundan benüm
- 4 Şem' gibi yandıgum hicründe görüp ehl-i 'ışk
Cân virür pervâne-veş olmağa nârundan benüm
- 5 Cânı vir cânân yolında yârı kes agyârdan
Yoħsa ey Mihrî n'olur 'âlemde varundan benüm

105 la-sevgülü:sevgili A

1b-bilmem:bilmen A,S

2b-topludur:tolıdur A

3b-katında:kaşında A ;hezârundan benüm:hezârundan S

Mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün mefâ ilün

- 1 Bugün şâdân u handânâm ki mürde cisme cân buldum
Göñül mülkine çün şâh-ı emîr-i kâmrân buldum
- 2 Bu eşk-i seyl-i Ceyhûnum ko baħr-ı Nîl olsun kim
Kenârında kađuñ gibi sehî serv-i revân buldum
- 3 Def ü çeng ü rebâbıla demidür ‘ays unûş idem
Vişâl-i yârıla çünkim şarâb-ı erguvân buldum
- 4 Nigârâ tâ halâş itdün beni girdâb-ı hasretten
Feraħdan şâdmân oldum belâlardan amân buldum
- 5 Teşebbüh ideli Mîhrî ħaduna verd-i ħamrâyı
Çemende lâlenün bağrın ħasedden tolu kan buldum

Mefâ ilün mefâ ilün fe ũlün

- 1 Benefšem ħatıuñ u ħüsnün bahârum
Hemân pesdür baña sevgülü yârum
- 2 Cemâlün bâğın idelden temâşâ
Cihân bâğına yoğtur i‘tibâr
- 3 Ruħuñ güldür bana gonçe dehânuñ
Ĥaduñ berg-i semendür gül-‘izârum

106 2b-kenârında:kenârumda A,S

3a-çeng ü:çeng S ; ‘ays u:‘ays S

5b-bağrın:bağruñ A ; tolu:toli

107 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 4 Tapuna bende olaldan cân u dilden
Elüne virmişemdür ihtiyârum
- 5 İki 'âlemde yârından ilâhi
Ayırma Mîhrîyi perverdigârum

108

Mef'ûlü mefâ ilün mefâ ilün fe ulün

- 1 Çün bir nefes oldum sağa ben bende ki hem-dem
'Âlemde niçün pes çekerem ölmek için gam
- 2 Korkutma beni nâr-ı ceḥîm ile ey nâşih
Âhum şererinden yanar odlara cehennem
- 3 Öldürse gerek bini hayâl-i lebün ey döst
Bu hasta dile kılmaziseğ zerre kadar em
- 4 Gamzeğ ne 'aceb yüregüme yaralar urdı
Vaşlundan irişdür it yaraya melhem
- 5 Ey döst benüm ḥâlüme luḫ it nazâr eyle
Cân hulkuma irişdi hemân kaldı virürem
- 6 Cürmine bakup Mîhrîyi dūr itme tapundan
Olmaz bu cihânda çü günâh işlemez âdem

108 2a-korkutma:korkutma S,korḫma A

3a-bini:seni A,S

4b-yaraya:yarama A ;melhem:merhem A,S

1b-niçün ... için:niçün ölmekçün pes çekerem A,S

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Hâsretinden şûretüm zerdî 'ayândur lâ-cerem
Firkâtünden gözlerim yaşı revândur lâ-cerem
- 2 Hem-demüm âhum olupdur münisem gözüm yaşı
Kimse bilmez hâlümü derdüm nihândur lâ-cerem
- 3 Niçe Ferhâd olmasun 'ışkuñ beyâbânında dil
Gice gündüz zikri sen şîrîn-zebândur lâ-cerem
- 4 Çünkü sultân oldu dil-tahtında 'ışkuñ dil-berâ
Ser-be-ser cân-mülkine hükmün revândur lâ-cerem
- 5 Ol kemân-ebrûñla cânım nice kurbân itmeyem
Gamzen oğlarına çün sînem nişândur lâ-cerem
- 6 Bende dil canâ tapundan hergiz âzâd olmasun
Kim hayâlün gönlümün tahtında hândur lâ-cerem
- 7 Varise müşğîn saçun bûyından itmişdür güzer
K'ol hevâyıla sabâ 'anber-feşândur lâ-cerem
- 8 Yakma göñlin 'âşıkun uyma rakîbe döstum
Çün bilürsin iblîsün sözi yalandur lâ-cerem
- 9 Hamdü li'llâh bezm-i hüsnünde habîbüm Mihrîñün
Sâğar-ı çeşmi lebün 'aksiyle kandur lâ-cerem

109 1b-firkâtünden:firkatden A

2a -hem-demüm:hem-dem Ü

2b-bilmez:bilmezem S

3b-zikri:fikri A,S

4b-ser-be-ser:ser-te-ser A

7a-şaçun bûyından:şaçından bûy A

7b-ki ol:ol A

8-Bu beyit A'da yoktur

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

I

- 1 Hüsünün üstindeki ol mâh hakkıçün begüm
Cân u dilden bendenüm ben şâh hakkıçün begüm
- 2 Her seher-gâh itdügüm bu âh hakkıçün begüm
Şâdıkam yolunda ben Allâh hakkıçün begüm

II

- 1 Kible yüzünden ölince yüzümi döndürmezem
Virseler bir kıluna iki cihânı virmezem
- 2 Gerçi aylar yıllar oldu ben yüzüni görmezem
Şâdıkam yolunda ben Allâh hakkıçün begüm

III

- 1 Eyledüm seni sevelden gayrılardan dil beri
Dimedün birgün ki hey bî-çâre-miskîn gel beri
- 2 Günde biş kez gamzen ursa yüregüme hançeri
Şâdıkam yolunda ben Allâh hakkıçün begüm

IV

- 1 Döndürürsem yüz yüzünden kıbleden dönsün yüzüm
Senden ayrığa nazar kılsa direm çıksun gözüm
- 2 Seni sevelden behey kâfir saña budur sözüm
Şâdıkam yolunda ben Allâh hakkıçün begüm

V

- 1 Ey beni Mecnûn gibi 'ıŝkıyla şeydâ kılan
Ben seni sevmekte gerçek 'âŝıkam şanma yalan
- 2 A benüm çok sevdüğüm va'llâhi bi'llâhi inan
Şâdıkam yolunda ben Allâh haqqıçün begüm

VI

- 1 Ğamzenün peykânı sînemde 'ıyândur döstüm
Hâlümüz hód gün gibi saña 'ıyândur döstüm
- 2 Yoluna cân virürem bunca zamândur döstüm
Şâdıkam yolunda ben Allâh haqqıçün begüm

VII

- 1 Râzıyam cânâ gerek ağlat gerek güldür beni
Dönmezem senden gerek dirğür gerek öldür beni
- 2 Mihriyem 'ışkunda dağı niçe yıl yildür beni
Şâdıkam yolunda ben Allâh haqqıçün begüm

III x

Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün

- 1 Dest-gîr ol bu ben üftâdeye ey kan-ı kerem
Ki kerîm zât olanuñ ŝânıdur ihsân kerem
- 2 Dergehün dâr-ı şifâ oldu çü bîmârlara
Senden irdi kamu derd ehline dermân kerem

III x Bu gazal yalnız M,Ü'de vardır

- 3 Dil ü cân hastasına luṭfuṅ ile eyle 'ilâc
Ki erür sıhḥate luṭfuṅla anı an kerem
- 4 'Adlün âbı nola dil-teşnelere virse hayât
Ki virür mürdeye 'İsâ nefesün cân kerem
- 5 Hakkâ minnet kademün başdı yüzüm üzre bu dem
Hamdü li'llâh hoş idiser yine devrân kerem
- 6 Nûr ile şeh-i Amasiyyeyi ma'mûr idesin
Yapısar 'adlün ile her dil-i vîrân kerem
- 7 Mihrî üftâdeye rahm it demidür luṭf ile
Dest-gâr ol aḡa 'adlünle gel ey kân-ı kerem

112

Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün

- 1 Dili yiter yaḡa efendicigüm
Cânı yiter yaḡa efendicigüm
- 2 Yüregüm yâresine vuşlatuṅ
Merheminden yaḡa efendicigüm
- 3 Ne çeker cevruṅ ile ḡasta dilüm
Hâline bir baḡa efendicigüm
- 4 Çoḡdan 'ıḡk eline ben bende
Virmişemdür yaḡa efendicigüm

112 la-yiter:yeter A,S

1b-yiter:yeter A,S

3a-dilüm:dilün A,S

3b-baḡa:baḡsa A,S

4a-'ıḡk:'ıḡkuṅ A,S ;bende:bendeyi S

- 5 Unudursan belâlu Mihriyi
Seni kodum Hakkâ efendiciğüm

113

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Didi cânân terk kıl yolunda cân didüm be-çeşm
Didi çeşmüm hünidür tez ol hemân didüm be-çeşm
- 2 Didi ebrû-yı kemânun atsa gamzem tîrini
Sîneği her dem aña eyle nişân didüm be-çeşm
- 3 Didi serv-ğaddumuñ gelse hayâli dîdeğe
Gözlerün yaşın revân eyle revân didüm be-çeşm
- 4 Didi ta'lüm yâdına cân meclisinde mâ-ğazâr
Kuş kıl dil-sâğarından tolu kan didüm be-çeşm
- 5 Didi kim gel itlerümden yâd olma bir nefes
Âstânun küşesinde tut mekân didüm be-çeşm
- 6 Mihriye bir bûse in'âm it didüm dil-ber didi
Sende gel şükrâne teslîm eyle cân didüm be-çeşm

114 x

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Düşmişem derdüne cânâ derde dermân isterem
Dôstum derdün yeter derdüme dermân isterem

112 5a-unudursan:unıdusañ S

113 1b-tez:tîz A,S

2-Bu beyit A'da yoktur

2a-gamzem:gamzeñ S

4b-çolu:çolı S

114 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 2 Gûlsitân-ı hüsnüni dūr itme çeşmümden şehâ
‘Andelîbem gül yüzüñ sevķında nâlân isterem
- 3 Bu dil-i şûrîdenüñ tahtında sultân bulmaga
Bir senüñ gibi yüzi gül-berg-i handân isterem
- 4 Dôstum kûyunda ben hâra hemân izzet yeter
İtlerüñle bir gece kûyunda mihmân isterem
- 5 Gamzenüñ tîrine Mihrî sînesin kıldı nişân
Kaşların yaşına cânâ cânı kurbân isterem

115

Mefâ lün fe ilâtün mefâ ilün fe ilün

- 1 ‘Ömür vefâ ideriken cihânı hûş görelüm
Bahâr faşlı irince hazânı hûş görelüm
- 2 Getürdi cevr ü cefâsın dile hayâl-i habîb
Bize hemîşe budur armağanı hûş görelüm
- 3 Niçe sevelüm anı kim seve o gayrılarını
Muhabbeti bizümile olanı hûş görelüm
- 4 Rakîbi kendüye mahrem idindi ‘âşıkı yâd
Ol anuñla hûş olsun biz anı hûş görelüm
- 5 Ne gül kalur ne hû bülbül ne nev-bahâr u hazân
Cihânıla gel ey Mihrî bu cânı hûş görelüm

115 2a-cevr ü:cevr S

4a-‘âşıkı:âşık A,S ;yâd:yâr A,S

5b-cânı:hânı A,S

- Me fâ ilün fe ilâtün mefâ ilünsfe ilün
- 1 Götür götür meyi sâkî bahârı hõş görelüm
İrişdi vaqt-i şükûfe kenârı hõş görelüm
 - 2 Bugün ki mevsim-i güldür çemende bülbul ile
Hurûş u nâle kılup âh u zârı hõş görelüm
 - 3 Komaz gülün nidelüm dâmenini elden hâr
Gülün rızâsı için bari hârı hõş görelüm
 - 4 Yoluña tuhfe getürdüm begüm bu cânı didüm
Didi getürsin eli başda varı hõş görelüm
 - 5 Cihân u cânı revân it yolına Mihrî habîb
İtüm dimiş sana bu i'tibârı hõş görelüm

- Mef ulü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün
- 1 Gördüm yüzüni âhıla efgândan el yudum
Şerdum lebüni çeşme-i hayvândan el yudum
 - 2 Gözüm görelü sidre-i kaduñ müntehâsını
Cân gülşeninde serv-i hırâmândan el yudum
 - 3 Gavvâş olalı ol şanemün 'ışkı bahırına
Bahır-i muhâte bakdum u 'ummândan el yudum

116 3a-gülün:göngül A,S

3b-gülün:göngül A,S

5a-cihân u cân:cihânı cânı A,S

117 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 4 La' l-lebünle dişlerüñüñ vaşfın işidüp
Haḳka budur ki dürrile mercândan el yudum
- 5 Öldürmesün inen daḳı ğamzeḡ di Mıhrîyi
Ben ḥûnî gözlerüñ görelü ḳandan el yudum

118 x

Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün

- 1 Gün yüzüñ oldu gözümdeñ ki nihân iki gözüm
Ḳaraḡu oldu baḡa işbu cihân iki gözüm
- 2 Dımedüñ bu daḳı âşüftelerümden biridür
Sürünürem yoluna bunca zemân iki gözüm
- 3 Bâġ-ı ḥüsnünde görüp müdde'îyi dîdelerüm
Oldı ḳanlı yaş ile şâdurvân iki gözüm
- 4 Gözümün şuları her cânile bâġî ṭolanur
Her ḳaçan seyr idesin serv-i revân iki gözüm
- 5 Gözüme nûr irışsün yine göñlüme sürür
Göreyüm gün yüzüñi bir dem amân iki gözüm
- 6 Ḥûbiken eyle vefâ yoluna cânlar virene
Böyle ḳalmaz bu güzellik de hemân iki gözüm
- 7 Baḡa raḡm itse gerek yâr didüm aġyâra
Mıhrîyi eyleme bi'llâhi yalan iki gözüm

118 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün

- 1 Gör nice derde esir olduñ ey bî-çâre başum
Bulmadum kaldı senüñ derdüñe bir çâre başum
- 2 Toprağun çünki gözün yaşile yoğrılmış ezel
Biz aña neyleyelüm ey yazusı kare başum
- 3 Bî-vefâ yâre gönül virdüm ü bilmezlık ile
Kendü elüm ile atdum seni odlare başum
- 4 Vay eger güldüre düşmânlarımı yâr başa
Kılalar ta'ne taşile seni bin pâre başum
- 5 Yüzümü hâk ideyin gitdügi yollara habîb
Seni hem-ser ideyin başduğı taşlare başum
- 6 Göre dursun bu gözüm bari ölince yüzini
Kefenün boynına takub vara yalvare başum
- 7 Bilmezem baht-ı siyâhumla nice ağlayayın
Seni gam-hânelerinde yine avâre başum
- 8 Müdde'î nûkteler ile şanemün guşşaları
Mihriyi öldüre bir gün seni kurtare başum

Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün

119 3a-virdüm ü:virdüm A,S

3b-kendü:kendi A

4b-kılalar:kıla A

5b-ideyin:ideyim A,S

6a-dursun:tursun A,S

7a-ağlayayın:ağlayayım A,S

- 1 Nigâr ruhlarını lâle zâra benzettüm
Benefşe saçlarını müşğbâra benzettüm
- 2 Cemâl-i gülşenini gördüm ü didüm elhak
Şükûfeyile müzeyyen bahâra benzettüm
- 3 Çemende kâmetini gördüm ol gül-endâmın
Gözini nergis ü bayın çenâra benzettüm
- 4 Sefîne-i dili gark idicek gözüm yaş
Habîb dâmenini ben kenâre benzettüm
- 5 Dilinde şâm u seher Kihrînün budur zikri
Vefâsı yok şanem rûzgâra benzettüm

121

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Niçe bir hicrünle idem âhı çoklar sevdüğüm
Âhum odı yakdı mihr ü mâhı çoklar sevdüğüm
- 2 Dürlü dürlü dil-berâ cevri ü cefânıla beni
Kaşduñ öldürmek midür bi'llâh çoklar sevdüğüm
- 3 Her ne yüzden cevri idersen ben hû yüz döndürmezem
Sen dañı hâzır göre Allâh çoklar sevdüğüm
- 4 Dôstum luğ eylegil ağıyârıla seyr eyleme
Dîvün olmasun melek hem-râhı çokdur sevdüğüm

120 la-ruhlarını:ruhların S

2a-cemâli:cemâl A,S ;gülşenini:gülşenüñi A,gülşeni M,Ü ;

gördüm ü:gördüm A,S

3b-gözini:gözün A,S

4a-dili:dil S

4b-dâmenini:dâmenüñi

121 lb-çoklar:çokdan A

- 5 Hey h zer kıl döstüm Mihr n n  hından  akın
 hlı  henden geçer va'll hi çokdur sevd g m

-N N-

122

F  il t n f  il t n f  il t n f  ilün

- 1 Ayru d şd g m hab b mden Hud  göstermesün
Oldu um serv-i b lend mden c d  göstermesün
- 2 La'l-i n bindan beni ma r m k lsun r ziyam
Dek rak be vaşl-ı h nından 'a   göstermesün
- 3 Y zey z y re mu  bil olmasun dek  y ne
Kendü  zin gizles n ol bi-hay  göstermesün
- 4 Kanda bir h b  görürse bizden artuç c n virür
' rif ne zev  idüp z hid riy  göstermesün
- 5 D stlar bi'll hi dek ol sevd g m dil-d ra kim
Mihr ye cevr idüp a y re vef  göstermesün

123

Mef  l  f  il t  mef  il  f  ilün

- 1 Biz bendesine düşmen iş bari itmesün
Bir hasta sıhhat ister iken c nı gitmesün
- 121 2a-cef nıla:cef  ile A
3a-ben:biz M,  ;döndürmezem:d nd rmez z M, 
5b- hlı: h A,S
- 122 3a-mu  bil olmasun:mu  bil A
3b-özin: zni A,S
5a-d stlar:d stum A,S ;ol:çok A
- 123 la-biz:bir A,S ;bari:yari A,S

- 2 Bazâr-ı 'ışk içinde beni hiçe şaydı yâr
Ayğa düşdükise yabanlara atmasun
- 3 Ol bî-vefâya bi'llâhı eyit ey nesîm-i subh
'İşkî şehîdi derdile öldi unutmasın
- 4 Her kişi itdügin bu cihânda bulur velî
Ben buldum uş şakın bunu düşmen igitmesün
- 5 Bî-kaadre bu cihânda kimesne gönül virüp
Mihri senün gibi emegi yile gitmesün

124

Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün

- 1 Ben umardım ki seni yâr u vefâ-dâr olasın
Ne bileydüm ki begüm böyle cefâ-kâr olasın
- 2 Hele sen kâ'ide-i cevride eksik komadıñ
Dôstluk hakkı ise ancak ola var olasın
- 3 Reh-i 'ışkunda neler çekdügüm ey dôst benim
Bilesin bir gün ola 'ışka giriftâr olasın
- 4 Sözüme uymadıñ ey aşılası dil dilerem
Ser-i zülfine anuñ âhiri ber-dâr olasın
- 5 Sen ki cân gülşeninün bir gül-i nev-restesisün
Ne revâdur bu ki her hâr u hasa yâr olasın

123 2a-şaydı:şatdı A,S

4a-cihânda:cihândur A,S

4b-buldum:bulmadum M,Ü ;uş şakın bu:şakın bu M,Ü

5b-emegi:iki A

- 6 Beni âzâde iken ʿışka giriftâr itdün
Göreyin sen de benüm gibi giriftâr olasın
- 7 Sen çıkardun beni zülfine uyup başdan ey dil
Göreyin sen dağı bu yolda ki ber-dâr olasın
- 8 Bed-duʿâ itmezem ammâ ki hudâdan dilerem
Bir senün gibi cefâ-kâra hevâ-dâr olasın
- 9 Şimdi bir haldeyüm kim ilenen düşmenine
Dir ki Mihrî gibi sen dağı siyeh-kâr olasın

125

Mefâ ilün fe ilâtün mefâ ilün fe ilün

- 1 Hudâ yaratdı m'ola bed-sitâre bencileyin
Felek getürdü m'ola baht-ı kara bencileyin
- 2 Cihânda çok durur ammâ belâ-keş ʿâşıklar
Kimesne uğramadı âh u zâre bencileyin
- 3 Meger ki ney ola hem-dem figânuma her dem
K'olup durur yüregi pâre pâre bencileyin
- 4 Göñül evinde bir ʿâşık habîbün ismin
Yazar mı âhiyila her dîvâre bencileyin
- 5 Cihâna geleli Mihrî dir irdüğine ʿaceb
Hudâ yaratdı m'ola bî-sitâre bencileyin
-
- 124 7a-zülgine uyup başdan:başdan zülfine uyup A
8b-olasın:ola A,S
9a-ḥaldeyüm:ḥaldeyüz A,S
- 125 1a-mı ola:ola A,S ;bed:bî A,S
1b-getürdü mi:getürdü A,S
2a-ʿâşıklar:ʿâşık M,Ü
3-Bu beyit E'de 4.beyit olarak yazılmıştır

- 1 Dôstum hicrûndür dem-â-dem bağrumı kan eyleyen
La'l-i nâbuğdur şorarsam ana dermân eyleyen
- 2 Gülşen-i hüsnünde cânâ geceler tâ şubha dek
Derd ile cân bûlbûlidür âh u efgân eyeleyen
- 3 Ağlamakdan münkaṭi' olmazdı çeşmüm neyleyem
Kanlu yaşumdur rakîb-i kelbi handân eyleyen
- 4 Gey hazer kıll gözlerinden hûnidür dil-berlerüñ
Günde biğ kez hey budur nâ-ḥaḳ yire kan eyleyen
- 5 Ḥasret-i çâh-ı zenaḥdânun durur ger varise
Bu cihân gülşenlerin Mîhrîye zindân eyleyen

Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün

- 1 Devlet atına süvâr olmuş iki simân-beden
Güyyâ ḥalk-ı cihâna biri cândur biri ten
- 2 Biri İskender-i devrân birisi Ḥaydâr Şâh
Tîğ-ı ḳahrına bularuñ döye mi burc-ı beden
- 3 Bularuñ biri mâlekdür biri ferişte 'ıyân
Ki temâşâ ider anları ol arada giden
- 4 Mîhrî mîhrin bularuñ göremez illâ ki rakîb
Neyleğelüm kişiye her şey'i tâli'dür iden

125 4a-bir:bu M,Ü

4b-âhıyıla:eliyle A

5b-mı ola:ola A

126 2b-âh u:âh S

3b-rakîb-i:rakîb u M,Ü

4a-hûnidür:hunidür dil A,S

- 5 'İyd-i adhâ ne mübârek gündi gördüm hoş
Devlet atına süvâr olmuş iki simîn-beden

128 x

- Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün
- 1 Düşdüm ayaklara elden komadum yâr etegin
Gerçi yârum komadı bir nefes agyâr etegin
- 2 Olalı 'ışk ile şîrîn-lebinün, Ferhâdı
Dil-i dîvâne vatan eyledi taşlar etegin
- 3 Degmedüm bir güle bu tâl'î yok başımı gör
Tutaram bunca zemân oldu ki gülzâr etegin
- 4 Mîhrî yâr isteriseñ dâmen-i agyâra yapış
Gül ele girmez imiş tutmayıcak hâr etegin
- 5 Öl diril ol yakasuz ey dil eger 'ârifiseñ
Hûblarun, koma elden hele zinhâr etegin

129 xx

- Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün
- 1 Sâkiyâ şohbeti germ it kadehi şun yürisün
Şöyle kan mest olalum 'âlemi humret bürisün

126 4b-kan eyleyen:eyleyen S

127 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

128 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

129 xx Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 2 İçelüm turma muhabbet ayagın tolu getür
El bir idüp açalum defter-i 'ışret dürisün
- 3 Allah aldayı aldayı şikâr eyleyelüm
Meclise cem' idelüm gözleri âhû sürisün
- 4 Hâce vuşlat kapusın kimse çün âsân açamaz
'Ömr-nakdın virelüm vaşlı yolında çürisün
- 5 Gençeler bezmine ol zâg rakîbi komasın
Diyelüm gülşeni bülbüllere her dem korısun
- 6 Silelüm la'l-i meyin ol büt-i 'ayyârelerün
Bu hasedden dili ağzında rakîbuñ kurısun
- 7 Zâhidâ sana behişt Mihriye dîdâr gerek
Ana mañbûbı yeter sana cinânun ħürisün

130

Mef ûlü mefâ îlü mefâ îlü fe ûlün

- 1 'Işķun meyni ele alayın mı ne dîrsin
Gayret kilimin şuya şalayın mı ne dîrsin
- 2 Dil şakladuğı şîşe-i 'ârı taşa cânâ
Hengâme-i 'ışķunda çalayın mı ne dîrsin
- 3 Kanlu yaşum ey dîst senün râh-ı gamunda
Dil-zevreķi ğarkı oldu talayın mı ne dîrsin

130 lb-şalayın:sayan A,S

2b-hengâme:sengâme Ü

- 4 Tutmazsañ elüm luṭfuñ ile ḳaldum ayakda
Cânâ demidür yoḫsa öleyin mi ne dîrsin
- 5 Mihrâb ḳaşuñ tâḳı durur ḳible-i cânım
Dil-ḳiblesine secde ḳılayın mı ne dîrsin
- 6 Eksük ḳomaduñ Mihrîye sen cevri ü cefâdan
Bir yâr u vefâ-dârı bulayın mı ne dîrsin

131 x

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Ḳanda varam saçlarıñ gibi kemendüm variken
Halka-i zülfüñ gibi boynumda bendüm variken
- 2 Tûbaya meyl itmezsin ben Sidre ḫaḳḳı döstüm
Müntehâ ḳadduñ gibi serv-i bülendüm variken
- 3 Hûblar içre ger şeh-i devrânsa bende olmazam
Ehl-i ḫüsn içre senüñ gibi efendüm variken
- 4 Leblerüñ zikri yeter dil tûtîsinüñ şekkeri
Neylerin ḳandı dehânım tolı ḳandum variken
- 5 Dilde ḡam gözümde nem sînemde âteş her zemân
Kime derdüm yanayın ben kendü kendüm variken
- 6 Vaşlın istersen ey dil dil-ber ḡamıyla ḫürrem ol
Kimseyi ḡuş itme benüm böyle pendüm variken

130 6a-cevri ü:cevri S

131 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

4a-tûtîsinüñ:tûtîñüñ

- 7 Şâdum ol dil-ber dimiş kim kimseye rahm itmezem
Mihri gibi bir belâ-keş derdmendüm variken

132 ^x

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ iltün fâ ilün

- 1 Gülşene meyl itmezem gül gibi yârum variken
Bülbüli gûş itmezem âhıla zârum variken
- 2 Serve baş indirmezem Tûbâya boynum egnezem
Müntehâ kadduñ gibi ra'nâ çenârum variken
- 3 Cân u dil-naqdini cânân yolına harc eyledüm
Hôş-şafâ sürdüm cihânda elde varum variken
- 4 Sînemüñ gencinesinden eksük olmaz la'l ü dür
Küflis olmaz dil ne gam bu eşk-bârum variken
- 5 Neylerem ben 'izz ü câhlı ya cihânüñ rif'atin
İtlerle eşiginde i'tibârum variken
- 6 Çalmışıdum taş a ben nâmûs u 'ârum şîşesin
'Âlem içre gayretüm halk içre 'ârum variken
- 7 Mihriyi bî-ihtiyâr itmidün ey dil-dârı men
Başda amlum elümde ihtiyârum variken

133 ^{xx}

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Geldi çün ğarrâ gazeller bize ol cânândan
'İsâ-veş irdi nefes ben mürde cisme cânandan

132 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

133 xx Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 2 Oldı şîrîn-la'linüñ Ferhâdı dil-âşüftesi
Geçiser cân u cihândan geçmeyiser andan
- 3 Fırkatüñden kâmetüm halka etmişem hâtem gibi
Başuma seng-i melâmet almışam mercândan
- 4 Ruğların gûlzârına irdükce cânâ bâd-ı şubh
'Âlemi hûş-bû tutar ol sünbül ü reyhândan
- 5 Göreli kûyunda cânım sen güzeller şâhını
Kalmadı Ridvâna meylüm geçmişem gılmândan
- 6 Şüphesüz nâ-dân u ebter cilûf ü bî-idrâkdur
Ehl-i şîr içre seni yeg görmeyen Selmândan
- 7 Sen yalandan Hâtemî 'âşık geçersin Mihriye
Sümme va'llâh seni Mihrî yig sever oğlandan

134

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Kim görürse dir ser-i zülfinüñ ey gonçe-dehen
Bağlamış müşgîn-resenler nâfe-i âhû Hoten
- 2 Geh geh ol serv-i sehî seyr itdügince bâgda
Hâk-i pâyine yüzün sür benden ey serv ü semen
- 3 Senüñ ile dil-berâ 'âlem kamu gûlzârdur
Görinür sensüz gözüme döstüm her gül diken

134 lb-resenler:resler A ;âhû:âhû-yı A

2b-serv ü:serv A,S

3b-gözüme:gözime A

- 4 Çün dem-i 'Îsâ gibi 'ıŝkunı dirildürmiş öli
Gelmeyince başuma bilmedüm ol nesneyi ben
- 5 Mihrînüñ biñ cânıla gitdi dil-i bî-çâresi
Şâm-ı zülfinde habîbüñ tutdı ol miskîn vağan

135 x

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Kimseler bencileyin 'ışka giriftâr olmasun
Kimsenüñ bencileyin sevdügi ağıyâr olmaun
- 2 Kimsenüñ yâri gözinden dâr olup yâd olmasun
Kimseler gam-hânesinde çâr u nâ-çâr olmasun
- 3 Kimseler dil-hasta olup düşmesün yârdan cüdâ
Kimsenüñ şehrinde 'âlem gözine târ olmasun
- 4 Kimselerün gül gibi yârı yüzine gelmesün
Kimseler bülbül gibi feryâd idüp zâr olmasun
- 5 Dilerem Hâk hazretinden Mihrî gibi döstum
Gice gündüz zârı kıl yârunı saña yâr olmasun

136

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Nola dil-ber luğf idüp yâd itse ben bî-çâresin
Görse tîr-i gamzesinden dilde yüz yüz yâresin

134 4a-dem-i:dem S,Ü

5b-miskîn:müşgîn A

135 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 2 Çeşm-i hûn-rîzin elinden kime feryâd ideyin
Kim iğer kanımı her dem gözlemez âvâresin
- 3 Dûd-ı âhından eşer tâ bilesin 'âşıklaıuı
Göresin gel şafheıuı üstinde hatıııı kıaresin
- 4 Yâ tapuııdan dūr idem cânâ rakîb-i kelbi ben
Yâ yidürem bir gün aııa loııma loııma pâresin
- 5 Yolına cân virmek imiş Mihrî ancak çâresi
Yâriçün aııyâre varup nice bir yalvaresin

137 x

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Niçe bir 'izzet ideyin yâr içün aııyâre ben
Niçe bir yalvarayın bir gül içün biıı hâre ben
- 2 Kanda bakııan hârdur baıırina baııan gııııeyi
'âciz oldum dıııstlar varmaııa bir gülzâre ben
- 3 Hâr-ı ğayret pâreler bir anda biıı kez cigerüm
Kendülıııgümle mi hem-dem oldum âh u zâre ben
- 4 Leblerüm sırrın dehânından çıkarmasun dimiş
Ser bu sırrı hiç fâş itmeyem diyâre ben
- 5 Yüz çevürür beni gördükçe rakîbe meyl ider
Sevdiııgümden ğayrı bilmem neyledüm ol yâre ben

136 2a-ideyin:ideyim A,S

3b-kâresin:kare

4a-rakîb-i kelbi:rakîb kelb S

137 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 6 Zülfine dil-ber beni 'ahd eylemiş ber-dâr ide
Râzıyam biñ cânla aşılmağa ol dâre ben
- 7 Halk içinde Mıhrîyem 'uşşâk içinde mübtezel
Yâr katında 'âciz ü âvâre vü bî-çâre ben

138 x

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Yoğmuş çünkim neşîbüm vaşl-ı cânân olmadan
El yudum şimdî girü derdüme dermân olmadan
- 2 Hoşka-i la'linden ağıyâra müferrihler virür
Ben ırakdan olmuşamdur ana hayrân olmadan
- 3 Hicr ile yandı göyüñdi kalmadı cânîdan eşer
Âteş-i tennûr-ı şamda sine biryân olmadan
- 4 Olalı şeydâsı bir zerre günâhum bilmezem
Her ne dirse dil-berün emrine fermân olmadan
- 5 Rahm idüp bir gün dimiş bî-çâre Mıhrîye habîb
Bu kelâmı şâklasun yâ Rab yalan olmadan

-VAV-

139

Me fâ ilün Me fâ ilün Me fâ ilün Me fâ ilün

138 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 1 Bugün bir gence-fem gördüm didüm kim hey ne cândur bu
Didiler bu ruḥ-ı zîbâyı sorma özge cândur bu
- 2 Düşelden leblerün 'aksi bu câ m-ı dîdeme cânâ
Görenler dir kabagumı ki şâfî tolu kândur bu
- 3 Didi kaddum hayâlini derûn-ı dilde muḥkem tut
Didüm kim bir elif gibi bu cân içre nihândur bu
- 4 Didi şükrâne vaşlum gün vir evvel baş u cân didüm
Yolında öldüğüm çokdan yolunda dermeyândur bu
- 5 Mâjen tîrini sînemden dirîg itme ki evvelden
Hadeng-i gamze-i dil-berler için bir nişândur bu
- 6 Getür bâd-ı şaba luḥ it habîbün zülf-i bûyından
Dil-i mecrûhuma zîrâ be-gayet armağandır bu
- 7 Görüp ıgmâz-ı 'ayn itme kemine Mîhrîyi cânâ
Reh-i 'ışıkunda cân virür senün haylî zemândur bu

140

Mef ûlü mefâ îlü mefâ îlü fe ûlün

- 1 Çün perdesini keşf ide gül bülbüle karşı
Bülbül daḥı cân virse 'aceb mi güle karşı
- 2 Terk-i dil ü cân eyledüm ey döst rehünde
Geh geh kerem it baş kademün o yola karşı

139 la-kim:ki A,S

1b-bu ruḥ-ı zîbâyı sorma:sorma bu ruḥ-ı zîbâyı A

2a-cânâ:nâ-gâh A,S

3a-didi:diçüm A

4a-baş u:baş S

6a-zülfi bûyından:bûy-ı zülfinden A

- 3 Zülfün şanemâ her yağa cânlar kılar efsân
Depretse şabâ zülfüni ger sünbüle karşı
- 4 'Âşıkların inletme gel ey rûh-ı revânım
Sini sevenün yüzine bari gele karşı
- 5 Mîhründe senün bir gün eyâ mâh-likâ êh
Fâş eyleyiser sırrını Mîhrî ile karşı

141

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Kûy-ı cânân çün yiter mesken başa şimden girü
Yürü zâhid cennetüni var başa şimden girü
- 2 Şu'le-i yârın cemâliyle müşerref olmuşuz
İndi ey meh var kalırsa kal başa şimden girü
- 3 Gördi beni zülfini dil-ber dişine aldı çün
Bildüm anın meyli var benden başa şimden girü
- 4 Luğf ile cânân çıkardı gam belâsından beni
Guşşa çekmem şarınursam buriyâ şimden girü
- 5 Ruğları bağında geçdi ömrümüz eyvayile
Umeruz şeftâlûdan geh geh başa şimden girü
- 6 Gülsitânda gönçe-la'lin gördi yârın lâle çün
Tağlara düşüp didi yâ-hû başa şimden girü

140 5a-mîhründe:mîhrinde A

5b-sırrını:sırrını M

141 2a-müşerref:tenevvür A,S

2b-meh var:meh-rû A

4b-şimden girü:şimden S

6a-la'lin:la'lün A

- 7 Mîhrîye vaşl-ı habîbinüñ müyesser oldu çün
Yolına cân virmek âsândur aña şimden girü

142

- Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün
- 1 Nice zülf ü nice mû 'anber-gîsûdur bu
Varise sünbül ü reyhâna viren budur bu
- 2 Bir nazarda niçe 'âşıkları Ferhâd eyler
Nice şîrîn nice dil-ber nice meh-rûdur bu
- 3 Çeşni şalmış dili zülf-i hamına toymadı cân
Allâh Allâh nice 'ayyâr ne câdûdur bu
- 4 Saña al itmesün aldenna ey dil gamzesine
Dilleri şayd idici gözleri âhûdur bu
- 5 Dikkat ile nazar itmekden aña inceldüm
Bilmedüm deñ miyân mı veyâhûd mûdur bu
- 6 Dir gören ol şanem-i lâle-ruhı birbirine
Mîhrî bî-çâre-yi âşüfte kılan budur bu

-HE-

143

Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün

141 7a-ḥabîbinüñ:ḥabîbüñ

142 1a-zülf ü:zülf A,S ;gîsûdur:sarâdur A

2b-nice dil-ber ... bu:nice meh-rû nice dil-berdür bu A

3b-'ayyâr:şayyâr u A

5b-bu:mû A,S

6a-şanem-i:şıfatı A,S

- 1 Âteş-i gamda kebâb oldu ciger döne döne
Göklere çıktı duhânunla şerer döne döne
- 2 Cân firâkuyla fitil oldu göñül-ñânesine
Ten hayâlünle fener oldu yanar döne döne
- 3 Hâk-i pâyüne yüzün sürmek için şems ü kamer
Ser-i kuyuna gelür şâm u seher döne döne
- 4 Kaşuna beşemek için senün ey zühre-cebîn
Kendüzin tutdı hilâl itâi kamer döne döne
- 5 Cân cân-bâzını gör la'lüne irişmek için
Rismân-ı ser-i zülfünden iner döne döne
- 6 Düğeli şevk-ı hayâl-i lebinün Mîhrî dile
Âteş-i gamda kebâb oldu ciger döne döne

144

Mef ulü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün

- 1 El virmiş idi hoş bize devrân geçen gice
Hem-şohbetidi dil-ber ü cânân geçen gice
- 2 Zülmet-şebinde kalmış idüm hayli derd
Girdi elüme bir meh-i tâbân geçen gice
- 3 Bir dil-rübâ vü hüsn elinü şâhı luğf idüp
Olmışdı ben gedâsına mihmân geçen gice

143 2b-fener:fenâr A

3a-yüzün:yüzün A

3b-şâm u:şâm S

6b-kebâb:kitâb Ü

144 1b-dil-ber ü:dil-ber A ,dil-ber-i S

- 4 Dil-ber hayâli şevkı ile yandı şubha dek
Bir ayag üzre şem -i sebistân geçen gice
- 5 Zeyn itmişidi meclisi hüsni letâfeti
Ol hattı u hâl u zülf-i perîşân geçen gice
- 6 Bir gonçe-la'l şevkına mestâne germ olup
Çâk itmişidi Mîhrî girîbân geçen gice

145^x

Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün

- 1 Eyledük yârıla şâhraları seyrân bu gice
Vâcib oldur başa şükrâne virem cân bu gice
- 2 Devlet atına süvâr olmuşıdük bir niçe yâr
Bizüm olmuşıdı başdan başa meydân bu gice
- 3 Tîğ-i kahrıla rakîbuğ iki çaldük başın
Elümüzdeydi beli topıla çevgân bu gice
- 4 Zâhir itdi ruhını zülfi şehâbın götürüp
Yarlık itdi bizümle meh-i tâbân bu gice
- 5 Hest idüm ışk-ı meyinden dahı bir bâde şunup
Cür'a-i la'li beni eyledi hayrân bu gice
- 6 Müdde'î yârımı men' itmege cehd itdi veli
Azdurımadı ne dirsene anı şeytân bu gice

144 4b-ayag:ayağı A,S

5a-hüsni:hüsni ü A

5b-ol:evvel A ; hattı ü:hattıS ; hâl u:hâl S

145 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

la-gice:gece M

- 7 Aramızdan şükr Allâh ki eksildi rakîb
Hele ser-vaqtümüze irmedi hicrân bu gice
- 8 Ka'be-yi hüsnini çünküm bize itdürdi tavâf
Eyledüm biñ dilile cânımı kurbân bu gice
- 9 Mâh-ı zî'l-hiccenün on beş gicesi hoş şeb idi
K'eyledi yârıla Mihrî bile seyrân bu gice

146

- Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün
- 1 Bir tabîb oldı bizümle yine hem-dem bu gice
Dil-i bîmârumuza eyledi emsem bu gice
- 2 Yaralanmışdı ciger gamzesi peykânlarla
La'li virdi yine ol yaraya merhem bu gice
- 3 Rûzgârın elemin çekmişidük hayli zemân
Hamdü li'llâh bizi yâr eyledi bî-gam bu gice
- 4 Meclisinde şanemün râhat olup şubha degin
Biñ safâyıla geçildi hele bir dem bu gice
- 5 Fırşat el virmişiken bûse-kenâr it
Dâyimâ girmez ey Mihrî ele bu dem bu gice

147

Mef ûlü mefâ îlü.mefâ îlü fe ûlün

146 2b-virdi:urdu Ü
4a-degin:kadar A

- 1 Bilsem ki perî misin ey cân yohsa ferîşte
Biñ cân ile sevdüm seni bir kerre görüşte
- 2 Gerçi ki müjen hançer ile sînemi deldi
Dil dañı senüñdür dilerisen me al işte
- 3 Terk eyledüm ey yâr senüñ ‘ârı yolunda
Rüsvâ-yı cihânam bugün ‘ışkuñla bil işte
- 4 Kûyuñda gedâ olalı ey şâh-ı cihânum
Meyl eylemezem zerrece firdevs-i behişte
- 5 Dil-ber didi bir bûse virem cân virürisen
Mihri didi bir cânâ ne minnet me al işte

148

Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün

- 1 Ben umardum gele bir zülf-i perîşân bu gice
Şem’-i ruhsârına pervâne kalem cân bu gice
- 2 Nâ -gehân girdi iğeri bir niçe bed-ruy didüm
Bunda mı şaldı Süleymân dîvi yeksân bu gice
- 3 Bir bölük aşılması geldi bir araya bu dem
Kanda bulına ‘aceb bunlara urgan bu gice
- 4 Kimi keldür kimi kördür kimi sâkıñ bularuñ
Kimlere kıldı muşâhib bizi devrân bu gice

147 la-perî:melek A,S

1b-kerre:kere A

2b-me al:al A

3-Bu beyit A'da yoktur

3b-‘ışkuñla:‘ışkuñda S

148 2a-iğeri:iğeri A,S

3a-aşılması:aşmalular A,S

- 5 Şeb-i yeldâ gicesi Mihriye gör nitdi felek
Görmez idi getürüp eyledi mihmân bu gice

149 x

Kef ulü fâ ilâtün mefâ ilü fâ ilün

- 1 Bir hûş gazel didüm yine ben haţţ-ı Ahmede
Cân şafhasında eyledüm anı müsevvede
- 2 Yıl gibi yıllarla hevâsında yelmişem
Oldum esîr âhîr o zülf-i müca'ade
- 3 Çokdur cihânda cevr ü cefâsıyla mübtezel
Eulınmaya benüm gibi bir dağı gam-zede
- 4 Kûyunda gözlerüm yaşı ol değlü ağı kim
Garı oldu her haremleri dürr ü zebercede
- 5 Kânûn-ı 'ışk kâmetümi eylemişdi geng
Kây itdi cismümi dağı inlede inlede
- 6 Gâzesi cânunu çekeşür çeşmi göğlümi
Eksik degül çü mestler arasında 'arbede
- 7 Dâna odur ki hûblara zâhid göğül vire
Nâ -dân odur ki sevmedi maşbûbı dünyede
- 8 Kinse cihânda müdde'îye boynu egmesün
Muhtâc itme Mihriyi yâ Rab muhanne'c

148 3b-bulina:buluna A

4a-sâkıţ:sakâţ A,S

149 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 9 Gûyâ süpürde âyinelerdür ziyâ virür
Eîr-i hâdeng-i gamzesi peykânı sîne

150 ^x

Mef ûlü mefâ îlün mef ûlü mefâ îlün

- 1 Bu yâr-ı cefâ-kârüm maḥbûb idi vaktinde
Bu gözleri mekkârüm ḥoş ḥûb idi vaktinde
- 2 Gül-ruhlarıdı ḥande ṣehlerdi buḡa benḋe
Şeftâlûsı ṭurfanda mergûb idi vaktinde
- 3 Ebrûsı kemân idi şayd itdügi cân idi
Bir ḡonçe-dehân idi maṭlûb idi vaktinde
- 4 Cânlarıdı buna ḡurbân bakmazdı yüze bir an
Âḡıḡları hep ḡurbân âḡûb idi vaktinde
- 5 Şimdi ḡaṭını Mihrî gördüḡe ḡadinde dir
Bu yâr-ı cefâ-kârüm maḥbûb idi vaktinde

151 ^{xx}

Tahmîs-i mergûb

Me fâ îlün mefâ îlün mefâ îlün fe ûlün

I

150 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

4a-ḡurbân:fermân Ü

151 xx Bu tahmîs yalnız M,Ü'de vardır

- 1 Bugün bir hüsn-şâhınuy yüz urdum âstânına
- 2 İrişdi ‘andelîb-i dil cemâl-i gülsitânına
- 3 Şafâlar virdi ‘uşşâkuñ yine rûh-ı revânına
- 4 Getürmiş ‘anberîn hâlin hümâyûn zülfi yanına
- 5 Niçe şeh-bâzdur gör kim beç iltür âşyânına

II

- 1 Küri bezm-i harâbâta inen ta‘n eyleme zâhid
- 2 Sen özünü kır halkuñ günâhın ağlama zâhid
- 3 Günâhı kimsenüñ senden sorulmaz söyleme zâhid
- 4 Şarâb-ı la‘l-i dil-berden beni men‘ eyleme zâhid
- 5 Saña ne her kişi her ne iderse kendü cânına

III

- 1 Yüzüñ envârı şevkından olupdur zineti şem‘üñ
- 2 Ki her dem nâr-ı nûr itmek olur mâhiyeti şem‘üñ
- 3 Dili kesilmek olmışdur anuñçün ‘âdet-i şem‘üñ
- 4 Yüzüñe benzerem dirmiş ‘acebdür hâleti şem‘üñ
- 5 Baş ortaya koyup söyler ne kim gelse zebânına

IV

- 1 Çü gördi nâr-ı hicründe beni yakduğunu ey cân
- 2 Özi göyüñdi dag urdı özine lâle-i nu‘mân
- 3 Görüp ağıvârı yanuñda gülerem zâhirâ her an
- 4 Yanaram bezm-i şevkıñda gözüm ağlar göñül handân
- 5 Hemân ol şem‘a döndüm kim güler dâyim ziyânına

V

- 1 Döşenmiş bâğ-ı hüsnünde ruhuş üzre gül evrâkuş
- 2 Dimâğın 'anberin büyü mu'athtar kıldı âfâkuş
- 3 Sürer yüzine gözine rakîbuş sâ'id u sâkuş
- 4 Alur dil-dârı yanına söger ardınca 'uşşâkuş
- 5 Öğüşün düşmen öğüşün eger kalursa yanına

VI

- 1 Letâfet gülsitânında begüm hadduş durur ter-gül
- 2 Olupdur berg-i gül üstinde hâlûş dâne-i fülful
- 3 Kaşan bu yüz karasıyla saçuşa öykünür sünbül
- 4 Gülüş bu 'ârızı rengin görüp aldanma ey bülbül
- 5 Ki niçe ol senüş gibi garîbuş girdi kanına

VII

- 1 Görüp bir hûb u zîbâyı ey Mîhrî şaşın aldanma
- 2 Olur bu hûbluğuş lâ-büd zevâli yakın aldanma
- 3 Görürsüş günde biş kerre anuş ahlâkın aldanma
- 4 Yüzüşe gülse birkaç gün Necâtî şaşın aldanma
- 5 Ki gerçekler inanmadı bu dünyânuş yalanına

Mef ûlü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilü

- 1 Bu hüsn ü bu melâhat ü bu hulk u hûyıla
- Kılduş cihân dimâğını tâze büyüla

- 2 Cânâ bu cânı Sidre-kağuğ müntehası
Teslîm çokdan eylemişüz yüzi şuyıla
- 3 Dil her ne değlü çekse ğamuğdan belâ senüñ
Döndürmez ol yüzini eger postı şayıla
- 4 Zülfüñ ğamını dest-i ezel yazdı bağuma
Şanma ki tâ ölince bu yazıyı bozıla
- 5 Devlet-hümâsı olmaşiken ismüñ ey perî
Pervâz urup neden k'uçasın şimdi tüyile
- 6 Hem-dem idinme kendüñe ağyârı sevdüğüm
Sen meh-şifâtlu yürinesün zengi rûyıla
- 7 Zencîr tutmazıldı bu dîvâne Mîhrîyi
Bend itdi bend-i zülfüñ anı şimdi müyıla

153 *1

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Bu gice bir kaşr-ı 'âlî içre bir şeh-bâz ile
'İşret itdük şubha dek mehtâba karşı sâz. ile
- 2 Zühre çengin çala çerğ içre yere çâr-pâresin
Her kaçan ol mâh-rûlar ayrıldı âvâz ile
- 3 Kâmetüm çeng eyleyüp düzdi nevâda râstî
Çekdi tenüm kıl kılup 'uşşâkı hõş şeh-nâz ile
-
- 152 la-hüsn ü:hüsn S ;melâhat ü:melâhat A,S ;hulk u:hulk-ı S
4a-bağuma:başına A,S
4b-bozıla:yuyıla A,S
5b-urup:olup A
6a-hem-dem:hem-râh A,S ;ağyârı:ağyâr S
7b-bend:bende ;anı şimdi:anı
- 153 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 4 Ol Süleymân-ı zemânuy meclis-i hâşında hûş
Zülf-i 'anber hûb-rûlar hîdmet ider nâz ile
- 5 Gördüm ol kâşr-ı mu'allak kim yapılmış bî-nazâr
Gök yüzinde şendun uçardı hümâ pervâz ile
- 6 Hamdû li'llâh andı bugün şoşbet itdük Mîhrîyâ
Bu gece bir kâşr-ı 'âlî içre bir seh-bâz ile

154 x

Mefâ îlün mefâ îlün mefâ îlün mefâ îlün

- 1 Temâşâ ideli çepüm o hadd u hâli bir lâhza
Hayâli cîde vü dilden degüldür hâli bir lâhza
- 2 Dehânuy cânun u zülfüy benüm 'ömr-i darâzundur
Ölürem ân görmezsem o mîm ü dâli bir lâhza
- 3 Cefâ hârında bülbül-ves göñül feryâd ider her dem
Cemâlüy gülgenin göster hûş olsun hâli bir lâhza
- 4 Reh-i 'ışıkunda 'uşâkuy nazâr kıl hâline cânâ
Ne hâlile geçer sensüz göre ahvâli bir lâhza
- 5 Cinân içinde her dâyim habîbüm hülle giymişdür
Şapuyda yigdürür giymek 'abâ vü şalı bir lâhza
- 6 Bugün korkutma sen nâşih cahimün irte nârından
Herem kıl başum ağrıtmâ ço kıl u kâli bir lâhza

153 6b-bu:bir M

154 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 7 Cemâlûñ muşhâfın 'arz it begüm kim sa'd-ı ekberdür
Açılsun Mahrî bed-bahtuñ mübârek fâlı bir lâhza

155

Mef ulü fâ ilâtü mefâ ilü fâ ilün

- 1 Cân vir gamula ger diriseñ bağum üstine
Feslîm-i cân idem şanemâ bağum üstine
- 2 Sehk-i belâña sînemi kılsam siper nola
Rûz-ı ezelde yazdı gü Haç bağum üstine
- 3 Meygûn-lebüñ hayâli ile rûz u şeb müdâm
Bağrum kanını nûş iderem ağum üstine
- 4 Cânâne cân virüp gamula olduğum helâk
Dâğ-ı dilümle yazuñ anı taşum üstine
- 5 Kadduñ hayâli dîde-i Mahrîde döstum
Bir servâür ki tutdı vatan yağum üstine

156 x

Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün

- 1 Çünki zeyn oldı cihân bâğı gülistânlarıyla
Gel ey dil seyr idelüm biz dağı cânânlarıyla
- 2 Götürüp perde-i 'uşşâkı ser-âgâz idelüm
Bülbüli mât idelüm nâle vü efgâanlarıyla

155 3a-rûz u:rûz S

5b-yağum:bağum A

156 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 3 İçelüm la'1 şarâbindan o gül-çehrelerüñ
Küdde'inüñ yüregin tolduralum kenlarıyla
- 4 Yaşum ırmağı kenârın tolunup her demde
Şalınup seyr idelüm serv-i hırâmânlarıyla
- 5 Yağalum cân u göñül mûmıla ten-micmerini
Şubha dek 'ayş idelüm şem'-i şebistânlarıyla
- 6 Oldı şahn-ı çemenüñ kûşeleri bâğ-ı behişt
Bezm-i hûş eyleyelüm gel berü gilmânlarıyla
- 7 'Ömr bir anda geçer devr-i gül eyyâmı dağı
Bâkî kalmaz bu zemân bari geçür anlarıyla
- 8 Mıhrî hem-dem ola gör 'ömr-i tavîl isteriseñ
Zülfî sünbül gözi nergîs hatı reyhânlarıyla

157

Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün

- 1 Dôstum geçmedi birgün sözümüz yanunđa
Bağa itdüklerüñi bulasın îmânunđa
- 2 Ha bugün cevr ü cefâğıla beni öldüresin
Yarın elüm olura hele girîbânunđa
- 3 Sen ciger zahmına her demde turup ek nemegi
Ben diyem komaya hakkı varısa nânunđa

157 2a-öldüresin:öldürseñ A, öldür sen S

3b-nânunđa:yanunđa A, M

- 4 Yüzüme bakma rakîbuñ sözi ile ko beni
Öleyüm çekmeyeyüm minnetini anuñ da
- 5 Mihrî dil-hastayı öldürdi gamuñ sen sağ ol
Sevdüğüm var saña şimden girü dermânunda

158

Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün

- 1 Dôstum hasta-dili hicrün odı nice yağa
Aldı aşkuñ eline yakamı hâlüme bağa
- 2 'Âr u nâmûsı yolunda yile virmişdi göñül
Şimdi garķ itdi gözüm yaşlı anı ağa ağa
- 3 Mûdde'î gerçi bizüm aramuza girdi velî
Yine beñzer ki o la'în çatladısardur tırağa
- 4 Âstânunđan anı sürmek ile gitmedi ân
Götüre bir gün ola biz koyalum anı hâğa
- 5 Yüzüñi görmese çıksun niderem iki gözüm
Gündüzin güneşe tâ kim gice bedr aya bağa
- 6 Buña taş çatlar ey Mihrî ne taħammül demidür
Ėayrîyi yâr ide yâruñ seni gözden birağa

157 4-Bu beyit Ü nüshasında yoktur

4b-anuñ:anuñ A

158 2a-'âr u:'ârı A,S

3b-o la'în:la'în A ;tıırağa:daraka A,S

5a-iki:anı A

6b-seni:sini A

Mef ûlü mefâ îlü mefâ îlü fe ûlün

- 1 Didüm yüzüñi görmedüm evvelki görüşte
Burqa' götürüp açdı yüzün didi gör işte
- 2 Geh şânededür zülfün ü geh fikri dilümde
El-kışsa bu miskîni koduñ dilde vü dişde
- 3 Göz gördi göñül bildi ki ben güşte-i 'ışkum
Kimse bana rahm itmedi bilişde görişde
- 4 Çün aldun elüñe yakama hâlüme bak kim
Dirler gözün açda olsun olurken elün işde
- 5 Ey gamze cigerden gidicek cân bile gitmiş
Bi'llâh bu Mihriye getir anı gelişte

Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün

- 1 Sevdî ki göñlüm yine bir hûb-likâyı yinile
Çâre mi var ki benüm gözüm ü göñlüm yanıla
- 2 Aldadı hâli göñül-murgını bir dâne ile
Dâm-ı zülfine göñül düşdi mi kendü degile
- 3 Ağlaram yaş yerine kan dökülür çeşmümden
Yâr rahm eyleyüben silmedi bir gün yeñile
- 4 Düşeli 'ışkı hevâsına anuñ leyl ü nehâr
Geçdi küyünde günüm derdile âh itmegile

159 x Bu gazel yalnız M,Ü4'de vardır

160 xx Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

5b-derdinden:derûndan M

- 5 Ney gibi tîg-ı cefâsiyle delindi cigerüm
İmdi dil sen de figân eyle derdinden inçile
- 6 Bulmaduk yâr-ı vefâ-dâr be-hey yâr dirîg
Cânumuz çıktı vefâsuz güzeli sevmegile
- 7 Bir nefes Mîhrî vücûdundan ırağ olmadı gam
Hûbların cevri meger kim bile yoğrıldı gile

161 x

Mef ûlü mefâ îlü mefâ îlü fe ûlün

- 1 Sen kılmadığın derdüme dermânı unıtma
Ben hasret ile virdüğün ol cânı unıtma
- 2 Kınalı yağum irdükçe revânlar idüben âh
Çâk itdüğüm ey döst girîbânı unıtma
- 3 Dil-perler ile sen güle gezdükçe habîbüm
Hicründe olan dâdesi giryânı unıtma
- 4 Luğla 'imâret kılıcağ müdde'î göğlin
Cevrûle yıkılmış dil-i vîrânı unıtma
- 5 Kıldukça hamâyil kolını boynuğa ağıyâr
Zülfün gibi ben göğli perîşânı unıtma
- 6 Bir kerre kadem başmağa cânâ yüzüm üzre
'Ahd itmiş idün gel berü peymânı unıtma
- 7 Bin yıl ki felek devr ide 'aşık sana cânâ
Getürmeye bir Mîhrî gibi anı unıtma

161 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Şöyle ditrer cân u dil her lâhza cânân üstine
Nitekim pervâne ditrer şem'-i tâbân üstine
- 2 Derdile cân bülbüli bi'llâh nice cân virmesün
Bir seğı sünbül yüzi gül-berg-i handân üstine
- 3 Zâhidün ıgnâz-ı 'ayn itdügi maĥbûbı görüp
Bil şuna beğzer bu ĥar gevindi urĥan üstine
- 4 Kâdı vü müftî müderris zâhid ü pîr ü civân
Kangısı cân virmedî maĥbûb oĥlan üstine
- 5 Şem'-i ruĥsârına cânânun yüri pervâne-veğ
Sen ey Mihrî cân virüp her dem-be-dem yan üstine

Mef ûlü fâ ilâtü mefâ îlü fâ ilün

- 1 Ėam gicesinde geğıdi ĥünüm âĥ u vâhıla
Bir dem müşâĥib olmadum ol yüzi mâhıla
- 2 Cürmüm nedür ĥatunĥa senün bir ĥün ey felek
Kim hem-ser itmedün beni zülf-i siyâhıla
- 3 Hicrün ĥamında dil ne ĥeker şimdi döstum
Bir ben bilürem ancak anı bir Allâhıla

162 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

163 la-âĥ u:âĥ A,S

lb-yüzi:nûrı A

- 4 Sen bî-vefâ firâkıla cân irdi hulkûma
Cânâ yolunda çıksa gerek bir gün âhıla
- 5 Sûfî katunda hûbları sevmek günâh ise
Sen fâriğ ol ko ben yanayın ol günâhıla
- 6 Hey gâfil olma gamzelerinden güzellerün
Bin şeyhî yoldan eyledeler bir nigâhıla
- 7 Mîhrî Necâti şî'rine dirsen nazîre lik
Sen bir gedâ vü müflis o bir pâdişâhıla

164 x

Te ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün

- 1 Gamı deryâya şalup hurrem olalum gemide
Bâkî kalmaz çü cihân hûş görelüm bu demi de
- 2 Nola çekdise gözüm yağları deryâya beni
Çarha virmişdi gözüm zevrağın evvel nemi de
- 3 Rûzgârın elemile niçe bir ağlayavuz
Rûzgâr ilte kenâra bulavuz hem-demi de
- 4 Açalum 'ışık hevâsıyla bu dil yelkenini
Çekelüm lenger-i hicrânı koyalum gamı da
- 5 'Âşıka dirlere idi şabr gerek yâhûd sefer
Bu kelâm haqqı budur gerçek imiş âdemi de

164 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır
5a-yâhûd:yâhû Ü

- 6 İtdi gerçi ki felek Mîhrî vatandaş seni dūr
Ġurbetüñ hōşşayımış hayli dile 'âlemi de
- 7 Dil-i mecrûhıña gam çekme ki bir gün dem ola
Bulasın Ġurbet elinde aña sen merhemi de

165

Mef ûlü mefâ îlü mefâ îlü fe ûlün

- 1 Kadduñ gibi yok serv-i hırâmânlar içinde
Hadduñ gibi yok berg-i gülistânlar içinde
- 2 Getürmeyesin mâh gibi rûy-ı cihâna
Biñ yıl ki felek devr ide devrânlar içinde
- 3 Gördi çü gözüm kâmet-i dil-cûyuna cânâ
Elminnetü li'llâh yine büstânlar içinde
- 4 Çün hoşka dehânıñ şanemâ kılsa tebessüm
Rûşen görünür lü'lü vü mercânlar içinde
- 5 La'luñ nola ger teğnelere virse hayâtı
Biñ dürlü nihân çeşme-i hayvânlar içinde
- 6 Hadduñ gibi gül bitmedi bir bâğ-ı cinânda
La'luñ gibi yok la'l-ı Bedağşânlar içinde
- 7 'Uğşâkların cem' idicek defter-i 'ışka
Evvel yazılan Mîhrî ola dîvânlar içinde

165 2a-cihâna:cihânda M,Ü

4b-lü'lü vü:lü'lü-yi M,S,Ü

6a cinânda:cihânda A

Fâ ilâtün fa ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Kıl naşihat döstüm çeşmüne Allâh 'ışkına
Bî-güneh kan itmesün hey hey di bi'llâh 'ışkına
- 2 Ol cefâ-hû yâruma yâ Rabbi sen inşâf vir
'Âşık-ı şâdık kademler itdügi âh 'ışkına
- 3 Mısr-ı hüsnüñ Yûsuf-ı dil-teşnedür bir cür'a şun
La'lun âbindan zenâhdânundaki çâh 'ışkına
- 4 Kalmışam hicrün mugeylânında yol vir 'âşığa
Ka'be-i vaşluğa varan döstüm râh 'ışkına
- 5 Dil-berâ gün her gedâya âstânundur sened
Sürme kapundan beni bu âli-dergâh 'ışkına
- 6 Mührîyi cevruñle cânâ âhir öldürsen gerek
Bari tîz öldür cefâdan kurtar Allâh 'ışkına

167 ^x

Meîâ ilün meîâ ilün fe ulün

- 1 Göñül geçmez hevâdan Allah Allah
Uşanmaz dil-rübâdan Allah Allah
- 2 Dün ü gün dil-berün kûyına vardum
Geçilmez mübtelâdan Allah Allah

-
- 166 la-çeşmüne:çeşmine A
2a-yâ Rabbi:yâ Rab M,S,Ü
2b-'âşık u: 'âşık-ı A
4a-mugeylânında:mugeylâyında A,S
167 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 3 Yürürler hûblar bigânelerle
Kaçarlar âşnâdan Allah Allah
- 4 Rakîbi yâd ider luţfıla her dem
Bizi anmaz vefâdan Allah Allah
- 5 Dil ü cân aldı bilmem dağı ne ister
O şâhum ben gedâdan Allah Allah
- 6 Yâ vâsıl it dil-bere yâ luţf it öldür
Beni kurtar belâdan Allah Allah
- 7 Dehânına gelüpdür cân Mîhrî
Dağı ölmez cefâdan Allah Allah

168

Mefâ ilün mefâ ilün fe ulün

- 1 Göğül vîreli sen nâ-mihribâne
Terahhüm kılmadıñ bir demde cânê
- 2 Olaldan 'ıķıñ ile cân yoldaş
Enîsüm ğam olupdur ğuşşâ-ĥâne
- 3 Ayağın öpmege sen serv-i nâzuñ
Gözümün yaşı olmaşdur revâne
- 4 Rakîbe la'l-i nâbuñ şun ko 'âşık
Ciger kanını içsün kane kane
- 5 İçürür çerĥ elinden 'âdetidür
Kime şerbet kime zehri zemâne

- 6 Düşelden 'ışkuñuñ nârına Mîhrî
Vücûdın mahv kıldı yana yane

169

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Gör ne yüz gösterdi bu zülf-i semen-sâlar bize
Kodı biñ derd ü gam-ı hicrile sevdâlar bize
- 2 Hurrem olsun her kâdem başdukça şahrâlar size
Hâne-i gamda yeter bu âhıla vâlar bize
- 3 Çekmişüz yüz biñ cefâsın her cihetden gerçi âh
İtmedi bir dem vefâ bu hûb u ra'nâlar bize
- 4 Düşmişüz âhû gözün sevdâsına Mecnûn-veş
Mesken olmuşdur kamu bu kûh u şahrâlar bize
- 5 Pâre kılssa itlerün cânâ rakîb-i kâfiri
Olmez idi dahı bir vechile gavgâlar bize
- 6 Çâresi şabr eylemekdür Mîhrî kassâm-ı ezel
Böyle yazmış çünki her vechile inşâlar bize

170 ^x

Mefâ ilün mefâ ilün fe ülün

- 1 Göñül virdüm saña olmadun aşâh
İdersen tañ midur her demde şad âh

168 6a- 'ışkuñuñ: 'ışkınuñ.

169 1b-gam-ı:elemi A

2 Bu beyit M,Ü'de yoktur

3b-hûb u:hûb A,S

4a-düşmişüz:düşmüşüz Ü

170 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 2 Olur derdüñle dil âvâre her dem
Dil-ârâmum gele gör hâli geh gâh
- 3 Mükedder hâlüme olmasa rahmün
Ölürem sevdüğüm derdüñle va'llâh
- 4 Toludur dâd-ı âhumla semâlar
İderem âh her dem seher-gâh
- 5 Göñülle mihrüne kim virmese dil
Olursa tan midur râhuñda güm-râh
- 6 Du'âdur her kelâm saña Mihrün
Ki dergâhuñ aña sa'd oldı her gâh

171 x

Mef ûlü fâ ilâtü mefâ îlü fâ ilün

- 1 Ka'be yüzinde nûrı görüp didi Aḥmede
Lüzdüñe virelüm şalavâtı Muḥammede
- 2 İtdi harîm-i kûyını 'uşşâḳ-ı dil makâm
Bâb-ı selâm oldı eşigi muvaḥḥide
- 3 İster göñül ki kûyını her dem tavâf ide
Dîdâra irer mücâvir olanlar çü Mekkede
- 4 Herve ḥaḳı şafâsın anuñ ol bilür hemân
'İşḳı yolında şıḳıla kurbân-ı cân ide

171 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 5 İhrâm itdüm egnüme ‘ışkı libâsını
Yeter cihânda cübbe de cennet de hulle de
- 6 Dil-teşnesine zemzem-i lâ‘în irürnese
Hâr-ı cefâda olmaşidüm ben beriyyede
- 7 Mîhrî süreli yüzün ışığıne dōstum
Kalamdı meyli dağı cinân-ı muhâllede

172 ^x

- Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün
- 1 Ne cefâ eyledi gör çerğ bizüm cânumuza
Hasret itdi bizi her sevgülü yârânumuza
- 2 Rûzgârı biz umardık ki vefâsın görevüz
Varduğınca o bizüm diğ biledi kanumuza
- 3 Kanı ol ‘ays u ‘igret kanı ol çeng ü rebâb
Âh her demde selâm olsun o devrânumuza
- 4 Görmedüm bir dağı yârân yüzini âh eger
İrişe bir gün ecel desti girîbânumuza
- 5 Kârumuz itdi felek bülbül-ves zâr u figân
Hasret ideli bizi bu gül-i handânumuza
- 6 Ne günâh itdük ola çerğ-i sitem-kâre ‘aceb
Ki bizi dūr ider ol dâyimâ cânânumuza
- 7 Egleridi buları lutfı garîb göğlümüzü
Şimdi kim vire şafâ bu dil-i vîrânumuza

172 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 8 Şaldı küffâr iline Allah yârânlarımız
Keyledi bu felegi gör ki müselmânumuza
- 9 Mihri ger 'ömr vefâ eylerise kesme ümîd
Geleler sağlığı ile bir gün ola yanumuza
- 10 Unudulursa bizi dōstlar unutsun nidelüm
Hele biz turalum ihlâşıla îmânumuza

173 ^x

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fa ilün

- 1 Var mıdur 'âlemde bir dil-ber cefâ-kâr olmaya
Hîle-i cevr ü sitem-kârıla mekkâr olmaya
- 2 Kanda olur sünbüllerin mâh üzre tağıtduğda dōst
Zülfinün bir kılına yüz biñ dil-figâr olmaya
- 3 Gamzenün cânuma biñ biñ zahm kılduğın şehâ
Hazret-i Hak katına varıcağ inkâr olmaya
- 4 Himmet ü cüduñ hayâlümden ne tañ olmasa dūr
Luţf u ihsânun umar bir ben güneş-kâr olmaya
- 5 Dōstum cem' itseler 'âlemde bî-tâli'leri
Bir dağı Mihri gibi baht-ı siyeh-kâr olmaya

174

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Hem-dem olmasun ilâhî âh u efgân kimseye
Mahrem olmasun cihânda zâr u giryân kimseye

173 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

174 lb-zâr u:zâr S

- 2 Devr-i hüsnüdü bugün sâyençe hûş gör ‘âşıkı
Bâkî kalmaz döstüm bil kim bu devrân kimseye
- 3 Tîg-ı kahrıla deler çün şerha şerha sînemi
Bir nazar kılsa gözi ucuyla cânân kimseye
- 4 Korkaram agyâr bir gün yâr kuyından beni
Sürdüre cennetden uymasun bu şeytân kimseye
- 5 Mihrümi terk eylemiş Mihrî dimişsin döstüm
İtmegil bi'llâh nâ-ğak yire bühtân kimseye

175^x

Kef ûlü mefâ îlü mefâ îlü fe ûlün

- 1 Yâ Rab nola hâlüm benüm ol yâr giderse
Hasretle kılam niçeye dek zâr giderse
- 2 Bûlbûl gibi kurbân olayın hâr-ı cefâda
Sen ruhları gül şûreti gülzâr giderse
- 3 ‘Ahdine vefâ kılmadı ol yâr nidem âh
Kanlar yudayın derdile her bâr giderse
- 4 Koydum ben elümile benüm başuma hâki
Bağruma başayın taş nâ-çâr giderse
- 5 Terk eyle seni terk ideni sen dağı Mihrî
Agyâra koyup seni o bî-‘âr giderse

174 lb-zâr u:zâr S

2a-hüsnüdü: hüsnünde A,S

4a-korkaram: korkaram A,S

4b-sürdüre: südre A ; şeytân kimseye: şeytân S

5a-mihrümi: mihrî A,S

5b-bi'llâh nâ-ğak yire: nâ-ğak yire bi'llâh A

175 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün

- 1 Yine dil düğdi bugün bir yüzi meh-pâresine
Luţf idüp rahm ide mi ʿâşık-ı bî-çâresine
- 2 ʿAcebâ laʿl-i lebinden yine emsem kıla mı
Yüregünde görinen gamzeleri yarasına
- 3 Yâri ben hem-dem iderüm bana illâ nideyin
Lüddeʿî girmese ger ikimüzün arasına
- 4 ʿİşki râhında bulur mı dil u cân terk idici
Bir benüm gibi cihân içre dağı ara sına
- 5 Ne kadar cevr iderisen şanemâ terk itmez
Mihri mihri seni tâ meger ol vara sine

Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün

- 1 Yine dil düşdi bu gün bir gözi âhû elüne
Ki güneş görse yüzün gire şehâbe elüne
- 2 Gelse ol yâr nola kulbe-i aḫzânumuza
Yüzüm üstüne kadem başmağa bu gölgelige
- 3 Nola ol rûḫ-ı revânım ḫosa ihsânlar idüp
Ḥâk-i pâyına yüzüm sürmeye bir kerrelige

176 3a-nideyin:nideyüm A,S

3b-ikimüzün:ilümüzün A

4a-bulur:kalur A,S

5b-vara sine:arasına A

177 2b-üstüne:üstüne A

- 4 Kahr-ı ağıvârla bıçak süğüge irmişdi
Cevr-i yârla bu kez geçdi süğükden ilige
- 5 Yârı yanunda görüp hışmıla çün bakdı rekîb
Ol çipil şeklini döndürdi hemân sirkelige
- 6 Reh-i tışkıında ‘ömr geçdi mülâzılgile
Ya gel öldür ya kabûl eyle beni bendelige
- 7 Bu cihândur dem ola Mıhrîye rahm eyliye yâr
Dağı yir kalmaya ağıvâr sağı dalkilige

-YE-

178 x

Kef ülü mefâ ilü mefâ ilü fe ülün

- 1 Egcâr yine dürlü şükûfeyle tonandı
‘Ays eyleyelüm kûşe-i gülşende gel imdi
- 2 Sevdâ bolürüp bağda nola dil ne delürse
Pes vaqt-i bahâr irdi vü enhâr bulandı
- 3 Nice ağlayasın hâr u cefâsiyla ey dil
Bak gonçelerün hüsnine gül gibi gel imdi
- 4 Gel vaqt-i şafâ devr-i bahârın günidür
Ey dil demidür sen dağı şevkıla tol imdi
- 5 Şol denlü figân eylemişem güllere karşı
Bülbüllerün uyhusı uçup cümle uyandı

177 5b-sirkelige:serlige A

178 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 6 Yüz sürmek için pâyına her serv-i revânun
Gözüm yaşı Ceyhûn-ı revân bâğı tölendi
- 7 Geçmiş ki hayıf Mihrî Amasiyyede ‘ömrün
Kostâtincede ‘âkilisen gitme kal imdi

179

Mefâ ilün fe ilâtün mefâ ilü fe ilün

- 1 Egerçi yaşamadum hüsnüğün kitâbetini
Velîk çok okumışam cemâlün âyetini
- 2 Bağa müfessir-i ‘ışkuñ ezelde bildürdi
Lebün ‘ibâretini gör Hekun hidâyetini
- 3 Egerçi müşkilidi lîk cânde hıfz itdüm
Şağun mesâyiliyile yüzün havâsetini
- 4 Cemâlün odına hutbe okur göñül her dem
Kim itdi imdi cihânde bunun hitâbetini
- 5 Kõ zülfi kıssasın okı cemâli muşhafına
Götürmek isterisen cân udil delâletini
- 6 Hüyesser ola görem mi habîbümün bir gün
Cefâsı terkiyile cevrinün nihâyetini
- 7 Beni uş uşla egler rakîbi bûse ile
Ağa ‘inâyetini gör bağa nezâketini

- 179 la-yazamadum:yazmadum A,S ;hüsnüğün:hattunun A,S
1b-okumışam:okmuşam A
4b-hitâbetini:hitâbesi S
5a-okı:oku A
6a-habîbbümün:habîbümi M,Ü
7a-egler:inledür A,S

- 8 Kişiyе zulm begüm pâdişâhı eyleyicek
Kimüñ kapusına varup ider şikâyetini
- 9 Cefâların ganiyla cevriñüñ risâlesini
Okımayan ne bilür Mîhrîñüñ hikâyetini

180

- Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün
- 1 İtmedi vaşlı metâ'îna o cân yarlığı
Dil virüp eylemişüz gerçi herîdârlığı
- 2 Nişün ey dost bu efgânuna gûs eylemedüñ
Bûlbülün hoş mı gelür yoçsa güle zârlığı
- 3 Bûlbül ağlar gül için hâr miyânını kucar
Virmesün kinselere dünyede nâ-çârlığı
- 4 Üzine güldügiçün şiglere şancar güli hâr
Hidelüm ol hû komaz kandasa ağyârlığı
- 5 Mîhrî-yi dil-ğaştadan ey döst çevirme yüzüñi
Gel unutma şanemâ eski vefâ-dârlığı

181 ^x

- Mef ûlü mefâ îlü mefâ îlü fe ûlün
- 1 Ağyârıla yâr oldu vü cânân yola gitdi
Ten bunda kalup rûh-ı revânım gitdi

179 8b-varup: varsa M,Ü

9a-cevrinüñ: cevriñüñ A

180 1a-vaşlı: cân A

4a-yüzine: yüzüme A, S

181 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 2 Ğam-ĥânelerinde yine ben aĝlâyu ħaldum
Raĥm itmedi dil-ĥastesine o ĝüle gitdi
- 3 Kûyunda ĥabîbüm ĝu ħadar aĝlamıĝam kim
Ħanlu ĝözümün yaĝı ile ‘âlem sile gitdi
- 4 Aĝlan ĝelün ol ‘âşıkı ey ĥâl bilenler
Cânânı ĥabîbi anuñ ırak ile gitdi
- 5 Ey tali‘î yok Mıhrî hemân eyle taĥammül
Anca bu kevâlerde emegün yile gitdi

182 ^x

- Fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün
- 1 Bir eyü ĝüzeller ĝüzeli ĝönlümü aldı
ĝöz ĝöre benüm baĝumı ĝavĝâlara saldı
- 2 Ħurdurdu hemân ĝözlerine ħaĝları yaylu
Ħirpikleri eklerin atup baĝrumı deldi
- 3 Öldürmeŝe ĝücile beni beri inen de
Derdine düĝelden berü baĝa olan olan
- 4 Cânımı benüm sevgüsü odlara yakalden
Âhum tütünü yerlere vü göklere taldı
- 5 ĝöĝlüm olalı ol baĝa itdüklerini vâĥ
Dôstlar işidüp aĝladı düşmen ħatı ĝüldi
- 6 Ey Mıhrî saĝa yâr cefâ itse ‘aceb mi
ĝücini çeker dünyede ancaĝ seni buldı

182 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

I

- 1 Bizden olduysa rakîbuñ sözile bî-zâr hey
- 2 Gücile gökçeklik olmaz neyleyelüm var hey
- 3 Eksük olmaz bu cihândur 'âşıkça bir yâr hey
- 4 Ben de senden vaz geldüm vaz geldüm var hey

II

- 1 Bulunur hey bu cihânda tâze tâze hûblar
- 2 Nâsenînler hûblar u mañbûblar u mergûblar
- 3 Rûy-ı 'âlemde hemân kaḫ' olmadı mergûblar
- 4 Ben de senden vaz geldüm vaz geldüm var hey

III

- 1 Bî-vefâ mañbûblara riş-ḫande 'âşıklar gerek
- 2 Şâdıkı'l-ḫavl olana yâr-ı muvâfıklar gerek
- 3 Gerçeği terk it yûri saña münâfıklar gerek
- 4 Ben de senden vaz geldüm vaz geldüm var hey

IV

- 1 Mısr-ı dilde Yûsuf cândan 'azîz itdüm seni
- 2 Cevr ile pîr eyledün âḫir Züleyhâ-veḫ beni
- 3 Yâr idinmek yogımıḫ bildüm ki her cilt oğlanı
- 4 Ben de senden vaz geldüm vaz geldüm var hey

184 x Bu murabba yalnız M,Ü'de vardır

V

- 1 Yüzünü görmege gerçi kim virürem cânı ben
- 2 Sen daşı hûblarda bir âşık-perest idün inen
- 3 Gördünce beni ıgmâz idüp ayrıklanma sen
- 4 Ben de senden vaz geldüm vaz geldüm var hey

VI

- 1 Gerçi âşık nârına düğelden itdüm hayli âh
- 2 Dûd-ı âhum âhîr itdi gün cemâlünü siyâh
- 3 Sen gedâ-yı hûb olduñ Mîhrî âşka pâdişâh
- 4 Ben de senden vaz geldüm vaz geldüm var hey

185^x

Fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün

- 1 Ben ne resm-i kevn ile mersûm olaydum kâşkî
Bu cihâna gelmeyüp ma'dum olaydum kâşkî
- 2 Geçdi ömrüm rûzgârın şiddetiyle her zemân
Ben bu cândan âh ezel mahrûm olaydum kâşkî
- 3 Killetile zilletile aqulup her bâbda
Sonra âizz ü nâzıla maşdûm olaydum kâşkî
- 4 Bülbül olup kârı dilde her dem efgân olmadan
Hûbıdı vîrânelerde bûm olaydum kâşkî
- 5 Müttasıl gam-hânesinde cân âzâbile geçer
İrmeydüm bugüne mahrûm olaydum kâşkî

185 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 6 Bunca ma'lûmâtile meşhûr olunca 'âleme
Dürlü mechûlâtile meznûn olaydum kâşkî
- 7 Şimdiki halkun katında terklikdür i'tibâr
Neşlü tarhânalarında sûm olaydum kâşkî
- 8 Kandasâ nâ-ehle virürmiş murâdını felak
Mihri bende cehl ile ma'lûm olaydum kâşkî

186

Mef îlü mefâ îlü mefâ îlü fe îlün

- 1 Bu hasta-gönül derdine dermân yetişdi
Virâne gönül tahtına sultân yetişdi
- 2 Zejn itmege cân gülşenin elminnetü li'llâh
Ol ruhlara gül saçlara reyhân yetişdi
- 3 Dil-bülbüli feryâd u figân itse demidür
Bir genç-dehen serv-i hırâman yetişdi
- 4 Getürdi şabâ peyki cilâ hâk-i rehûnden
Tâ gözlerüme kuhl-i şifâhân yetişdi
- 5 Cân rahtını yağmaladı ol demde hayâlün
Dil-hânesine geldi çü nihmân yetişdi
- 6 Şükrâne vir ey Mihri revân yolına cânı
Şâd ol ki bugün devlet ile hân yetişdi

186 1a-gönül:dilün A,S

3a-demidür:yeridür A

4a-peyki:peyk A ;rehûnden:rehinden A,S

Mef ûlü fâ ilâtü mefâ îlü fâ ilün

- 1 Böyle cihâna hûb yaratdı Hüdâ seni
Hûb itdi ise dimeği ol pür-cefâ seni
- 2 Hüsniñ bahârı bulmış iken revnağ ey perî
İrgürmeye hazâne şakın bed-du'â seni
- 3 Çokdur cihânda gerçi seniñ mübtelâların
Ben bende gibi sevmedi bir mübtelâ seni
- 4 Hey kime kaldı di bu güzellik sağa kala
Cehd it hemân olmayasın bî-vefâ seni
- 5 Az it cefâyı 'âşığa göster vefâ yüzün
Her ehl-i 'ışğ hayr du'âden ane seni
- 6 Garra olma hüsne hûbliğün evyâmı tiz geçer
'Âşıklar âhan alma gerekse sağa seni
- 7 Dime bugün ki hüsni ilinün pâdişâhıyan
Mihri gibi ider felek irte gedâ seni

Mef ûlü fâ ilâtü mefâ îlü fâ ilün

- 1 Bîmâr-ı 'ışğa düşenün olur mı tâkati
Ey dil hemîşe böyledür 'ışğın 'alâmeti
-
- 187 4b-it hemân ki :it ki hemân A
6-Bu beyit M,Ü'de yoktur
7b-ider felek:felek ider A,S

- 2 Kağı derûnı ney gibi nâlân itmedi
Kağı dimâğı yakmadı ışkuğ harâreti
- 3 Bu meclis içre sinesi kimün def olmadı
Çeng gibi kimün olmadı ham serv-kâmeti
- 4 Bir gün ola inen daha gam gelme hasta-dil
Dil-ber müyesser ola bulasın selâmeti
- 5 Her cevr ü her cefâyı sana tâlî'ün ider
İtme inen de Mihrî felokden şikâyeti
- 6 Tebluğ âvâzı sem'e ırakdan kaba gelür
İtсен yig idi sen bu hevâden ferâğati

189 ^x

Mefâ ilün mefâ ilün fe ülün

- 1 Cihân içinde bir hûba Güvâhî
Seni Hağ mübtelâ kılsun ilâhî
- 2 Ruhi bâğında bülbül-ves habîbün
Figân u nâle ile eyle êhî
- 3 Takup boynuna zülfi rîsmânın
Zenahdânında kılsun sana çehî
- 4 Takub cânuğ fitilin gam gebinde
Uyursun 'âlemün bir mihr ü mâhî
- 5 Lebi câm-ı meyinden yâd kılsun
Seni meclisde bir boynı sürâhî

189 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 6 Dem-â-dem şu yerine kanuğ içsün
Kemân-çbrûlaruğ çeşm-i siyâhı
- 7 . Ser-i zülfine ber-dâr itsün âhîr
Seni bir hüsni ilinüñ pâdşâhı
- 8 Mu'âyin işbu şî'iri ger sorarsağ
Hecûr dîrseñ Gûvâhînüñ günâhı
- 9 Ki bir kaç beytün ile Mîhrîyi sen
Niçün yâd oylemezsin gâhî gâhî

190

Her'ûlû fâ'îlâtü nefâ'îlün fâ'îlün

- 1 Çokdur cihânda gerçi güzeller nenüñ gibi
Bir nâzenîn görmedüm elhak senüñ gibi
- 2 Komam üline elden etegüñi döstur
Buldum sa'âdetise yeter dâmenüñ gibi
- 3 Cânâ kapuñda cânıla serden geçenlerüz
Uyma rakîbe sürme bizi düğmenüñ gibi
- 4 Dil zülfüñe aşıldı didüm didi neyleyin
Her bir kılında bin aşılupdur anuñ gibi
- 5 Dil zülfüñi vâten ideli dîr kamu ünâs
Yokdur cihânda Mîhrî senüñ meskenüñ gibi

190 la-nenüñ:teg A,S

4a-zülfüñe:zülfine A

4b-aşılupdur:aşılıdur A

5a-zülfüñi:zülfini A

Fe^cilâtün fe^cilâtün fe^cilâtün fe^cilün

I

- 1 Çünkü gönderdi Hudâ devlet ile râha seni
Mübtelâ kılsun ilâhî yine bir şâha seni
- 2 Komayalun hele var âh-ı seher-gâha seni
Yüri şâhum yüri işmarladum Allâha seni

II

- 1 Bir zemân şehr-i Amasiyyede İskenderidün
Hızır-ves âb-ı hayât isteyene rehber idün
- 2 Hûblar içre şanemâ sen dağı bir server idün
Yüri şâhum yüri işmarladum Allâha seni

III

- 1 Varalun kûyuna her demde fiğânlar idelüm
Yaşum armağını her câya revânlar idelüm
- 2 Yüzümüz sürüp içigünde mekânlar idelüm
Yüri şâhum yüri işmarladum Allâha seni

IV

- 1 Kana ol dem ki bizükle dün ü, gün hem-dem idün
Dil-i mecrûhumuzun yarasına merhem idün
- 2 Hey benüm bigcegüzüm sen dağı bir âdem idün
Yüri şâhum yüri işmarladum Allâha seni

V

- 1 Seni heyhât ki bir dahı görince gözümüz
Âh u zârıla geçiser gicemüz gündüzümüz
- 2 Cânumuz hülka irişince bu olsun sözümüz
Yüri şâhum yüri ısmarladum Allâha seni

VI

- 1 Kaşların yasına kanı ki nişân idi sine
Gamzen okların atardın dil ü cân potasına
- 2 Dil-i âşüfte unıtmaz seni var nicesine
Yüri şâhum yüri ısmarladum Allâha seni

VII

- 1 Âşnâ olmuş iken gün bizi yâd itdi felek
Yaralar üstine dâğ urdı yine derdlü yürek
- 2 Kaldı fikrünle hayâlün bize ey döst belek
Yüri şâhum yüri ısmarladum Allâha seni

VIII

- 1 Bâğ-ı hüsnüğe hazân irmesün ey lâle-'izâr
Bulanur Mihri gibi sana ne gam günde hezâr
- 2 Dostı yâd itmek imiş 'âdetünüz âhir kâr
Yüri şâhum yüri ısmarladum Allâha seni

Mef^ûlü mefâ^îlü mefâ^îlü fe^ûlün

- 1 Haddün görinelâen gül-i handân unudıldı
Hattun ireli sünbül ü reyhân unudıldı
- 2 Cânâ bu cihân içre güzelliükde cemâlün
Meşhûr olalı Yûsuf-ı Ken'ân unudıldı
- 3 Çekdi lebünün hasretile sînesine dâg
Tağlara düğüp lâle-i nu'mân unudıldı
- 4 Maşmûr gözün gülşen-i hüsnünde göreliden
Her kügede bu nergîs-i mestân unudıldı
- 5 'Ahditmişidün Mihriyi öldürmege cânâ
Beğzer begüm el 'ahdile peymân unudıldı

Mef^ûlü mefâ^îlü mefâ^îlü fe^ûlün

mef^ûlü fe^ûlün

- 1 Hare it dirisen 'aşkum için 'ömrile cânı
Olsun begüm olsun
- 2 Terk it dirisen 'aşkum için iki cihânı
Olsun begüm olsun

192 la-görinelâen:göreliden S,görelüden A

1b-sünbül ü:sünbül S

2a-güzelliükde:güzellikde A,M,S

2b-Yûsuf-ı:Yûsuf u A

3a-lebünün ... dâg:lebünün sînesine hasretle A

193 x-Bu müstezad yalnız M,Ü'de vardır

- 3 Kaddum var iken kâmetini bâg-ı cihânda
Her şahı-ı çemende
- 4 Zinhâr görüp anma şakın serv-i revânı
Olsun begüm olsun
- 5 Bûlbûl gibi sen zârlıgıt hâr-ı cefâda
Gûlzâr-ı cihânda
- 6 Gördükçe bu ben haddi gül ü gonçe-dehâna
Olsun begüm olsun
- 7 Şandığınâ dâyim sinenüj imdi nişân it
Beste aña cân it
- 8 Atduğça müjem tîrini ebrûm kemânı
Olsun begüm olsun
- 9 Cân levhasına eyle cemâlümü musavver
Bulsun dilüj enver
- 10 Tâ görse hâsed ide anuñ nağşına kânî
Olsun begüm olsun
- 11 Metâ'ına ger 'ışkımuñ olduysa harîdâr
Cândur bahâ al var
- 12 Aşşı eyle bu bâzârda hîç anma ziyânı
Olsun begüm olsun
- 13 'Akl u dil ü cânuñ başa virmişdüñ ezelde
Neyler dañı sende
- 14 Tîz vir beri anları gerekdür başa anı
Olsun begüm olsun

- 15 Ol derdümile olma dañı hûblara mâyil
Ol cevrüme kâyil
- 16 Mañbûb-ı cihân ger ola itme nigerânı
Olsun begüm olsun
- 17 Nâ-gâh girürise elüne dâmen-i vaşlum
Bir vañt-ı şerofde
- 18 Sür yüzüñi vü gözün ayaguma revânı
Olsun begüm olsun
- 19 Gerçi bu cihânda bulınur tâlibe mañlûb
Sevdügi ola bir hûb
- 20 Kâc eyleme 'ışkımda dañı sen o zemânı
Olsun begüm olsun
- 21 Düketsiñ imiş 'ömrüñi ey Mâhrî güzeller
Cevriyle cihânda
- 22 Şiriden girü 'ışkımla benüm gel ola fânî
Olsun begüm olsun

194 x

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hâbdan açdum gözüm nâ-gâh kaldırdum seri
Karşuda gördüm turur bir mâh-rûy dil-beri
- 2 Tâli'üm sa'd oldı yâñûd kadre irdüm gâlibâ
Kim mahallem içre gördüm gice toğmaş Mûşterî

194 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 3 Nûr aķar gördüm cemâlerinden egerçi zâhirâ
Kendüsi beşzer müselmâna libâsı kâfirî
- 4 Gözüni açup yumanca oldu çeşmümden nihân
Şöyle teşhîs itdüm anı yâ melekdür yâ perî
- 5 İrdi çün âb-ı hayâta Mîhrî ölmez haşre dek
Gördi çün zulmet sebinde ol 'ıyân İskenderi

195

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

- 1 Hûş râha gıdayıdı şanem hüsni nevâsı
İllâ nidelüm vardır anuñ dağı fenâsı
- 2 Bir gönçe-i ter şahn-ı cemende açılınca
Anuñla bile bitmese biğ hâr-ı cefâsı
- 3 . BÜLBÜL nice feryâd u figân eylesün kim
Bir heftelige hem-demidür gönçe şafâsı
- 4 Gırra olmağ iğen hüsniğüze ey hûb-şanemler
Gül 'ömri gibi tîz geçer hüsni-i bekâsı
- 5 Bu günü bahârise vü yarını hazândur
Kendüye kalur her kişinüñ yüzi karası
- 6 Bir devr idi ser-defter-i hûbân idi Mîhrî
Şimdi görüñ uş her güzelüñ oldu gedâsı

195 2b-hâr-1:hâr u M,Ü

4a-olmağ iğen:olmağ A

Fâ^c ilâtün fâ^c ilâtün fâ^c ilâtün fâ^c ilün

- 1 Dergehinde ol şehün ma'lûm olaydum kâşkî
Hizmetinde 'âkıbet mahdûm olaydum kâşkî
- 2 Vaşl-ı cânânı müyesser kılmaz imiş çün felek
Bu belâ-keş cânân maḥrûm olaydum kâşkî
- 3 Gülsitânında çün ezhâr olmadum ben döstün
Büstânında pîyâz u şûm olaydum kâşkî
- 4 Ol şanem yazdukda 'uşşâkın vefâ mektûbına
Ben siyeh-kârı daḥı merḥûm olaydum kâşkî
- 5 Ka'be kûyında ḥabîbümün tavâf idenlerün
Ayağı altında toprak kum olaydum kâşkî
- 6 Göyünince kahr-ı aḡyâr ile dil micmer gibi
Cevr-i yârıla yansydum mûm olaydum kâşkî
- 7 Bin 'azâbıla geçince bir nefes cânâneye
Cânı teslîm eyleyüp merḥûm olaydum kâşkî
- 8 Ta'n-ı nâ-dândan sen ey zâhid yüri kıl ihtirâz
Ḥaşre dek ben 'ışk ile mezmûm olaydum kâşkî
- 9 İtlerle hem-dem olaydum ey Mihrî dâyimâ
Dergehinde ol şehün ma'lûm olaydum kâşkî

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Dôstlar, sanmañ ki bir lâle-'izâr egler beni
Hâne-i gam içre her dem âh u zâr egler beni
- 2 Gah hayâl-i yâr hem-dem eylerüm gâhi gamın
Kihnet ü derd ü belâyıla bu kâr egler beni
- 3 Vaşlı eglerken beni dil-âârumuñ her rûz u şeb
Şimdi gör hâlüm hayâl-i rûy-ı yâr egler beni
- 4 Eglenür miydî bu cânım tende bir an yârsuz
Vuslatına irgürem dir rûzgâr egler beni
- 5 Sîne-i pür-sûzuma çeşmüm akıdur çeşmesin
Teşne-dil bulur hayâtı bu bıgar egler beni
- 6 İntizârla irişdi işde 'ömrüm âhire
Va'de-i vaşlı ile daha nigâr egler beni
- 7 Didiler lâzım durur 'uşşâka şabr u yâ sefer
İmdi ey Mîhrî hemân terk-i diyâr egler beni
- 8 Garğa virsem bahr-i 'ışkında dîrem dil zevrağın
Hâ sürer beni kenâre rûzgâr egler beni

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Dost nâzılı yâr imişsin böyle bilmezdim seni
Dil yakıcı nâr imişsin böyle bilmezdim seni

- 2 Cevr ile 'âşıkların oç yakđurursın başına
 Hayli hōş seh̄âr imişsin böyle bilmezđüm seni
- 3 Gül gibi yüze güler didüklerince dōstum
 Şimdi bildüm var imişsin böyle bilmezđüm seni
- 4 Göğlin aldum al ile dirdüğ hōş inkâr eyledüğ
 Hey ne bî-ikrâr imişsin böyle bilmezđüm seni
- 5 Göğli areklara virmişsin dilile hōş beni
 Ân kim aldarımışsin böyle bilmezđüm seni
- 6 Cümle 'âlem halkını ağıâr idündüm seni yâr
 Sen deği ağıâr imişsin böyle bilmezđüm seni
- 7 Ey ki düğdüğ Kihri her bir bî-vefânun pâyına
 Sen deği bî-'âr imişsin böyle bilmezđüm seni

199 x

- , Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
- 1 Rîsmân-ı zülfüne dil tâ ki cânın bağladı
 Hidmetüne şidqıla tende mîyârın bağladı
- 2 Bâğ-ı hüsnünde görüp dil bülbülinün mâlesin
 'Andelâbân şahn-ı gülgendezebânın bağladı
- 3 Şatdı 'ışkıy tâciri ben bendesin hicr ü gama
 Müdde'âye hōş ferağlar armağanın bağladı

198 2a-'âşıkların: 'âşıklarının A ; yakđurursın: yağdurursun A, S

5a-göğli: göğül A, S

199 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 4 Gördiler Leylâ şaşuñ bendinde Mecnûn göñlümi
Ehl-i diller Lelâ vü Mecnûn dâvânın bağladı
- 5 Hûnını 'âşıkların çeşmüñ meger dökmek diler
Neşteri müjgânıya kaçuñ kemânın bağladı
- 6 Almadan bir berg-i gül hâddüñden irdi hatıñ âh
Hârlar ol gül-'izârıñ çevre yanın bağladı
- 7 Mîhrî sevki-ı 'ışuñ içre leblerüñ yâd idicek
Bu şârîn güftârı şekerler dükânın bağladı

200^x

fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Şöyle teşhîş eyledüm cânânı bayrâm irtesi
Gâlib ider derdüme dermânı bayrâm irtesi
- 2 La'l-i nâbandan şekersin bûsesine dil-berüñ
Urmazisen ben 'aceb dendânı bayrâm irtesi
- 3 'Ârif oldur nâzenînleri derpeyince seyr idüp
Her kenâra eyeleye seyrânı bayrâm irtesi
- 4 Hûblarıñ zülfi şalıncağında cânlar şalınur
Zeyn olıcak hûsninüñ meydânı bayrâm irtesi
- 5 Ummasun kim şalina ol yâr ile eydüg rakîb
Şalınur hâzırdur uş urğanı bayrâm irtesi

200 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

3b-kenâre:kenâr ü

- 6 Gerçi 'ıyd-i vaşlana kurbân idi Mîhrî anuñ
Lâk teslîm itdi yâre cânı bayrâm irtesi
- 7 Çok mübârek demlere irmişdük ammâ rastî
Olmaya ol dem gibi âh kanı bayrâm irtesi

201

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Tutdı âfâkı ser-â-ser gün cemâlün pertevi
Hâyil olmasa gurûb itmezdi zülfün şeb-revi
- 2 Kaşlarını kavs-i kuzey gibi kemân olmuş ele
Cânlara pertâb star cânâ hilâlün pertevi
- 3 Zinde ola 'ışkuñ şehîdi haşre dek İlyâs-ves
Büy-ı zülfünden şabâ ilte nesâm-i 'îsevî
- 4 Darbet-i şemşirine tâkât getürmez kimsene
Hâzret-i şehzâdeye cem' olsa 'âlem husrevi
- 5 Zühre çengin çala gerç içre yire çâr-pâresin
Meclis-i hoş içre raks urursa şâhâ mevlevî
- 6 Kıl 'imâret gönlünün vîrânın ey kân-ı kerem
Mihnet ü derd ü belâyıla yıkılmışdur evi
- 7 Tâli' ol şâillerün k'es'ârınun mâ'nêsı var
Sen aralıkda ey Mîhrî ko kuru sözi şevî

- 201 2b-hilâlün:hilây S
3a-şâre:şâre A,S
6b-derd ü:derd-i S

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

- 1 'Işkuñ yolında her ki şakındıysa 'ârını
Tâ haşr olanca isteye bulmaya yârını
- 2 'Âşık mı dircm ana ki cânân yolında ol
Cân u dil ile virmeye tâ 'ömri varını
- 3 Dil 'ândelîbi di nice feryâd kalmesun
Her hâr ile görür gözi sen gül-'izârını
- 4 Luţfın rakîbe kılur vü 'uşşâka cevriñi
Gör bu zemâne hûblarınun i'tibârını
- 5 Devr-i ruhında şatmağa tiryâk leblerin
Dil-ber eline olmaş iki zülf-i mârını
- 6 Mihrî hevâ-yı 'ışkuñ elden konaz eger
Keydân-ı 'ışk içinde dikerlerse dârını
- 7 Cânâ virürse sevq-i ruhunla cinhânda cân
Pür-nûr kıla haşre dek anun mezârını

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

- 1 'Işkuñ şanemâ çün yed-i kudret dile yazdı
Başıma belâ vü gam-ı hicrün bile yazdı

202 2a-direm:didirem M,Ü; ana ki:ana M,Ü

3a-'andelîbi:'andelib A,S

4a-kılur vü:kılur A,S

5a-leblerin:lebrin M

5b-mârını:târını A

6-Bu beyit A,S'de 7.beyit olarak yazılmıştır

7-Bu beyit A,S'de 6.beyit olarak yazılmıştır

- 2 Sen gence-dehen gül gibi yüzüme gülince
Cân bülbülü bu hâr-ı cefâdan öle yazdı
- 3 Haddunı görüp korkaram âh itmege cânâ
Zîrâ bu hevêdan niçe güller şola yazdı
- 4 Hicründe habîbüm su kadar ağlamışam kim
Dil zevrağı kanlu yaşuma garî ola yazdı
- 5 Bir bûse vir öldüm âidi Mîhrî ana yârı
Çeşmiyle hışm itdi egerçi güle yazdı

204 x

Mef'ûlû fâ'îlâtü mefâ'îlû fe'ûlûn

- 1 Gamgîn-dilümde zâr ile efgân dükenni
Temkîn gözümde derdile giryân dükenni
- 2 Tennûr-ı gamde âteş-i hicrân ile ciger
Biryan olalı dünyede biryan dükenni
- 3 Derââ dirîg geçdi günüm intizâr ile
'Ömrüm dükendi va'de-i cânân dükenni
- 4 Hüblar katında kançaru bakşan râşîbdür
'Âlemede cevr-bâr ile şeytân dükenni
- 5 İn'âm eylese sâyile hüsnin zekâtını
Şehler katında luţf ile ihsân dükenni

203 lb-gam-ı:gam u M,Ü

2a-yüzüme:yüzüme A

3a-korkaram:korkaram A,S

4a-hicründe:hicrinde A

204 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

1b-temkîn:nemgîn Ü

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Çamurdan hasta olup dil kapunda yasdânur taş
Ferâhüm kıl ki 'ussâkuy kati yadıkâdur baş
- 2 Sanîmet gör bu dem 'ömri sarıl bir nazenîn ile
Cihân ağyardan hâli olıcağ tuymasun nâsı
- 3 Geçerken bende oldu dil habîbüm âstânunda
Göñül der-bân gözüm sakka müjendür şimdi ferrâşî
- 4 Hevâ-yı la'1-i şîrînün için cân virdüğüm Ferhâd
Söreydi döstüm her dem ideydi ahsend ü sâbâşî
- 5 Hevâ-yı 'ışka yoldaş ol dilerseñ bulasın vahdet
İdinme kendüne mahrem-i dil bî-'ışk yoldaşî
- 6 Senün 'ışkuy hevâsında budur taşşîli Mihrînün
Çiger biryân u dil-i hasta akıdur gözleri yaş

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

- 1 Gitdi 'aqlum bilüm ey şâh-ı cihân sen gideli
Bir nefes tende karar itmedi cân sen gideli
- 2 Çünkü sen serv-i revân gitdi hemân oldu revân
'Akabince gözümün yaş revân sen gideli

205 1-Yüz erup âstânına habîbümün kodum başı/Yüzüme bir kadem
başundan yig görür taş A,S

4b-ideydi:iderdi A ;ahsend ü:ahsend S,hüsn-i A

6b-biryân:miryân Ü ,piryân A

206 2a-hemân:revân A,S

- 3 Mîhrûnî saklar idim dilde gözüm yaşı velî
Eyledi sırrumı gün gibi ‘ıyân sen gideli
- 4 Zîkr ü tesbîhî kodum şâm u seher elümden
Adunı yâd iderem şâm u seher sen gideli
- 5 Valınız seher degildür bana zindân görünen
Mîhrînün gözine târ oldu cihân sen gideli

207

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Gel ki senden budur ey döst bu cânun diledi
Yar neler vardır içinde göre derdlü yüregi
- 2 Hândü li‘llâh ki müjeñ tîri ciğerden geçecek
Hele peykânları kaldı dile yiter yilegi
- 3 Râvegân vîrseler almam bu cihân hûblarını
Sana cân virüp aluram başa sensin geregi
- 4 Yârıla hûğ dem idük irâi bize bed-nazarun
Çatlara şa‘llâh rakîbâ iki gözün bebegi
- 5 Her geñ yârundan ayırur beni yâ Rab dilerem
‘Ömri az olsun vü dünyâda dükensün kepegi
- 6 Baş koğup zülfüne Mîhrî kuru sevdalarla
Yıl gibi yıldî yolunda yile virdi emegi

206 4a-koçun ... elümden:koçum elden uş şâm seher S,koçum elden
uş şâm u seher A

4b-şâm u seher:dilde hemân A,S

5a-sehr:sehri A,S; başa:buşa M,S,Ü

207 2b-yilegi:belegi S,Ü

3a-bu:dû A,S

4b-şa‘llâh:inşâllâh A ; rakîbâ:rakîb S ; gözün:gözün S

Fe^cilâtün fe^cilâtün fe^cilâtün fe^cilün

- 1 Kim kucar mâ-y-i miyânunı kemerden ğayrı
Kim öper leblerünı sağar-ı zerden ğayrı
- 2 Cânı yok deprede biñ yıl ki hevâsında yile
zülfünüñ bir kılını bâd-ı seherden ğayrı
- 3 Yalınız ben mi herîdârınam ey zühre-cebîn
Gün daha müşteridür saña kemerden ğayrı
- 4 Mührünı cân kafesinde virürem rûha ğidâ
Tûtiye var mı ğidâ daha şekerden ğayrı
- 5 Câm-ı la^clün meyin içürâi rakîbe nidelüm
Bize şunmsdı felek hûn-ı cigerden ğayrı
- 6 Leb-i cânânı görüp diğ biledüm geldi didi
Nesne yok Mührî aña umma hacerden ğayrı

Fâ^cilâtün fâ^cilâtün fâ^cilatün fâ^cilün

- 1 Görünelden gözüme cânâ cemâlün ğülşeni
Bûlbûl-i şûrîdedür tâ şubh olunca dâmeni
- 2 Ğülşen-i hûshünsüz ey dil-ber gerekmez cenneti
Gerçi var her kûsesinde niçe biñ ğül ğarmeni

207 6a-ķuru:ķurı A,S

. 6b-gibi:virüp A

208 4a-ķafesinde:ncfesinde A

6b-ħacerden:ħicrden M

209 1b-şûrîdedür:şûrîde dildür A,S

- 3 Cânuma gamzen çadengin geçdügin men' eyleme
Râhat olsun dôstum oç hõşça bulmış meskeni
- 4 Kılca cânıla yüz üstine sürinüp hasta-dil
Tuñfe cân iltür tapuña görmege cânum seni
- 5 Dünya vü 'uqbâda bu 'izzet yiterdi Mihriye
Girse bir kez destine anuñ habîbi dâmeni

210 x

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

I

- 1 Görmedüm senden kerem ey bî-vefâ dil-dâr hey
Olmađuñ bir gün bu ben bî-çâreyile yâr hey
- 2 Eyledün cevruñle 'âlemde beni bî-zâr hey
Ey cefâ-hû yâr senden vaz geldüm var hey

II

- 1 Var midur bir dem beni hicruñle bînâr itmedün
Rañm idüp bir baña luñfuñla tîmâr itmedün
- 2 Müdde'ânüñ sözine uyduñ beni yâr itmedün
Ey cefâ-hû yâr senden vaz geldüm var hey

III

- 1 Gülşen-i hüsnüñde bülbül gibi nâlân eyledüm
Degmedüm bir göñçeñe bunca ki efgân eyledüm
- 2 'Âkıbet hâr-ı cefâda bağruma kan eyledüm
Ey cefâ-hû yâr senden vaz geldüm var hey

209 3a-çadengin:çadengi

210 x Bu murabba yalnız II,Ü'de vardır

IV

- 1 Uydun ağıvâra benümle bir nefes yâr olmadun
Yoluğa bunca zemândur cânı virdüm bilmedün
- 2 Dâmen-i vaşluğa bir gün kanlı yağum silmedün
Ey cefâ-hû yâr senden vaz geldüm var hey

V

- 1 Cân içinde şakladum mihrün elif gibi senün
Gitmedi bilmem nedür cürmüm senün benden kinün
- 2 Yoğıdı dînün bilürdüm şimdi gitmiş âyânün
Ey cefâ-hû yâr senden vaz geldüm var hey

VI

- 1 Melvarup biğ 'özü ile cânım didükçe ben sana
Hiçmille yüzün çevirürdün hemân benden yana
- 2 Lotırını ağıvâra eylerdün revân cevruğ başa
Ey cefâ-hû yâr senden vaz geldüm var hey

VII

- 1 Kõmiş idüm işluğunun yolına ben cân u serî
Olmuş idüm âstânun bendesinün çâkeri
- 2 Bulasın var imdi sende Mihri gibi müsterî
Ey cefâ-hû yâr senden vaz geldüm var hey

211^x

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fe'ûlün

- 1 Gözüm çü gördi sen yüzi gül boyı 'ar'arı
Virdi yoluğa biğ dilile 'ömri serseri

211 x Bu gazel yalnız M,Ü'de vardır

- 2 Ten yandı dil göyündü yürek deldi firkatuñ
 Ğamzenñ Ğedengi Ğısmıla Ğün çekdi Ğançeri
- 3 Çeşmüñ mi kıldı Ğamzeye ta' lîm dâstum
 Bir tîrile Ğôş tağıdur yüz biñ 'askeri
- 4 Nergis şarerdı görđi vü Ğonçe Ğızardı hem
 Şahn-ı Ğemende sen yüzi Ğül 'ayn-'abheri
- 5 Heybetâedür Ğören 'Alî kuvvetde Ğamzedür
 Rezmîne düşmenüñ yürüüp sürse 'aşkara
- 6 Toksan birile yüzi 'adedde lakab çıkar
 'Aklunñ yiterse kimidügin bil bu serveri
- 7 Medhünde Ğok Ğazel diyici Ğüb u bî-nazîr
 Ma'zûr tut 'eyiplama bu Mîhrî kemteri

212

Me'â'îlün me'â'îlün me'â'îlün me'â'îlün

- 1 Ne cânı var yeza Mânî kaşunñ işâretini
 Ne Ğaddi var bile 'âkıl lebünñ 'ibâretini
- 2 Firâķunñ odını dilden vişâlünñ itmedi Ğat'
 MeĞer ki la'l-i nebâtuññ kese Ğarâretini
- 3 Ğamunñla Ğâne-i dil her cihetden oldı Ğarâb
 Ğerenler cylesenñ itsenñ nola 'imâretini

212 3b-nola:nolur A

- 4 Sevâb-ı hacar bulam dirseğ eyle gel cânâ
Şikeste hâtırınınuñ göñlinüñ ziyâretini
- 5 Vişâl-i dil-beri Mihrî cihânda feth ide mi
Sa'âdeti çala mı bahtınınuñ beşâretini

213

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fe'ilün

- 1 Nice bir bu dil çeke her bî-vefânın nâzını
Nice bir pinhân idem sînemde dilber râzını
- 2 Virüben 'aql u dil oldum guşsa-i yârı şatun
Gam metâ'ından topludur şimdî cânım hâzını
- 3 Nice ölmesün bir âdem şûfînuñ ta'nundan âh
Kendü sevmez mi görüp bir hûblar şeh-bâzını
- 4 Rîsmân-ı zülfünde bir gün döst gamzen tîgine
Düşüben cân vireyin gör 'aşıkun cân-bâzını
- 5 Bir nefes Mihrî varur kûyunda seyrân itmege
Tîz kaçır çün seg rakîbün işidüp âvâzını

214

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Nice bir gün inledeyin derd ile ey yâr beni
Nice bir öldüresin cevr ile her bâr beni

212 4a-haccı:hac M,Ü

4b-hâtırınınuñ:hâtırınınuñ M,S,Ü

5b-beşâretini:işâretini A

213 2a-yârı:yâr A

4b-düşüben:düşeyin A,S

- 2 Gözlerün kanun iğer lehzeâa bir şü yirine
Kanda buldı ‘acabâ bu iki hân-ğâr beni
- 3 ‘Aql u dil yoluna gitdi dil ü cân kılmaş idi
Fırkatuğ eyledi anden daha bî-zâr beni
- 4 İşidüp derdile inledi ni dolâb daha
Girye vü zâr ile her dem dönüp ağlar beni
- 5 Fırkatuğdan niçe bir Mîhrî senüğ
Dôstun başuğ iğün öldüre kurtar beni

215

Fa^cilâtün fê^cilâfün fâ^cilâtün fâ^cilün

- 1 Yâ Rab ol serv-i revân kanda durur kanda iki
Yâ Rab ol âfet-i cân kanda durur kanda iki
- 2 Gözlerüm rûy-ı laîfînden ıreg olalı cân
Dir idüp ân u figên kanda durur kanda iki
- 3 Âtêbı götürüp gülşen-i hüsnü getüren
Yâ Rab ol mûy-miyân kanda durur kanda iki
- 4 Kaşlaruğ yasına kurbân olayın gamzesine
İtdüğüm cânı nişân kanda durur kanda iki
- 5 Hâr-ı şanda dil-i giryânım ider nâleleri
‘Acab ol gönçe-dehân kanda durur kanda iki

213 5a-verur:virür A ;küyunda:küyında A

214 3a-yoluna:yolina A

5b-kurtar:kurtara Ü

215 3 Bu beyit A'da 4.beyit olarak yazılmıştır

4a-kaşlaruğ:kaşları A,S

- 6 Yüzüm üzre sürinüp ilte idüm hasta dili
Mihriyâ nâm u nişân kanda durur kanda iki

216

Fe^cilâtün fe^cilâtün fe^cilâtün fe^cilün

- 1 Vakda hecr âteşine cânımı cânân ehli
Olmasun bencileyin hiç müselmân ehli
- 2 Küfr-i zülfine esîr oldum o kâfir-beğenüg
Beni kartarmağa yok mı ki bir îmân ehli
- 3 Eâğ-ı hüsnüñ sularam göz yağıle şâm u seher
Dağı şeftâlû yemesün mi bu büstân ehli
- 4 Maşhâf-ı hüsnüñi ezber okuram sey'ü'llâh
Kıpuna goldi vir ihsânuna Kur'ân ehli
- 5 Beni ağlar görüp ey döst niye gülmeysesin
Ne bilür ağlayanuñ hâlini şendân ehli
- 6 Devr-i hüsnüñ geçer ey yâr kalur bir eyü ad
Unudulmaz ağılur hayrile ihsân ehli
- 7 Hûblarun derdine düşdüñse yapış dâmenine
Mihri bu derde bulur derdine dermân ehli

216 lb-hiç:hiç bu M

2b-îmân:amân M

3a-şâm u:şâm S

Müfredler

217

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

Cevrile beni göl kadar ağlatdı felek kim
Sürh-âb gözüm yaşı ile kana boyandı

218

Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün

Haṭṭuṅ haduṅ yüzini tutdı nitekim ey cân
Zeyn itdi gülsitâni irişdi tâze reyḥân

219

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

Lûr üşdi şanki şekker-i pâlüce üstine
Haṭṭuṅ ki tutdı la'l-i nebâtuṅ kenârına

220

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe ilün

Gördüğümce had u kadd u leb-i yarı şanuram
Biri güldür biri gönçe birisi serv-i revân

221

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

Yakasuz seni hodu senma güzeller Mîhrî

Kiçe senün gibi yeler onmaz bulunur

222

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

'Âdeti monlaların mañbûb sevmekdür hañîb

'Âkal isen mezhebün yitirme 'âriflerden ol